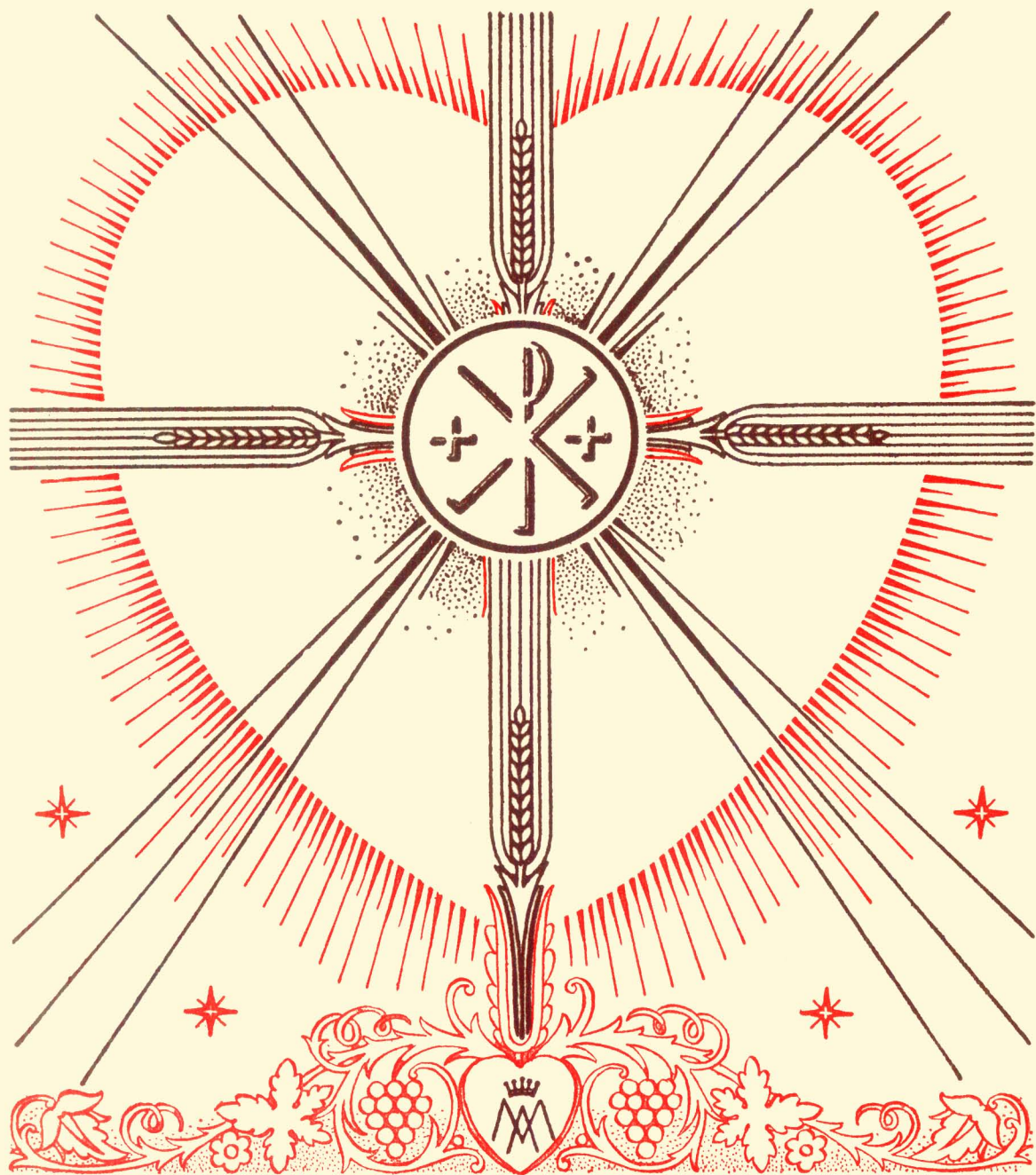

PAPI + LELKISÉG

1944/47.

A PAPI LELKISÉG

kiadványsorozat

az iskolaév folyamán négyszer jelenik meg: az iskolaév elején, karácsony táján, húsvét táján, iskolaév végén.

Összeállítja Hunya Dániel S. J. teológiai tanár, a szegedi Egyházmegyeközi Papnevelőintézet lelki igazgatója.

Kiadásért felel Magyar Károly lelkész.

Levelezések, megrendelések címzendők: Papi Lelkiség, Szeged, Dóm-tér 2. Postatakarékpénztári csekkszámla száma: 51.576.

*

A Papi Lelkiség jelen kötetének ára 13.— forint. (+ csomagolás és portó, kb. 1.— forint.)

Az előbbi kötetek ára: egyenkint 10.— forint. (+ csomagolás és portó, kb. 1.— forint.)

*

Jelen kötet **a jellemi kiteljesedéssel foglalkozik.**

Jövő évben **a jellem nevelésével foglalkozunk.** Éspedig az őszi kötetben: **a jellemi alapvetések** vonalán.

*

Egyházi jóváhagyással.

A biotheizmus embere

A mult század világnézetének egyik legjellemzőbb vonása a *materializmus* volt, mely egyrészt az újkori zűrzavaros filozófiai rendszerek csődjének visszahatásaként, másrészt a kápráztatóan fellendült természettudományok hatására alakult ki. Az általános tömegvonzás, az anyag és energia megmaradásának elve, valamint a természettudományok egyéb alapvető tanai egymás után tárultak fel a kutató elme előtt és csakhamar úgy látszott, hogy az anyagvilág — legapróbb részecskéitől a nagy világmindenségig — ugyanazon törvények kivétel nélkül nem tűrő szükségszerűségének hódol. Így alakult ki az a felfogás, hogy a lét minden problémája megoldható egy atomisztikus-mechanikus világkép keretében, egy nagy differenciálegyenletben.

Vogt, Moleschott, Büchner, Haeckel és a materializmus többi apostolai nem elégedtek meg csupán a tudományos téren való buzgálkodással, hanem világnézetüket népszerű alakban a legszélesebb körökig, a leghiányosabb műveltségű néprétegekig iparkodtak terjeszteni, és a materializmust a vallás, az anyagot Isten helyébe tenni. Így vált az anyagistenítés, a hylétheizmus a mult század egyik legveszedelmesebb vallási eltévelyedésévé.

Amde ennek az irányzatnak a biológiai ismeretek elmélyülésével csakhamar komoly vetélytársa jelentkezett. A változatlan nyersanyag helyett a folyton fejlődő *élet* vona magára a figyelmet. A fejlődő élet mutatkozott ama teremtő erőnek, mely létrehozott mindent, magát az embert is, és amelynek további teremtő ereje ma még szinte elképzelhetetlen tökéletességű, emberfeletti lények kifejlődésére vezethet. A fejlődés eszméje, melyet Lamarck, majd Darwin a tudományos közvéleménybe dobott, majd Spencer és számos epigon erősen népszerűsített, szinte szédületes távlatokat nyitott az emberi képzelet számára.

Nietzsche hamarosan meg is alkotta a jövő emberképét, az *Übermensch*-et, az emberfeletti embert, amely nemcsak a véletlen ajándékként jelenhet meg, hanem tervszerűen ki is tenyészthető. Ez az *Übermensch* lép Isten helyébe. „Gott starb: nun wollen wir, — dass der Übermensch lebe!” A világ, a lét értelme, célja nem az ember, hanem az emberfeletti ember. Előtte pusztulniok kell a gyengéknek. Az *Übermenschet* ebben az érvényesülésében nem gátolhatja semmiféle jogi vagy erkölcsi törvény, hiszen ő minden jog és erkölcs legfőbb forrása.

A Darwin-féle biológia még közel állott a materializmus mechanikus világfelfogásához. Hiszen Darwin is mechanikus kiválasztással próbálta magyarázni a fejlődést, és utódai az élettelen anyagból származtatták lassú fejlődés eredményeként az összes élőket, az embert is beleértve. A századforduló körül azonban főleg Driesch vizsgáló-

dásai nyomán mindinkább nyilvánvaló lett, hogy az életjelenségek nem magyarázhatók maradék nélkül a mechanisztikus anyagvilág törvényszerűségeivel. Az élethez szükséges valamilyen, az anyagtól lényegszerűen különböző elv, principium, mely másféle törvényeknek engedelmeskedik, mint az anyag.

Ez az új vitalisztikus felfogás mindinkább megdöntötte a nyers materializmust, letaszította trónjáról az anyagbálványt, amelynek helyébe azonban csakhamar új idegen isten került, az élet, a *biosz*, mint legfőbb teremtető erő, legfőbb érték, legfőbb cél, mindennek legfőbb szabálya. Még a múlt század második felében megállapította Mendel a biológiai átöröklés alapvető törvényszerűségeit, melyek századunk elején Correns, De Vries, Tschermak és mások munkássága nyomán mind szélesebb körökben ismertekké váltak. Galton már megvetette alapjait az *eugenikának*, vagyis ama tudománynak, mely az emberi nemet az átöröklés alapján iparkodik mind tökéletesebbé alakítani. Ezzel — úgy látszott — kezünkbe került az élet irányításának, az emberfeletti ember tervszerű kitenyésztésének kulcsa.

Az emberiség legfőbb értékeit tehát a nemzedékről-nemzedékre vándorló *átöröklési anyag* képviseli. Ez azonban nem megváltoztathatlan, hanem minden nemzedékben tökéletesedhet vagy romolhat. Az Élet imádói szemében a legnagyobb bűn az átöröklési anyag megromlása, amiként a legnagyobb erény annak gyarapítása. Minthogy pedig az átöröklési anyag csak megfelelő kiválasztással fejleszthető, az Élet vallásának legfőbb üdvözítő eszköze a radikális *kiválasztás*. Az egyén e tekintetben mitsem számít, hiszen nincs öncélja, önértéke, mert minden érték hordozója a mélyben hömpölygő Élet. Akik erre az Életre nézve káros átöröklési anyaguknál fogva veszedelmet jelentenek, azoknak pusztulniuk kell az Élet útjából. A házasságkötésnél is legfontosabb, sőt mondhatni, egyedül fontos szempont a minél tökéletesebb átöröklési anyag kitenyésztése, értve itt is elsősorban, illetve kizárólag a biológiai, a testi értékeket, hiszen a szellemi érték is csak biológiai adottság, mely valamiképp a testben valósul meg. A házasság legfőbb, igazi célja tehát a minél tökéletesebb embertípus kitenyésztése, az Übermensch létrehozása, és a selejtes emberanyag mielőbbi, minél teljesebb kiirtása. Hiszen a selejtes emberanyag már pusztán léteével is a degenerálódás állandó veszedelmét jelenti. Ezekkel szemben tehát megengedett, sőt kötelező a sterilizálás, a terméketlenítés alkalmazása, esetleg az euthanasia, a fájdalommentes elpusztítás akár kényszer útján is. Kíméletlen harc indítandó a nyomorékok, a gyógyíthatatlan betegek, a tehetetlen öregek gyámolítása ellen is, minthogy ezek csak útjában állnak a tökéletesebb nemzedék kialakulásának, sőt esetleg káros átöröklési anyaguk továbbadásával is hátráltatják az emberi nem tökéletesedését. Ezért ki kell irtani minden olyan vallást is, mely általános emberszeretetet, irgalmasságot, könyörületet tanít, és tanításával a selejtes emberanyag fennmaradását segíti elő. Az Élet erkölcsi szabálya a gátlás nélküli hősies erőszak, mely kíméletlenül és rettenthetetlenül letipor mindent, ami útjában áll.

Az élők világában azonban a fejlődés, a tökéletesedés fokozatait az egymástól elkülönülő *fajok* jelzik. Az egyedek egy-egy faj keretébe tartoznak, annak tipikus jegyeit hordozzák magukon végzettszerűen. Maga az emberi nem vagy faj is különböző *fajtákra*, rasszokra

oszlik, melyek mintegy az emberi tökéletesedés természetes lépcsőfokozatait képviselik. Így alakult ki Gobineau és H. St. Chamberlain nyomán egy faji világszemlélet, mely szerint az élet célja és a történelem értelme: a legtökéletesebb emberfaj uralomra segítése a sokféle alsórendű faj és korcs felett. Az egész történelem is az alsóbb- és felsőbbrendű emberfajok küzdelme egymás között. Míg a magasabbrendű emberfajok minden érték képviselői és létrehozói, az alsóbbrendű fajok csak akadályt, veszedelmet jelentenek az emberi tökéletesedés szempontjából. És a felsőbbrendű fajok között is van egy legkiválóbb, mellyel szemben az alsóbbrendű fajok szinte alig számítnak embernek. Még az általános emberi méltóság és az alapvető emberi jogok tekintetében sem vehetők egyenrangúaknak. A lét célja a legmagasabbrendű faj minél tisztább, minél tökéletesebb kitenyészése, elszaporítása, uralomra juttatása. Az alsóbbrendű fajok tehát legfeljebb csak afféle háziállatként jelenthetnek értéket az uralomra hivatott faj számára. Addig tűrhetők csak meg, ameddig ez az eszközi értékük megvan és csak annyi életlehetőségre tarthatnak igényt, amennyi szükséges szolgai szerepük betöltéséhez.

Mint hogy e legkiválóbb faj képviseli a legfőbb értéket, ehhez kell igazodnia minden egyéb értéknek, az erkölcsnek, sőt még az igazságnak is. Igaz, jó, erkölcsös az, ami e faj érdekét szolgálja, és hazugság, erkölcstelenség minden, ami érvényesülésének útjában áll. E felsőrendű faj számára tehát semmi sem jogtalan, erkölcstelen, amikor saját érdekében cselekszik. A legnagyobb bűn viszont a faj biológiai értéke, a vér ellen elkövetett bűn, az alsóbbrendű fajjal való keveredés, mely vérfertőzés, a legszentebb érték megszenteltelítése. Hiszen — mondják a vér imádói — minden nép csak addig marad fenn, amíg fajtát, vértisztaságát megőrzi. A régi kultúrák és kultúrnépek pusztulásának legfőbb, sőt egyedüli oka szerintük a faj ellen elkövetett bűn, a vérkaosz. Az egész történelem is a fajok fejlődésének, alakulásának menete, lényegében *biológikum*.

Igy természetesen a nevelésnek is legfőbb célja a faji jelleg ápolása, a fajhoz ragaszkodás fokozása, a fajtisztaság iránti érzék kifejlesztése, illetve a másfajúaktól való elkülönülés kimélyítése.

Ez az elmélet csakhamar érezte hatását a *politika* terén is. A legfőbb, legtermészetesebb, legalapvetőbb közösség e szerint a *biológiai fajközösség*, amelynek alá van rendelve minden egyéb közösség. Ezt a biológiai egységet nem szakíthatják szét országhatárok vagy állampolgári kötelékek. Sőt éppen arra kell törekedni, hogy az emberiségnek nemzetek, államok szerinti elkülönülése helyébe a fajok szerinti elkülönülés lépjen, vagyis a nemzetek helyett a fajokat kell egy közösségbe, egy birodalomba egyesíteni. A fajoknak egymás közötti biológiai keveredését pedig a legszigorúbb törvényekkel kell megakadályozni. Így válik a faj, a vér, a biológikum a legfőbb politikummá.

Mindezekből azután szinte magától érthető, hogy a *vallásnak* is a fajhoz, a vérhez, a biológikumhoz kell igazodnia. Rosenberg, Hauer, Bergmann, Ludendorffné és mások elmélete a faj kultuszát már kifejezetten a vallás helyébe iparkodik tenni, a fajt állítván Isten helyébe minden érték legfőbb normájaként. Minden lét és érték teremője a fajnak istenséggént felfogott biológiai ereje. Így alakult ki az életnek,

a biológiai értékeknek istenítése, a *biotheizmus*, mint korunk legújabb és legveszedelmesebb eretneksége, mely egyes helyeken hivatalos támogatást is élvezve fejtette ki romboló munkáját a kereszténység és minden pozitív vallás ellen.

E szerint nem Isten teremtette a vért, fajt, hanem éppen megfordítva a vér, a faj hozza létre a neki fajszerűen megfelelő istenséget. Nem Isten nyilatkoztatja ki az igaz vallást, hanem a vér szava. Ezért a legfőbb vallási törvény, hogy mindenki a maga fajszerű vallását kövesse, viszont óvakodjék a fajidegen vallástól, mint faji jellegének megrontásától.

Ez a fajszerű vallás természetesen nem személyes, hanem csak valamilyen panteisztikus istenséget ismer, a fajt, mint valamilyen misztikus istenséget fogja fel, amelynek kibontakozása a faj élete, és megnyilatkozása a vér szava.

*

A biotheizmus tanrendszere még zavaros, határozatlan, amennyiben különféle, egymásnak és olykor önmaguknak is ellentmondó elméletek lázas forrongása között vajúdik az új tan. Lényegéhez tartozik mégis a szellemi léleknek és a szellemi értékeknek tagadása vagy legalábbis erős lefokozása. Ennyiben a materializmussal rokon, még ha az életet az anyagtól különböző elvvel magyarázza is. A szellem helyébe kerül az „Élet”, mint valami örök, a nemzedékek vég nélküli során áramló, továbböröklődő misztikus folyamat.

Ez az elmélet következetesen végiggondolva, az egész szellemi világot, annak minden alkotásával teljesen feloldja az élet világában, a biológikumban. Az ember mindenestül csupán élettani, illetve állattani adottság. Nincs semmi magasabbrendű jellege, célja, rendeltetése, mint az állatnak. Az egyén csupán mint az élet, a faj hordozója számít. Jó akkor, ha megvannak benne a végzetszerűen öröklött, biológiai értékek; rossz viszont, ha ez értékek végzetszerűen hiányoznak belőle. Csakhogy minden ilyen érték relatív; a nagyobb értékkel szemben hiányosságnak, csökkentértékűségnek, degeneráltságnak számít. Az Élet vallásának legfőbb parancsa szerint pedig minden alacsonyabb értékű egyént le kellene nyesegetni az emberiség életfájáról. Végül radikális következetességgel néhány vagy esetleg csupán egyetlen emberpár, új Ádám és Éva meghagyásával az ember teremtését mintegy újra kellene kezdeni.

Fogjunk tehát hozzá minél előbb az Élet nevében minden emberi élet kiirtásához, amennyiben az nem üti meg a biológiai tökéletesség legfőbb mértékét! Meg kell szüntetni az összes kórházakat, magát az orvostudományt is, mert hiszen csak olyan biológiailag tökéletes embertípus kell, amelyik nem szorul rá az orvostudomány mesterséges beavatkozására. Ez a beavatkozás ugyanis csak a biológiailag csökkentértékűek fenntartását és szaporítását szolgálja.

De ha az Élet a legfőbb cél, legfőbb érték, vajjon szüksége van-e az Életnek az egész kultúrára, civilizációra. Hiszen ezek csak elpusztítják, biológiailag degenerálják az embert, csökkentik biológiai értékét. Lerombolni tehát az egész kultúrát, a civilizációt, vissza a Természethez! — mint már Rousseau mondta. Az emberiség új ős-

szülőit, az új Ádámot és Évát mindenesetre valamilyen ősvadonba kell kitenni, miután sikerült kívülük az egész emberiséget kiirtani és az egész eddigi kultúrát és civilizációt lerombolni. Mily kápráztatóan szép, fenséges, magasztos eszmény volna az ősvadon fáin csupaszon mászkáló biológiaiilag tökéletes ember!

De hát az Élet vallásának hirdetői miért nem kezdik a végső cél következetes megvalósítását mindjárt saját magukon, és miért nem adják át mielőbb az életteret a náluk nagyobb biológiai értéket képviselő egyedeknek? Vagy talán mindenki a saját személyét és fajtát tartja a legtökéletesebbnek?

Aki pedig e szélsőséges, de logikus következményektől mégis ösztönszerűen visszariad, az már ösztönösen elismeri, hogy az emberi egyén több, mint az élet, a faj önérték nélküli hordozója, hogy mégsem a faj élete a legfőbb, az egyetlen cél.

A faj csak egyedeiben létezik, nem pedig önmagában fennálló realitás. Valamikor nem voltak fajok és egyszer ismét megszűnnek. Ez a nyilván nem önmagától levő, mulandó, változó adottság nem lehet a végső Abszolútum, mindennek a legfőbb normája. Egyébként, ha már biológiai adottságokban keressük az Abszolútumot, nem volna-e sokkal észszerűbb azt a fajok helyett az emberi nemből, a közös humánumból feltételeznünk? Az emberi nem ugyanis minden egyéb élőtől sokkal inkább elkülöníthető, egységes adottság, míg a fajok egymásba átfolyanak, összekeverednek, úgyhogy tiszta fajú egyén inkább csak ideális határérték. Ha pedig mégis a fajban tételezzük fel az Abszolútumot, az istenséget, hasonló joggal tételezhetnők fel a családban vagy akár az egyénben is. Így következetesen eljutunk a szofista Protagoras tételéhez: mindennek mértéke az emberi egyén, sőt tovább menve így is mondhatjuk: én vagyok a magam istensége.

Az élet, a biológiai erők mindenesetre megbecsülhetetlenül fontos, elsőrendű értékek. Ezért fenntartásuk, tökéletesítésük helyes, megengedett, kívánatos. Mindamellet az élet nem végső önérték, hanem csak *eszközi érték*. A szerint válik tehát értékke vagy értéktelenné, sőt értékellenessé is, hogy mint eszközt mire használjuk fel. A legnagyobb biológiai érték is egyenest veszedelem rosszra használva, viszont a biológiaiilag nagyonyis csökkentértékű egyén élete valószínű áldás lehet az egész emberiségre. Az életért, a biológiai értékekért tehát sok-sok áldozatot lehet és kell is hoznunk. Ezért helyes, ha a biológiai értékeket mint eszközi értékeket védjük, sőt nemzedékről-nemzedékre gyarapítani, tökéletesíteni törekszünk még bizonyos áldozatok árán is. De vannak magasabbrendű értékek, melyeket az életért, a biológiai értékekért sem szabad feláldoznunk.

Az egyén nem a pusztá életért, a biológiai értékek fenntartásáért, fejlesztéséért van, hanem éppen fordítva, az élet van az egyénért, hogy az saját célját, rendeltetését megvalósíthassa. Hiszen mindig csak az egyed, a konkrét valóság, az élet is csak az élő egyedben lesz valósággá. Az egyedek nélkül vett pusztá Élet csak elvont irrealitás.

Ezért a házasságnak sem egyedüli célja a pusztá élet továbbörökítése, a biológiai értékek kitenyésztése. A család nem csupán biológiai közösség, hanem szellemi közösség is; nemcsak biológiai adottságokat örökít át, hanem az elődök sok-sok szellemi örökségét

is, melyek lényegesen különböznek a biológiai adottságoktól. Ugyan-
így egyéb közösségek, a nép, a nemzet sem pusztán biológiai értékek
hordozói, hanem szellemi értékek létrehozói és továbbörökítői is.
Éppen ez különböztet meg minden emberi közösséget az állatok pusztán
biológiai közösségétől.

És éppen a most lefolyt háború is az Élet túlzott kultuszának
kiáltó megtagadása. E szörnyű küzdelemben úgyszólván az egész emberiség
résztvett, de nem a faji, a biológiai értékekért, sőt éppen az
anyag, az élet és a biológiai értékek mérhetetlen tömegét dobták
áldozatul. És e háborúból semmiesetre sem az Élet, a biológikum vagy
a faji érdekek kerültek ki győztesen.

Dr. Somogyi József

A valódi élet embere

Az eretnokségek nem véletlen képződményei a történelemnek.
A bennük megmerevedett tévedéseknek nemcsak igazság-magjuk van,
hanem valamelyes indokoltságuk is, legalább annyi, hogy a velük
szembenálló igazságok nincsenek kellően kitisztázva vagy meghirdet-
ve. Az eretnokségekkel velejáró gyűlölet fürgeteges és néha tüzzel-
vassal pusztító ereje pedig Isten gondviselésének bölcs megengedése
szerint arra való, hogy ne lehessen a kérdéses dolgokat csak úgy
elméletileg kezelni, hanem sürgősen cselekedni kell, és pedig a helyes
cselekvés vonalán.

Isten csodálatos gondviselésében tehát az eretnokségek is —
habár sátáni megszállottságuk és romboló irányuk kétségtelen — az
Egyház tisztulását, erősödését, olykor egészen új lendületét szolgálják.

Láttuk előbb kifejtve korunk legújabb eretnokságát. Talán a leg-
hatalmasabb, a római Szentszék megállapítása szerint is („Mit bren-
nender Sorge“ kezdetű pápai körlevél) a legveszedelmesebb eret-
nokság.

Kétségtelen, hogy ennek a világnézetnek elsősorban a cél adta
kibontakozási gyorsaságát és erejét: egységes világnézetben kellett
megalapozni a világtörténelem eddig legborzalmasabb háborúját, biz-
tosítani kellett hozzá a tömeglélek igenlését és sodró erejét; de két-
ségtelen az is, hogy ezt a célt már jóval megelőzően összetevődtek
ennek az eretnokségnek eszmei, főként pedig életbeli okai.

Hatalmas felkiáltójelet írt a történelembe ez az eretnokság az
„élet“ fogalma mellé. De ez a felkiáltójel, amint árnyékát a mult
tényeire veti, lelkiismeretet borzongató sötét kérdőjellé válik az élet
tényei fölött.

Amikor ez az eltévedt új „élet“ leszámolásra gyürkőzött a két-
ezeréves keresztény élettel, ebben a gyürkőzésben az a vád dübör-
gött, hogy a kétezereves keresztény élet nem tette meg igazán a
magáét.

Ma már nem elméleti igazságokért, nem is eszményi értékekért
mennek az emberek ököltre és késhegyre, illetve bombázáporokba,

hanem a legreálisabb, kézzel fogható, napi szükségletet jelentő „életért”, a falat kenyérért.

S az élet-halálharc célpontjává lett falat kenyér egyben szimbolum: annak az isteni életnek szimboluma, amely közel kétezer év után sem lett igazán a nagy tömegek kincse, de még a hivatalos képviselőké sem igazán, akikre van elsősorban bízva ez az isteni élet.

A világtörténelemnek talán legsúlyosabb vádja van a biotheizmus eretnokségében kifejezve a nemesebb emberi és isteni életet képviselő „küldöttekkel” szemben.

*

A helyett azonban, hogy ezzel a váddal tovább részletesen foglalkoznánk, érdemesebbnek látszik egy kis elemzése a közeljövőnek a biotheizmus szemszögéből. Ennek az eretnokségnek kemény vádjában ugyanis benne vannak a legfontosabb tudnivalók és tennivalók a közeljövő számára.

Nem saját gondolatainkat akarjuk beleolvasni a ma és a közeljövő történelmébe, hanem Isten gondolatait akarjuk kiolvasni abból. Talán nem tévedünk, ha megállapítjuk az alábbiakat.

Lényegi áttekintés:

Egységesen, a történelmet átfogóan és áthatóan lép föl a biotheizmus és azt mondja, hogy az élet körül gyökeres bajok vannak. Nemcsak az élet kiteljesedése körül, hanem legegyszerűbb alapvetése körül is. Ezek a bajok tetemre hívják azokat, akik eddig az élet körül őrt álltak, bábáskodtak vagy éppen annak forrásaiként szerepeltek. A biotheizmus képviselői úgy álltak elő, mint akik a történelmi lelkiismeret szavát hiánytalanul fejezik ki és az igazán embernek való élet szülési vajúadását vállalják. „Új embertípus” megtestesítői. A történelem színe előtt kezeskednek és felelnek azért, hogy nem engedik el-sikkasztani az életet, s ennek az életnek minden uzsoraszédőjét és kizsákmányolóját megbosszulják, minden merénylőjét ártalmatlanná teszik. Vállalkoznak arra is, hogy ennek az új életnek szilárd keretét is megteremtik: az új világot.

Ebbe a lélektani képződménybe helyezkedett el lényeges elemként a kereszténységnek és az Egyháznak olyan gyűlölete, amelyen még nem volt.

Hogy pedig ezt a lélektani világot a Sátán is megkívánta és kézbevette, sőt legádázabb Krisztus-ellenes terveivel egy nevezőre hozta, az nagyon érthető. Az is éppúgy érthető, hogy az „Élet” jelszava az állati ember öserős, féktelen ösztönei, élményei, szenvedélyei, igé-nyei világához kapott kizárólagos rögzítést.

Ennek az eretnokségnek nagy történelmi jelentményét ki lehet fejezni az isteni Gondviselés nyelvén is. Megkíséreljük legalább gyarló fogalmazásban előadni.

A kereszténységnek, az Egyháznak rá kell állnia, úgy mint soha, az élet vonalára, s ki kell bontania a Bios-szal versenyképes fegyvermezett, nemesen emberi életet és ezt meg kell koronázni a Bios fölött messze kimagasló isteni étellel. Ezzel a magasabbrendű étellel kell

kitöltenie az emberi szíveket, s Krisztus boldogító életének szelíd erejével kell legyőznie a Bios zsarnokságát.

Ennek mindenképen sikerülnie kell. Legalább az ellenfélnél látott elvi radikalizmussal kell hozzálátni. Bármilyen nagy hitünk van is a kegyelemben, nem lehet fáradtan vagy fásultan a kegyelemre és Gondviselésre hagyni ezt a munkát. Nem elég a lelkiismeretünket nyugtató tessék-lássék munka sem.

Az istenített Bios radikalizmusával a versenyt csak a hamisítatlan keresztény élet radikalizmusa tudja fölvenni.

Ezen a vonalon bontakozik majd ki az Egyházban közösségileg is Krisztus férfikorának teljessége.

Legfőbb részletek:

a) Az „Élet”, világosabban: az emberi tenyész- és érzéki élet a legfőbb bálványisten lesz a közeljövő hatalmas küzdelmében. E körül fog tájtékezni egységesen a történelem hullámverése jóideig.

Ez a hullámverés az Egyház, főleg pedig papsága felé azt harsogja: legfőbb kötelességtek, legszentebb teendők és legfelelősebb küldetések ma megsegíteni a „Bios” szolgálatában és kultuszában öröklődő embert.

b) A kenyér a ma küzdelmében nemcsak szimbólum, hanem a leg súlyosabb valóság. Miatta állt elő az utolsó évszázad pokoli káosza, engesztelhetetlen gyűlölete, forradalmi láza és titáni harca.

Ez a káosz, ez a gyűlölet, ez a láz, ez a harc, amely talán a legélesebben az Egyháznak van szegezve, azt akarja megértetni velünk, papokkal és világiakkal egyaránt, hogy: tegyetek meg mindent a „kenyér” körül! Hát nem nálatok kell-e lennie a világosságnak, amely a káoszra fényt derít? Nem nálatok kell-e lennie a szeretetnek, amely a gyűlöletet feloldja? Nem nálatok kell-e lennie a csillapítónak, amely a forradalmi lázat lelohasztja? És a békének, amely a harcot fölváltja?

S ha igen, annak nem elméletnek, hanem gyakorlatnak, tétnek kell lennie!

c) Minél több a szenvedély egy korban, annál nehezebb a tisztánlátás, a kibontakozás reális teendőinek és szerves összefüggéseinek biztos ismerete. Ehhez nem elég az akarat, a hatalom vagy erőszak akármilyen szívós és egyvonalú munkája. — A mai kor e biztos ismeretek hiánya miatt vergődik feloldhatatlan görcsökben.

Pedig az emberiség legprimitívebb, legtermészetesebb dolgáról: a napi kenyérről van szó. S a föld terem eleget, hogy ez meglegyen mindenkinek.

Az emberiség legfelelősebbjei! Ti, akiknek adatott a Lélek fénye, és hivatalos szervei vagytok a Világosságnak, megtesztek-e mindent, hogy fény derüljön a teendők útjára?

d) Elvitázhatatlan tény, hogy szilárd összefüggés volt mindeddig a szervezett szociális előretörés és az atheizmus között. Sikerült hatalmas embertömegeket meggyőzni arról, hogy az Egyház, főleg a papság, antiszociális. Tehát ellensége a szociális kibontakozásnak.

Ennek a vádnak elméleti szétszedése és visszautasítása ma alig jelent többet a semminél. Csak egyetlen reális kivédése, ill. elhárítása van: meggyőzni azokat a tömegeket az ellenkezőről. Vagyis arról, hogy a papság szociális. Szociális lelke mélyén is, élete fölszínén is. Döbbe-

netes hatása lesz ennek. S a tömegek atheizmusa visszaigazodik az egészséges vallás medrébe. Sőt valószínűleg a történelem legfejlettebb vallásossága köszönt ránk.

Isten legfőbb mondanivalói nagyon világosak a mai korban az Egyház és főleg a papság számára.

*

Korszerű jellemteni eszmélés.

Az emberiség ma már oly éles szociális igényeinek mélyén a szeretet titka lappang.

A szeretet hiányával függ össze a mindennapi kenyér hiánya is. De az emberi szív nem fog megelégedni azzal a szeretettel, amely csak a mindennapi kenyeret biztosítja neki. Mélyebb szeretetigénye van.

Jézus Krisztus nagyon ismerte az emberszívet s erről legfényesebb tanúbizonyságot akkor tett, amikor kenyérben minden szeretetét és istenemberi egész lényét adta eledelül.

A mai kor realizmusa a most még vadul kavargó erők mélyéről ezt az igényt hozza majd föl: szeretetet akar, kenyéren túl teljesen őszinte és egész emberi és isteni szeretetet. S ezt nemcsak hitben, hanem megtapasztalhatóan a keresztényekben, főleg pedig a papokban, mint akik Krisztus küldetésében járnak.

A mai kor papjának szívébe hatalmas szeretet kell. Nem szavakban virágzó, érzésekben ömledező szeretet, hanem a jótettek őszinteségében, becsületességében, szolgálatában és áldozatában megbizonyosodó valódi krisztusi szeretet.

Föltétlen igénye ez a kornak. S ebben az igényben Isten akarata van.

De honnan vegyen a pap ekkora szeretetet?

Kétségtelenül Krisztus Szívéből.

Onnan azonban nem lehet csak úgy pusztá kézzel kiemelni. Ennek a töltekezésnek titka van. Jellemtani titkok ezek. Hármát említek:

a) A hősiesség életszemléletét alapul vető komoly, kemény önfegyelmelésre, aszkézisre van szüksége a papnak. A papi kiteljesedésnek mindenkor alapvető titka volt ez. A mai korban még hangsúlyozottabban az.

A mai (szociális) papi jellem első titka.

b) Olyan kegyelmiség, amely egészen Isten emberévé tesz. Az Atya gyermekévé, a Fiú testvérévé s pap-utódjává, a Szentlélek kezévé.

Bűntelenség. A kegyelem világos ismeretei. Még fontosabb a kegyelem eszközeinek buzgó használata. Legfontosabb pedig a kegyelmekkel való közreműködés: *a simulékony, készséges szabadakarat maradéktalan odaadása által.*

Ez a mai papi jellem második titka.

Ha ez utóbbi megvan, a munka (a kegyelmies pappá-levés) nagyobbik része a Szentléleké.

c) Amíg a pap lelke igazi szeretettel (isten- és emberszeretettel) elteli, addig nehéz az útja. Lassan fejlődik ez a szeretet. Igaz, korszerű alapja az éppen említett hősiesség és kegyelmiség, de ez alapon is lassan nő. Ugyanakkor a világ szelleme fagyasztó légkör szá-

mára, a világ által fölkinált szeretet pedig ellentétes vele, és ha elfogadja, hamarosan kiiktat a papi szívből minden igazi isten- és ember-szeretetet.

Van azonban egy csodálatos eszköz, amely igen segít az igazi papi szeretet kifejtésében. Ez a *jótettek gyakorlása paptestvérek iránt*. Arra is, aki teszi, arra is, akinek teszi, nagy hatással van. És éppen az igazi szeretetet szítja.

Nem is fontos, hogy mekkora az a jótett, csak őszinte, önzetlen és legalább egy kicsit *áldozatos* jótett legyen! Jézus azt mondta róla, hogy ez lesz ismertetőjegye tanítványainak. Bizonyára nem a pusztá tett, hanem a tettek szerves egysége az igazi szeretettel. Hiszen csak így valódi és így hasonlít Krisztushoz.

Minthogy pedig a mai kor igazán szeretetben való kibontakozást sürget, a *korszerű papi jellem legfőbb titka ez a gyakorlati paptestvéri szeretet*.

Nagy kapaszkodóhoz jut ezzel a mai papság. — Nem mondjuk, hogy most nincs ebből a szeretetből. De nagyon sok kell még hozzá, hogy az legyen, amire ennek a kornak szüksége van.

Segít a Szentlélek. De ne hagyjunk nagyon sokat rá! Talán még a szándékát is az igazi gyakorlati paptestvériségnek.

Első idevágó gyakorlataink közé iktassuk be azt a türelmet, amellyel meghallgatjuk konkrét papi életünk, papi közszellemünk szerény bírálatait jószándékú paptestvérek szájából, ill. tollából. Ezt azért is mondom, mert a Papi Lelkiség mostani számában akad egy-két ilyen dolog. Természetesen nem azért írták ezeket, hogy bántsanak, hanem hogy használjanak.

Mi papok talán túlérzékenyek vagyunk. Saját körünk kritikáját sem igen bírjuk. Pedig eljön az idő, amikor bírnunk kell a körünkön kívüliek, főleg a jóakarató világi keresztények kritikáját is. Némely országban a papság már túl van ezen az érzékenységen. Segítették a körülmények. — Nagy dolog, amikor nyugodtan megmondhatja minden pap, ami becsületes szívét nyomja, vagy amit Krisztus országának javára jónak és helyesnek, ill. a meglévőnél jobbnak és helyesebbnek ítél.

Az igazi életnek, az áhított szociális új világnak, a Krisztus Szíve szerint való kereszténységnek kulcsa lesz ez a megértésben tájékozódó, jótettekben izmosodó és Isten tervei szerint valóban egy-
másra talált papság.

Hunya Dániel S. J.

A Lélek papi harsonája

Nem ma hangzott el. De nemrégén. Az pedig bizonyos, hogy a ma papságának való. Igaz, emelkedett papi szellem kell megértéséhez és befogadásához. Ez az emelkedett papi szellem azonban már jelentkezik szerte a nagyvilágban. Nálunk is. Talán nem túl magas a mi papságunknak sem ez a kiáltvány.

1924-ben halt meg az a pap, aki szerzője volt. Egyházmegyes pap volt Belgiumban, egy kis falu lelke. Dr. Poppe Eduardnak hívták és csak 33 évet élt, mint az Úr Jézus. De ez a 33 év aztán tele volt értékkel. Főpapja, a híres Mercier bíboros, azonnal halála után utasítást adott, hogy adatait gondosan állítsák össze.

120 pap jött össze temetésére a kis faluban (Moerzeke). Nem a kíváncsiság hozta el őket, hanem a szeretet. Az az szeretet, amelyet az elhunyt tüzes lelke gyújtott bennük.

A Lélek csodálatos tüze égett ebben a fiatal papban. Nemcsak Jézus, az Oltáriszentség, a Kereszt, a Szűzanya, a szegények, a gyermekek iránt, hanem egészen különösen a *papok iránt is*. Élete utolsó éveiben egy második Páter Mateo-ról álmodozott és méginkább könyörgött, hogy adjon az Úr a papságnak is egy ilyen lánglelkű apostolt. Alázatos lelke megdöbbsent, amikor lelki vezetője azt mondta neki, hogy önmagát tekintse álmai emberének. A kis falu nemsokára a papság lelki központja lett. Méltán. Értett a papi lelkek fölemeléséhez, alakításához. Megpróbáltatásokban gazdag élete és szentsége képesítette erre. Még utolsó betegségében sem lankadt el. Szóval és írással végezte nagy apostoli munkáját.

Az alábbi írás „*Pater, sanctifica eos!*” címen a vele kapcsolatos papoknak szólt. (Csekély rövidítéssel közöljük az Erdélyi Tudósító fordítása alapján.) Majd mint klasszikus papi kürt szó hangzik tovább a mai papság felé. Bárcsak szívünkbe találna.

Cor Jesu Eucharisticum, exemplar cordis
sacerdotis, miserere nobis!

Kedves Paptársaim!

Nincs jogom ahhoz, hogy Nektek ezt a lelki levelet írjam, de — habár méltatlan vagyok rá, mégis megteszem: szeretetből a Ti papi tökéletességetek iránt.

Isten Nektek nagyon drága kegyelmet adott azzal, hogy élen érzitek: a papi életnek szentnek kell lennie! Sokszor, sokszor mondtátok magatoknak: „Nekem szent papnak kellennem, ha nem az lennék, életem elhibázott volna.”

Mennyire igaz! Milyen tökéletesen igaz! Igen, kedves Paptestvéreim, nektek *szenteknek* kell lennetek, nemcsak feddhetetlen életű

közönséges papoknak, különben minden buzgóságtok, minden fáradozástok keveset ér el, és bárányaitok ott hagynak majd és elvesznek.

Egy szent egyetlen szavával többet ér el, mint a közönséges pap egész nagy sorozat prédikációval. A szent pap szavai gyujtanak, a lélek mélyébe hullnak, felzaklatják és csodás módon átformálják. Ezek az igék kegyelemből, imából, áldozatból születnek, tele vannak isteni erővel. Utánozhatja valaki ezeket a szavakat esetleg egészen ügyesen: Isten azonban csak a szentnek ajkán keresztül beszél! „Non vos, qui loquimini.” Szükség van tudásra, a természet adományai is szükségesek, — ez bizonyos, de szentség nélkül többé-kevésbé „cymbalum tinniens, aes sonans” vagyunk. Testvérek, ne nyujtsatok olcsó aranyfüstöt! Testvérek, ne legyetek üres hordók! Legyetek tudós, derék emberek, de mindenekelőtt legyetek telve imával és erősek az áldozatban! Legyetek szentek!

Testvérek, minden nap hasonló feladatokat hoz magával; mérhetetlenül felemelőket, de fárasztókká és egyhangúakká válhatnak. Testvérek, őrizkedjétek a megszokástól! Vigyázzatok, hogy a szentségek isteni voltát ne veszítsétek szemetek előtt! Vigyázzatok, hogy a Ti Mesteretek ne válják „köznapivá” a kezetekben; vigyázzatok, hogy ne tűnjék el a betegek és szegények iránt való tisztelet; vigyázzatok, hogy a gyermekeket ne unjátok és a bűnösöket ne utáljátok meg! Bocsássátok meg, hogy ily messzire megyek! Egytől őrizkedjétek, hogy ne legyetek közönséges papok! Igen, ettől őrizkedjétek! Maradjatok szilárdak elhatározásotokban „szentnek lenni”, éppen olyan szilárdak, mint abban a törekvésben, hogy az égbe jussatok.

Akkor a szentségek állandó kiszolgáltatása a vigasztalásnak és épülésnek leggazdagabb forrása lesz számotokra. Maradjatok a szentség útján! Akkor a Ti Mesteretek szívbeli barátotok lesz, akkor Ő ki fogja magát nektek nyilatkoztatni a kenyértöréskor és sehol sem fogjátok Őt bensőbben megismerni és szívesebben meglátogatni, mint a szentostyában, melyet oly gyakran vesztek kezetekbe. Törekedjétek fáradhatatlanul a tökéletességre. A Ti *betegeitek* lesznek ebben a legjobb segítőtitek és Ti nekik az igazi vigasztalók. *Szegényeiteket* úgy fogjátok szeretni és tisztelni, mint Krisztus valódi testvéreit és Ti nemsokára többel fogtok nekik tartozni, mint ők Tinéktek. A *gyermekek* hibáik ellenére is kedveltjeitek lesznek és Ti az övéik; ők *Veleitek* egy nagy lelki család lesznek, Ti lesztek az apák: „Sterilem fecit matrem filiorum laetantem.”

Mindig a keskeny úton fölfelé! Ti a felfelé való haladásban *kereszt* után *kereszt*tel fogtok találkozni: félreértések, intrikák, gúny, szárazság és magány. De előre fogtok haladni és nem kell emberi vigaszt koldulnotok: szenvedéseitek közepette legalább remélni és bízni tudtok, és itt lent a földön ez elegendő. És ki tudja, hogy rövid idő alatt nem válik-e majd a teher örömmé számotokra?

Testvérek, mi a földön élünk s ezen a földön nincs maradásunk: útban vagyunk és balga az, aki itt keresi lakását és pihenőhelyét. „Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.” Mít érnek a szép oroszlánfejes, rézveretes bútorok! Harminc esztendő múlva már örökösaink lakásában állnak. Mít érnek földi összeköttetések és barátságok? Halálotok után két héttel eltűntök barátaitok szívéből, emlékezetéből, pedig életetekben mennyi időt és fáradságot áldozta-

tok értük! Mi a dicséret és nagyrabecsülés? Hiú füst, mely fojtogat és szemünket csípi, mindenestre többet árt, mint használ.

Halljátok meg, Testvérek, az igazi szót, a keménységet, de lelkesítőt, ami a földi javaknak a szemléléséhez olyan igazán illik: „Omnia detrimendum feci et arbitror ut stercora, ut Christum lucrificiam.” Igen, ut stercora értékeljük magunk számára a pénzt; ut stercora az olcsó népszerűséget és a csábító emberi dicséretet; ut stercora minden világi szokást és minden földi vigaszt. „Ut Christum lucrificiam”, hogy Krisztus szelleméből, Krisztus erejéből, Krisztus termékenységéből részesedhessünk: Mihi vivere Christus est!

Bizonyos és igaz: Sacerdos alter Christus! Második Krisztussá kell lennünk bensőleg és kifelé az emberek előtt mutatkozni: nem hétköznapi papok, hanem szentek!

„Tégy úgy, mint a többiek!” esztelen jelmondat, mely ellenkezik az evangéliummal; „Sicut misit me Pater et Ego mitto vos! — Estote perfecti sicut et Pater vester perfectus est!” Senki se mondhassa Nektek: „Tegyetek úgy, mint mi!” Krisztusnak van egyedül joga ezt mondani és mondja: „Ego sum via!” „Én vagyok az út!” „Sequere me!” Kövess engem! Krisztus az út! Hogyha tehát Krisztus az út, akkor rá kell tekintenünk, Őt folyton szemlélőnünk s Őt követnünk!

A szegénység. Testvérek, nem látjátok, hogy Ő szegény volt! Mint gyermeknek volt még jászola, de mikor küldetését teljesítette, nem volt kő, ahová fejét lehajthatta volna.

Ő, ezek a „szokott szükségletek!” — „Exemplum dedi vobis! — Ego sum via!”

Nézem az apostolokat, kutatom a szentek szellemét; ők Jézust követték és nem az uralkodó szokást; szegények voltak! A tiszteletre méltó Chevrier atya szegény volt a 19. században is és győzelmi ujjongással kiáltja nekünk: „A szegény pap hatalmas!”

Ha nem éreznők magunkban a hősies szegénységhez való erőt és hivatást, úgy az a tanács érvényesüljön szabályként: „Summa sit in omnibus clericorum rebus modestia in domo, in supellectili, in mensa, in vestibus!” — Jaj a gazdagoknak, mert ők elvették jutalmukat már itt a földön! „Beati pauperes.” Milyen édesen cseng a Mester szava, mikor a szegénységet boldognak mondja: „Beati pauperes spiritu”, mondja Ő Máténál. Testvérek, vannak ilyenek? Ismertek igazi „lelki szegényeket”, akik fenntartás nélkül, egyszerűen szegények? Ebben a tekintetben legyetek gyanútlanok, mint a galambok és okosak, mint a kígyók. És ha nem meritek a szegénységet a lakó- és fogadószobátokba bevinni, vigyétek be legalább alvókamrátokba, hogy ott a szegénység uralkodjék!

Az alázat. Testvérek, emlékeztessétek egymást arra is, hogy a mi Mesterünk szívesen élt elrejtőzve. 30 évet töltött így a 33-ból! A papnak főerénye tehát az alázat. Alázatosnak lenni nem azt jelenti, hogy lesütött szemmel és farizeusi tartással járkáljunk az utcán. Habár az alázatosságnak külső szerénységben is meg kell nyilvánulnia; de legyen az a belső alázatnak és visszavonultságnak a természetes folyománya. Semmi mesterkéeltség — de semmi önhietség se! Semmi nagyképűség, de semmi szenteskedés se. Egyszerű szerénység. Itt mindnyájunknak szól: alázatos léleknek lenni! A mi jelszavunk legyen: „sine gratia nihil sum!”

Ne csak mondjátok, hanem gondolatok erre prédikálás, gyónatás, szórakozás közben. Legyetek továbbá szívesen ismeretlenek, kevésre becsültek! „Ama nesciri!” Ne elégedjete meg pusztá szavakkal: szívesen lennének szentek, kívánnók az alázatosságot is, de a megaláztatástól félünk! Kívánjátok a megaláztatásokat, mert alázat után mindenki vágyik! Ha nagy dologba kezdtek és mások aratják le a babért: „ama nesciri!” Ha legjobbat nyújtottátok magatokból, s teljesen elégedetten hazatértek, ott azonban egy hűvös intés vár — „ama nesciri!” Ilyen pillanatokban kell az alázatot gyakorolnotok. Alázatosnak lenni jelenti: Isten becsülésére törekedni, az emberek tiszteletét kevésre értékelni. Hivatalból elmozdítás, továbbküldés, közszeretben állás, nagy tekintély és hasonló jelszavaknak szívünkre való hatását igyekezzünk megszüntetni: „Ama nesciri, et pro nihilo reputari!” Krisztust még a gonosztevők közé is számították: „cum iniquis reputatus est!” Hát miért szeretnénk mi olyan nagyon a legjobbak közé számíttatni?

A szenvedés. Ne vakítsanak el bennünket a lelkigyakorlatok napjai alatt hallott szavak és jó feltételeink! „Christus passus est!” Testvérek, Krisztus szenvedett. Ha szent és eredményeket elérő papok akarunk lenni, Testvérek, akkor szenvednünk kell. Különbösen jobb, ha semmit sem kezdünk a szentség felé. Éppolyan szívesen kell mondanotok: „Akarok szenvedni”, mint „Akarok jó pap, akarok szent pap lenni!” Mert ezek egyet jelentenek. Ha feltettük magunkban, hogy szenvedni akarunk, ehhez szilárdan kell ragaszkodnunk, mert mentődeszkánk. Közben a lélek mélyéig megborzong valaki, ha felfogja, mit jelent a valóságban ez: „Szenvedni akarok!” De mégis, bár reszketések és borzadatok, mondjátok alázatosan tovább: „Szenvedni akarok!” A nehézséget csakhamar leküzdjük és elkezdjük a szenvedést nagyra becsülni, talán szeretni. Munkálkodni jó, imádkozni jobb, szenvedni a legjobb.

Hiányzik valami a pap asztaláról? Kevésbé megfelelően lakik, mint a gazdag? Hiányzik öltözetéből, pihenéséből? És mégis, minden más kereszténynél inkább vonatkoznak a papra az Udvözítő szavai: „Qui non renuntiat . . .” és „Si quis vult esse discipulus meus, abneget semetipsum, tollat crucem suam et sequatur me.” Talán az eljövendő idők méginkább gondoskodnak majd arról, hogy életünk az Udvözítőéhez hasonló legyen! Fogadjunk minden kellemetlenséget, ellenállást, betegséget, testi és lelki megpróbáltatást úgy, mint a kereszt igazi barátai: „In cruce salus, nobis et animabus!”

„Vos estis lux mundi.” Ha a világ előtt a Ti életetek nem hordozza a kereszt szeretetének bélyegét, milyen lesz a többi emberek élete akkor? „Vos estis sal terrae!” . . . A föld sója a szenvedés, inkább mint a prédikálás. Testvérek, ne aggódjatok tehát a balsorsban! Ne csügghesszétek le fejetekeket egy gúnykacaj miatt! Ne sóhajtozások akadályok közepette! Semmi pesszimizmus, semmi melankólia, ha évek munkája nem hoz gyümölcsöt, semmi kicsinyhitőség a betegségben! És mindenekelőtt ne áldozzuk fel eszméinket félreértéseknek, ellenállásoknak, még akkor sem, ha ezek az előljárók részéről jönnek! Szenvedni és engedelmeskedni!

Az engedelmesség. Felülmúlja-e a szolga a mestert? Képesek vagyunk munkánkat megérteni, rendezni, keresztülvinni; van bölcsse-

ségünk és tudunk kezdeményezni, égünk a buzgóságtól. De Jézus bölcsőbb volt, buzgóbb és elővigyázatosabb, mint mi. Buzgalma mindent megemésztő tűz volt. Mennyivel jobban el tudta rendezni életét, mint mi; és mégis mindenben engedelmeskedik Józsefnek és Máriának. Ő a tekintélynek hagyja az utolsó szót: 30 éven át elismeri és tanítja a tekintély értékét. Az engedelmesség nagysága minden bámulatot felülmúl, ha meggondoljuk, hogy Jézus, aki alárendeli magát, Isten. Egész élete, gyermeksége, ifjúsága, küldetése és halála — kereszthalála — az engedelmesség nagy műve: „Factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.”

Testvérek, néha nagyon nehezünkre esik engedelmeskedni. És mégis, bármennyire tudjuk, hogy igazunk van, bármilyen jól szándékozunk valamit — engedelmeskedni! Meg van engedve nekünk, hogy véleményünket felettesünk elé tárjuk, de már előre el kell rá készülve lennünk véleményünket rögtön feladni, hogyha a döntés ellenünk szól. Engedelmeskedni és bízni; mert aki engedelmeskedik, az biztosan, határozottan győz. Igen, nekünk hinnünk kell, hogy a legterhebb parancsban is valahol Isten akarata rejtőzik. „Vir obediens loquatur victorias.”

A tisztaság. Igen, Testvéreim, szegénység, alázatosság, szenvedés, engedelmesség! S még nehezebb feladatot is követel tőletek szentségre vágyódástok. A szentség hősieis tisztaságot követel nézésben, beszédben s még inkább az emberekkel való érintkezésben. „Tamquam Angeli!” A szentség folytonos éberséget kíván és éppen úgy szigorú visszavonultságot, hogy Isten kegyelmének a hatását érezzük és követni tudjuk.

Ne csodálkozzék senki, ha Ti a szent papi élet után való vágyódásokkal együtt valódi félelmet is éreztetek. Igazi ijedtség fog el, ha megállapítjuk, milyen kevésre vagyunk képesek mi, akik állhatatosan a tökéletesség keskeny útján haladunk felfelé: „Si illi et illi defecerunt, cur non ego?”

És a fennforgó akadályok és veszedelmek láttára — melyek utunkban ránk várnak — kétségbeesésből bizonyára szeretnők a világot elhagyni és kolostorban kísérelni meg a szentség elérését.

Testvérek, ez a félelem nem alaptalan. Fenséges az eszme, megszámlálhatatlanok a követelményei és éppoly számosak az akadályai. Verítéket kell ontanotok és sóhajtanotok a keskeny úton. De a célt kétségtelenül eléritek. Mert Ti el akarjátok érni, mert Ti nyíltan, komolyan akarjátok a szentséget. Ti akarjátok és Isten akarja. Akkor mi hiányzik még? Tudjátok, hogy az Ő kegyelmét semmi sem tarthatja vissza, sohasem hátrál meg, ha csak mi együtt akarunk haladni vele! Nem tudjátok, hogy a nehézségek és akadályok a kegyelem csodás hatása alatt néha visszakoznak, illetve csodálatosan közreműködnek, mert „diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum”. Mitől féljünk még? A kegyelem nálunk marad. A kegyelem azt jelenti, hogy Isten velünk, Isten bennünk. „Si Deus pro nobis, quis contra nos?” Igen, ha Isten velünk jön a harcmezőre, mit jelent akkor még az akadály? „An tribulatio? An angustia? An fames? An nuditas? An periculum? An persecutio? An gladius? Igen, talán a kardot, a halált féljük? „Sed in his omnibus superabimus; propter eum, qui

dilexit nos”: mindezeket a nehézségeket legyőzzük annak erejében, Aki minket szeret.

Nem, Testvéreim, ha mi egyiket a másik után szemléljük is: a személyeket, a szokásokat, a dolgokat, melyek mint akadályok a szentséghez vezető úton feltűnnek, „certus sum”! Azt kell mondanunk Szent Pállal, meg vagyok győződve, hogy a földnek semmi teremtménye nem zárhatja el előlem a szentséghez vezető utat. Nem, Testvérek, az igazi élet nem éjtszaka, melyben a mi eszményeink fénye letűnik; ez igazi napkelte, melyben az a fény feljön és a felhőkön is átragyog. Az igazi élet, bogánccsal és tövissel tele, termékeny földdé lesz azok számára, akik nem félnek azt alaposan megdolgozni és verítékkal és vérrrel öntözni. A valódi élet nemcsak harcot jelent, hanem győzelmet és vigaszt is. Ha ezrek el is veszítették eszményeiket, — legyen nagyobb bizalmatok, mint másoknak, alázzátok meg magatokat mélyebben gyöngeségtek miatt és bőségesebb kegyelem biztos eredményt fog hozni!

A nagy segítő. Zalog adatott nektek, szeretett Testvérek, hogy ne hiába fáradjatok, hogy magasbatorító vágyatok elérje célját: Ti Mária szolgálai vagytok. Testvérek, Ti az övé vagytok, az Ő tulajdona, az Ő sajátja. Mária kezében tartja a Ti nagy ügyeteket. Tapasztalni fogjátok, ha kicsiny és alázatos szolgálai maradtok Máriának, a hatalmas Szűznek: „Scapulīs suis obumbrabit tibi et sub pennis ejus sperabis.” Beárnyékol Titeket és szárnyai alatt nyugodt bizalommal várakoztok. Elkísér és rejtett, rövid utakon fog vezérelni. A szenvedéstől nem fog megkímélni, de éhezni fogtok utána, mint valami nélkülözhetetlen táplálék után.

Ó, Mária, Mária, ez a név ajkatokon méz és balzsam lesz. Mária, Mária, Ave Maria! Ki tud ennek ellenállni? Ki, mondd, ki veszhet el ezzel a szóval: „Ave Maria”? Mária, Mária, kicsinyek anyja, gyöngék megmentője, csillag a viharban... Mária, Mária, Mária!

Tanácsztalanok vagytok? Ave Maria! Csüggedtek vagytok? Ave Maria! Gondokban vagytok? Ave Maria! Veszedelemben vagytok! Ave Maria, Ave Maria!

Ó, ez a tömören csengő szó! Az édes dal! Az izzó vágy! Ave Maria! Ó, szolgálak vigasza, kicsik bátorsága, gyöngék ereje! Ave Maria! Ha ajkamról elroppen neved, egész szívem lángban áll! Ave Maria! Angyalok gyönyöre, lelkek tápláléka! — Ave Maria!

Testvérek, nem mondok Néktek többet. Ti mindent tudtok! Szeressétek Máriát! Többre nem taníthatlak: Ti ismeritek a titkot, Mária titkát. Ti útban vagytok: a rövid, biztos úton: Maradjatok kicsiny szolgálai, kicsiny, bátor szolgálai Máriának!...

*

Ó Mária, mutasd meg nekünk a Te papjaidat, vagy engedj hasonlóká válnunk! Mária, könyörülj rajtunk! Légy könyörülettel a lelkekhez! Egyházadhoz! Mária, Mária! Hitetlenség és romlás lopakodik végig a városok utcáin; kicsiny ajtókon és nagy kapukon ezrek lelkebe nyomul be a bűn éjtszakája; gyűlölet és igazságtalanság uralkodnak nemzeteken és országokon. Mária, Mária!

Könyörületesség Anyja! Isten ítélete fenyegeti a világot. Képezz Te lelkeket, kik az ítéletet feltartóztathatják. Képezz papokat, új pa-

pokat, tüzes szívvel, hogy a száraz, hideg világot felgyujtsák és adj nekik új nyelvet, mely a szívekbe markol és a legkeményebb szívet is megindítja! Képezz papokat, szent papokat, akik a kegyelemből élnek, vele munkálkodnak és legkönnyedébb intésére szárnyalnak. Képezz egyszerű, alázatos papokat, mint az apostolok voltak, kik az evangéliumi tökéletesség tüzeit újból felgyújtják pásztorok és a nyáj között. Ó Mária! Nem azért kérünk, hogy mi nagyok legyünk, hogy ujjal mutassanak ránk, hogy beszéljenek rólunk; azért kérünk Téged, hogy igaz szolgálid lehessünk, akikről senki sem beszél, akikről senki sem tud: ismeretlen, számba nem vett, kicsiny külsőleg, belsőleg — de egészen Reád hagyatkozó és a lelkekért élő! „Mitis et humilis“, szelíd és alázatos, mint te, mint Jézus, de hű és bátor, gyöngeség nélkül és emberfélelem nélkül!...

Mária, hatalmas közvetítő, nyisd meg végre a Te kegyelemmel tele szívedet, a Te segítő kezedet! Engedd, hogy szegény lelkünkbe leáradjon a régvárt kegyelem! Előtted állunk, méltatlanságunk miatt: tégy minket a Te igaz szolgáliddá! Szeretetből a bűnösök iránt! Ó Mária! Szeretetből az Anyaszentegyház iránt! Ó Mária, Mária! Szeretetből Jézus iránt!

Felsőbbrendű öntudat

A múlt télen egy magasszínvonalú, kitűnő fegyelmű női szerzetes-tantestületnek adtam lelkigyakorlatot. Az utolsó volt. *Manus Domini tetigit me.* Jöttek az érgörcsök, agyvérzések, bénulások, úgy-hogy írni sem tudok többé, tollba kell mondanom, amit közre akarok bocsátani. Ez azonban természetesen legkevesébbé sem csökkenti életkedvememet és vidámságomat.

De nem ezekről akarok én beszélni.

Az említett testületnél az én „Emlékeim“ asztali olvasmányul szolgáltak és így puhára vetették meg az ágyamat: rendkívül szeretettel fogadtak és határtalan jóindulattal hallgatták az én egyszerű, igénytelen előadásaimat. Kénytelen-kelletlen észrevettem, hogy minden szavamon épültek.

Hónapokkal később az illető testületnek egyik tagja itt Győrött a gyóntatószékembe tévedt és ott megmondta nekem, hogy mi hatott rá legjobban a lelkigyakorlat alkalmával. Ez az, amiről szólni akarok. Állítólag — mert én bizony már nem emlékszem rá — ezt a kérdést vettem fel: „Mi vagyok én“ s erre a kérdésre nem azt a választ adtam, amit ő várt, tudniillik valami olyasfélét, hogy: „rothadó lény és férgek eledele“, hanem — az ő huncutkás megjegyzése szerint: majdnem olyan áhitattal, mint a Szűzanya ott Lourdesban, mikor kijelentette, hogy Ő a Szeplőtelen Fogantatás — azt mondtam: „Én a Szentlélek temploma vagyok.“ Ez volt az a számára teljesen váratlan kijelentés, mely őt olyan mélyen megthotta.

Nem tulajdonítok a dolognak különös jelentőséget, de mégis sajtóságosnak tartom, hogy ez az ismert gondolat a lelki téren jól tájé-

kozott és hozzá művelt egyént annyira megragadjon. Ennek más oka nem lehet, mint hogy ezt nemigen hangoztatják sem a szószékről, sem a lelkigyakorlatok alkalmával. Márpedig, bocsánatot kérek, nekem mégiscsak az a meggyőződésem, hogy inkább illik emlegetni azt, amit Istentől kapunk s amiért Neki végtelen hála vagyunk kötelezve, mint saját gyarlóságainkat és tökéletlenségeinket. Mert hiszen, különben önmagunkat állítjuk első helyre és saját természetünket toljuk előtérbe Isten adományaival szemben.

Nézetem szerint ezt a felfogást találjuk meg a régi szenteknél és ezt láttam én azoknál a szentéletű egyéneknél, akikkel az életben találkoztam. Ugyanazt vallom, mint például P. Mateo, tudniillik, hogy saját maszatosságunk, saját gyarlóságunk és bűneink miatt ne tartsuk távol magunkat Jézustól. Ne vesztessük időnket túlzott tisztálkodásra. Boruljunk az Ő nyakába, amint tették nyilvános élete alatt azok a mosdatlan kisgyermek, akiket olyan szeretettel ölelt a Szívére és becézett. Az Ő érintése jobban megtisztít bennünket, mint a legaggályosabb lelkiismeretvizsgálat.

Azt hiszem, hogy ez a felfogás, vagyis saját (ha nem is saját szerzeményű), Istentől kapott kiválóságunk tudata, sokkal alkalmasabb arra, hogy minket haladásra serkentsen az erények útján. Saját szennyes belsőknek vizsgálata kimondhatatlanul csüggesztő, és ha rajta feledkezik a szemünk, teljesen elveszthetjük kedvünket a tökéletesség útján való haladástól. Ellenben, ha követjük Jézusnak intését és gyermekekké válunk és mint olyanok elfeledkezve arról, hogy tegnap milyen rosszul viseltük magunkat, bizalommal hozzá simulunk, föltétlenül többre visszük.

Ez elvek legkevésbé sem érintik azoknak a szenteknek viselkedését, akik egész életük folyamán siratták — nem egyszer egészen jelentéktelen — bűneiket, mint például Szent Alajos. Azok szentek voltak és ezzel minden meg van mondva. Lángoló szeretettel voltak eltelve Isten iránt. Márpedig Szent Ágoston mondása szerint: „Szeress és tedd, amit akarsz.” Ha tehát őket az Úr a szeretetből folyó bűnbánat könnyekkel áztatott útján vezette, nem tehettek jobbat, mint hogy végigsírták életüket. Ha végigujjongták volna, föltéve, hogy Isten ezt kívánta volna tőlük, akkor is helyes lett volna viselkedésük.

Mi nem szentekhez beszélünk, hanem olyan lelkekhez, akik élet-szentségre törekednek. Márpedig ha nagyot akar valaki elérni, bíznia kell. A nagy emberek valamennyien bíztak magukban és szerencsájukban, s ha vallásosak voltak, Istenben. Julius Caesarról tudjuk, hogy mikor Britanniába hajózott és viharba került, e szavakkal förmedt rá a sápadó kormányosra: „Mit félsz? Nem tudod, hogy Caesart viszed?”

Erkölcsei önünknek két lényeges eleme a természet és a kegyelem. Ezzel a kettővel mindig számot kell vetnünk és nem szabad hosszabb időre az egyiket sem szem elől tévesztünk. Tudatában kell maradnunk annak, hogy mik vagyunk természetes adottságaink alapján, de arról sem szabad elfeledkeznünk, hogy milyen méltóságra emelt bennünket az Úristen megszentelő kegyelme. Amint súlyos hiba volna romlott és rosszra hajló természetünkkel nem törődni, úgy nem helyeselhető, ha gondolkodásunkban ennek túlsúlyt biztosítunk.

Páter Mateonak egész tanítása a természetfölötti önbizalom növelését tűzte ki célul. Amikor én ismertem őt, naponta hatszor-hét-szer szokott prédikálni és beszédeinek tárgya majdnem kivétel nélkül a Jézusba vetett határtalan gyermeki bizalom volt. „Ne tisztogassuk aggályosan lelkiismeretünket, hanem boruljunk az Ő nyakába!” Szakadatlanul ezeket a gondolatokat deklinálta és konjugálta és hallgatósága mindig feszült érdeklődéssel csüngött ajkain. Én is számtalanszor mondtam ő utána ezeket és tettem ezt e folyóirat lapjain is. De az említett tapasztalat után nem törődve azzal, hogy ismétlésbe esem, megint megpendítem ezt a témát. Föltűnő, hogy jöllehet kevésbé hajlunk mi lelki élettel foglalkozók is, mégis ha bensőnkől van szó, jobban szeretjük nyomorúságunkat emlegetni, mint arról beszélni, hogy Istennek vagyunk fogadott gyermekei, az Ő asztalánál ülünk, sőt a Mindenható nem átall bennünket kiszolgálni.

Nem látom be, hogy mire való ezen csüggesztő gondolatokkal lépni minden reggel a lelki élet lejtőjére. Hiszen igaz, az Apostol mondja, hogy: „Félelemmel és rettegéssel munkáljátok üdvösségeteket”, de ez csak olyanoknak szól, akiknek okuk van a félelemre, mert hiszen ugyanaz a Pál apostol a filippi szentekhez így ír: „Örvendjétek az Úrban mindenkoron, ismételve mondom, örvendjétek.” Tehát az ő felfogása szerint lelki életünknek alaphangja legyen az öröm. Van is okunk rá. Természetünkben nem lehet bízni. Itt a teljes bizalmatlanság van helyén. De bízunk Isten kegyelmében, aki elképzelhetetlenül csodás örök dicsőségre hívott meg bennünket és hűségesen megadja az erre vezető eszközöket. A természetfölötti síkon a teljes Istenbe vetett bizalom ellensúlyozza és túlsúlyával lenyomja a természetes síkon helyénvaló tökéletes bizalmatlanságot. Ezen az úton kell haladnunk, ha valamire vinni akarjuk.

Érdekes megfigyelní, hogy egyes szentek életében mekkora változást okozott, mikor a félelem útjáról a gyermeki bizaloméra tértek át. Szent Terézkénk már ugyan maga mögött hagyta a gyerekes aggályoskodás ijedelmeit, a karácsonyi kegyelemnek, amely őt síróbabából a keresztek hősies viselőjévé avatta, már szintén több mint egy esztendeje múlt, mikor gondviselészerű találkozása Pichon atyával bekövetkezett. Lelkendezve írja önéletrajzában, hogy milyen hatást gyakoroltak rá ennek a napsugaras lelkű jézustársasági atyának szavai. Eddig ugyanis Istenhez való viszonyában egy aggály szerepelt: vajjon ő megőrizte-e a keresztségi kegyelem szeplőtelen ruháját? Vajjon nem szennyezte-e be azt valami halálos bűnnel? A jó atya, mikor életgyónást végzett nála, kérdezetlenül és önként ünnepélyesen kijelentette, hogy nála ilyesmiről szó sincs. Ez a nyilatkozat egy ilyen gyóntató részéről, — mondja Szent Terézke — aki egyesítette önmagában azt a két tulajdonságot, amelyet Nagy Szent Terézia kívánt meg az eszményi gyóntatótól, tudniillik nagy tudós volt és gyakorlatilag valósította meg magában az életszentség föltételeit, teljesen meggyőzte a kis Szentet és véglegesen ráléptette az ő „kis ösvényére.”

Hasonló esettel találkozunk Barat Zsófiánál, a Szent Szív-Kongregáció alapítójánál. Ennek a természetes tehetségekkel rendkívül megáldott szentnek gyermekkorá óta tíz évvel idősebb testvérbátyja és kereszta, Lajos volt a nevelője. Szintén nagytehetségű fiatalember, aki paptanári pályára lépven nagyfokú erénygyakorlatot és pá-

ratlan tanulási szorgalmat egyesített magában, sajnos, nem rokonszenves nyerseséggel. Szülei a kisleányt rábízták s egyideig otthon, majd Párizsban a saját lakásán folytatta nevelését. De olyan kemény kézzel tette ezt, hogy bátran mondhatjuk, csak egy leendő szent volt azt képes kibírni. Az eredmény ugyan ragyogó volt. Barat Zsófia húszéves korában eredetiben olvasta a görög és latin klasszikusokat, a szentatyákat, megtanult spanyolul és olaszul, a matematikát kiválóan értette, egyszerűen olyan műveltségre tett szert, hogy az előtt a mi korunkban is bárki kalapot emelne. A legkülönösebb a dologban az, hogy sem a nevelőnek, sem a nevelt leánynak sejtelve sem volt arról, hogy mi a célja ennek a tíz esztendőn keresztül folytatott, reggeltől estig való tanulásnak. Csak az isteni Gondviselés látta előre, hogy Zsófia félszázadon keresztül fog élén állni egy tekintélyes női tanító-szerzetnek és készítgette őt elő vak eszközei által erre a fontos szerepre. De Barat Lajos szentet is akart nevelni a hűgából. Hallatlanul kíméletlen volt vele szemben ebben a pontban. Olyan önmegtagadásokat követelt meg tőle, amilyenek nagy szentek életében fordulnak elő. Élelmük Párizsban rendkívül szegényes volt. Sokszor egy darab kenyérrel érték be egész nap. Lajos ugyanis, mint a forradalom miatt lappangó katolikus pap, csak óraadásból tudott valamelyes jövedelemre szert tenni. Hűgától elvárta, hogy arcfintorítás nélkül tűrje el, mikor ő tűzbe dobta egy — számára nagy gonddal meglepetésnek készült — kézimunkáját. Mikor pedig Zsófia a Párizs utcáin feltűnést keltő népviselete helyett városi ruhát készített magának, bátyja azt is tűzbe hajította. Természetesen Lajos maga is kemény aszkéta volt és a szigort önmagával szemben is gyakorolta. Hitéért börtönt is szenvedett és a guillotinétól csak Robespierre halála mentette meg.

A lelki nevelés, amelyben Zsófia így részesült, nem volt szerencsés. Bátyja ismételt életgyónásokra kötelezte az eleven vérmérsékletű, ártatlan pajkosságra hajló, de tökéletesen tiszta lelkű gyermeket. Ennek az eljárásnak következménye az volt, hogy Zsófia remegett a szentáldozástól. Az üldözés miatt magánszobájában miséző bátyja akárhányszor az oltártól parancsolt rá, hogy jöjjön áldozni. Az isteni Gondviselésnek ezzel is megvoltak a céljai. A leendő rendfőnöknőnek tudnia kellett valamit a hibás lelkivezetésről is.

Zsófia 21 éves volt már, mikor felszabadult a lelki rabszolgaságból, amelyben őt bátyja, Lajos tartotta. Ekkor került a körülmények összejátéka és magának Lajosnak elhatározása folytán P. Varin jezsuita atya lelki vezetése alá, amelyik homlokegyenest ellentéte volt az eddiginek. El sem lehet képzelni azt a megkönnyebbülést, amelyik, nem egy pillanat alatt ugyan, de rövid időn belül Zsófia lelkét eltöltötte. Olyan volt ez, mintha verőfényes nappal virradt volna borongó lelkületére.

A Herder-nél 1911-ben névtelenül megjelent nagy életrajzból idézem P. Varin két levéltörődékét.

„Nagyon kérem az Urat, — írja Zsófiának — hogy ismertesse meg önrel a jó és rossz szellem sugallatai között fennforgó különbséget. Akkor azután az előbbieket szívesen fogja követni, az utóbbiakat pedig meg fogja vetni.

Az Úr Jézus nevében ezt a szabályt adom önnek; nem éntőlem származik:

Valahányszor a lelke felemelkedik, a szíve tágul, a belátása tisztul, boldognak érzi magát, teli van reménnyel, szeretettel, bizalommal, akkor mondja magának teljes meggyőződéssel: „Lelkem Jegyese közel van; így csak ő szokta jövetelét éreztetni.” Akkor a mennyei Atya is így szól önhöz: „Ez az én szerelmes Fiam, ezt hallgassátok.”

Ellenkezőleg, ha a lelke szorongatást érez, kétségek mardossák, félelem, szomorúság, zavarodottság és bátortalanság nehezül rá, akkor legyen róla meggyőződve, hogy az ön üdvösségének ellensége működik. Vesse meg és őrizkedjék attól, hogy csak egy pillanatra is rája hallgasson.

Ezt a levelet P. Varin 1801 december 28-án írta.

P. Varin-nek öt évvel később kelt leveléből ezeket a sorokat veszem ki, amelyek az ő saját lelkületét világítják meg. „Ami engem illet, én szabadon mozgok a szeretet, a remény és öröm indulataiban, amely utóbbi ujjongásig fokozódik bennem, ha meggondolom, hogy én szegény, tudatlan, méltatlan bűnös föltétlen bizalommal számíthatok az örök irgalomra és teljes odaadással szerethetem azt!”

Emlékezetből idézem még P. Pichon-nak, Kis Terézke említett gyóntatójának egyik mondását, amelyet az isteni igazságtól ijedező lelkekhez intézett, s mely körülbelül így hangzott: „Azt az ijesztő Uristent vigyétek el és fogadjátok el helyette P. Pichon-nak Uristénét, aki csupa szeretet.”

Az eddigiekben néhány érveléssel támogattuk P. Mateo-nak nézetét a gyermeki bizalom útjára vonatkozólag, amelyik tulajdonképpen azonos Kis Terézke „Kis ösvényével”. Legyen szabad még egyet hozzátoldanom. Mindenki előtt világos, hogy erkölcsi cselekedeteinknek milyenségét elsősorban az indítók határozza meg. Márpedig az érények között legnemesebbnek látszik a háládatosság. Hiszen ez az érények királynőjének, a szeretetnek leggyöngédebb megnyilatkozása. A természetfeletti öntudat, vagyis fogadott istenfiúságunknak folyamatos átérzése ebben a hálaérzetben tart bennünket és következőleg csodálatosan megnemeseíti minden szavunkat, gondolatunkat és cselekedetünket. Miért mondanánk le tehát erkölcsi viselkedésünknek ezen csodaszép díszéről?

Minden körülmények között szomorú dolog, ha valaki megtébolyodik és az örültek házába kerül; de mégis van valami abban, hogy előnyösebb rá nézve, ha királynak képzelet magát, mintha valami másnak, mert akkor legalább királyi módon, előkelően fog viselkedni. A mi királyságunk mégcsak nem is beteges rögeszme, hanem valódi tény, s ez a magyarázata annak, hogy mélyen vallásos, egyszerű sorokban lévő emberek gyakran milyen nagyfokú öntudatlan előkelőséggel rendelkeznek. A magas rang kötelezettségekkel jár: Istennek fogadott fiai lévén, nem viselkedhetünk ágrólszakadt csavargók módjára. Lássék meg rajtunk, hogy tudatában vagyunk méltóságunknak. Alázatos, sőt a legalázatosabb tudatában annak, mert egy szemernyi része sem a miénk; úgy kaptuk ingyen és érdemetlenül, s ezért tart minket a háládatosság állandó lelkületében a kegyelmek kincsesládája előtt, melynek a hálaérzet a legjobb nyitogatója.

Páter Ernő

Az akaraterő művészete

Az emberek általában ügyesek abban, hogy jó érzelmekre tegyenek szert, azokat megőrizték és növeljék. Sokan értelmi képességeiket is szívesen fejlesztik. De igen kevesen törődnek azzal, hogy — régi pszichológiai beosztás alapján — a lélek harmadik részét, az akaratot is kiképezzék. Valahogyan még előfordul a két előbbi cél érdekében, de öntudatos művelése igen ritka dolog. Parlagon heverő, termékeny föld ez az érzelmek szép, virágos rétjei és az ész megművelt területei mellett. — Milyen külterjes gazdálkodás, pazarlás s patópáli nemtörődömség!

Kedveltessük meg egy kissé az akaraterő kiművelésének előnyeit...

Nézzünk meg egy erős egyéniséget: élet és erő árad belőle. Olyan, mint egy fákllya, mellyel a többi fényforrást meggyújtják. Olyan, mint egy főoszlop az épületben. Kérdezzük meg az ilyen embert, hogy talán vakszerencse folytán lett ilyen akaraterős? Azt felelné, hogy nem; hanem inkább ifjúkortól állandó, munkás szorgalommal és az akaraterő tudatos nevelésével. Ezt férfinak nevezzük, nem hitvány bábnak!

Hogyan iskolázta magát egy ilyen erős ember? Ez mindenkit érdekel. Talán nem is azért érdekel sok embert, mert követni akarja, hanem egyszerűen csak azért, mert ez érdekes dolog, mint egy regény. — Bátran mondhatjuk az ilyen ember munkáját hadvezéri munkának. Mert az élet harc, stratégia, és mert ez az ember úgy fogta össze a rendelkezésére álló erőket s kézbe az eszközöket, hogy azokkal a maga céljának megfelelő nagy eredményeket érjen el, illetve gondolata s legjobb tudása, terve szerint való győzelmet. Rendelkezésére álló főerő az akaraterő volt. Minden valódi nagy ember képe alá ezt lehetne írni: „Akarat”. Aquinói Szent Tamástól nővére tanácsot kért, hogyan lehet boldog. A felelet ez volt: „Akarj boldog lenni!”

Az emberiség igazi nagyjai mind erős akaratú emberek voltak. Akaraterejüket tervszerűen kellett nevelniök. Főleg azért, mert majdnem minden embernél az akaraterőnek hiányai, tökéletlenségei vannak.

Hogy a rendszerezett akaratnevelés ne legyen egyoldalú, osszszuk fel az akaraterőt. Van önmehtagadó, lemondásra képes akaraterő, van kitartó és van támadó vagyis kockázatot viselő, kezdeményező akaraterő.

Az elsőre szép példa Makáriusnak és társainak szállőfűrtje, melyet egyikük sem fogadott el. Mikor visszahozták Makáriushoz, örömggyűlt: az egész társaság kipróbált akaratereje miatt. — Modern példa az amerikai Vanderbilt. Egyszerű halász volt. Első tervezett üzletére egy bankártól kért kölcsönt. Ez nem adott neki, mert Vanderbilt naponta egy kis alkoholt ivott. Egy év múlva azért nem adott, mert időnkint játékszenvedélye volt. Ismét egy év múlva a kismértékű dohányzás miatt tagadta meg a kérést. Azután... nem jött a halász. Utána küldött a bankár, de azt a feleletet kapta, hogy nagyon köszöni a jótanácsokat. Azok alapján nagyon takarékos lett és össze tudott gyűjteni egy kis tőkét, amellyel már megindulhat.

Az önmehtagadások persze a kereszténységben nem olyanok, mint

a bramanizmusban vagy buddhizmusban; tehát nem cél, hanem eszköz, a szenvedély fékentartásának eszköze. Ezért ajánlják a nevelők annak naponkinti gyakorlását.

Az akarat másik munkája a türelmes kitartás, a teherviselő akarat. Dr. Gneist írja: „Mintha a neurasthenia, az ideggyöngöség korát élnénk. Mi mindent rejtene az emberek e szavak alá, hogy ideges vagyok. Sokan azt hiszik, hogy idegesek, pedig csak akaratilag gyengék... Uralkodni kell magunkon.”

Stolz Albán a türelmet mélyértelműnek mondja, mert Isten akaratával való egyesülésünket jelenti... Ismerünk katonákat és hadvezéreket, akik nem vették el nyugalmukat, türelmüket haláluk pillanatáig, a csata elvesztéséig vagy megnyeréséig. De e kitartás nem vak, hanem vezetnie kell egy magasabb belátásnak, a mi esetünkben a hívő Krisztust követő lelkiületnek.

Az akarat harmadik területén, az offenzívában van az igazi siker és győzelem. A közmondás is bátorít: „Bátraké a szerencse!” — Keresztény vonalon az önmegtagadás és türelem nem cél, hanem eszköz. Krisztus és Egyháza követeli a pozitív eredményeket is. A vállalkozó és cselekvő katolikus szellem teremtette meg az első erdőirtásokat, mozsárfelszárításokat, kolostorokat, iskolákat, utakat, hidakat, szegényházakat és kórházakat. Micsoda lendítő erővel rendelkeztek a nagy pápák, rendalapítók és más aktív szentek!

A lissai tengeri csatában a zászlóshajó, a Ferdinand Max, mikor már más jelzésre nem volt ideje, a *kell*-jelzést adta le. Meg is nyerték az ütközetet. Hősies erőfeszítés volt szükséges a győzelemhez, de a világos parancs, a bátor kezdeményezés meghozta gyümölcsét.

Mi a legelső és legszebb győzelem? Önmagunk legyőzése, bűnös hajlamaink, rendetlen szenvedélyeink legyőzése. Azután már sokkal könnyebbek a külső győzelmek. Dávid legyőzte Góliátot, de legyőzte magát is, amikor gyötrő szomjúság ellenére kiöntötte azt a vizet, melyet neki életveszélyek között hoztak katonái. Mit vett? Egy kis vizet. Mit nyert? Onuralmat, akaraterőt, katonái megbecsülését, Isten tetszését. Kiszámíthatja így mindenki magának veszteségeit és nyereségeit.

Mi a siker főtitka? Isten segítségével bízó alázattal ez az önbizalmat adó jelszó: Ha igazán akarok, győzni is fogok!

Akarok! pontos céltudatot, eszközök felismerését, akadályokat és nehézségeket beszámítást. A ködös céltudat, az utakat elborító homály, a visszavető, félénkséget ébresztő és bizonytalanságot okozó gondolatok, érzések: a lélek sorvasztói. Ezeket habozás nélkül ki kell küszöbölni. Ezek ugyanis ernyesztenek, szétforgácsolnak, tehát nem férnek össze a célhoz vivő egyenes, tiszta úttal. Itt jön az akarati munka, az aszkétikus nyelven jól ismert partikuláré. Azt a hasonlatot megértik még az aszkétikusan kevésbé iskolázottak is, hogy nagy szöveget a falba verni nehéz munka. Útni kell addig, míg be nem megy a helyére. E harc, e munka: a győzelem előjele. (Smiles.) Nem kell tehát félni tőle.

Győzelem! Tudatának állandósága vezeti sűrű evezőcsapások között a csónakázót, sűrű szóáradat között a kereskedelmi utazót, vesződségei között a nevelőt. Így vezeti a keresztény katolikus embert s a papot is mindenféle kötelességteljesítésben.

Az akarati életre, illetve az akaraterő kiművelésére vonatkozóan van néhány természetes főszabály.

1. Első helyen fontos a napi kötelességek vonala: a napi cél, a napirend, a napi munka. Foerster szerint az uralkodik az életen, aki a mai napon, aki a jelen pillanaton uralkodik.

2. Az erők összpontosítása. Tehát nem szétforgácsolt erővel, hanem összefogott, koncentrált erővel kell dolgozni. Már ennek öntudatosítása is segít, de megvalósítása biztosan a célhoz vezet.

3. Gyorsan érünk a célba? Nem, legtöbbször nem. A legtöbb író, zeneszerző pl. nagyon lassú, meggondolt munkás volt. Évekig készültek az íráshoz, évekig írtak vagy javítottak és legtöbbször — a papírkosár számára. De fordítsuk meg a kérdést: honnan van az, hogy kis előkészület, kevés munka után már sikert várunk? Honnan jön e vihartempó? A rendetlen érzelmektől, a férfiasan kordában nem tartott szenvedélyektől, nem pedig a férfias akarattól s az ebben való bizalomtól.

4. Az idő gyümölcsöző felhasználása. Az idő drága kincs, azt akarati energiánktól telhető munkánkkal töltsük ki. Hány uralkodó kincseket ígért orvosának minden napért a halálos ágyon. Az idő nem okos felhasználása az akaraterőnek kárára van. Mennyire igaza volt Senecának, mikor így írt: „Legtöbb ember életének egy részét semmittevással, jelentős részét pedig azzal töltötte el, hogy mást tett, mint amit kellett volna.” Ez semmi más, mint az érzelmeknek, szenvedélyeknek való vak hódolás.

5. Nagy segítőtársa az akaratnak az önbizalom: possum! Lehetőség van mindenre, a legnehezebb dolgok elvégzésére is. Önbizalmat, Isten iránti bizalmat! „Mindent megtehetek abban, aki engem megerősít.” (Szent Pál.) Saját erejével mindenki egyedül van, de Isten erejével nagyon meg van erősítve s győzelme biztos. — Tehát nem tétlen fatalizmus, hanem dolgozó optimizmus!

6. Az igazi akaratélettellel leleplezhetjük akarati gyöngeségeinket, melyeket szép, de hamis lepellel leborítottunk. — „Nincs szerencsém.” „Engem nem értenek meg.” Csinálj magadnak szerencsét és érts meg másokat! Ezt csak akarni kell.

7. Pontos engedelmesség az akarat legjobb nevelője. Nem azért engedelmeskedünk, mert kénytelenek vagyunk, hanem azért, mert akarunk.

8. Ha erősíti valami az akaratot, akkor azt fel kell használni. Némelyek alkohollal isznak bátorságot. Ez olyan muníció, mely saját kézben robban fel. Inkább alkoholmentes idegerőre van szükség. Ez a legtisztább muníció. Öntudatos ember nem is kacérkodik a szenvedélyek kázánjával e fűtőanyagával.

9. Sokat írnak a dsiu-dsitszu izomgyakorlatról, mely egészséget ad, megacélozza az erőt. Ha van lelkiileg ilyen, ez az erkölcsi tisztaság. Isten megadta a parancsokat, a 6. parancsot is. Az emberek, a szakemberek fejtik ki annak előnyeit és igazi értelmét. Fiziológusok, pszichológusok, pedagógusok és moralisták egyaránt vallják a tisztaság megőrzésének előnyeit. Ha most az akarati világ szakembere is bele akarna szólni, hát azt mondaná: ez az akarat legjobb harcterületei közé számít.

Hány ember volna olyan becsületes, mint Achtermann szobrász. Ő Viktor Emmánueltól megbízást kapott egy márvány Vénusz megmintázására. Nem vállalta a munkát és szemébe mondotta a királynak, hogy nincs annyi pénz Itáliában, amennyiért ő az istennőt erkölcstelen célra megmintázná.

10. Ideszámít a dohányzás és hasonló élvezeti cikkek. Ezek nem illenek bele az akarati iskolába; az akarat gyengítésére s a szenvedélyek megerősítésére szolgálnak.

11. Nemcsak az elmúlt század szentjei, hanem a modern ideg-orvosok is ajánlanak hallgatókúrákat. „A csend féltetvére az álomnak. Az idegek fáradtságának kiheverésére, az akarat erősítésére szolgál.” Az egyedüllét pedig: nagy gondolatok szülője.

12. Jelentős szerepet kap az akaraterő az élet keresztjeinek és megpróbáltatásainak elviselésében s javunkra való fordításában. Ez az akarati nagy záróvizsga. S meg kell állni helyünket, mert ez Isten terve és akarata. Tehát nem a szenvedés maga a probléma, hanem a szenvedésben tanúsított akarati munka minősége. Ez lesz osztályozva az illetékes Bíró részéről. Egy gyermek szentképet látott, kereszttel és egy szent alakjával. Mindjárt rámondta: „Ugye, minden szenthez tartozik egy kereszt?”

Mindezek után az akarat elérheti és el is kell érnie a győzelmet. „Kihez menjünk, Uram Jézus...?” Hozzád! Jézus élete a mi példaképünk. Bárcsak tudnánk követni az ő akarati életét. Mindig ura volt a helyzeteknek, nem vesztett csatát soha, semmiben. Akaratával győzött. A leglényegesebb pontokon figyelhetjük meg akarati megnyilvánulásait. — Bátran megmondja az igaz tanítást és megfeddi a bűnösöket. Szálfa-egyenesen áll vádlói, ellenségei előtt. Megveti a tömeg értéktelen és hirtelen tetszésnyilvánításait. Elfogadja a szenvedést és a halált. „Edelem, hogy Atyám akaratát tegyem.”

Jézus szelleme, tanításának értéke kiállotta az évezredek próbáját és százmilliók hajolnak meg akarati életének csodás tettei előtt.

Krisztus akarata isteni és emberi akarat. Tiszta, erős akarat. — Nyilvános élete 30 éves názáreti magánnyal kezdődik, 40 napos böjttel folytatódik s állandó, értékes apostoli munkával telik el: harccal, imával, tanítással. — Egy ember akarati nagysága akkor válik legvilágosabbá, ha állandóan megújuló lelkesedéssel harcol céljáért, akkor is, ha semmi sikert nem lát. Ehhez kell: igazi, kitartó akarat. Krisztust apostolai félreértették, a nép nem hallgatott reá, a farizeusok gyűlölték. A megváltás nagy tényében saját akaratával fogadta el Isten akaratát. — S jött feltartóztathatatlanul a nagy győzelem, a feltámadás. A győzelem Királya, aki a kereszttáldozatig vitte akaratával, győzött!

Akarja, hogy mi is kövessük Őt, hogy mi is győzzünk akarati munkáinkban, s hogy megtegyük mi is az Atya akaratát, akarjuk az Atya akaratát!

Ő ad bőven segítséget, segítő kegyelmeket s ezeket egész akaratával, készséges jóakarattal fölhasználva mi is urai leszünk, mint Ő volt, az élet minden helyzetének!

Dr. Farkas Lajos

Prohászka főpásztori buzdításai lelkészkedő papságához

Szemelvények a papi gyűlések jegyzőkönyveire
adott válaszaiból

„Magyarország apostola és tanítómestere” (Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök) fiatal pap korában ezt jegyzi be Naplójába: *„Szent pap: mily szó! pedig, Uram, az akarok lenni, a szó teljes értelmében; azt a szellemet akarom magamon teljesen kifejezni, azt mindenben föltüntetni: Krisztus papja vagyok. — Legationis munus fungor; Krisztus ügyésze. Törekvésem az emberi megváltás; e szempontból ítélem a világot, elveit, eszméit, egészen ellenkezem szellemével, mert ezt kell megváltani; a rabság szellemét.”* (1883.)

Püspökkorában pedig így nyilatkozik: *„Mennyire érzem, hogy a papságnak nemcsak lelki hatalommal, hanem krisztusi erényeivel is kell ékeskednie. Ez a tátongó űr az egyéniségekben a hatalom s hivatás közt egyrészt s a krisztusi élet közt másrészt óriási veszedelmet rejt a kereszténységre nézve; azt a veszedelmet, hogy de facto tagadtatik az isteni elem és erő, vagy úgy elhalványítják azt, hogy nem számít.”* (1913.)

A buzgó papok működéséről és lelki hatásukról elmélkedve meg így sóhajt föl: *„Ah, mennyi áldás és kegyelem szövődik a buzgó, jó papok életébe, ha igazán Krisztust keresik s nem esnek ki a lelkipásztorok szerepéből a béresekébe!”* (1914.)

Ezekután csak természetesnek tartjuk, hogy főpásztori beköszöntőjében ezt mondja papjainak és híveinek: *„Apostoli nyomokon az Űr Jézus nevében jövök felétek s mint a szent karácsony püspöke krisztusi kegyelmet, mennyei békét, messiási erőt kívánok és hozok is nektek . . .*

Nekünk, nekünk kell a világot előbbrevinnünk s a szenvedő s elnyomott embereket fölemelnünk; nekünk kell egyet éreznünk azokkal, kik az emberi életből, javakból még keveset bírnak, nekünk kell az emberiség küszködő felének pártját fognunk. Álljunk bele a szépremények zöldelő tavaszába, sejdítsük meg a jövőt s nyúljunk erős kézzel a világalakulásba, elsősorban természetesen azért, hogy mély hitre, tiszta, erős erkölcsre s krisztusi életre tanítsuk a népet, azután pedig, hogy kulturális s gazdasági tekintetben mozdítsuk elő fejlődését.

A nép, mely hitében s gazdasági fejlődésében megizmosodott, s a papság, melyet az Űr Jézus szelleme éleszt, megállja a helyét s közössen megoldják az örök, szent kereszténységnek mai nagy feladatait.” (1905.)

Az alábbi szemelvények tanúskodnak arról, hogyan igyekezett a „szent karácsony püspöke” egyházmegyéjének papjait nevelni, irányítani és buzdítani, hogy imádságos és példás életükkel azután lekönyörögték magukra és a hívek seregére is az Istennek szíveket-lelkeket átalakító szent kegyelmét.

A papi esperesi kerületi korónák jegyzőkönyveire — tehát hivatalos iratokra! — adott válaszaiból gyűjtöttem össze ezeket a lelki utasításokat és erkölcsi igazságokat. Mi, papok, bizonyára sokat tanulhatunk és okulhatunk belőle — a magunk és híveink lelki javára.

Ottokár püspökatyánk eleinte nemcsak a gyűlési jegyzőkönyvekben foglaltakra tette meg észrevételeit (mindig sajátkezűleg írta meg válaszát a kerületnek!), hanem, hogy céltudatosan irányítsa papjait: mindig kiemelt valamit, sőt a következő gyűlésre ajánlott is egy-két gyakorlati témát megbeszélésre.

Legelőször is mindenegyes kerületben a papi öntudatos lelkületet és a testvéri szeretet és összetartás szellemét igyekezett mélyíteni azzal, hogy a papi összejövetelektől komoly munkatervet és céltudatos munkát kívánt.

Azután fokozatosan rámutatott a lelkipásztori munka részleteire: a gyermekek, ifjak, férfiak stb. lelki gondozására.

Már püspöksége elején gyakran hangoztatta, de később is újra ismételte: a modern pap megérti a Kornak szociális szellemét és igényeit. Azért felkarolja és terjeszti a kat. sajtót, a munkáskérdésben pedig Krisztus szívével és szellemével dolgozik a bajok enyhítésén — a szegények sorsának igazságos jobbrafordításán.

1909-től kezdve gyakori szentáldozás, a templomok nyitvatartása, a naponkinti szentséglátogatás stb. az a téma, amit a hívek lelki tökéletesítése végett a lelkipásztorok szívére köt.

1910-től a Katolikus Népszövetségnek lesz lelkes ajánlója, mert így szervezhetjük a népet, és anyagilag, szellemileg és lelkileg is így emelkedhetik boldogabb életsorsra a, turáni közömbösségben élő magyar.

Az ifjúság felkarolását mindig örömmel látta, de az első világháború pusztításai után, miként megjegyzi, valósággal leimádkozni szeretné — a papokra és az ifjakra egyaránt — az ifjúság szeretetének szellemét.

Minden további magyarázgatás helyett azonban nézzük magukat a szemelvényeket.

A lelkipásztor hivatása.

Quilibet sacerdos ut homo, ut frater, ut Christi spiritu afflatus vir, conversetur cum populo, deambulet inter homines non ut dominus, sed ut Christus. *Non medicina, ast medico est opus.* Hominem non habeo, ingemit orbis; *sis homo, vir Dei et medeberis mundo.* (1906.)

Érdeklődésük s azoknak a módoknak a keresése, hogyan lehetne a papságot is mint rendet akcióképesebbé s a szó szoros értelmében öntudatosabbá tenni, becsületükre válik s én vagyok az első, ki ezért hálás leszek. (1909.)

A lekipásztor viszonya Főpásztorához.

Köszönöm az esp. ker. jókívánatait s a bizalmat, melyet belém vet, s melyet nem táplálna, ha a szellemet, mely engem éltet, nem osztaná. Ennek meg én örülök s öregbedését szívből kívánom. (1906.)

Kérem, hogy főpásztori ténykedésemet buzgó működésével segítse s támogassa. (1906.)

Sohase aggódjanak, mintha érdekeiket nem gondolnám, vagy arra szükség volna, hogy éberségük mentse meg a székesfehérvári kapitóliumot. Örülök, hogy szeretik az Egyházat, de kritizáljanak kevesebbet. (1917.)

Legyenek meggyőződve atyai jóindulatomról s igaz szeretetemről, mellyel úgy a lekipásztorság nagy ügyét, mint az egyes lelkipásztorok érdekét — Krisztusban fiaim érdekét — *tőlem telhetőleg fölkarolom még akkor is, ha mindenegyesnek szíve vágját valóra váltani nem bírom.* Foglaljanak továbbra is imáikba, amint én is teszem, főleg szentmiséimben. (1915.)

Nekem értékesebb ajándékot nem adhatnak, mintha adják odaadásukat az Isten szent ügye s a lelkek üdvének szolgálatában. Ezt köszönöm és ezt kérem kegyetektől s ezt kérem Önök számára Istentől.

Higgyenek abban, hogy mozog a magyar föld is, — mozog, mégpedig fölfelé a kereszténység nálunk is. Ha nem érünk célt, gondoljuk el sokszor, hogy tövis földön dolgozunk, melybe egyáltalán nincs sok munka befektetve. (1925.)

Legyünk egymás gyámolítására szeretetben s egymás segítségére és becsületére a tiszta élet s buzgóság híre folytán, melyre rá akarunk szolgálni. (1918.)

Biztosítom Önöket szeretetemről és nagyrabecsülésemről. A legnemesebb indulat az legyen, hogy buzgólkodunk, együtt dolgozunk s a lelkeket szeretjük. Nagyobb örömet ennél nem szerezhetnek nekem. (1925.)

Imádkozzunk egymásért, hogy kötelességeinket jól teljesítve egymásnak igazi hasznára s a köznek előnyös szolgálatára lehessünk. (1915.)

Papi testvériség.

Necesse omnino est, ut in clero adhaesionis et concordiae sensus foveantur et omnes vicissem se adjuvent. (1907.)

A kerület papságának ajánlom a testvéri szeretetet s azt, hogy álljanak ellen a kesernyés, idegeskedő, azután az ingerült s érzékenykedő hangulat térfoglalásának, — *in omnibus caritas.* (1920.)

Végül annak az óhajnak adok kifejezést, hogy a tisztelendő lelkes urak mind egytől-egyig *testvéries összetartásban dolgozzanak s ne legyen köztük egy sem, aki csak passive viselkedik s kinek pástorkodása a türelemre s nem ellenkezésre szorítkozik.* (1908.)

Nagyon dicsérem azt is, hogy a papi s krisztusi szellemet, a bajtársi és testvéri szeretetet ápolják egymásban és egymás iránt s hogy gyűléseiken a lelki életnek is tápot adnak. Ez irányban haladva remélem, hogy kerületükben a *lelkészi kar mint jól szervezett osztály fog kialakulni, melynek a társadalmi életben is tekintélye és súlya lesz.* (1918.)

Rendkívül jó benyomást vettem az Esperes úr felszólalásából s azt igen-igen helyeslem. *Kár, hogy a testvéri szeretet áldásait bőségesebben nem élvezzük; magános életünk nagy vigaszát találunk meg benne.* (1906.)

Megerősítem N. plébánost a kerületi infirmáriusi tisztségben és a magam részéről is szeretetébe ajánlom a beteg paptársakat. (1917.)

Öröm.

Nagyon jó gondolatot pendít meg N. az örömről. Arra nevelni kell önmagunkat is. Justus Moser híres kultúrtörténész szerint a nagy és szép élethez három dolog kell: „Grosse Gedanken (ez nálunk a hit), bedeutende Taten (ez az Isten kegyelmében lefolytatott cselekvés) und Freuden.” — Ime a szökelő part! Olvassák Stolcz Albán, Klug műveit és örüljenek Szentlélekben.

Pontos, órarendes, adoráló, lelkeket gondozó, röpimás életérintkezésben Istennel s a természettel — az eo ipso örvendező élet.

E jegyzőkönyvnek ápr. 26-án való elküldését utoljára és először nézem el. *A rend is az örömhöz tartozik, — öröm nincs rend nélkül.* (1923.)

Nyugdíjas papok.

Épültem a kerület bajtársi szeretetén, melyen a nyugdíjas papok sorsát felkarolta s kész azokról gondoskodni. — Szívesen engedem meg a magasabb százalékot, ha azt a nyugdíjbizottság ajánlja; de *úgy szeretem, ha a papság magáénak nézi és tartja a nyugdíjalapot s ha nekem csak a javaslatok szerint kell rendelkeznem.* (1921.)

A nyugdíjasok ügye mindnyájunk ügye, s köszönöm a kerületnek a testvéri szeretet e szép megnyilvánulását. (1922.)

Papok segélyegylete.

A „Papok Kölcsön-segélyegyesülete” ügyében megindított mozgalmat helyeslem, melynek akkor lesz bő és tág tere, ha a kongrua ügye rendezve lesz; helyeslem különösen azért, mert *mikor a társadalom minden osztálya az önsegély terére lép, a papságnak is jó lesz erre rálépni s nem kívülről várni csak a jót.* (1906.)

Papi gyűlések.

Sok a panasz a papság körében, hogy *a korónak üres, unpraktikus összejövetelek s nem teszik a komoly munkának, a szervezkedő ügybuzgóságnak benyomásait. A dolog valóban így is van legalább sok esetben. Azért kérem a ft. kerületet, alakítsa át gyűléseit a komoly munka, az érdeklődő buzgalom napjává. Vegyék sorba a nép erkölcsi nagy bajait s fogjanak megbeszélésükhöz is úgy, mint akik bíznak azok orvoslásában vagy legalább enyhítésében. Nézzenek szét legalább az oly folyóiratokban, milyen a „Havi Közlöny”, „Linzer Quartalschrift”, s az ott fölvetett kérdésekre igyekezzenek megfelelni a magyar viszonyok szempontjából. Vasárnap megülése, alkoholizmus, cselédügy, leányvédelem, korcsmai multságok, szövetkezeti ügy, rész-*

vétel a községi gyűléseken s más ezekhez hasonló kérdést hozzanak szőnyegre s mozgassuk meg a magyar indolenciát. (1906.)

Ajánlom a ft. esp. kerületnek az „egyhangú” hozzájárulások helyett az erkölcsi s szociális károknak s vidékszerű hátrányoknak *részletes megbeszélését*; tanácskozzanak az ünnepek megszentelése, az ifjúság vagy munkás- és cselédnép érdekeinek felkarolása felől. *Praktikus munkának kimutatását kérem; e nélkül a jegyzőkönyv megfogalmazása kín s üres sablon.* (1906.)

A kerületi gyűlések tartalmának emelésére ajánlom, hogy az esperes úr a circularek fontosabb adatait vagy az élet folyásában felvetődő kérdéseket ossza ki előzőleg az egyes előadók közt; ugyancsak állíttassa össze s küldje szét előzetesen a gyűlés tárgysorozatát. Ez — mondom — a gyűlés tartalmasságát s a hozzászólás magvasabb voltát emelné. (1907.)

Kerületi gyűlésük jegyzőkönyvére elsősorban az a megjegyzésem, hogy *összák fel maguk között a lelkipásztori széles működési tért s bízzanak meg egyeseket külön-külön, hogy a hitbuzgalmi, sajtóügyi, a társadalmi feladatokról, a kerületben észlelhető idevágó tünetekről és igényekről s azoknak okos gyakorlati kielégítéséről referáljanak a kerületi gyűlésen. Ezáltal több rendszert hozunk bele a tárgyalásba.*

Örömmel veszek tudomást arról, hogy a *tiszt. papság között őszinte szeretet és kölcsönös megbecsülés honol* és hogy a korónak is egyrészt e szellem élesztésére, másrészt a lelkipásztorkodásba vágó tudás és egyöntetű eljárás biztosítására szolgálnak. (1910.)

Örülök, hogy a gyűlés a különféle szakok előadóit megválasztotta. Remélem, hogy akkor a gyűlésnek lesz hozzá méltó tárgya, melyek tüzetesen tájékoztatnak az állapotokról. A jegyzőkönyvnek azután a részletekre is ki kell terjeszkednie, mert általános kifejezések, hogy a kerületi gyűlés erről vagy arról tárgyalt, — vagy pedig, hogy egyhangúlag jelenti, hogy a főpásztori leiratokban vagy hatósági intézkedésekben foglalt irányelveket lelkiismeretesen teljesítette, igaz tájékozódást sem a gyűlésről, sem a kerületi papság tevékenységéről nem nyújtanak. (1914.)

Meg vagyok elégedve kerületi gyűlésük tárgysorozatával s tartalmával, melyet jegyzőkönyvük elem tár. A szakelőadóknak külön köszönetet mondok gyakorlati s tájékoztató előadásaikért. (1915.)

Nagyon örülök, hogy a ker. gyűlést az Oltáriszentség imádatával kötötték egybe s így az illető községre is Isten áldását épületes benyomások alakjában levonták. Azon is örülök, hogy a *Ker. gyűlés jegyzőkönyvéből is kiérzem a testvéri szeretetet, mely a paptársakat átjárja s egymáshoz közelebb hozza*, miben nagy része van az esperes úrnak, ki beszédeiben is rámutat a szellem hordozójára, a krisztusi, nemes, papi lelkületre. Isten tartson meg mindnyájunkat ez áldásos érzületben. (1910.)

Elismeréssel tartozom a Ker. gyűlés gazdag s változatos tárgysorozata s az élénk eszmecsere miatt a gyűlés valamennyi tagjának. Helyeslem, hogy a kerület megmozdul épp azért, mert szíve van és él, mihelyt az Egyház s a valláserkölcsei élet érdekeinek csorbitását vagy azok előmozdítását valahol észreveszi, — nemkülönben, hogy súlyt fektet a testvéri együttműködésre és összetartásra. (1910.)

Arra a nézetre, mely szerint az esp. kerületi gyűlések semmire sem jők és egy kis lármás összejövetelben és ebédben csúcsosodnak, az önök gyűlésének ez a jegyzőkönyve ugyancsak rácáfol. Rácáfol nem arra, hogy a legtöbb gyűlés ugyancsak keveset ér, hanem arra, hogy annak így kell lennie s hogy az már így divat. *Nem divat ott, ahol lélek van, ahol a lelkes papok hivatásuk önérzetében összeülnek tanácskozni dolgokról, melyek sorsukon fekszenek.* Így látom én ezt a ... esp. kerületben; itt a korónának van tartalma, itt az egyházi élet nagy érdekeit s a lelkek ügyét alaposan és sokoldalúan megvilágítják s eszméket és buzdulást visznek haza magukkal. Örülök ennek s köszönetet mondok a lélekért és szellemért. — Ennek kihatását látom a Népszövetségi mozgalom terjedésében, a kerületnek a kat. sajtó iránt való érdeklődésében, s az iskolaügyek komoly, lelkes s intéző felfogásában. (1909.)

Amennyire becsülöm a testvéri szeretetet elsősorban a papság tagjai közt, oly súlyt fektetek a külső összetartozásnak megnyilatkozásaira is s ezek között a korónán való megjelenésre is. (1916.)

Erre van szükségünk: lélekre, öntudatra, egyházas érzületre kell szert tennünk. (1920.)

A lelkipásztorkodásban, e „nemes ars”-ban nem azon fordul meg a dolog, hogy végeredményben megoldjunk kérdéseket, hanem azon, hogy figyelmünket ébren tartsuk a nagy érdekekkel szemben.

Prédikáció.

Köszönetet mondok a lelkes és alapos beszédért, melyet a prédikálásról tartott. Magam is épültem rajta s gondom lesz, hogy az szélesebb körben is a papság tudomására jusson; amennyiben azt a nyomdai költségek exorbitans volta meg fogja engedni.

Csak jól prédikálni, — jól, tartalmasan és lelkesen; aki jól prédikál, az kihat, — ha nem is veszi észre. Van a kihatásnak, a lélek-nemesítésnek annyi láthatatlan fajtája, hogy csak Isten a megmondhatója. Annyi bizonyos, hogy az energia el nemvész ... a pszichológiában sem! (1921.)

Hitbuzgalmi munka.

Nagy súlyt fektetek a gyermekek Jézus Szívének való felajánlására, de még inkább egész családok felajánlására. E felajánlást megismételnék minden hónap első vasárnapján; ezáltal bevonulna valamilyen mértékben megint a családokba a közös imádság.

Nagyon köszönöm, hogy az iskolásgyermeket Jézus szents. Szívének ünnepség keretében ajánlották föl. A műsor nagyon szép, változatos és gyönyörködtető. (1920.)

Ha a kálvinisták járnak és látogatják a házakat s iparkodnak hallászni lelkeket; természetes, hogy azoknak is kell ezt tenniök, kik pásztoraik a híveknek. (1923.)

Liturgia.

Elsősorban is dicsérettel emelem ki a liturgia iránti érdeklődést, mellyel közeli kapcsolatban áll a népének fejlesztésének ügye.

E részben a kántorok hozzáértését s érdeklődését kell emelnünk, s késznek nyilatkozom az iskolaév végén Székesfehérvárott egy kán-

torkurzust tartani s az arra való részvételt mindenki számára lehetővé tenni. (1913.)

Kérem a temetési ima elmondását; mindenfelől hallom, hogy mennyire tetszik. (1925.)

Szeretném, ha az iskolásgyermek, mikor templomba mennek, a mise elején elmondanák a reggeli imát, és így ők maguk és a jelenlevők is e keresztény szokásra figyelmeztetve lennének. (1912.)

Én is sürgetem a templom és oltár tisztaságát, a Misszálék tisztességes állapotát. (1926.)

Hálaadás.

N. plébános úr hálaadási szokását én is ajánlom;* végezzük azt magunk is lelki életünkben s gyakoroljuk az egyházközségi életben, kitűnő nevelő hatása van, eltekintve a hála nagy kötelességétől. (1909.)

Lelkigyakorlat. — Missió.

Épülök a zárt lelkigyakorlat tervén. Tény, hogy a mélyebb és öntudatosabb lelki életet ezek fejlesztik. Itt is azonban az a fő, hogy ne a tömeget tartsuk szem előtt s hogy gondunk legyen rá, hogy azok, akik a zárt lelkigyakorlatokat tartják, azokat igazán jól tartsák. (1924.)

Dicsérem buzgóságukat, hogy a missziókra gondolnak s azok könnyebb megtartása végett ismét szervezni akarják az egyházmegyei népmisszió egyesületét. (1918.)

Első áldozók.

Elismerem az áldozók nagyobb számából származó nehézségeket, mégis sürgetnem kell az egyetemleges, tömegesebb szentáldozást és ugyancsak az első szentáldozás ünnepélyes jellegét is. Nagyon is nagy súlyt kell fektetni a külső ünneplésre.

Az égő gyertyák alkalmazása iránt a jegyzőkönyvben érintett szellemes és találékony módzatokkal egyetérték.**

Ami pedig az elsőáldozók nagyobb számából folyó nehézségeket illeti, azt úgy oldanám meg, hogy két vasárnap tartanék ugyanazon ünnepséggel első szentáldozást, így a gyónók számát megfizetve győzném, és az ünnepséget is hasznosítanám kis híveim üdvére. (1911.)

Iskola.

Én is sürgetem az iskolaügynek meleg felkarolását, az iskola-terem söprésén kezdve föl a tanterv lelkiismeretes megtartásáig. (1926.)

Nem szerezhetnek Isten előtt nagyobb érdemet s nem tehetnek a hazának jobb szolgálatot, mintha az iskolásifjúságot felkarolják és iskolaügyünket előmozdítják. (1917.)

* A kérés (pl. esőért, betegért stb.) meghallgatása után nyilvánosan is hálát mond Istennek. Ez jó nevelő hatással van a népre.

** Hogy az égő gyertya tüzet ne okozzon és az Úr Jézustól el ne térítse az elsőáldozók figyelmét: azért a gyermekek fölvirágozva hozzák ugyan magukkal az elsőáldozási gyertyájukat, keresztségi fogadalmuk megújításánál azt meg is gyújtják, az égő gyertya jelentését is jól megtanulják, — mégis szentáldozáskor a gyertyát nem fogják a kezükbe.

Főleg tetszett nekem, hogy mindenféle téma megbeszélésénél végre is a gyermekekre, az iskolára s az alapos hitvallásos s erkölcsös nevelés nagy érdekére nyúlnak vissza. — Ez fekszik nekem is leginkább szíven s kérem Önöket, k. Fiaim, mindnyájukat, hogy *fektessenek nagy súlyt az iskolára, a katechézisre, a gyermekek szívének Jézussal való összekapcsolására, a nevelésre* — no meg a tanmenet elkészítésére. — *Ne tűrjünk slendriánt sehol és semmiben,* — az elrontja a jellemet is. (1921.)

Hitoktatás.

Mindenekelőtt én is a hitoktatást ajánlom a tiszt. papság figyelmébe. *Kereszténységet nem lehet katasztrófaszerűen létesíteni, azon dolgozni kell kitarthatóan s célravezetően.*

Kérem a hitoktatókat, hogy a *beteg gyermekek látogatására súlyt fektessenek s abban szép lelkipásztori funkciót lássanak.* (1920.)

Ifjúság nevelése.

A gyermekek s az ifjúság vallásos és erkölcsös nevelése iránti buzgólkodásukat nagyon dícsérem és felkarolom. (1916.)

Az ifjúsági egyletek megalapítását nemcsak ajánlom, de inkább azt mondom, hogy leimádkozni szeretném azt. Ezzel jelezni akarom a nagy kegyelmet, melyet egy jó ifjúsági egylet jelent s ugyan-csak a nagy kegyelmet, mellyel bír az a lelkipásztor, aki ilyet jól vezet. Tisztára ezen fordul meg s a statisztika s az esperesi látogatás nem lendít az ügyön.

Nagyon tetszik nekem az ifjúságra fordított gondjuk. Remélem, hogy ily törődés és nevelés más nemzedéket állít a szent kereszt s a nemzeti zászló alá. (1920.)

Felnőttek gondozása.

A felnőttek hitbuzgalmi gondozásában — kérem — ne fáradjanak ki.

A nép lelke beteg, önzésbe fullad; majd gyógyul megint s visszatér Istenéhez, csak világítsanak neki s édesítsék ki lelkükkel keserűségét. (1920.)

A csődgyóntatásnak, melyben egy nap meggyóntatnak egy falut, nem vagyok szószólója. Ez postamunka s nem lelkipásztorság.

Kérem a ft. lelkész urakat, hogy magánbeszélgetésekben is figyelmeztessék, különösen a férfiakat, a szentségekhez való járulásra. (1908.)

Katolikus Népszövetség.

Karolják föl a Kat. Népszövetséget. *A tunya magyar léleknek kell ilyesfajta egylet, mely folyton sarkallja a turáni lomhaságot.* (1920.)

A népszövetségi mozgalom terjedésén igen örülök; Önök, kik az életben, a népelet hullámvásában állanak, figyeljék meg, hogy mely irányban kell a Népszövetség gondolatát és az összetartás hatalmát érvényesíteni. (1909.)

Meg vagyok győződve, hogy a Népszövetség által tényleg emelni lehet a nép értelmi tanítását s sok tekintetben a szellemi, tömegrestséget. (1910.)

A munkásnép szervezése.

A munkásnép szervezésére vonatkozólag megjegyzem, hogy érdeklődéssel kell viseltetnünk mozgalma iránt s méltányolnunk kell igényeit, mert sokhelyütt az idézett s ajánlott német munkákban meg nem pendített, sőt a szerzőktől meg sem sejtített körülmények s viszonyok közt él, melyeken változtatnunk kell. (1906.)

Örömmel látom e jegyzőkönyvből a ft. esp. ker. érdeklődését a vajdó s fejlődő világnak s Egyháznak közös érdekei s ügyei iránt. — Jónak látom hangoztatni, hogy mi nem viseltetünk ellenszenvvel a munkásrétegek mozgalmi iránt, melyekkel jobblétet igyekszik magának biztosítani. Mi nem állunk persze a most uralkodó rétegek pártján, sőt szívünkkel oda húzunk, ahol küzdenek, mert szenvednek. (1907.)

Örömmel olvastam a kerület tavaszi gyűlésének jegyzőkönyvét, mert kifejezését láttam benne a lelkipásztori buzgalomnak, nemkülönben a szociális érzésnek, mely a modern papság hitbuzgó lelkiületét jellemzi. (1908.)

Kérem a ft. kerület tagjait, hogy általában a szövetkezeti eszme apostolai legyenek s a népmozgalomban mint vezetők és vezérek elől járjanak. (1906.)

Plébániai történet.

Ajánlom a t. lelkész uraknak, hogy a nehéz s nagy időknek községüket érdeklő mozzanatait jegyezzék fel; mikor ily történelem csinalódik körülöttünk, akkor az utókor kíváncsi lesz annak minden hátrahagyott nyomára s méltányos dolog, hogy a lelki élet tüneteit éppen plébániáink történetében találja meg. (1915.)

El nem mulaszthatom, hogy ismételtelen ne buzdítsam a t. papságot a plébániák házitörténetébe följegyezni a háborús idők érdekesebb adatait, melyek a községekre vonatkoznak. Mily érdeklődéssel olvasnók most a Napóleon-harcoknak községünkre vonatkozó adatait. Becsüljük meg a jelent azzal is, hogy azt a jövő számára, a házitörténetek lapjain is megóvjuk. (1915.)

*

Az „Apostolus Hungariae“ hivatalos írásaiban így buzdította papjait a lelkipásztornak mindenre kiterjedő szeretetkötelességére. Hogy szóval és példával miként nevelte lelki fiait a krisztusi éber és készséges életre, arra szolgáljon bizonyítékul az alábbi eset.

1920-ban történt. Akkoriban én az Ottokár-árvaház lelkésze voltam. Püspökatyánk egy-két napra ellátogatott az Intézetbe. Egy alkalommal nagyobb számú küldöttség kereste őt mint nemzetgyűlési képviselőt. Püspök atyánk éppen akkor az erdőben sétálgatott és elmélkedett. Felkerestem őt és jelentettem neki, kik keresik és miért jöttek hozzá.

— Carissime, mit szól hozzá, jó az, amit az urak kérnek? — kérdi tőlem, hogy a véleményemet megtudja. Rögtön útnak indult, hogy a

küldöttséget ne várakoztassa. Az úton egy tölgyfamakkot talál. Lehajol és fölveszi azt. Közben így szól: „Ugye, carissime, nem haragszanak meg az urak, ha egy kicsit megvárakoztatjuk őket?” — „Bizonyára nem” — felelem neki. Majd így folytatja: „Lássa, lássa, carissime, az emberek irtják az erdőt, de senki sem ültet fát. Hát mi ültessünk nekik! Hol is lehetne?” — Körülnéz és keresi a tisztás, napos helyet. S amikor azt megtalálja, örömmel mondja: „Itt ni!” Azután leszúrja a turistabotját a földbe, elülteti a tölgyfamakkot, beföldeli a helyet s fölegyenesedve mondja: „Ugye, carissime, nem haragszanak meg az urak, hogy egy kicsit megvárakoztattuk őket? Menjünk!” — És mi mentünk is . . .

A küldöttségnek már egy emberére sem emlékszem, (pedig mindegyik bemutatkozott nekem is!) de ezt az erdei jelenetet és Püspökatyánk viselkedését sohasem tudom elfelejteni, de még azt sem, hogy hogyan nevelt ő szavával, modorával és példájával . . . nemcsak ekkor, de máskor is.

Dezső István

Papok és társadalmi életstílus

1. Római levél. (Kelt 1947 május 5-én.)

Ami engem római tartózkodásom első hónapjaiban az itteni papság problémáira figyelmessé lett, az egy szó volt, amely „megütötte” a fületem.

Egy kisfiú rámutatott ujjával egy papra és azt mondta édesapjának: „Un préte!” Édesapja azonban sietett kijavítani: „Questo non e un préte, ma un sacerdote!” Azóta többször hallottam a préte szót s észrevettem, hogy mögötte az olasz papság szégyene és fájdalma terül el. Akik ezt a szót azzal a sajátos hangsúllyal, azzal a lebecsüléssel, sőt némi megvetéssel kimondják, mintha hozzáérnének vele az olasz papság egyik legérzékenyebb, legégetőbb sebéhez. Most már valahogy fáj, ha hallom. Mai kifejezéssel azt mondanánk, hogy papi proletariátust takar. Jelenti egy elég alacsony, csökkent emberi értéket képviselő, műveltségben is leszoruló, szegény papi réteg tagjait; valakit, aki teljesen jelentéktelen, akit nem illet tekintély, megbecsülés, aki mondhatnám pont az ellenkezőjét testesíti meg az eszménynek, amelyért nálunk életrevaló fiatalemberek lelkesedni tudnak. Ennek a szónak a viselése olyan, mint egy igazi szégyenletes kereszt hordozása.

Egy itteni tapasztalt pap abból az időből eredezteti a szó-takarta problémát, mikor a Szentatya a Vatikán foglya lett. Akkor egyes vidékeken a papság is bizonyos elkülönülésbe vonult. A kispapok nevelése valahogy mellékvágányokra terelődött. Nem állami iskolákon, egyetemeken tanultak, ahol egy színvonalon szerezhették volna általános műveltségüket az olasz intelligencia többi rétegével, hanem szűkös anyagi viszonyok közt fönntartott apostoli iskolákon, szükségből előrángatott és meg nem felelő tanerőktől kapták kiképzésüket

s elszakadtak az intelligenciától, amely nem tartotta őket magához tartozónak.

Meg aztán, nem egy helyen a papság megélhetése sem volt eléggé biztosítva. Hiányzott még a plébániaépület is. A pap sokszor „otthon” lakott; hozzátartozóinál, akik „tartották”, akikkel együtt dolgozott... Ennek elmaradhatatlan következménye volt bizonyos színvonalcsökkenés.

Legtöbbet rontott azonban a préte szó jelentésén az olasz liberális kor hihetetlen egyház- és papellenessége és minden elképzelést megszégyenítő rágalomhadjárata, piszkolódása, felelőtlensége, mely-lyel a közvéleményben tudatosan tönkretenni igyekezett a papság becsületét, hogy a társadalom tudatában valami utolsót, haszontalant, élősdi jelentsen a préte. Ezen idők maradványa, hogy jobb családokban, még ha buzgóbb katolikusok is, szinte valami lehetetlenség most is, hogy a fiukat papnak engedjék, mert a pap csak préte. És ha egyes egyházmegyék papot akarnak, úgy kell szinte fölszedett gyerekekkel elkezdenniök a papnevelést, ami szintén nincs következmények nélkül.

Mindez a jelenség élesen mutatja, hogy a papságnak társadalmilag is bizonyos magaslaton kell állnia, hogy hivatását betölthesse. Mindennek nyomán szinte ráijedtem, hogy mennyire kell vigyáznunk nekünk papoknak a hírnevünkre, becsületünkre. Milyen nagy dolog az a becsülés, nagyraértékelés, ragaszkodás, amelyet mi otthon a magyar társadalom jókora többsége részéről élvezünk. Történelmünk hosszú századain át hányan dolgoztak ezen a mi előnyünkön, s nekünk féltünk, gondoznunk kell s mocsoktalanul kell továbbadnunk nagy elődök hősie, derék életének gyümölcsét. A társadalom közfelfogásában elfoglalt helyünk egyik legfőbb természetes kiválasztója a hivatásoknak s minél magasabban állunk a közbecsülésben, annál jobban van megépítve papi szószékünk, annál hallhatóbb róla a szavunk.

Az olasz papság hősie erőfeszítése arra irányul, hogy a préte szót eltemesse, s ha már a szótárba szerencsétlen korok beleírták, a közhasználatból szorítsa ki egy új, fényesveretű, nemes, krisztusi hangzású szó, a *sacerdote*, amely az áldozatos, munkás, művelt, Isten és ember előtt kedvességben növekvő, hősie és magasértékű örök katolikus papot jelenti. Ehhez a nagyszerű munkához csatlakoznunk kell nekünk magyar papoknak s az egész világ papságának, mert ez a munka teremti nagy, igazi papi egységet, papi lelkiséget.

Természetesen igazságtalanság volna a föntiek alapján bármilyen általánosítás, hiszen én csak egy szóhoz kapcsolódó benyomásaimat írtam meg s nem tanulmányt az olasz papság helyzetéről.

2. Magyarhoni levél. (Villágitól. Kelt, 1947 május 8-án.)

A papságnak új *társadalmi* életformára van szüksége, mely az egyszerű emberek, a *kisember korában* papi hivatása eredményes betöltésében segíti. A régi *társadalmi* életforma, melyben élt, inkább gátolta; elválasztotta hívei legnagyobb részétől; *társadalmilag* is megkülönböztette.

A papság a multban csak igen kevésbé vette tudomásul, ha egyáltalán észrevette, hogy az ú. n. társadalmi kérdés nemcsak gazda-

sági, politikai és kulturális, sőt nem is csak társadalom-erkölcsi probléma, hanem jelentős mértékben a *társadalmi konvenciók kérdése* is. A *társadalmi konvenció* (öltözködés, viselkedés, modor, szórakozás, lakás, életstílus stb.) döntő *osztályformáló* tényező; a társadalmi konvenciók még azokat is elválasztják, idegenné teszik egymással szemben, akik közt se anyagi, se politikai (közjogi), se lényeges kulturális és erkölcsi különbség nincs. A társadalmi konvenció a legnehezebben ledönthető válaszfal az osztályok között. E konvenciókban él a hiúság, az osztálygőg, a megkülönböztetés igénye; *viselkedési kultúrája* igen kevés embernek van; a viselkedési civilizáció (egy lélek-nélküli, nem-természetes, sematikus, legtöbbször értelmetlen viselkedési formarendszer) a társadalmi konvenciók közül legtovább őrzi az osztály-elkülönülést.

Vajjon a lelkipásztori hivatás jegyei ütköztek-e ki a mi papjaink társadalmi életformáján? Volt-e egyáltalán jellegzetesen papi életforma, vagy a pap egy más társadalmi életformába egyszerűen belehelyezkedett, így öntudatlanul vagy tudatosan — az egyetemes lelkipásztori hivatás rovására — egy osztályhoz való tartozását bizonyította?

Történelmünkön végigtekintve, főpapjaink társadalmi életformája olyan volt, mint a nagybirtokos arisztokratáké; társaságuk is azok sorából került ki, akik az arisztokrácia társasági körét alkották, jóllehet legtöbb főpapunk „alulról” jött. Főpapjaink életstílusa, viselkedése, étkezési kultúrája, szórakozása, a hívekkel és papi alárendeltjeivel való érintkezése, szociális és karitatív tevékenysége szakasztott olyan volt, mint egy konzervatív, egyébként jó katolikus, gazdag s előkelő magatartású arisztokrataé. Társaságuk a vér, a pénz és a hivatal arisztokratái közül rekrutálódott s csak elvétele a szellemi élet kiválóságaiból. Étkezési kultúrájuk is inkább a gazdag nagyúrra, mint a papra vallott. Szociális és karitatív tevékenységük nagy becsülésre érdemes: sokszor bőkezűen alapítottak intézményeket, adakoztak közcélokra, juttattak adományokat az elesetteknek és szegényeknek. De hány főpap volt, aki legalább székvárosában személyesen ismerte vagy éppen fölkereste volna különösen szenvedő beteg híveit vagy szegényeit? Hány főpap volt, aki legalább annyi egyházmegyéjébeli tudóst, művészt, kereskedelmi organizátort ismert volna személyesen s vizitjével megtisztelt volna, mint ahány grófit, dzsentrit, főispánt felkeresett? E szociális és karitatív tevékenység inkább mutatta a nagyúri nagylelkűséget, mint a *papi* szellemet. — A vallási cselekményeknél nagyon helyénvaló a fény és pompa: ez Istennek szól. De az arisztokrata életforma a megkülönböztető fényt, pompát, magas előkelőséget — *a templomon kívül fejtette ki*.

A kanonokok s a plébánosok történelme is hasonlólt mutat, azaz a különbséggel, hogy ők a városban lakó dszentri vagy magas hivatalnok, illetve a kisvárosi, rátarti „intelligencia” életformájába helyezkedtek bele, persze sokszor meglehetősen vulgáris vonásait mutatva ennek az életformának. A káplánok a legényember tanító, a városi vagy községi őrnök vagy a gazdasági segéd tiszt életformái közt éltek, váltakozva környezetük és főnökük, valamint természetes hajlamaik szerint. Mintha a *papi rétegek társadalmi ideálja az „úriember” lett volna*. Viselkedésük, társaságuk, modoruk, szórakozásuk, sőt szel-

lemi érdeklődési körük és kultúrájuk is, szóval egész életstílusuk úgy hasonlított az „úriemberére”, mint egyik tojás a másikra. A templomon, a vallási funkciókon kívül csak reverendájukról lehetett megtudni, hogy papok; egyébként olyanok voltak, mint az úriemberek. Pedig a legtöbben tiszta életű, öntudatos és lelkiismeretes papok voltak.

Külön probléma: a papi tevékenység *elbürokratizálódása*, melyen Magyarországon lehetetlen fel nem ismerni egy *idegen* bürokrata szellem jegyeit, hiszen a táblabírói ügyintézés bizalmas és kedélyes, az ügyeket nem aktának néző, hanem eleven emberi problémának tekintő jellege teljesen hiányzott belőle. Az adminisztráció és a munka halmozódása a szegény lelkipásztort amúgyis a lelkipásztori tevékenység elbürokratizálódásával fenyegeti.

Kérdezem: ha egy főpapi palotában, egy plébánián jártál, megérezte-e veled valami, hogy olyan valakinél jársz, akinek feladata a kereszténység lényegének, a *természetfelettségnek* szolgálata? Hány ilyen főpapi palota vagy plébánia volt a magyar évszázadok folyamán?

A papság társadalmi életformája és társadalmi konvenciói jelentik vagy legalább jelentették azt a válaszfalat, mely őt az „alsóbb néposztályoktól” elválasztotta. Ezt a válaszfalat már csak azért is le kell bontani, mert a demokratikus egyenlőség szellemében egy új életforma van kialakulóban. Ne álljon társadalmi konvenció az evangélium elébel!

Az új papi életeszménynek az a megfogalmazása, melyet Prohászka elmélete és személyes példája adott, ma is érvényes. De *új társadalmi életformára* van szükség!

Milyen legyen ez?

1. Az új papi társadalmi életforma elsősorban *a papi hivatás* jegyében alakuljon ki s ne más hivatások osztály-formái után igazodjék.

2. Tűnjék el belőle az *úriság*, az *uralom*, az *uralkodás* vonása, de domborodjék ki a *szolgálaté*.

3. Legyen *egyszerű és igénytelen*, de ennek az egyszerűségnek és igénytelenségnek költészete legyen; ne nyomja a szemléltő unalmassággal, lapossággal és zordsággal, hanem fogja meg kedvességével és derűjével; ne legyen kirakati, szemetszűrő és hangsúlyozott; Isten ments, hogy a szegénység gögjével hengegjen, de ne is legyen kényszeredett, hanem könnyed, magátólértetődő és megelégedettséget árasztó. Ezen az egyszerűsége és igénytelensége áradjon el az anyagiaktól való függetlenség öröme. Olyan egyszerűség és igénytelenség legyen, melyben a világi ember se érezze magát idegennek, — s a plébániát kolostornak.

4. Ez a társadalmi életforma mindenben *az emberi és a társadalmi egyenlőség* szellemében alakuljon ki. A pap társadalmi életformája ne legyen se úri, se paraszti, se kispolgári, se proletári, hanem minden réteg számára *egyformán elérhető és méltányolható papi életforma* legyen. Ez vonatkozik a pap viselkedési kultúrájára, étkezésére, lakására, modorára, szórakozására és társasági életére egyaránt.

5. Teljesen tűnjék el belőle a laikusokkal szemben a papi rendbe való tartozásnak rátartisága, hűvös és nyomatékolt kidomborítása, távolságtartása!

Most amikor különösen a parasztság indult el a társadalmi életformaváltás útján, a papság nemcsak az Egyháznak, hanem a nemzetnek és a népnek kimagasló szolgálatot tehet, ha foglalkozik új társadalmi életformájának kérdésével, ezt a problémát megoldani igyekszik s meg is oldja.

A kérdést tüzetesen meg kellene vizsgálni a szemináriumi papnevelés szempontjából is. Itt a gyakorlati pasztoráció, az igehirdetés mikéntje, a szociológia, konkrét népismeret, korismeret és szociográfia, néplélektan stb. stúdiumaira kell figyelmet fordítani.

(Megjegyzés: Nem állunk mi papok értelmetlenül a fölvázolt problémával szemben. Annyira nem, hogy az Egyház életében minden korban szép számmal voltak püspökök és papok, akikben a megjelölt öt igény egészen Krisztus szellemében, a hősies élet magaslatán áll eszményként előttünk. — Hogy a fejlett papi életstílus nagy teljesítmény és a papi rend nem minden tagja számára egyformán lehetőség, azt bizonyosan érzi e levél írója is. — Szerk.)

3. A kor szava Isten szava.

Az egyháztörténet leglényegében *Krisztus életének újraélése misztikus testében*. Minden belső nehézséggel és minden külső ellenkezéssel szemben Krisztus élete halad a végső kiteljesedés felé Egyházában.

Előbb-utóbb be kell köszöntenie annak a történelmi korszaknak, amelyben az Egyház — főként képviselőiben s ezek egységes jószándóból — rááll a teljes Krisztus-követés útjára, egészértékű elszántsággal.

Ezek a képviselők természetesen mindenki más előtt a papok. Nélkülük, vagyis az ő egyéniségük és életük teljes hozzáadása nélkül nem is bontakozhatik ki az Egyház egészértékű élete.

Mármost Krisztus életében az *elindulás: belsőleg* kétségtelenül az istenien nagystílú szándék, a nagylelkű vállalkozás; *kifelé* pedig a „descendit de coelo, et incarnatus est”. Leereszkedett az emberi sors legmélyébe, s ott a legvalóságosabban egy lett a sorstársakkal — csontig, vérig, idegekig... Sőt valamivel továbbment: ebben az egygyélevésben s egységben a közös sors jóval nehezebbik részét választotta: magára vette a lényeges terhet, az elesettség és nyomor átkát, hogy a testvérek felé áldássá váltsa át kínhalálig menő erőfeszítéssel.

A sorsközösség e velőig menő s életet is fölemésztő vállalásának egységes külső stílusa is van Krisztus életében. Ezt érezte meg Prohászka, amikor Krisztus születéséről fölségesen így elmélkedik:

„Az örök bölcsesség megállapította az Udvözítőnek bevonulását és fogadtatását. Elrendezte a térben a nemzeteket s az időben az eseményeket. Kijelölte a történelmi fejlődésnek azt az örökké emlékezetes pontját; alkalmas geográfiába foglalta a népeket s az államokat, hogy e földből a Fölségesnek zsámolya váljék, melyre a magas égből lelép s az élet szövedéke a takaró legyen rajta. Fűrésző tekintete várak, házak, paloták közül kiválasztotta a legalkalmasabbat; s lakást berendezte, úgyhogy minden szeg és csap, minden szín és alak stílszerű legyen benne; s midőn elkészült vele, szétlebbentette az éjnek sötét, nehéz függönyét s mennyei fényben, angyalszárnyak kere-

tében bemutatta Betlehemet az ámuló világnak, bemutatta a gyermeket s anyját barlangban, jászolban, éjben! *Az isteni gondolat ki volt itt dolgozva az utolsó pontig s vesszőig*, a „*Verbum Dei*” ki volt mondva a lehellet és lélekzet finomságával, a hangsúlyozásnak s előadásnak művészetével . . .”

„Bámulatos kontrasztokat foglalt művészi egységbe az Úr. Az első ellentét, hogy ott minden érdes, durva és nyers a test s az érzék számára; ahová nézsz, borzongasz; amihez érsz, az szúr. A szalma mint tövis s a jászol mintha szegekkel, kiálló szegekkel volna kiverve, faragatlan és szálkás. A levegő nyirkos; a barlangon ajtó nincs. Itt lakatosnak, asztalosnak, kárpitosnak, cserepesnek, kályhásnak, festőnek nem akadt munkája. Itt fukarkodott természet és művészet; a teve nem adott szőrt, a juh nem adott gyapjút, a lúd nem adott dunnát; csak érdes kenderszálakból szöttek egy kis pólyát. Itt minden meztelen, sziklafal, jászolfa és gyermek! . . .”

Igen, a Főpap életstílusa nem véletlen elemek összeilleszkedése, nem is a zsidó társadalmi szokások és a korabeli történelem természetes függvénye, hanem isteni bölcseséggel és irántunk való végtelen szeretettel elgondolt terv. Ebben a tervben tökéletes elrendezést nyert a Főpap külső társadalmi beilleszkedése. A három éves apostoli munka már a Főpap sajátos ténykedése. Ennek háttere a Főpap életének sajátos társadalmi jellege.

Igaz, ebben a jellegben benne van az alkalmazkodás a körülményekhez (így pl. az apostoli vándorlás nem javallotta a letelepedést, lakást, berendezést, s következképpen azt sem tudjuk, hogyan rendezte vagy rendeztette volna be Krisztus saját lakását), mégis vannak jól kivehető, sőt átütő vonások ebben a külső beilleszkedésben.

A legelső, ami föltűnik: a *szegénység*. Annál meglepőbb ez, mert Ő a mindenség Ura volt; bármivel rendelkezhetett volna. Egészen bizonyos, hogy Krisztus nagyon hangsúlyozott mondanivalóját fejezte ki életének ebben az egységes magatartásában. Ha *eszménynek* minősítjük is ezt a magatartást és mondanivalót, nem vitathatjuk el a tényt, hogy ez a *mi* eszményünk elsősorban, a papoké. Tehát minél inkább valódi pap valaki lelkületében és életstílusában is, — ezekben lesz tapasztalható valóság a titokzatos papi jelleg — annál szerveesebb a krisztusi életeszmennyel való egysége.

Nem fér tehát kétség ahhoz, hogy amikor beköszönt a korszak, amelyben az Egyház — főleg képviselőiben — rálép a teljes Krisztuskövetés útjára, ez az út az önként vállalt nagystílu *személyi* szegénység útja lesz.

Természetesen a papság ebben a bemutatkozásban nem fogja megtagadni sem a kort, sem a nemzeti jelleget, sem a kultúrának azt az állapotát, amelyben éppen él, — amint Krisztus sem tagadta meg.

Roppant távlatok nyílnak ebben az irányban. Integető magas ormok. Papi kibontakozás és lekipásztori hatékonyság hatalmas garanciája kínálkozik. Mert kétségtelen, hogy Krisztus nemcsak nagy, de ebből a döntően fontos okból választotta meg élete külső stílusát.

Mi papok ennek a nagy dolognak egyetemes, átfogó koncepciójával keveset foglalkozunk. Jelentős probléma az is, hogy egyelőre nincs a papi lelkekben igény a krisztusi életstílus mai formájának

világos látását illetően. Természetesen annál kevésbé lehet igény a megvalósítást illetően.

Lehet azonban, hogy a lényeg megfogása nem is előzetes értelmi áttekintéssel fog történni, hanem a Krisztus iránt igazi szeretetre gyúlt papi szívek magasabbrendű ösztöneinek tájékozódásával. Az igazi szeretet ösztöne csálhatatlan bizonyossággal fogja meglátni a részleteendőket.

Tudom, vannak magyar papok, akiknek életében ez a kegyelmies ösztönszerűség már tájékozódik. Nagyon megtisztelnének és hála-lára köteleznének, ha őszintén föltárnának életükből vagy ismerős papok életéből idevágó részleteket. Abból a nagy célból, hogy mások értelmi tájékozódását megkönnyítsék. Hogy a dolog bizalmas jellege ne okozzon problémát, írják úgy, mintha más személyről lenne szó.

A kor szava Isten szava. Mai történelmünkben harsog ez a szó. Megértéséhez mégis a Szentlélek nagy kegyelmei kellenek. Veni Sancte Spiritus!

Hunya Dániel S. J.

Amerikai katolikus papok*

Lelkipásztori egyéniség.

Talán nem sértem meg a katolikus papságot, ha megkockáztatom azt a véleményt, hogy sehol a világon nem annyira lelkipásztor a pap, mint Amerikában. Mindenütt adódik valamelyes más cél is, mint a lelkek elsőleges szolgálata. A tudomány, az irodalom, a művészet, a közszolgálat, a politika terén való érvényesülés is számba jön a hivatás eldöntésénél; az amerikai papnál vagy szerzetesnél nem. Náluk a hivatás sajátosan lelkipásztori életfeladatra való vállalkozás. Közöttük csak fokozati különbség van lelkipásztori hivatásukat illetően. Viszont ez a magyarázata a világi és szerzetespapság nagyon példás összmunkájának. Továbbá közülük senki sem indul anyagi érvényesülés vagy megélhetési nehézség miatt az oltár felé. Mindegyikük egész ember és egész pap akar lenni, s ha nehezebb talajon ér el eredményt, jobban örül neki, mint a készbe való betelepedésnek. Szereti feszülő és alkotó energiáit töretlen ugaron kipróbálni. S erre az Európánál csak kevéssel kisebb területű Unió bő alkalmat nyújt. Csak 14 ezer templomnak van állandó lelkipásztora, míg közel 6 ezer a missziós templomok száma. Ezekben a templomokban kiszálló papok miséznek, néha jónéhány kilométeres autó-, vonat-, szekérút után. Amerikában mindig több lesz a kápolna-autók száma. A kápolna-autó sajátos eszköze az amerikai lelkipásztorkodásnak. Érvényesül használatánál a gyorsaság és a leleményesség. Három-négy pap megy az autó-kápolnával. Megállnak a már előre megbeszélt helyen, az egyik misézik, a másik kántori szerepet tölt be, a harmadik gyóntat, keresztel, a negyedik a beteget látja el, s egy óra múlva már robognak tovább. Fel-

* Az Amerikai Egyesült Államokban éveken át lelkipásztori munkát végzett magyar pap írta az alábbiakat pár évvel ezelőtt a Papi Lelkiség számára.

váltva vezetik az autót, mindegyik soffőr és autószerelő is. Élvezik a váratlan és szeszélyes eseményeket. Élvezni azért tudják, mert nem az események győzik le őket, hanem ők az eseményeket. Egészséges meggyőző és hódító szellem alakul és érlelődik bennük az ilyen kiszállások alkalmával. Természetesek mindenütt, üdék, jókedvűek, szeretik az életet, de ismerik a mértéket, legalább az amerikai ember kívánta mértéket. Ha a magunk szempontjából vizsgáljuk eljárásukat és életkörülményeiket, idegenkedünk attól, de nem az amerikai ember. S az amerikai ember azért nem fél ettől a kétlábbal földön álló papi egyéniségtől, mert számtalanszor nyitott rá a pap belső világára, arra az *érett, minden ízében és porcikájában Istent-akaró és Krisztust-szolgáló lelkiségre, mely élteti és betölti egész lényét.*

Minőségi munka.

Papi és lelkipásztori szempontból a rekordok hazájában, Amerikában érvényesül legjobban a minőségi és nem a mennyiségi munka. Az amerikai lelkipásztor, ha már nagyszüleiben is amerikai, érdekesen mélyre tekintő és értékelő egyéniség. Nem elégszik meg az olcsó sikerrel. Nagyon jól ismeri a maga világát, az amerikai élet elsodró erejét, a bűn és gonoszság megejtő raffináltságát, ezért nem látszatra, hanem komoly eredményre törekszik. Ez a magyarázata annak a hideg nyíltságnak, amellyel bevallja, hogy Amerikában nem 25 millió katolikus él, hanem jóval több, de nem tartoznak az Egyházhoz, talán nincsenek is megkeresztelve, felekezeten kívüliek. Nem ez izgatja lelkipásztori egyéniségét, hanem azok az ezrek, akiket az ő lelkipásztori gondosságára bízott az örök Jópásztor. Őket akarja megnyerni egészen Krisztusnak, őket neveli egészen katolikusnak, nekünk sokszor olyan merev következetességgel. Pl. Vegyesházasságot akar kötni előtte két fiatal lélek. Lehet, de a másvallású félnek előbb 30 egyórás oktatáson át kell megismerkednie a katolikus hittel, hogy jól megértse azokat az igazságokat és eljárásokat, amelyekben nem zavarhatja meg leendő élettársát és születendő gyermekeit. Ha mindent megismert és kész írásban is megígérni, hogy érvényesülni engedi azokat házaselelteiben, akkor megesküdhet a katolikus féllel, de nem a templomban, hanem csak az irodában. Képzeljük, mennyien visszariadnak ettől az eljárástól, s az amerikai lelkipásztor mégsem idegeskedik: „Jaj, elvesztem őket...” Nem idegeskedik, mert ha komolyan keresztény életet akarnak élni, akkor becsülniök kell a felbonthatatlan házasságot, annak szentségi tartalmát. Ha viszont a másvallású fél nem ezt akarja vagy a katolikus fél könnyelmű, akkor kisebb baj, ha másutt kötnek érvénytelen házasságot, mintha jóvátehetetlenül rontaná el engedékenységevel a katolikus fél részére a házasságot. Természetesen nem szabad elfelejtenünk, hogy Amerikában jó háromszáz szekta van. Szükséges a lelkipásztori éberség és következetesség.

De nemcsak a másvallásúval kötendő házasság esetén ilyen hátrózott az amerikai lelkipásztor. Saját híveivel is ilyen, sőt tudatosabban következetes velük szemben. Senki sem részesülhet az Egyház szentségeiben, ha katolikus kötelességeinek eleget nem tesz. Aki pl. oly városban lakik, ahol van katolikus elemi és középiskola, köteles gyermekét oda járattatni. Ha elmulasztja, nem lehet tagja az egyházközségnek s nem járulhat a szentségekhez. Ott az a vélemény: „A hit kötelez.” Kötelez hit szerinti életre. Megszívlelik ezt azok, akiknek a

hit nem játék vagy jelentéktelen adottság. Vagy pl. aki nem él katolikus hite szerint, azt nem temeti el az Egyház. S ennél nincs nagyobb büntetés, mert szebben senki sem tud temetni a katolikus Egyháznál. A megholtat bebalzsamozzák, s nyitott koporsójában pihen, amikor bemutatják érte a templomban a szentmisét. Nagy ünnepélyességgel kísérik a templomból a temetőbe. Katolikus temetőbe viszont senkit sem temetnek el, aki nem az Egyházzal és Krisztussal kibékülten halt meg. Hiába van katolikus temetőben kriptája a családnak, nem temetheti oda hittől elfordult hozzátartozóját. Erre kötelezettséget vállalt a család, amikor a sírbolt szerződését megkötötte az egyházközséggel. Mindezekben és minden más esetben könnyen ellenőrizheti híveit a lelkipásztor, mert nincsenek vagy csak nagyon ritkák a mammutplébániák. Az amerikai szervezettség mindenkit számontart, akit magáénak tud és vall az Egyház, illetve az egyházközség.

Kegyelmi élet.

Az Egyház nemcsak megköveteli tagjaitól a hit szerinti életet, hanem minden áldozatra kész, hogy övéiben megszilárdítsa a katolikus meggyőződést és a hitelvek szerinti életet. Az amerikai katolikus Egyház a maga nagyszerűségét elsősorban katolikus iskoláinak köszönheti. Az Unió 130 millió lakosának hozzávetőleg hatmillió az elemi iskolás gyermeke, s ebből az összlakosság egy negyedrészt is alig jelentő katolikus Egyházé két és félmillió gyermek. A katolikus gyermekek 80 %-a katolikus elemi iskolában részesül kiváló nevelésben. A katolikus gyermek náluk is megmarad gyereknek, életre való kis ördögnek, de Isten imádkozó angyalának is. Annyi hittel imádkozó, szentgyónásra keresztúti ájtatossággal készülő gyermeket sehol sem látni, mint Amerikában. S ez nem az apácanvelés, hanem a tudatosan katolikus nevelés eredménye. S nemcsak leányokra, hanem fiúkra is egyformán érvényes. Amerikában ugyanis még katolikus iskolákban is együtt tanulnak 14 éves korig fiúk és leányok. S a nevelők mindent megértenek és többé-kevésbé elnéznek, csak a farizeus képmutatást nem a kegyelmi élet terén. Ez a nevelés csak még jobban elmélyül a középiskolai és az egyetemi nevelés folyamán. Olyan boldog az amerikai katolikus Egyház, hogy elemista gyermekeit saját középiskoláiban nevelheti tovább. Több mint 600 ezer fiú és leány készül az életre 1400 katolikus középiskolában. S ezeknek az iskoláknak egyike-másika egész diákváros. De az egész világon nincs párja a newyorki Hayes Memorial High Schoolnak. A legfelső tudományos nevelést 18 katolikus egyetem biztosítja.

A középiskolákban és az egyetemeken nem papos, hanem öntudatos katolikus élet folyik. Biztos, hogy az ottani fiú és leány is ember, s vétkezik, de vétkeinek jobban tudatában van, igyekszik attól őszinte szentgyónással és kegyelmi élettel megszabadulni. Az amerikai katolikus gyermekek között csak elenyészően kis számban fordulnak elő a sajátosan diák-bűnök vagy a természetellenes bűnök. Aminek nem annyira a józan biológiai nevelés, hanem a tudatos kegyelmi élet a magyarázata. A katolikus iskolákban nincs szentmise-kötelezettség, mégis az ifjúság legnagyobb része naponta hallgat szentmisét. Gyakran járulnak az Úr asztalához. Elsőpénteken és elsőszombaton szinte valamennyien. Nagyon jellemző az amerikai katolikus ifjúságra, hogy

a nagy szünidőben is pontosan eleget tesz vallásbeli kötelességeinek, még a megszokott szentáldozásokat sem hagyja el. Erre külön nevelik őket. S ha az ifjúság kegyelmi élete ilyen, könnyen következtethetünk a felnőttekére. Hiszen a legtökéletesebb iskola sem képes pótolni a család katolikus szellemét, azaz, ha valaki őszintén katolikus, azt nemcsak az iskolának, hanem a családi otthonnak is köszönheti. Valóban az amerikai katolikus család mindenegyes tagja törekszik a kegyelmi életre. Hogyan?

Egyleti élet.

Az egyleti életben elmélyített katolikus öntudat által. Iskolái után katolikus egyleteinek köszönhet legtöbbit az amerikai katolikus Egyház. Pompásan kiépített szervezetei vannak minden egyházközségnek, melyek azonosak az egyházmegyében, sőt az egész Unió területén. Minden Washingtonban, a központi katolikus ügyvezetés szívében találkozik, hogy felfokozzák egymás erőit.

Ismerjük meg a főbb egyesületeket. Első helyen érdemel megemlítést az Anyák Köre. Minden iskolásgyermek anyja tagja az Anyák Körének. Egészen természetes, hogy az édesanyák minden anyagi-lelki áldozatra készek azért az iskoláért, amelybe szemükfénye, gyermekük jár. Féltve gondozzák is és hihetetlen áldozatokra képesek iskolájukért. Valóságos verseny fejlődik ki egy város Anyák Körei között, hogy melyikük tud többet és szebbet felmutatni iskolája érdekében. Az édesanyáknak ezt a szívvel-lélekkel végzett munkásságát nagyban előmozdítja és fokozza az édesapák hitvalló élete. Ők leginkább a Szent Név Társulatban tömörülnek. A társulatnak hárommilliónál több tagja van ma Amerikában. Róluk csak kettőt jegyezzünk meg. Először: nemcsak nem káromkodnak, hanem egyiküknél sem hiányzik a finom karton vagy pergamen lapocska, melyet bátran nyujtanak át a káromkodónak. A kis lapon ilyesmit olvashat a meglepett káromkodó: „Gentleman nem bánt senkit, legkevésbé az Istent!”, vagy „Miért bántod és szidalmazod azt, aki mindig jót tett veled?” A lapocska hatása legtöbb esetben nem marad el. — Másodszor: Januárban, Jézus Szent Neve ünnepén az egyházközséghez tartozó összes férfiak és nagyfiúk közös szentáldozáshoz járulnak, s nem egy helyütt 2—3 ezren vonulnak a város legnagyobb éttermébe agapéra, szeretet-reggelire. Fölséges élmény, amikor a város több plébániájáról megindulnak a férfiak négyes sorokban. Nagyszerű hitvallás ez! A hitvallásnál is többet jelent az a tisztelet, melyet kíváltak az emberekből. A lagymatagok, az elhidegültek, sőt gyakran a hitetlenek is felbuzdulnak példájukon.

Nagyjelentőségűek a Fiú- és Leány-Clubok. Az egyházközség kultúrháza mindig hangos tőlük. A játékterek, a sport- és vigalmi termek nem egyszer túlszűfoltak, de nem üresek az olvasószobák sem. A kultúrház valóban nagyszerű találkozóhelye ifjakkak-öregeknek, szülőknek-gyermekeknek. Minden csoportnak megvan a maga „birodalma”, egymást nem nagyon zavarják, úgy épülnek már eleve a kultúrházak. A legtöbb kultúrházban van 2—4—6 kuglipálya is, hatalmas sport-terem, fürdő és zuhany, öltözők, pompás díszterem színpaddal. Nem hiányzik belőle a bár s a cukrászda sem. Mindenki megszerezheti magának a szeszes vagy édes italt, a cukrot, süteményt vagy fagyaltot. Mindent maguk készítének, mindent maguk vásárolnak meg,

s így gazdagszik az egyesület, melynek nem utolsó öröme, hogy megnyit tudott segíteni az egyházközségnek. Törlesztés ez a segítség, de sokszor tízszeres törlesztés. Az egyházközség rengeteget áldoz az ifjúságra és szórakozásukra, de tízszeresen kapja azt vissza. Hogyan?

Pénz.

Igen, az élethez pénz kell. S az amerikai katolikus Egyház az életéhez szükséges roppant összegeket önmaga teremti elő. Amerikában súlyos bűn, ha a katolikus hívő nem segíti erejéhez mérten Egyházát. Bűn, melyet meg kell bánnia, hiszen a megkárosítással egyenlő, ezért jóvátételt követel. Ez a komoly meggyőződés nemcsak azért él az amerikai katolikusokban, mert nélküle nem lenne életképes az Egyház, hanem mélyebbről forrás: „Mindent Istentől kaptam, — mondja minden hű katolikus — nem maradok adós!” A dénárokról szóló példabeszédet jól megjegyzik Amerikában és becsületesen teljesítik a tartalmát. Persze, ott sem megy minden könnyen. Bizony, sokszor van a plébánosnak súlyos anyagi gondja, amikor 20—30 nővérről, 6—10 papról, jónéhány személyzeti emberről és rengeteg dologi kiadásról kell gondoskodnia. Az egyházközségi épületek javításainak vagy bővítéseinek idején növekszenek a gondok. A plébános nem bírná egymaga. Segítik anyagi gondjaiban:

a) Az egyházközség.

A püspök, a plébános és két világi megbízott alkotja minden egyházközség elnökségét. Évenként a püspök erősíti meg az egyházközségi elnökség tagjait. Vonatkozik ez a plébánosra is, aki Amerikában ritkán beiktatott plébános. Nagy sarkalló, ösztönző erő rejlik ebben az eljárásban. Viszont az Egyház nem kísérletezhet. Az egyházközségek minden adósságáért a püspök felelős, természetes, hogy egyetlen főpásztor sem növeli egyházmegyéje s egyben a maga adósságát, gondját. Viszont abba sem nyugszik bele, hogy egyházmegyéje elmaradjon, s egyházközségei életképtelenek legyenek. Azért a lelkipásztori és a gondnoki megbízatás őszinte bizalom és elismerés a részéről. Derekas munkát kell végeznie mindenkinek. Havonta többször találkozik a plébános gondnokaival és az egyháztanács vezető tagjaival, s mindent jóelőre, apróra megtárgyalnak, hogy amikor az egyházközségi gyűlés elé kerül az ügy, a meddő útkeresést és a céltalan vitatkozást jórészt elkerüljék. Az ottani egyházközségi életben nem fejbólító Jánosok vesznek részt, hanem komoly férfiak, akik súlyos összegekkel járulnak hozzá egyházközségük fenntartásához, de el is várják, hogy minden célszerűen és végtelenül becsületesen történjék. Az egyházközségi életben, miképen egyebütt is, a lelkipásztornak rendkívül nagy a tekintélye, mégis őszintén meri mindenki a maga véleményét nyilvánítani. Nagyon tanulságos az egyes esetekben a szavazás után kisebbségben maradtak magatartása: a kisebbség erkölcsi kötelességének érzi egyházközsége érdekében a többség döntését minden módon támogatni. Ez náluk a keresztény demokrácia kormányzati elve.

b) Egyházközségi havidíjak.

Minden egyházközséghez tartozó család és a családnak minden önálló keresettel rendelkező tagja havonta hozzájárul bizonyos ösz-

szegegel az egyházközség kiadásainak fedezéséhez. A havi hozzájárulási összeg legtöbb helyen egyforma, családonként egy dollár és féldollár az önálló keresettel bírókra nézve. Természetesen mindenki önmaga emelheti ezeket a díjakat, amint mindenki maga gondoskodhat arról, hogy havonta vagy ritkábban maga hozza be az egyházközségi irodába az esedékes összeget. Mivel Amerikában mindenki önként csatlakozik az egyházközséghez, ez ott nem olyan nehéz, ha valami rendkívüli kellemetlenség nem zavarja meg az egyházközség békéjét. A havidíjak pontos befolyását nagyban elősegítik az egyházközség kollektorai, azok az áldozatos nők és férfiak, akik teljesen díjtalanul beszedik havonta a rájuk bízott 4—5 utcában lakó katolikus hivektől az esedékes összegeket. Ki kell emelnünk önzetlenségüket és ügybuzgóságukat. Egy-egy kollektornak átlag 30—40 családja van. A családoktól nemcsak a pénzt szedi be a kollektor, hanem értesíti őket az egyházközség minden fontosabb eseményéről, készülődéséről, viszont a plébános figyelmét is felhívja nagyon finom diszkrécióval a családoknál észlelt bajokra vagy az egyenesen kifejezett panaszokra. Az Egyház nemcsak kér és elfogad, hanem mindig segít ott, ahol kell és ahol tud. A segítség hamarosan megjelenik egy látogatás alkalmával vagy más nem sejtett módon. Ha jól sikerül minden, nagy része van abban a kollektornak. A kollektorok így az egyházközség keze, szeme, lába. Munkájuk nehéz és sok önlegyőzést követel. Aki évekig végzi ezt a munkát jó lélekkel, az jártas lesz minden erényben, s nagyban hozzájárul egyházközségének fölvirágztatásához.

c) *Ismét kollektorok.*

Az egyházközségi havidíjnál nagyobb jelentőségű a templomi gyűjtés összege. Nagy jelentősége abban van, hogy szinte lélekszám szerint lehet ellenőrizni, ki jár templomba vagy ki marad el, s hogy ki mennyivel járul hozzá hetenkint egyházközsége anyagi boldogulásához. December közepén minden egyházközséghez tartozó katolikus család megkapja plébánosának karácsonyi üdvözlétét, egyben azokat a borítékokat tartalmazó dobozkákat is, amelyekben az év összes vasárnapjai és ünnepnapjai alkalmával szükséges persely-borítékok vannak a család minden szentmisehallgatásra köteles tagja számára. Minden doboznak és minden borítéknak megvan a maga száma, a megfelelő szám alatt szerepel az illető az egyházközségi irodában. Aki vasárnap vagy ünnepnap szentmisére megy, az már otthon elkészíti a maga kis borítékját, beleteszi a templomnak szánt összeget. A templomi kollektorok szedik össze ezeket a borítékokat nagyon finom lélekkel, néma csendben. Az ő közös kötelességük a borítékok felbontása és az összegek bejegyzése. A pontos bejegyzések folytán év végén nem nehéz elkészíteni a kimutatást, hogy ki mennyivel járult hozzá az egyházközségi kiadások fedezéséhez. A templomi kollektorok mindig férfiak, nagyon sokszor a város vagy az állam legelső tisztviselői és az egyházközség legegyszerűbb gyárimunkásai. Fölséges munkaközösség ez!

d) *Offerák és adományok.*

Negyedik pénzforrása az egyházközségnek a kiválóbb ünnepek és a rendkívüli alkalmakkor felajánlani szokott offerák és ajándékok. Karácsonykor, húsvétkor, pünkösdkor, templombúcsú napján az egy-

házközség is megkapja a maga ajándékát. S amint illik, hogy a módosabb család módosabb ajándékkal lepje meg szeretteit, hasonlóképpen illő az amerikai egyházközségi életben, hogy kiki erejéhez mérten szerezzen ünnepi örömet az Úr Jézusnak s felszentelt helyettesének, a plébánosnak. Ez is egyik módja adósságaik törlesztésének, de több is ennél: igazi örömszerzés.

Az egyházi év ünnepei alkalmával szokásos offerát egy-egy család évenként több alkalommal megismétli, éspedig névnapok, születésnapok, házassági vagy halálozási évfordulók alkalmával. Azonkívül minden katolikus hívő évente kétszer ad tetemes ajándékot a katolikus missziókra, a katolikus egyetemekre, a katolikus sajtóra és a katolikus szeretet-művekre. Az így megajánlott összegek oly tetemesek, hogy évről-évre gyarapszik a katolikus intézmények száma. Mind a 18 katolikus egyetem elsőrangú, igazi büszkeségei Egyházunknak. De van még sok más büszkesége is. A katolikus kórházak száma meghaladja a 700-at, az árvaházaké eléri a 400-at, s közel 200 a szeretetotthonok száma. Mindegyik intézmény olyan, mint nálunk a jobb szanatóriumok. Mindennél nagyobb jelentőségű Amerikában a katolikus sajtó ügye, mely egyben a katolikus kultúra szolgálata is. Az amerikaiak Szív-ujságja, a Vasárnapi Látogató kétmilliós példányszámban jelenik meg. A katolikus rádió tízmilliókat részesít az istentiszteletek, az egyházi zene és a kiváló előadások áldásaiban, egyben nagyszerű eszköze az apostolkodásnak. Ezeknek a katolikus közintézményeknek juttatott adományok nem rövidítik meg a helybeli egyházközséget. Sőt kézzelfoghatólag bizonyos, hogy ahol nagyobb az egyetemes katolikus érdekekért kifejtett buzgóság és áldozat, ott nincs anyagi gond vagy könnyűszerrel oldják meg a maguk problémáit. Isten különös áldása nem marad el sem a családoknál, sem az egyházközségeknél.

e) Kultúrélet és társadalmi élet.

Minden valamire való egyházközségnek megvan Amerikában a maga kultúrháza. Ez a kultúrház az egyházközségi kultúréletnek, de egyben a társadalmi életnek is színhelye. Havonta egyszer-kétszer rendez valamelyik egyesület kultúrelőadást, míg a többi egyesületek a tagokról és a külső előkészítésről gondoskodnak. Minden egyesület akar valami sajátosan szépet és kedveset, hogy vonzza az előadás az egyházközség tagjait, s meg hozza a kívánt szellemi siker mellett az elengedhetetlen anyagi hasznót is. A kicsi óvódásoktól kezdve mindenki azon fáradozik, hogy megmutassa: mennyire szereti a templomot, az iskolát, az egyházközséget. Senki sem maradhat ki ezekből a lázas eseményekből, vagy szerepel vagy élvez, de mind résztvesz benne. Így aztán nemcsak a kultúrát és szórakozást szolgálják, nem is csupán az anyagiakat biztosítják, hanem hozzájárulnak az egyházközségi tagok egy családba való tartozásának tudatosításához. Testvérekké fognak ezeken az estéken a hívek.

A szokásos bankettek csak jobban elmélyítik ezt a testvéri összetartozandóságot. Az egyházközség jubileumai, az iskolai ünnepek alkalmával társasbéd van vagy vacsora. Résztvesz ezeken az egyházközség szinte minden családjá. A legnagyobb nagyterem is szűk ilyenkor, hiszen nem egyszer 6—800-an is ülnek az izlésesen megterített asztaloknál. A színpadon folyik a szórakoztatás, közben hordják az ételeket, a férfiak felszolgálják a hús italokat, s utána mindenki segít

elrakni az asztalokat és a fölösleges székeket, s jön a jókedv és a fiatalos tánc. Konyhában, bárban, színpadon, táncteremben, mindenütt éberem örködik a plébános, valamint a segítők szeme, keze és a lelke. Mindenki gazdagszik az ilyen rendkívüli estéken. Sok helyen dívik az a szokás, hogy anyáknapján a férfiak látják vendégül feleségeiket és a fiúk a nagyleányokat, a vendéglátást aztán ők apák- és fiúknapján viszonozzák. Élet, szellemesség, apostoli leleményesség uralkodik ilyenkor. S minden tiszta haszon az egyházközségé.

A lélek nagy napjai.

Nagyon anyagiasnak tetszhetik ez az élet minden idealizálás ellenére is azoknak, akik nem ismerik az amerikai egyházközség lelki arculatát az anyagiak terén. Minden egyházközségnek évenként több nagy lelki napja van. Vezető hely illeti meg az évi 40 órai szentségimádás napjait. Három napon át az imádás központja a virágdiszes oltáron trónoló szentségi Jézus. Ilyenkor kiváló vendégszónokok, legtöbbször szerzetes atyák tartanak szentbeszédet, s gyakran reggeltől délig, déltől estig, sőt az esti ájtatosság után késő éjtszakáig folyik a gyóntatás. A lélektisztulásnak, az édes Jézussal való bensőbb összeforrásnak napjai ezek.

A nagybőjti és az ádventi előkészítő, háromnapos ájtatosságok hasonló eredménnyel szoktak zárulni. A háromévenként vagy ötévenként tartani szokásos missziók messze felülmúlják az említett kegyelmi napokat. Ha a missziós atya megtalálja a hívő nép és az Isten után vágyakozók hangját, olyan munka előtt áll, amilyenről nekünk itthon is csak nagy ritkán van fogalmunk. És milyen karácsonyas, milyen ajándékozó jókedve van ott a hívek ezreinek, ha szívükben rendkívülibb módon vesz lakást az Úr. Nem egy amerikai egyházközséget lelki aléltságból és anyagi megrekedésből emelt ki a szent misszió. Az viszont egész természetes, hogy a misszióban megtisztult lélek nagyon kívánczik az Úr Jézus mindig bővebben áradó és magával sodró életárama után. Ez a legmélyebb magyarázata a végeláthatatlan amerikai novénáknak, szentkilencedeknek. Az európai ember könnyen kész a maga ítéletével: Sok náluk a kérés, az erőszakosság! Lehet, de nem anyagiakban, hanem a saját üdvösségük, élettársuk, gyermekeik, Egyházuk érdekében. S ilyenekért esedezni, szentül erőszakoskodni a lelki érettségnek olyan jele, mely minden elismerést megérdemel.

Az amerikai magyar.

Záradéku pár szót róla is. A szegény kivándorolt amerikai magyar két kezével és kicsi batyujával érkezett meg az Újvilágba, s mivel a szíve az Istent szomjúhozta, összefogott kintélő többi társával és rövid idő alatt, minden állami vagy helybeli támogatás nélkül építettek 63 katolikus templomot, 42 nyolctantermes iskolát és kultúrházat, valamint sok más intézményt létesítettek, s ezeket ma is mind fenntartják az amerikai katolikusok nagyszerű példáján buzdulva, de mindennekefelett saját jó lelkükre és józan eszükre hallgatva.

*

A tények tömkelege sodor. Ilyen sodrásban nem nehéz jellemes és buzgó lelkipásztornak lenni. Deo gratias!

P. K.

Okulás és vigasztalás

Egymással szemben ültünk a lassan homályosodó vicinális hat-személyes fülkéjében. Soha nem láttuk egymást, de minden személyes ismerkedésen és jóbarátságon túl tudtuk, hogy oltártestvérek vagyunk Krisztusban. Egyek a hitben, a kenyérszegésben, egyek a szeretetben.

Egyszerre csuktuk be sokpántlikás zsolozsmakönyvünket. Az övé vastagabb volt, az enyém vékonyabb. Az övé bőrkötés volt, enyém félvászon. Az övé Romanum volt, enyém a világon egyetlen helyen használt pannonhalmi maurinum.

A fülke ablaküvegét deszka pótolta, a középen azonban vékony üvegsáv szalagozott végig. Ezen a kis résen kiláttunk. Láttuk, hogy az áldott májusi eső végigzáporozta a vidéket. Megmosta a poros zsindeletetőket, a templomtornyot és az utakat, amelyek andalogva tekeregnek a vetések zöldüzsten hajladozó országában. A rozs már kihányta fejét, kinyújtotta hosszú lábát. Egy kis szél mozdult, erre hajladozva hullámozott az egész kalásztenger és hangtalanul törődött a mezsgye gátján, amelyet ekével vont oda a magyar föld szerelmese, a paraszt.

— Milyen szép az élet — törtem meg a csendet.

— Igen, szép lenne, ha . . .

Aztán megint csend lett. Olyan nagy csend, melyben ha a vonat-zakatolás lelassított, meghallhattuk, hogy a májusi föld szíve milyen hevesen, melegen, milyen fiatalon dobog. A csendben a pályatest mellett ezer és millió réti virág kiáltotta a Magasságokba az élet köszön-tését. Zsendült a gazdag vetés, a Magvető örök vetése, melyet a mi fölszentelt kezünk áldott meg Márk-napján.

A csomagtartót két erősen meghajlított vastag drótszál pótolta. Levettem aktatáskámat, hogy beletegyem a breviáriumot. Egy könyv mellett készítettem neki helyet, a címe még erősen szürkülő alkonyat-ban is olvasható volt, *Perlaky: Vigasztalások könyve* . . .

— Tetszik ismerni?

— Valahol mintha hallottam volna említeni, de nem olvastam. Megvallom, nem is vagyok rá nagyon kíváncsi. Nem tudom elgon-dolni, hogyan tudna engem megvigasztalni? Kétségkívül igen nagy szükségem volna a vigasztalásra, mert hiszen ma kinek nem lenne gondja, baja, bánata, sok fájdalma?

— No, és milyen jó ilyenkor egy könyv! Amelyet nem kötelező olvasmányként olvasok el, kínból és szenvedésből, hanem tiszta gyö-nyörűségből. Én sokszor tapasztaltam a montesquieu-i szavak igazsá-gát: sohasem volt olyan bánatom, amelyet néhány órai olvasással el

nem tudtam volna oszlatni. Ma ennek, éppen ennek a könyvnek megjelentetése — tessék elhinni — társadalmi jótétemény volt. Bármennyire emel is rendkívüli méltóságunk az angyalok fölé, éreznünk kell, hogy nagyon is gyarló, vigasztalásra szoruló emberek vagyunk.

— Minket, papokat igen kevés könyv elégít ki. Én nem azért szeretem az írókat, mert más is, sokan is szeretik. Vagy mert nagyon ajánlják.

— Igaz. Erre a könyvre azt mondom, hogy tessék elfogadni Wilke tanácsát: Ha a harmincadik oldal után se tetszik, tessék letenni, abbahagyni. Mint tanárember, szükségképen rengeteg könyvet kellett elolvasnom és végül is ezt az igazságot fogadom el ma már: csak olyan könyvet veszek meg, amelyet legalább mégegyszer elolvasok. Mert ha nem érdemes többször elolvasni, úgy nem volt érdemes egyszer sem . . .

A könyvre néztem, majd a tájra, ahogyan a sötétülő felhők nőttek a dombok fölött, és messziről szél suhogott. Megszorította a felhőket, mint valami nagy égi spongyákat, amelyek elengedték a bennük rejlő égi párákat.

— Belátom, folytatta útitársam, hogy olvasnunk kell. Ez ahhoz a sokat és jogosan hangoztatott papi önképzéshez elengedhetetlenül szükséges. Csak sokan úgy olvasnak és azért, hogy elmondhassák: ezt is olvastam, azt is.

— Úgy van. Olvasni azért, mert arra igényem van. Elsősorban lelki igényem. Ezért fordulok különös szeretettel a lelki élet könyvei felé. Ezek azok, amelyeket biztosan elolvasok mégegyszer is. Tetszett olvasni Schmidt Bélának könyvét: *A megváltás szolgálja?* Állandóan asztalomon tartom. Engem legalább is mindig tudott emelni, *vigasztalni*, örömmel eltölteni, ha egy-egy fejezetet végigolvastam. Papok vagyunk; falun élünk, rozoga parasztszekereken, vagy sáros reverendában gyalog járunk sáros hantok, roppant kemény göröngyök között. Elfáradunk, elcsüggedünk, sokszor mintha megszállna bennünket a kislelkűség. Milyen jó ilyenkor kézbe venni egy ilyen lelket, magasabbrendű szellemiséget sugárzó könyvet! Figyelmeztet, oktat, int, megemel — és lélekkel eltöltve felfelé mutat, aszfalton vagy poros földön egyaránt.

— Ma könyvet venni, luxus . . .

— Igen, luxus, de a lélek luxusa. Ezért pedig semmi pénzt nem sajnálhatunk. Lehet sajnálnunk, nekünk papoknak, egy Tesniére: Az Oltáriszentség imádásának Kézikönyvé-ért 12 forintot? Egy órásgyüttársalgás ezzel a könyvvel az Eucharisztia előtt kifejezhetetlen érték, felbecsülhetetlen kincs, boldogság. Milyen vigasztalással töltenek el bennünket egyes átmeditált fejezetei ennek a most megjelent pompás könyvterméknek!

— A pap nemcsak imádkozni akar a könyv mellett . . .

— Nem, hanem belőle okulni, tanulni, gondolataiból több, nemezebb, *lelkibb* ember lenni. Sok könyvem elveszett a háborús események között, de talán legjobban sajnáltam volna, mikor könyvtáramat újrarendeztem, ha hiányzik: *Korompai: Az örök élet érettségijén* c. kis 97 oldalas könyvecskéje. Egyes fejezeteit szinte kívülről tudom. Átvezet a via purgativa, illuminativa és unitiva útjain, de oly biztos

kézzel, mintha maga az Isten vezetne. Szenvedő embertársainak ajánlja írásait, oktat, tanít és mire az utolsó, a 42-ik fejezethez érek: Fogadj el, Uram... érzem, hogy több, elsősorban lelkibb ember lettem és oly örömmel, derűvel, mennyei vigasszal teltem el, amihez foghatót nekem egyetlen regény sem tudott volna nyújtani. Nagyszerű apostoli programot ad ez a testes füzet éppen a szenvedő papoknak. Felejtethetetlen jelenete, amikor mind önmagát, mind paptársait vigasztalja azzal a pápai kijelentéssel, hogy ma az Egyháznak elsősorban szenvedő papokra van szüksége. S hozzáteszi, hogy lám „Péter hajójának kormányosa tette ezt a nagyjelentőségű kijelentést”. Mekkora vigasz ez annak a papnak, aki eddig talán még semmit sem tudott megvalósítani terveiből, álmaiból, akinek mindig be kellett vonnia a vitorlákat, aki folyton csak falba, akadályba ütközött, aki mint a próféta, csak csonthalmait szemlélhette szépröptű, merész vágyainak. — Vagy mennyire a pap szívéhez szól G. Bernanos: *Egy falusi plébános naplója* c. könyve. Ebből a könyvből megtanultam, hogy csak azért adhatja át magát Krisztus papja a nagy vagy kis szomorúságnak, mert nem eléggé elmélkedett arról, hogy az *igazi* pap számára milyen gyökeresen lehetetlen szomorúnak lenni! Hisz az öröm a kereszténység hajtóereje. Mi az öröm eljegyzettjei, az örömhír, az eu-angelion harsolásai vagyunk. Csak a nagyon is ember, *gyarló* embervoltunk ütközik ki rajtunk, amikor külső körülmények, múltó események következtében szomorúságnak engedjük át magunkat és vigasztalásra szorulunk. Csak tessék ilyenkor kézbevenni Gálffy könyvét az *Isten gyermekség öntudatáról* és rájövünk, hogy inkább *mi* legyünk az Isten vigasztalói, vidámítói. Inkább én szolgáljak Istennek, mint Isten szolgáljon nekem. Papi lelkiségem kivirágzásával fejezzem ki előtte örömet, hogy gyermeke lehetek a földön és majd az égben. Hisz tulajdonképpen a kegyelem állapotában levő lélek nem is lehet szomorú!

Kint fakultak a fények, felhőztek az illatok és a szél sóhajtvá szántott az erdők taraján. Állomáshoz érkeztünk, zökkentünk és megálltunk. Öreg este volt már, a rétek felett ölyvek rótták a levegő járatlan ösvényeit.

— Az ember, még ha litteratus is, mint a pap, voltaképpen azt sem tudja, hát mit is kellene okvetlenül elolvasnia? Végül is odajut, hogy nincs könyv, amelyet a Biblián kívül el kellene olvasnia.

— Csakugyan, a legfontosabb, az egyedül szükséges: a *Könyvek Könyve*. Az Isten szava. Időálló tehát csak az a könyv lehet, mely a Bibliával bármi módon rokonságban van. Csak a mindennapi kenyerért imádkozunk és Atyánk tudja, hogy még sok másra szükségünk van. Pár évvel ezelőtt az Alföldről írt egy ismeretlen paptársam és arra kért, hogy küldjem el neki azon könyvek jegyzékét, amelyeket egy papi könyvtárban okvetlenül fontosnak ítélek. Ahogyan kezdtem a listát összeállítani, rájöttem, hogy több kategóriát kell felállítani és így próbáltam

- a) okvetlenül beszerzendők;
- b) beszerzendők;
- c) ajánlatos beszerezni.

A papi könyvtárban első helyen van a Biblia, második helyen a Kódex. A vigasztaló könyvek között is első hely illeti az Írást. Pró-

báljuk csak elolvasni, ilyen szempontból Jób könyvét vagy Tóbiásét. Mikor népem a háború romjain kesergett és elsősorban vigasztaló szavakat várt a szószékről, Jób könyvéből olvastam nekik vasárnapról-vasárnapra. Mint a jótékony, csendes, meleg májusi eső permetezett a szomjas, kiégett, sokat szenvedett nép lelkére. Utánozhatatlan. Örökszép, hisz maga az Isten sugallta minden idők minden szenvedő emberének vigasztalására. Isten számolt az ő felszentelt szolgájának esendő voltával is. Vegyük tehát és olvassuk, hogy okuljunk és így vigasztalódjunk.

A földek felett az alkony selymes árnyai magukhoz ölelték az erdőt, láthatatlan kezek megrántották a köteleket és megszólalt a májusi erdő harangja, a gyöngyvirág . . .

Schnattner Szigfrid O. S. B.

A korszerű tudás

Krisztus a szeretet „új parancsában” mint lényeges teendőt hagyta meg az ellenségeinkkel szemben gyakorlandó jóakaratot, imát értük. Ő maga is imádkozott a kereszten hóhéraiért. Szemérvénye, vére és halála megváltó érdemeiben is részesítette őket. Így tettek a vértanúk is: megbocsátottak hóhéraiknak, imádkoztak értük és áldozatukba foglalták őket.

„Ellenségeink” magatartásának sokféle módja van a kivégzésen kívül. Többször enyhébbek, mint a kivégzés. Természetes, hogy ezekkel a módokkal szemben az „új parancs” szellemében a szeretet az alapmagatartás.

Ennek a szeretetnek elsősorban gyökér szerint kell meglennie az emberi lélek jótaimlásában és imájában. Ezentúl a legkülönbözetűbb gyakorlatai és megnyilatkozásai lehetnek. Minél inkább keresztény valakinek a lelke, annál találékonyabb szeretete a megfelelő magatartások eltalálásában, amelyekkel Krisztus új parancsa értelmében viszonzozza a kapott rosszat.

Ez a kereszténység csodálatos küldetése az ellenség felé, s valami hatása, legalább titokzatosan a lélek mélyén, mindig van. Csupán a kizárólagos rosszakarat és szatanizmus áll ennek szilárdan ellen.

*

A szeretet sokféle megnyilatkozásában nem utolsó s az ellenségre gyakorolt hatásában sem utolsó: a *legfontosabb életigazságok közvetítése*, egyszerűen, szerényen, de a meggyőződés öntudatával. Hányan tértek már meg így a keresztények üldözői és hóhérai közül!

Ha a kereszténységnek nagyobb arányú, átgondolt, szervezett támadásáról van szó, akkor e támadás mögött megfelelő egységes világnézet is szerepel.

Korunkban az Egyház támadásának jellege kimondottan *szociális*.

A történelemben eddig talán legmagasabb fokú, az *élniakarás radikálizmusának* nevezhető támadás mögött szilárd gondolatrendszer áll, roppant szorgalommal kidolgozott, népszerűsített, az egyedek által megtanult és a végletekig szívósan vallott *világnézet*. E világnézet is teljes egészében *szociális*. S benne megdönthetetlen tételként kezelik az Egyház antiszociális voltát.

Krisztus szeretetparancsának szellemében a kereszténység egyik legfőbb feladata *fényt deríteni a valóságra!* S ezt a fényt közölni a támadókkal. Veritas liberabit. Az igazság, a *valódi* igazság. A keresztény évszázadok hibáira vonatkozólag is az elfogulatlan, őszinte, teljes igazság. Itt elsősorban nem lehet helye semmi elkenésnek, kendőzésnek, szépítésnek. Veritas liberabit ott is. Egészséges állapot csak az igazság alapján jöhet létre.

Tehát a valóságra, a szociális történelmi valóságra fényt deríteni! Ez a ma kereszténységének Krisztus szeretetparancsa szerint ha nem legfőbb, mindenesetre egyik legfőbb teendője.

Ennek a „fényderítésnek” azonban sajátos módszere van, ha célt akar érni. Ennek a módszernek is a szeretetben kell fogannia. Szeretetben a támadás mindkét pólusa, helyesebben a támadásban szereplő mindkét fél iránt.

Ez a módszer azt követeli, hogy kezdjük az Egyházat vádló szociális világnézettel. Így felel meg inkább Krisztus szeretetparancsának, s így lesz reális, mert azzal kell kezdeni, hogy a vádakkal szembenézünk. Az ellenfél látása végletesen éles az Egyház szociális hiányai-val szemben. Tömérdék szociális „bűnt” látnak nálunk. Ezeket elfogulatlanul szemügyre kell vennünk. De nemcsak ezeket, hanem az ő szociális világnézetüknek egész rendszerét, teljes világképüket. A fölépítés, népszerűsítés, megvalósítás logikáját, pszichológiáját és etikáját; ezekben vannak ugyanis a szerkezeti, a kötő igazságok, amelyek a rendszer formális alkotó elemei.

S tenni ezt az igazság és szeretet elfogulatlan szellemében!

Ha ezt komolyan vesszük, mik a teendők?

a) *Kisebb szociális munkaközösségeket* kell létesíteni olyan személyekből, akik képesek elfogulatlanul s komoly odaadással foglalkozni az Egyházzal szembenálló szociális világnézettel. S idejük és akaratuk is van hozzá. A kisebb munkaközösséghez nem kell sok személy, 3—4—5 is elég lehet. Ilyen kis munkaközösségekből minél több volna országunkban, annál hamarabb boldogulnánk.

b) Ha egészértékű munkát akarnánk végezni, akkor országos egybefogás kell hozzá. A feldolgozandó igazságterület ugyanis igen nagy. Szét kellene osztani a feladatokat. Így aztán egy-egy kis munkaközösség csak részletfeladatot oldana meg.

Ehhez nem nagyszámú *központi intéző bizottság* kell, melynek annyira a helyzet magaslatán kell állnia, hogy a részletfeladatokat világosan lássa és elosztását alkalmasan el tudja végezni. Minthogy *egészen alkalmas* központi bizottságra kevés a kilátásunk, átmenetileg jó lenne olyan központi bizottság is, amely nem osztaná el a feladatokat s tekintélyileg nem szervezné az egységes munkát, hanem a kérdések összefüggésével és rendezésével foglalkoznék, azután tanácsokat, eligazítást adna a kis munkaközösségek kérésére.

c) A közös munka első reális föltétele: a *teljes szociális könyvtár*, amelyben minden szociális sajtótermék megtalálható — multból és jelenből, a legfrissebb kiadványig. Természetesen baloldali éppúgy, mint jobboldali.

Mínthogy ilyen könyvtáraink — sajnos — nincsenek, gyors fölállításukhoz pedig valóságos kis vagyón kell (mostanában állítottam össze ilyen könyv-katalógust az árakkal együtt; a baloldali könyvek föltűnő számban állnak rendelkezésre magyar fordításban, de átlag igen drágák), azért a kisebb munkaközösségek többnyire csak kölcsönzés útján juthatnak a megfelelő sajtótermékekhez. A központi intéző bizottságnak kellene ebben segítenie. Főleg azért, hogy az egész ország területére néhány teljes könyvtár fölállítását szorgalmazza, segíti és ellenőrzi.

d) A kis munkaközösségek is csak jól átgondolt *munkatervvel* dolgozhatnak eredményesen. Részekre kell osztani a feladatot, pontosan kijelölni a tanulmányozandó irodalmat; kellő, de nem hosszú időt kell fordítani a tanulmányok alapján készített összefoglaló dolgozatra.

Ennek részei: Külön kell feldolgozni a baloldali irodalmat, külön a jobboldali irodalmat s a kettőt párhuzamba állítani.

Irányvonal mindenkor: a tiszta tárgyilagos igazság.

e) A kis munkaközösségek eredményeit a központi bizottság állítaná össze és terjesztené egy nagyobb, *országos tanácskozó testület* elé. Az ott leszűrt eredmények adnák az egységes megállapodási anyagot.

*

Az így szerzett szociális tudás képesítene arra, hogy legalább lényegében, de esetleg részleteiben is, komoly megbeszélést lehessen folytatni akármilyen baloldali vagy jobboldali szocialistákkal, főleg jól felkészült, nyugodt ideológusokkal s az ő területükön való jártassággal is megmutatni irántuk a keresztény jóindulatot, a krisztusi szeretetet.

Hunya Dániel S. J.

Kegyelmi egység (II)

A hitegység tűzhelyei.

Az örök Nap.

Mindaddig, amíg a természetet vagy az embert állítjuk érdeklődésünk középpontjába, nem juthatunk igazi egységre. A természetnek, embernek sokasága, sokfélesége csak oly fókuszban találkozhat, amelynek valamennyi csak gyenge utánpótlás: az örök eredetiben, Istenben. Az újkor, midőn elfordult a teológiától s a természettudomány és a humánus tárgyak felé fordult, voltaképpen az egységet tagadta meg.

Jól látta ezt a hitetlen Comte, a pozitív tudományok előharcosa. Szerinte az emberiség fejlődése az egység felé vezet. Az erkölcsi és politikai egységnek előfeltétele az emberiség gondolkodásának egysége. A tudományok ebbe az irányba fejlődnek. Eredményeiket egységbe, összhangba a filozófia hozza. Ám még hiányzik a szívek összehangolása: ezt a vallásnak kell elvégeznie. Tudós naivitásában azt hiszi, hogy felfedezte az új istenséget, mely elvégezheti ezt a feladatot. Nem más az, mint a tér végtelenje, a Nagy-Környező, továbbá az emberiség, a Nagy-Lény és a föld, a Nagy-Fétis. Nem vette észre, hogy a Szentháromságnak ez a hamis utánpótlás logikailag sem felelhet meg a neki szánt feladatnak. Nemcsak, hogy a három nem egy, hanem vagy részekből állnak (föld), vagy részekre bonthatók (tér), vagy éppenséggel csak elvont fogalmak (emberiség). Az embermilliókat elméletileg ugyan egységbe foglalhatja egy elvont fogalom, de hinni csak oly lényben lehet, aki maga is személy, és pedig nemcsak minden embert magába záró vagy zárható ember, hanem emberfeletti transzcendens lény is, Istenember. A nagy tér egyenlő a semmivel, ha nincs benne a világ személyes teremtető, fenntartó és kormányzó Elve. A föld pedig buta salak, csak a végtelen Szellem méltó az ember imádatára.

Csak a Szentháromság tökéletes lényegi egysége lehet szétágazó ismereteink végső záróköve, az elmék, akaratok és szívek emberfeletti kapcsa. Benne kell keresnünk egységünk végső értelmét, célját és munkáló lelkét. Ő a kiapadhatatlan tűzforrás, fény-, meleg- és energiaközpont, eszményünk, szerelmünk: Isten. Feléje irányul minden fejlődés, haladás, a tudományé is, erkölcsainké is, társadalmunké is. Semmiféle változás nem nevezhető a haladás nevével, ha nem a végső nagy Egység felé vezet, hanem a széthullásba, semmibe.

Isten megnyilatkozásai.

Mindebből az is következik, hogy a kereszténységet sohasem szabad az újkori humanizmus bármelyik fájával is összetévesztenünk, akármilyen szellemi, erkölcsi vagy politikai áramlatban jelentkezett

is az. Ezek mind felszínre vethettek az egyetemes keresztény tanítás épületébe beleilleszthető értékeket, de maga a katolikum egésze felülemelkedik rajtuk transzcendens régiókba. Theizmus és nem humanizmus. Értsék meg ezt azok, akiknek fáj, hogy az Egyház nem alkuszik meg jobban a mai világgal s annak nagyon is evilági, nagyon is emberi törekvéseivel. Nem is fog megalkudni soha, különben megrontaná nem e világból való lényegét. Arra való, hogy ne alkudjék, hogy képviselje az isteni eszményt. Épp azáltal válik a haladás állandó ösztökéjévé, hogy eszményt tár az emberiség elé, melyet el nem ér a világ végéig, de amely felé a világ végéig fejlődnie kell. Ugyanakkor minden elért eredményt megőriz, konzervál, s ez a munkája nem kevésbbé a haladás szolgálata, mint a másik. Nem haladhat az építéssel az, ki a félig kész falakat minduntalan lerombolja, hogy új alapokat rakjon. Isten országa a világ végéig épül és már eddig is sokat épült. Minden érték, amit az emberiség eddig elért, beépült a falaiba. Az Egyház konzerváló só és erjesztő kovász is egyben. A baj az volna, ha egyoldalúan csak só akarna lenni s elfelejtené kovász-szerepét. Kovász is legyünk, kovász, melyet az asszony vevén, elvegyít három véka lisztben . . .

Maga az isteni Szentháromság is nemcsak egységbe foglaló eszme, fenntartó, konzerváló keret, hanem teremtő, formáló, erjesztő erő is az eszmék és valóságok világában. A teremtő Istenből folyton új valóságok teremnek, az Ige hatására új eszmék támadnak, a Szentlélek új világosságot áraszt a világra. Az Istennek ez a folytonos munkálkodása kötelez, hogy mi is munkálkodjunk Vele s fogadjuk be mindazt az újat, amelynek isteni eredetét meg tudjuk állapítani.

Értelmi téren az isteni megnyilatkozásoknak három hatalmas áramát különböztethetjük meg: a természetes, a magán- és a nyilvános kinyilatkoztatást. Az elsővel a bölcseletnek az az ága foglalkozik, mely Istenről, vallásról, erkölcsről a természetes ész segítségével mindig többet tud mondani. A második az elméleti és gyakorlati misztika tárgya, mert rendkívüli imabeli kegyelmekkel szokott együttjárni. A harmadik a szorosan vett teológia tárgykörébe tartozik.

Mivel a kinyilatkoztatásnak mindhárom módja ugyanannak az Istennek megnyilatkozása, egymásnak nem mondhatnak ellent, tökéletes egységben kell lenniök egymással. Ennek az egységnek kifejezést kell nyernie a világnézeti igényű bölcseletben, a magánkinyilatkoztatással szemben való állásfoglalásunkban és teológiánkban is. Éspedig az egységet ne tekintsük csupán negatív normának, hanem legyen az pozitív, termékeny, a végső nagy egységre irányuló kovász.

Világnézeti egység.

Mindenekelőtt világnézetünk fejlődésének lépést kell tartania a tudományok haladásával. Hogy történhet ez? El kellene talán vetnünk a skolasztikus bölcseletet minden finom distinkciójával együtt s elfogadnunk valamely modern bölcseleti rendszer durva világképét? Semmiesetre sem. Az Egyház az első századok óta legkiválóbb gondolkodói munkájával kialakította a maga bölcseleti világnézetét. Ennek a bölcseletnek még terminológiája is jelentős, mert a hittételeket ennek a nyelvén fogalmazták. Csak dicsérnünk lehet minden olyan mozgalmat multban és jelenben, mely a hosszú iskolai használatban

elkoptatott szakkifejezéseknek visszaadja eredeti gazdag jelentéstartalmát s ezzel felfrissíti, léttel teljesebbé teszi.

A konzerválás fontos feladata mellett azonban nem szabad elhanyagolnunk az erjesztés művét sem. A mi világnézetünk középpontjában csak Isten eszméje állhat, és pedig a transzcendens, személyes Isten eszméje, más szóval a természetes kinyilatkoztatás. Ez pedig nincs fenntartva egyes-egyedül a skolasztikus filozófia számára. A fizikus, biológus, lélekűvár, bölcselő kutatásai közben egyszerre csak új istenbizonyítékokra, a természetes kinyilatkoztatás új tételére bukkan. Nem volna-e hiba kimondanunk, hogy semmi köze hozzá, ezen a téren már minden elmondhatót elmondott Szent Tamás? Végeredményben ő is csak a maga koráig kidolgozott istenbizonyítékokat foglalta csokorba.

De nem is csak az istenbizonyítékokról van szó, hanem arról, hogy a keresztény bölcsélet végső világmagyarázata, mely a természetes kinyilatkoztatáson nyugszik, ismét élő, eleven világnézet legyen, a világról természetes ésszel alkotott régi és mai ismereteinket szintézisbe fogja össze. Olyan nagy feladat ez, amelynek munkába és a világnézeti küzdelmek homlokterébe kellene állítania a keresztény gondolkodók legjavát. Szembe kellene nézniök magukkal a dolgokkal és a mai ember problémáival. Higgyék el, az ő kezükben van a mai kérdések Wertheim-kulcsa, csak ki kell próbálniok, melyik számára nyit. Fáradságos munka ez, de bőséges a jutalma.

További feladat a lelkipásztori szükségletből fakad. A világi apostolok felkészülésének nagy akadályja, hogy a mai ember egészen más fogalmakban, képekben, szavakban és kifejezésekben gondolkodik, mint a skolasztikus bölcsélet. Bölcséletünk tételeit valósággal le kellene fordítanunk a mai ember nyelvére. Némely nyugati országban a régi nyelven írt klasszikus műveket átültetik a folyó nyelvre, hogy a nagyközönség élvezni tudja. P. De Nobili és társai annakidején Indiában a hindu bölcsélet szakkifejezéseivel adták tovább a természetes és természetfeletti kinyilatkoztatást. Így kellene nekünk a mai ember szavaival kifejeznünk, hogy világi munkatársaink elsajátíthassák és alkalmazni tudják. Nem helyezkedhetünk arra az álláspontra, hogy a mi filozófiánk csak iskolai használatra való, és pedig a teológia előkészítésére. Mert bölcséleti világnézetet is igényelnek értelmiségi híveink s ha mi nem tudjuk megadni, idegenből kölcsönzik a hit nagy kárára.

Ezek a rendkívüli feladatok rendkívüli erőfeszítéseket is követelnek. Még papjaink képzésében is gondolnunk kell arra, hogy a kor műveltsége felett megkapják a kellő világnézeti áttekintést. Nem várhatjuk el a fiatal növendékpaptól, hogy a modern adversariusok megnevezése alapján saját maga tudja összeállítani egységes világnézetét. Valaki kedves szellemességgel mutatott rá képzésünk ebbeli fogyatkozásaira. Bevezetnek bennünket, mondotta, a tisztára seprert előadóterembe. A falakon felaggatva, megszámozva függenek az autó fényesre csiszolt alkatrészei. Egyenkint elmagyarázzák mindegyiknek előnyeit, megvédelmezik minden más gyártmánnyal szemben egyedül célravezető használhatóságát. Több esztendei tanulmány után azt mondják: Most már mindent tudtok, kiki állítsa össze magának az autót és autózzék. Ellenfeleink pedig előhoznak egy vadonatúj kocsit, be-

ültetik a tanítványt a soffőr mellé és elindulnak. Az nem lehet vigasztalásunk, hogy talán az első kilométerkőnél felfordulnak és utasaikkal együtt szörnyethalnak. A helyes az, hogy tanuljunk meg mi is autózni. A szemináriumokból kikerült fiatal pap mihez kezd skolasztikus képzettségével? Vagy nem olvas el egyetlen modern könyvet sem, s a mai műveltséggel szemben elutasító lesz a magatartása, akkor viszont nem is fog hatni a mai gondolkodású emberekre. Vagy elolvas, és látva a sok új igazságot, megzavarodik és tévedésekbe esik.

Fontos volna azért, hogy bölcelettanáraink és más katolikus gondolkodók gyakrabban találkozzanak, kongresszusokra üljenek össze, melyeken megvitatják a tudomány haladásában felmerült új világnézeti jelentőségű kérdéseket. Esetleg fel lehetne állítani állandó világnézeti tájékoztató szervet is, mely elsősorban a papságnak adja meg a szükséges felvilágosításokat minden új kérdésben. Központra volna szükség, ahol a skolasztikában jártas gondolkodók mai nyelvre ültetik át a philosophia perennis tételeit. Világnézeti kutató intézetre, hol a tudományok megállapításaiból összegyűjtik a természetes kinyilatkoztatás tételeit s az új kérdésekre keresik a keresztény világnézetnek megfelelő válaszokat.

Kezdeményezések vannak már több irányban. Amit mi itt különösen hangsúlyozunk, az bölcelettanáraink és katolikus gondolkodóink összefogása, elsősorban a papoké: papi egység világnézetünk ápolására. Azért elsősorban a papoké, mert teológiai képzettségük óvja őket a vaskosabb tévedésektől, így a világnézeti bölcelet ápolása is elsősorban az ő feladatuk.

Imaszövétség.

Az isteni kinyilatkoztatás másik hatalmas köre a magánkinyilatkoztatások sokféle faja. Látomások, hallomások, isteni megvilágosítások, sugallatok, vigasztalások, különleges adományok a jövővel, másvilággal kapcsolatban, melyek bizonyos profetikus jelleget adnak hordozóiknak: mindig voltak, vannak és lesznek is az Egyházban, mint a Szentlélek mindenkor való jelenlétének bizonyítékai. Bizonyos racionalista felfogás sajnos egyházi körökbe is régtől fogva befészkelte magát ezekkel a megnyilvánulásokkal szemben. Némely derék pap oly elkeseredetten küzd minden magánkinyilatkoztatás ellen, mintha tanítói küldetését látná veszélyben forogni miattuk. Szinte megszokták, hogy minden ilyen jelenséget a hisztéria és képzelődés terhére írjanak, vagy ha letagadhatatlan a természetfölöttisége, az ördög kezét sejtsek benne. Az embernek önkénytelenül eszébe jut: vajjon mit gondolna a mi óvatos paptestvérünk, ha hirtelen becseppenne az első keresztények valamelyik gyülekezetébe? Nem az történnék-e vele, amit Szent Pál így jellemez: „Ha tehát egybegyűl az egész Egyház és mindnyájan nyelveken szólnak, és avatatlanok vagy hitetlenek lépnének be, vajjon nem azt mondanák-e, hogy őrzöngtök? (I Kor. 14, 23.) Bizony az ilyen „avatatlan” könnyen őrzöngők gyülekezetének nézhetné az első keresztények Szentlélekkel ihletett közösségét. Ha pedig azok nem voltak őrzöngők, akkor óvakodjunk rámondani minden látomást látó hívőre, hogy hisztérika.

Az éremnek másik oldala a túlságos hiszékenység. Itt is, ott is felbukkan egy-egy „látó” és szörnyű fenyegetésekkel akar arra kény-

szeríteni egész szerzetesrendeket vagy akár a pápát is, hogy minden az ő „látomásaihoz” igazodjék. Mégsem egészen így akarta Krisztus és a Szentlélek. Ellenkezőleg, Krisztus maga is előjárókat rendelt híveinek, mielőtt valami állandó charizmát, rendkívüli kegyelmet kaptak volna. Az apostolok pedig még a Szentlélek eljövetele után is előjárókat rendeltek, sőt Júdás helyébe még apostolt is választottak, nem bízták charizmatikus adományokra az Egyház kormányzatát. A Szentlélek pedig Krisztus rendelkezéséhez igazodik. „Éspedig némelyeket az Isten az Egyházban először apostolokká tett, másodsor prófétákká, harmadsor tanítókká, azután némelyeknek csodatevő erőt adott, továbbá gyógyítás adományát, segélynyújtásokat, kormányzást, nyelvek nemeit, beszédek értelmezését.” (I Kor. 12, 28.) Láthatjuk, hogy az apostoli küldetés, a kormányzó tiszt a Szentléleknek is adománya s minden Istentől való misztikus aláveti magát neki. Ha nem teszi, hanem ő akarja az irányítást kezébe venni, biztos jele annak, hogy nem Istentől való. Ha tehát egyesek inkább rájuk hallgatnának, mint előjáróikra, a kegyelmi adományokat osztogató Isten ellen vétkeznének vele.

Mindkét oldalra való kilengés oka az, hogy képzettségünkől hiányzik a misztikában való jártasság. Ha főiskolánk megadnák a kellő képzést, akkor nem fordulhatna elő, hogy egyesek racionalista módon elzárkózzanak minden rendkívüli isteni megnyilatkozás elől, míg mások egyházilag meg nem vizsgált magánkinyilatkoztatások számára követeljenek mindenkitől hitet. A misztika ma már világi körökben is elismert tudomány, melyet egy Görres és más történettudósok, lélekbúvárok rehabilitáltak, egy Bergson s más nagy gondolkodók tettek népszerűvé. Lehetetlen, hogy a mai pap műveltségéből hiányozzék az ismerete.

De maga a tudás még nem minden. Nem elég tudnunk azt, hogy a Szentlélek ma is működik az Egyházban, hanem a rendkívüli kegyelmeket be is kell kapcsolnunk az egyházi életbe. Roppant erők feszülnek itt, melyek ragadhatnak előre az Egyházat, ha megfelelő módon tudnánk bekapcsolni. Műkedvelő előadásokban gyakran el-pazarlódo lekipásztorkodásunk szinte mosolyt kelt, ha szembeállítjuk az első keresztény egyházak robbanó lelki erejével. Nem ellen-érv, hogy azok mind a kegyelem állapotában voltak és e mellett rendkívüli charizmákat kaptak. Mert ma is vannak ilyenek, csak össze kellene gyűjtenünk őket. Mi lenne, ha egyszer a kegyelmet tennénk meg alapul Krisztus választottainak összegyűjtésére, nem pedig a foglalkozást, nemet, kort, társadalmi állást stb.? Biztos, hogy rendkívüli lelki megújodást lehetne így elindítani.

Persze ennek ma még igen sok előfeltétele hiányzik. Nemcsak a misztikában való jártasság. Elsősorban a kléruson belül kell meg-elevenítenünk a misztikus kegyelmi egységet. Éspedig az *imagegyelmek* egységét is. S e téren van felbecsülhetetlen jelentőségük a kontemplatív szerzeteknek: ők halmozzák fel az Egyház nagy kegyelmi tartalékait, melyekből a küzdő Egyház erőt nyer a küzdelemre. Ezért öröndetes, hogy hazánkban is terjednek, sőt új alapítások is keletkeznek.

De a tartalékokból merítenünk is kell. Elsősorban saját magunk, aztán híveink számára. Kössünk velük imaszövetséget: imádkozza-

nak értünk és műveinkért. Vigyék ügyeinket Isten elé, kérjenek számunkra tanácsot, segítséget. A clunyi imaszövegség annakidején behálózta egész Európát, Szent István is ott nyert kegyelmi háttérét országa, népe, térítői műve számára. A mi munkáink se nélkülözék soha az imádkozó segédcsapatot. Legyen legalább egy Mózesünk, aki egész nap ég felé emeli karját, míg mi be nem fejeztük a harcot.

Aztán kössünk imaszövegséget egymással is. Imádkozzanak egymásért a különböző szerzetek, hogy lábra ne kapjon a vetélkedés, féltékenység, hanem a különböző kegyelmi adományok áradjanak át Krisztus egyik tagjából a másikba. Imádkozzanak a szerzetek a világi papságért, a papok egymásért. Csodaerejű kegyelmi áramot indíthatunk így el. Megváltozik Istennel való saját személyi kapcsolataink is: az önzés helyét a legfőbb kegyelmi ajándék, a szeretet foglalja el, mely minden charizmát felülmúl. (I Kor. 13.)

Élő hitegység.

A katolikus Egyház egyik legcsodálatosabb ismertetőjegye a hitvallás egysége, az unitas symbolica. Nálunk nem forgácsolódik el százfelé a hívek meggyőződése, egyetlen változtathatatlan hitet valának az egész világon. Ennek a páratlan egységnek azonban koronkint van valami betegsége, midőn a hívek, sőt a papság érdeklődése is megcsappan a hit kérdései iránt és a világ dolgai felé fordul. A hitélet eleveensége helyet ad valami szürke unalomnak, a teológia az élettől eltávolodik, a prédikáció elveszti vonzóerejét vagy komoly igehirdetés helyett szórakoztató előadássá lesz. Az evangélium sója mintegy ízét veszti, kovásza nem erjeszt, világossága nem hat a korkérdések mélyére. Mit tegyünk, hogy ilyen holtpontokon átsegítsük hitünket?

Nagy teológusokra lenne szükség — hangzik a felelet. — E szerint várnunk kell, míg az Isten kegyelme megihlet egy-két zsenit és új lendületbe hozzák a hittudományokat? Tehát mi ne tegyünk semmit, várjuk az Isten küldötteit? Ennyivel nem intézhetjük el a kérdést. Nagy teológusok sem támadnak megfelelő előzmények nélkül. A magyar klasszikus irodalom sem született meg máról-holnapra. Meg kellett előznie a testőrírók izzadságos kísérleteinek, a nyelvújítás lelkes munkájának. Nagy teológusok is csak úgy támadnak, ha előbb sok kisebb teológus mozgalmat indít a teológia megújítására, felveti az új problémákat, elvégzi a nélkülözhetetlen teológiai nyelvújítást. Ők viszont a pasztoráció szükségleteiből merítik az ihletet, a hívek körében felmerült kívánalmakból, melyek mindjobban szorongatják a papságot kielégítésért. Híveink teológiát kívánnak, éspedig teológiai válaszokat a mának kérdéseire.

Minden teológiai megmozdulásnak súlyos gátlása az egyházi elítéléstől való rettegés. Számos szomorú eset tanúsítja, hogy alig indul el valaki új irányba, mindjárt tévedésbe esik és lesujt rá az egyházi index. Valami alapvető hiba, a sensus catholicus hiánya az, mely a nehézség erejénél fogva azonnal örvény felé sodorja azt, aki elhagyja a megszokott partokat. Első törekvésünknek ezért arra kell irányulnia, hogy alaposan kifejtsük a katolikum kereteit és tartalmát. A katolikum teljességével felvértezett hittudós aztán már bátrabban nyúlhat hozzá az új kérdésekhez, nem lesz olyan könnyen tévedések áldozata.

A katolicizmus magvát, nézetünk szerint, Szent Ágoston útmutatása alapján az egység, béke, rend eszméjében találjuk meg. A katolikus élet, erkölcs, sőt gondolkodás formája is az egység, éspedig a jól rendezett egység, mely békét teremt. A teológia művelésében is nélkülözhetetlen vezérmotívum ez. Mihelyt valamelyik teológus tanítása nem az egységet szolgálja, már letért a katolikus alapról. „A Törvénynek és minden isteni írásnak telje és célja ama dolog iránti szeretetünk, amit élveznünk kell és egyben szeretnünk, ama második dolog iránt, mely velünk együtt az előbbi élvezetében osztozhatnak” — mondja az egyházatya.¹ Vagyis az Isten és emberek szeretete az egész kinyilatkoztatás célja. „Ennélfogva midőn valaki tudatára jut, hogy a parancsolatok végcélja a tiszta szívből, jó lelkiismeretből és tettetés nélküli hitből való szeretet (I Tim. 1, 5), valamint eltökélt szándéka az is, hogy az isteni írások minden értelmét erre a háromra vonatkoztatja, fogjon csak egész nyugodtan ama könyvek fejtegetéséhez.”²

Az Isten városában meg is mutatja, hogyan kell értenünk ezt a teológiát. A szeretet nem pusztán egyéni élvezete Istennek, hanem közösségben, egységben, Isten városában, rendezett szeretettel való élvezete, Isten városának békéje. Ezért a tisztára egyéni misztikus teológia nem elegendő. Katolikus teológus nem egyedül áll az Istenrel kapcsolatban, hanem hatalmas istenszerető közösségben. Hasonlóképpen van a Szentírással is. Még a Szentírás olvasása sem pusztán egyéni élvezet nála. „Jobb ízű a falat, ha mindnyájan esznek.” (Arany.) A Szentírás igazi zamata is csak akkor válik érezhetővé, ha többen olvassák együtt. Az egyik ezt, a másik azt érti meg belőle s minél több meglátás összegeződik, annál jobban megközelítik az isteni értelmet. „Ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok közöttük.” (Mt. 18, 20.) Még inkább áll ez a teológiai magyarázatra. Az exegétát nagy szentírásmagyarázó közösség, a szentek egyessége veszi körül. Ugyanaz a Szentlélek munkálkodik a nagy együttesben, aki a szent könyveket is sugallta. Tagjai élték és élék az evangéliumi életet és Krisztus ígéretét bírják, hogy a Szentlélek megtanítja őket minden igazságra, amiket Krisztus tanított. (Jn. 14—16.) Úgy fogja tehát magyarázni a szent könyveket, hogy az az Egyház tanításával, életével teljes összhangban legyen.

Closen, a kiváló valkenburgi szentírásmagyarázó szerint egy ember szavainak legjobb exegézise ugyanannak élete. Így a továbbélő Krisztusnak, az Egyháznak élete is legjobb kommentár a Szentíráshoz. „A Szentírás értelmezése az Egyház életében megy végbe, éspedig annál jobban, minél inkább áthatja a Szentlélek az Egyház életnyilvánulásait.”³

Röviden az igazi katolikus teológia célja, tárgya, módszere egyaránt az egység, Isten országának békéje. A tárgya is, mert ezt az egységet keresi a Szentírásban, szenthagyományban és a hivatalos egyházi döntésekben, a célja is, mert ezt akarja átültetni az életbe,

¹ Ker. tan. 1. k. 35. f.

² U. o. 40. f.

³ G. E. Closen: Das Leben der Kirche als Deutung der Hl. Schrift. ZAM 1941. (16) h. 167—182.

és módszere is, mert az egyházi szentlelkes egység segítségével magyaráz.

Következésképpen azt is megjegyezhetjük, hogy teológiai tanáraink egységét sokkal gyakoribb találkozásokkal, megbeszélésekkel, vitákkal kellene ápolnunk, mint bármely más tudományágban. Mert az ő egységükben magában is a Szentlélek nyilatkozik meg: a consensus theologorum maga is bizonyító erejű. Ha e tekintetben bizonyos tekintélyes teológiai iskolákra gondolnak is elsősorban, a mai teológusokban is ugyanaz a Szentlélek működik és adhat tekintélyt, ha neki tetszik. Tegyük hát minél gyakoribbá az egyes teológiai szaktárgyak tanárainak találkozóit, hogy meginduljon köztük az isteni megvilágosítások termékeny kicserélődése.

Lángoló nyelvek.

Persze a bölcsélet, misztika, teológia művelőit is jól kell összeválogatnunk. Nevetséges lenne, ha gyenge hitű, kételyekkel telt egyéneket küldenénk egyetemeinkre csak azért, mert jó értelmi tehetségük van. Menjenek matematikusnak, természettudósnak, ott sokkal többet használhatnak. A természetfeletti tudományok műveléséhez kegyelmi adományokra is szükség van. Mindenekelőtt erős, szilárd hitre. Azután a Szentlélek ajándékaira, főképp bölcseségeire. Izlelje az isteni dolgok jó ízét, lássa mélységeit és ne akadjon fönn szavakon, betűkön. Legyen bennük a Szentírás nagy szeretete, az Egyház lelkes tisztelete, hogy megértsék a katolikum nagy imperativusát, az egységet.

Az első századokba visszanyúló hagyomány szerint Pümkösd csodája, a tüzes nyelvek alakjában leszálló Szentlélek Babylon csodájának ellentéte. Ahogy ott a gőgöt a nyelvek megzavarásával, egymás meg nem értésével büntette az Isten, a leszálló Szentlélek a legkülönbözőbb nyelvekből kiválasztottakat egymást megértőkké teszi. Ez jellemzi az igazi katolikus gondolkodókat is. Nem az eltéréseken nyargalásznak, nem a különböző vélekedéseket élezi ki, nem azon mesterkednek, hogy egymásra rásüssék a herezis bélyegét, hanem tisztelik és szeretik egymásban az egyesítő és különböző adományokat szétosztó Szentlélek választottait. Így alakul ki az a légkör, melyben bátran mozognak a legkisebb teológusok is, és mindegyik azon van, hogy a neki jutott megvilágosításokból valamit hozzáadjon a közös kincshez. Csak ilyen igazi katolikus levegőben, az egység, rend, béke, szeretet mindent átfogó ege alatt fokozódik viharra a Lélek ereje, hogy megújítsa a föld színét.

(Folytatása következik.)

Kerkai György S. J.

Szociális papi egység

Mi a szocializmusnak végeredményben testvéri, szolidáris és segítő vonalán nem tudunk, de nem is tudhatunk lázadással dolgozni. A bírálgatás, a hiányok fölhánytorgatása sem sokat segít. Erre elég bizonyíték a tapasztalat. Viszont a nem testvéries, nem törődő, nem segítő papi szellem fönntartása, illetve tétlen, eltompult lelkű nézése

nem mondható korszerű dolognak, okosnak sem, becsületesnek sem. Ma a papi becsületességnek *legfőbb teendője* a paptestvéri társadalmi szolidaritás, ill. ha így világosabb: *a papság szociális egysége*.

Az emberek kölcsönös segítő testvériességéből s az ezzel vissza nem élő becsületességéből fakad az emberi életigenlés, megnyugvás, létbiztonság jelentős része.

A papságban még fontosabb ez. Hiszen a pap nem családos ember. Tehát nélkülözi azt a legkisebb szociális szolidaritást, amely a legtöbb embernek annyi életkedvet, megnyugvást és biztatást jelent.

A papoknak ugyanakkor nemcsak saját lélektani egyensúlyukról kell külön gondoskodniuk, hanem szívüknek valamelyes telítettségéről is, hogy abból tudjanak *megértő, irgalmas és segítő* szeretetet adni a gondjukra bízott, sőt a gondjukra nem is bízott, hanem csak úgy hozzájuk vetődő embertestvéreknek.

Ha mi papok igazán reálisak akarunk lenni, akkor ezt a nagy feladatot tesszük első helyre társadalmi életünkben.

*

Említék néhány fogható dolgot.

Gyakran kell beutazniuk papoknak központi városokba. Megérkeznek nem ritkán kedvtelenül, talán fázva, talán betegen. Leginkább nyomja a pap érzésvilágát, ha nincs biztos és megfelelő szállóhelye. Legtöbb pap ízlésének nem felel meg, hogy szállodába menjen, még ha tisztességes és kifogástalan szálloda is az. Nem mindenkinek van városban ismerős családja, ahol megszállhat. S ha van is, sok papnak ez sem megfelelő, — s kérdés, hogy annak a családnak megfelelő-e.

Milyen más, ha a pap beutazása a városba nélkülözi ezt a gondot. Hát még, ha már a pusztá rá gondolás is jólesik, hogy bent a központban otthonuk van a papoknak, ahol mindenkor szívesen látják őket. Nem könyöradományból, nem is kegyadományból, hanem paptestvéri összefogás alapján létesült *saját Otthonuk*.

Emlékeznek egy ilyenfajta szerény *Papi Otthon* vezetői azokra az esetekre, amikor indult az Otthon s télvíz idején jelent meg egyik-másik paptestvér a városban betegen, orvost keresve, s az Otthonba érkezve hamarosan forró teát hoztak neki a barátságos meleg szobába. Milyen nagy élménye ez a papi léleknek. Főleg, ha tudja, hogy paptestvéri szolidaritás van mögötte. Fölér száz papi exhortációval. S ha ez a kedves fogadás és kiszolgálás nemcsak a kezdet lendülete, hanem az Otthon állandó közszelleme, s ha még búcsúzáskor sem jön elő utolsó szónak, hogy mennyibe kerül az ellátás, hacsak a megszálló Testvér maga föl nem hozza, — ha pedig fölhozza, olyan méltányos díjat kérnek, hogy szinte el sem hiszi: így lehet nagy élményekkel távozni városból a paptestvérnek, pedig talán idő sem volt arra, hogy lelkiekről szót váltsanak.

Nagy dolog a reális testvérszeretet!

S a testvérszeretet tiszta szándékával indított és fönntartott Otthon nem jut csődbe az előzékeny fogadásokkal és hátralékos megtérítésekkel. Némely szegény káplánnak lelkét úgy megfogja a testvériség gondolata, hogy alig tud üres kézzel bejönni, pedig gyakran és szívesen jön. Akadt olyan is, aki malacot nevelt föl és hizlalt falun a Papi Otthonnak... Szerény fizetésekből megtakarított pénz-

fölöslegnek vándorolnak hallgatagon a Papi Otthon pénztárába, amely persze ezektől nem duzzad föl, jövedelme nem lesz, de csődbe sem jut.

Megcsodáljuk a papi rekollekciós ebédeket. Mindíg kell egy kicsit tiltakozni ellene. De a házigazda azt mondja, hogy nem kerül sokba; meg aztán mit tehet ő, ha a kedves Nővérek a semmiből is hajlandók volnának jó ebédet kihozni. Van azért egy kis aszkétizmus is az asztalon. Pl. bort sohasem adnak. De ez igazán nem látszik meg a Testvérek hangulatán.

Nagy dolog a reális paptestvéri szeretet!

A rekollekciók ügye sem fog másképp meggyökerezni, csakis ilyen testvéries alapon. Igen hat ugyan az is, ha tekintélyi és példaadó alapon szilárdul meg a rekollekciók menete, de akkor is megmarad az alulról való erőlködés szüksége a közösségi szellem kialakítására.

A Papi Otthonokkal aztán sok egyéb dolog kapcsolódhatnék. Pl. olvasóterem, ahol teljességre törekvő papi könyvtár foglal helyet. Asztalán a legkülönbélebb folyóiratok és napilapok, az összes legújabb könyvek, amelyek papokat — akár a hívek szempontjából is — érdekelhetnek. Nem telik egy szegény káplánnak ezekre. Itt mindig frissen találhatja mindezeket. És a könyvtárról már most megveheti a mértéket ahhoz a könyvtárhoz, amelyet majd ő is összeállít, ha pénze lesz. — Szíves paptestvérek arról is gondoskodnak, hogy az újdonságok lelkiismeretes áttanulmányozása alapján rövid, de szolid kritikát készítsenek, amelyet jól olvasható lapon betesznek az új könyvbe. Némelyik paptestvérnek elég a címet és a kritikát megjegyezni. Több egyelőre nem érdekli. Ideje sincs rá.

Milyen jóleső és biztos lelkipásztori öntudatot adna az a meggyőződés, hogy lényegében pontosan ismer az országból minden jelentős szellemi terméket.

Ilyen olvasószoba asztalán foglalna aztán helyet egy olyan egyszerű, újságféle tájékoztató is, akár egy nagyobb palatáblán írva, amelyen jelezve vannak azoknak az újságcikkeknek (híreknek) vagy folyóiratcikkeknek címei és lelőhelyei, amelyeket célszerű minden papnak sürgősen elolvasni.

Ha a Papi Otthon jól fölszerelt és vezetett könyvtára jelenti az egyházmegye papságának szellemi központját, akkor lehet reális szellemi tájékozottság alapján reális megbeszéléseket folytatni — politizálástól mentesen is — szellemi, lelki, lelkipásztori problémákról, s ilyen megbeszélések alapján lehet korszerű világképet hordozni a papi lélekben.

Igy a falusi pap beérkezése a központba nemcsak utazást és útiköltséget jelent, hanem szellemi, lelki, talán testi fölüdülést, tájékozódást, új indításokat — s együttvéve a papi összetartás, egyetakarás erejét és boldogságát.

Ez az útja a valódi és korszerű papi lelkiületnek!

A lényegét azért a Papi Otthonnak is az a testvérszeretet adja, amelyen meglátszik és megérzik az önzetlen Jézus-szeretet. Azért az igazi papi rekollekció súlypontja is mindig az Eucharisztániánál van. Ott van a bevezető Veni Sancte, az elmélkedés végzése, a szentolvasó,

a délutáni Szentségimádás. S ennek végén búcsúznak a Testvérek egymástól.

Nagyon emelné a Papi Otthonnak jelentőségét a hozzákapcsolt Papi Iroda. Itt természetesen nem hivatalos egyházi ügyeket intéznének, hanem a papok egyéb ügyes-bajos dolgait, amiért nem érdemes személyesen befáradni és nagy vasúti díjakat fizetni, ha van bent, aki jól elintézi. Az ilyen Irodának természetesen egészen megbízhatónak kell lennie és mindenekfölött diszkrétnek. (Hasonló dolgokkal foglalkozik Pesten az ORA, VIII. ker., Üllői-út 40.)

Sok segítséget jelentene kispénzű papoknak, ha ilyen Iroda vállalni tudná a papok fontosabb beszerzéseit, pl. ruhaanyagát. Kellő utánjárással, nagyobb mennyiségben esetleg jóval alacsonyabb áron vehetnének.

Roppant segítséget nyújthatna a paptestvéreknek a pénzkölcsönök megkönnyítése és előnyös visszafizetési föltételei. Ehhez azonban papságunknak kissé még lelkiismeretesebbnek és pontosabbnak kell lennie anyagiak kezelésében, hogy megéljék a pontos visszafizetés lelkiismereti kényszerét. Anyagiak kezelésében még nem vagyunk emberileg sem elég fejlettek, annál kevésbbé papilag. Ez utóbbi fejlettség abban áll, hogy a pap nem tapad az anyagiakhoz s ez alapon lassan fölemelkedhetik az anyagiak kezelésének arra a magaslatára, ahol már eltalálja Isten szent akaratát. Mert az anyagot Isten segítségünkre adta, nem pedig lelkünk megfojtására. Határozott szándékai is vannak arra nézve, hogy papilag miképen használjuk fel az anyagot. Ezt az isteni akaratot talán az összes egyéb isteni akaratok között a legnehezebb világosan látni, olyan alapvető és értelmet homályosító tapadás van embertermészetünkben az anyaggal kapcsolatban. Az anyag helyes papi kezelése nagy lelki magaslattal tétel föl. Ha Isten megáld bennünket ilyen papokkal, akik ugyanakkor értelmileg is elég tehetségesek anyagi dolgok kezelésében, nem kétkedem, hogy a paptestvérek kölcsönös anyagi segítése is jelentős méreteket fog ölteni.

Örülök, hogy módomban van még a nyomda előtt beiktatni pár sort a püspöki körlevélbeli EUGE-röplapokkal kapcsolatban. Nagy idők kicsi jele, de annál jelentősebb jele ez a röplap! Adja Isten, hogy a papi szociális kibontakozás nagy elindulása legyen mögötte!

*

A *kor szava* szociális szó. Megvalósulásának föltétele a szociális összefogás és egység. Marxi vonalon ezt világosan látják és kemény célratöréssel valósítják is.

Keresztény vonalon a szociális egység lényeges föltétele: *a papok szociális egysége*. E nélkül sohasem lesz valódi keresztény szociális kibontakozás, más szóval *mai keresztény korszerűség*.

Ennek természetesen nagy ára van.

A keresztény szociális kibontakozásnak u. i. éppúgy, mint a nem keresztény szociális kibontakozásnak — először a vezetőkben kell megtörténnie. S itt van a nagy különbség. Nem keresztény szociális kibontakozáshoz elég a szociális tudás, nagyfeszültségű lelkület és az agitatori fölkészültség. A keresztény szociális kibontakozáshoz ez nem elég, nem is ez az, ami leglényegesebben kell.

Mi a leglényegesebb?

Valódi szociális lélek. Amelynek első követelménye az igazi emberszeretet, az őszinte, személyválogatás nélküli, jóttevő, áldozatos emberszeretet.

Ennek a szeretetnek csálthatatlan iránya lesz a megértés, a megbecsülés, a társadalmi életforma szerint való közelség — és mindezek fölött: a rendelkezésre álló javak olyan osztása, amely nem önmagát elégíti ki elsősorban és föltétlenül, hanem a többi. Kezdve a legjobban rászorulóknál.

Igy természetesen szegény és nélkülöző marad a szociális él-ember. Elvben mindenképen, gyakorlatban is valószínűleg, mert ha a köréje kapcsolódók adományai bőségesek lesznek is, azokat is odaadja a rászorulóknak.

Ez a nagy különbség az igazi keresztény és a nem igazi keresztény szociális kibontakozás között: a vezérek, vezetők lelkiülete, amelyből gyökeresen fakad föl az ő szegénységük és az anyagi javaktól való függetlenségük.

Miért mondjuk ezt igazi keresztény szociális kibontakozásnak? Mert az embertermészet önzése, szerző, önboldogító ösztöne annyira nem alkalmas a valódi szocializmus valóítására, hogy csakis a kereszténység isteni erőivel megtámogatva lehet egészen képes erre.

A valódi szocializmus lelke u. i. mindenkor a másoknak önzetlennül, sőt áldozatosan jótakaró szeretet lesz.

Nehéz ez még a papságban is, amint mutatja a történelem. És mégis dönthetetlenül áll a tétel, hogy kötelessége a papságnak.

Nem minden pap lesz a jövőben sem alkalmas rá egyformán a gyakorlatban. Ha azonban elvben sem lesz rá alkalmas a papság zöme, akkor nem lehet szó arról, hogy a gyakorlatban betöltheti a papság korszerű feladatát. Az elv gyakorlata u. i. mindig jóval nehezebb, mint az elv. Fejlett lelkeségi, sőt testi erők is kellenek ehhez a gyakorlathoz.

Adjon a Szentlélek Isten nagyértékű ilyen hivatásokat!

Még valamit.

Ne tévedjünk el és ne bukjunk el korszerű szocializmusunkban a bennünket egészen közlelől érintő tényeken: hogy nincs igazi szeretet, nincs szociális lelkiület, áldozati rugalmasság; még kevésbbé van széleskörű, egységes szociális koncepció, munkaterv, alkalmas papokat kiművelő tervszerűség. — Ezek fölött való botránkozás nem mutat reális papi lelkiületre és többnyire keserűséget meg semmittevést szül.

A leglényegesebb és legsürgetőbb feladat egyedül: *megtenni, amit csak tudunk* saját személyi életterünkben, küldetésünk színterén, hatósugarunk körzetében. Főképen pedig saját egyéniségünkben, hogy az valóban krisztusi és szociális legyen belsőleg és külsőleg. Ez már igazán csak rajtunk múlik. A mi zárt belső kis világunk legtitkosabb rúgóin, szándékain, akarásán.

És ha majd itt is, ott is érlelődnek ezek a lényeges szociális belső tartalmak, hamarosan és szervesen következnek utána a kisebb és nagyobb külső tények, aztán majd a legnagyobb is:

a papság szociális egysége.

Hunya Dániel S. J.

A papi munka időszerű kérdéseiről

A történet tanítómesterét kérdezve: korunk nagy problémáira feleletet kapunk a 15. és 16. század meglepő párhuzamaiban. Mint akkor, most is erjedésben van a világ és belőle egy új kor kibontakozását és tisztulását várjuk. A középkor végén a magasztos eszmények, amelyek századokon keresztül éltették s mozgatták a nyugati társadalmat, elvesztették ízüket és tartalmukat, szavakká és üres fogalmakká váltak, olyannyira, hogy e hanyatló idők vezető filozófiája (a nominalizmus) általános elvvé akarta avatni a szavak valótlan-ságát. Azok a történettudósok, akik behatóan foglalkoztak e korrall, megállapították, hogy különösképp három téren volt veszedelmes és végzetes a hanyatlás: *a szociális életben, a hittudományban és a lelki vezetésben*. Nem hiányoztak akkor sem buzgó papok és hívek, akik látták a veszélyt és minden erejükkel föl akarták tartóztatni a katasztrófát. De összefogó erő és központi vezetés nélkül ezek az elszigetelt kísérletek szétforgácsolódtak. Az általános reform-áramlat így helytelen irányba siklott s végül is a reformáció vermébe zuhant.

Egészen másképp történt a szintén hanyatló 19. században. Róma vette kezébe a reformtörekvések irányítását s e központi vezetésnél fogva sikerült megállítani a szociális, tudományi és lelki téren feltornyosuló lavinát. Ma már történeti mértékkel is föl lehet mérni XIII. Leó szociális (*Rerum Novarum*), tudományos (*Aeterni Patris*), lelki (*Divinum illud*) reformmunkájának jelentőségét. Hasonlóképp korszakalkotó XI. Pius tevékenysége is épp e három irányban.* Így a forrongó és forradalmasító koreszmék az Egyházat készenlétben találják és csak kívülről támadhatják. A 16. század tragédiája nem ismétlődhetik meg.

Igen ám, de az Egyház belső reformja nem hatolt el még mindenhová egyenlő mértékben, s aki a mai világ arculatát figyeli, arra a megdöbbentő felismerésre jut, hogy épp nálunk s még inkább a szomszédos országokban a nagy pápai körlevelek tanítása írott malaszt maradt. A kereszténység külső formáit még őrizzük, de szociális, hittudományi és lelki téren nem tartunk lépést az időkkövetelte s Isten-akarta haladással. Arról van tehát szó, hogy minden erőnkkel mi is bekapcsolódjunk a nyugati kereszténység belső megújulást hozó mozgalmába s főképp a három említett téren fölemeljük híveinket, de elsősorban papjainkat a hitnek és az Isten Fia megismerésének olyan tökéletességére, amelynek mértéke az új korban is mindig köztünk élő Krisztus.

* Legismertebb iratai (*Quas primas, Quadragesimo anno, Deus scientiarum Dominus, Ad catholici sacerdotii fastigium*) ezt a célt szolgálják s egyben hiteles bizonyítékai a nagy pápa munkájának és szellemének.

Az itt következő sorok csupán vázlatosan, szerényen és mindig alávetve az Egyház bölcs ítéletének, arra vállalkoznak, hogy rámutassanak egy-két feladatra, amely papságunk irányú szellemi és lelki emelkedését szolgálhatja.

I. A papnevelés.

Minden reformtörekvésnek és újjászületésnek ott kell kezdődnie, ahol az Egyház apostolait neveli. Ezért kezdettől fogva a papnevelés volt az Egyház első és legfőbb gondja. Jól tudta, hogy az Úr szőlőjében csakis úgy érheti el a kívánt eredményt, ha megfelelő munkásokat nevel magának. Következésképp legjobb papjait nem a legmagasabb állásokban helyezte el, hanem reájuk bízta a kispapok nevelését. Tudta ugyanis, hogy okosabb kint a pasztorációs munkában egyideig nélkülözni a rátermett erőket, mintsem az új nemzedék nevelését tenni ki az elsekélyesedés vagy középszerűség veszélyének. (Sajnos az Egyháznak ezen egyetemes törekvése nem mindenütt érvényesült kellő mértékben s Magyarországon is szokás volt, hogy egyes helyeken túl fiatal, tapasztalatlan, illetve elaggott vagy a lelkipásztorkodásban csődöt mondott papokat helyeztek a Szemináriumba.)

A papnevelés egyik alapfeltétele tehát az, hogy az egyházmegye legjobb papjait válassza ki erre a Főpásztor, olyanokat, akikben teljesen megbízhat, mert minden körülmények közt helytálló és a kor színvonalán álló jó lelkipásztoroknak, nevelőknek s tanároknak bizonyultak. Akkor nem is kell sok személy. Zircen pár év előtt négy teológiai tanár látta el az ország egyik legnagyobb és egyben legszínvonalasabb teológiai főiskolájának minden munkáját. Persze mind a négyen egykorúak, kitűnően képzettek, egyet gondoltak és akartak, a rend legkiválóbb tagjai. Mert az is fontos, hogy a nevelők megértsék egymást és a papnevelés terén azonos elgondolásaik s eszményeik legyenek.

1. Szociális nevelés.

Korunk egyik legégetőbb sebe a szociális kérdés. XI. Pius nyíltan bevallotta, hogy ezen a téren nagy mulasztások terhelik nem az Egyházat, hanem annak munkásait és képviselőit, mert a multszázad bő és békés napjaiban nem voltak elég buzgólk abban, hogy példájukkal s életükkel „a szegényeknek hirdettessék az Evangélium”. A Rerum Novarum óta ezen a téren is sok történt. De nem nálunk. Ott, ahol nagykiterjedésű volt az egyházi vagyon, a szociális feladatokat elodázták s csak egy-egy szerzetesrend, mindenekelőtt pedig Prohászka vette komolyan az idők követelményét. Ott pedig, ahol nem volt egyházi vagyon, a papság nem kicsiny része nagyobb gondot fordított a képerre, mint a lelkipásztori munkára, s ezzel elidegenítette a templomtól a híveket. Mindenesetre be kell látnunk, hogy legalább kifelé a papság nem nagy szociális érzékről tett tanúságot.

A fiatal papságot jobban megmozgatta korunk szociális áramlata. Lelkesen olvassák a magyar népi írók megrázó iratait, és nagyobb megértéssel fordulnak a munkásság és a nép felé. Ez az egész megmozdulás azonban csak esetleges. Mert maga a nevelés, amiben részesülnek, még nem történik a szociális enciklikák szellemében. Egy-két elméleti előadás a szociológiáról még igen kicsiny kezdeményezés

e téren. Mit kellene tehát tenni? Nem a szociológia előadási óráinak számát kell növelni, hanem gondoskodni kell mindenkor róla, hogy a leginkább hozzáértő tanárok vezessék be növendékeinket a társadalomtudományba, ugyanakkor a többi tárgyakban is mélyedjenek el, pl. a modern szociális eszmék dogmatikai, morális, történeti taglalásába. De mindez nem érne semmit, ha az egész szemináriumi élet nem sugározná azt az evangéliumi szellemet, mely a pápai körlevelekben oly gyakran hangsúlyozott szociális *igazságosság* és szociális *szeretet* alapján áll. Ezelőtt félszázaddal Prohászka Ottokár egy hosszabb tanulmányban pellengérezte ki azokat a visszás állapotokat, melyek a magyar szemináriumokban uralkodnak. Szomorú, hogy javaslatait csak részben és inkább csak külsőleg szívlelték meg, nagyon sok szemináriumban pedig az általa megrótt állapotok ma is uralkodnak.

A nélkül, hogy egy szeminárium állapotaira utalnánk, csak általánosságban szögezzük le, hogy szociális szempontból figyelemmel kellene lenni a következőkre:

1. Gondoskodni kell mindenáron arról, hogy a konyhán jól főzzenek, mert különben az elégséges anyagból sem táplálkozhatnak elégségesen a kispapok.

2. Nem szabad előfordulnia annak, hogy reprezentatív ünnepi ebédek bőségét a növendékek szűk ebédein hozzák be. Lehetőleg egyformának kell lennie az előjáróság és a növendékek étkének.

3. Igen hasznos a növendékek bekapcsolása a gazdasági és házkörűli munkába, ha gondoskodunk arról, hogy a női személyzettől való elkülönülés el ne hanyagoltassék és a fegyelem fel ne bomoljék. De az igazságosság megkívánja azt is, hogy súlyosabb munkálatok, alkalmával előforduló nagyobb ruharongálások pótlásához az intézet is hozzájáruljon.

4. Egy papnevelő intézetben példásnak kell lennie minden alkalmazott szociális helyzetének, hogy ebből is megtanulják növendékeink, miként kell majd később saját alkalmazottaikkal igazságosan bántaniok.

5. De ugyanakkor példásnak kell lennie az alkalmazottak lelkipásztori gondozásának is. Nem volna szabad másvallású alkalmazottakat felfogadni és a kat. alkalmazottak lelki életét a véletlenre bízni. Az intézeti előjáróságnak arra kell törekednie, amint azt több helyen, örömmel láttuk, hogy alkalmazottaik vallási élete példás legyen és lelkipásztori gondozása is példamutató legyen az intézetben nevelkedő jövődőlkipásztorok előtt. Legalkalmasabb, ha a mindenkori lelkipásztorkodástan tanára vállalja legalább a férfiszemélyzet lelki gondozását.

6. Igen rossz vért szül (hangsúlyozzuk: nem nálunk történt), ha a növendékek megtudják, hogy a velük egy fedél alatt élő előjárók egyik-másikának 50 darab váltó fehérneműje is van, de nem hajlandó segíteni azon a kispapon, akinek talán csak egy inge van és az is el van szakadva.

7. Az egyházi jogi törvények világi foglalkozásra nem engedik a papot vagy kispapot. Egyes szegénysorsú növendékek számára probléma, hogy a nyári vakáció alatt nem vállalhatnak-e olyan hivatással összhangban álló fizikai vagy szellemi munkát, amely jövedelmet is jelent és így előteremti a hiányzó szükséges összeget a ruház-

kodáshoz és az intézeti hozzájáruláshoz. Ezt is talán úgy lehetne megoldani, hogy azok a papok, akik a jelenlegi gyakorlat szerint is szívesen veszik igénybe a kispapok szolgálatait, nemcsak apró ajándékkal, hanem igazságos bérrel viszonyozzák azt.

8. Különösképp a mai nehéz időkben központilag kellene megszervezni a teljesen szegény növendékek megsegélyezését. Erre a célra pedig legalkalmasabb a Szentszék által ismételtén sürgetett Opus Vocationum Ecclesiasticarum föllállítása az egyházmegyében.

2. Hittudományi nevelés.

A hittudomány minden tudomány királya, melynek bölcs isteni világítása mellett a többi tudomány is tökéletesebben teljesítheti rendeltetését. Mióta a profán tudományok fölláadtak a teológia királysága ellen és szerteszakadoztak, azóta van oly nagy zűrzavar tudományos és világnézeti vonalon. Ezt ma már a kereszténységtől távol álló gondolkozók, mint Németh László is, kezdik fölismerni. Száz év előtt a hittudomány még Hamupipőke-sorsban szegyenkezett, de azóta mindjobban fölismerik királyi szépségét és egyre emelkedik tekintélye, befolyása a szellemi életben. A hittudománynak ez a legújabb virágzása lassan hozzánk is elhatolt s kezd valamelyes érdeklődés fakadozni, rügyezni a papság és a világiak körében. Az angol, francia vagy német viszonylatokhoz képest még csak a kezdet kezdetén állunk, de épp ezt a kezdetet kell fölhasználnunk, hogy a mutatkozó kicsinyfokú érdeklődést fölszítsuk, növeljük, ápoljuk és gyümölcsöztessük. Mindenekelőtt a hittudományok hallgatóiban kellene ezt a náluk amúgy is meglevő érdeklődést kiaknázni. Mert talán igazuk van azoknak, akik azt mondják, hogy a teológiai oktatás hibás abban, hogy a papnövendékek, akik általában nagy kedvvel fognak neki a hit-tanulmányoknak, lassankint elvesztik kedvüket és csak vizsgaszerűen végzik el az anyagot minden belső érdeklődés, önálló elmélyülés nélkül. Kétségtelen, hisz talán magunk is tapasztaltuk, hogy a legfönségesebb tárgyakat is lehet unalmasan előadni, sőt mi több, oly szárazon és kivonatosan, hogy a tanuló csak tételeket, meghatározásokat, adatokat lát, de nem a belső összefüggéseket, a gyakorlati jelentőségeket s az igazságokban rejlő szépségeket. Nem annyira az előadás retorikáján múlik ez, mint inkább a rendszer vagy a körülmények fogyatékoságain.

Minden konkrét esetre való célzás nélkül csak nagy általánosságban mérlegeljük ezeket az eshetőségeket. Így például a dogmatika skolasztikus érvelési menete külön szellemi élvezet annak, aki jártas a skolasztikus bölcsületben. De ha a kispap csak felületesen ismeri a skolasztikus filozófiát, akkor annak fogalmai, módszerei idegenek számára s bár kívülről megtanulja, de nem érti át, nem fedezi föl a benne kibontakozó tartalmat. Ilyenkor tehát külön fáradsággal a tanárnak kell ezt a fölfedező munkát elvégezni s így a tanítványt a dogmatika mélységeibe vezetni. Vagy például az egyháztörténet a maga adathalmazával lehet igen terhes anyag, melyet nyögve tud csak elvégezni a tanuló. De rögtön értelmet kapnak az adatok, ha a tanár történetbölcsületi magyarázattal látja el azokat, amint Szent Ágoston, Dante és Bossuet példájára hivatkozva a Szentszék meg is kívánja. (Enchir. Clericorum, n. 874.) A szentírástudományban félszázaddal ezelőtt egy

szövegkritikai irányzat vitte a hangot, melynek fantasztikus, de gyümölcstelen munkáját ma már a protestáns tudósok is egyöntetűen elvetik. Mivel tehát ennek az iskolának sok elmélete ma már semmi jelentőséggel nem bír, igazán kár lenne növendékeink memóriáját azzal terhelni, hogy ezeket az egykor hangos teóriákat mind kívülről megtanulják és megcáfolásukkal lopják a drága időt, talán csak azért, mert az előadó tanár fiatal korában jól áttanulmányozta azokat. Hasonló helyzet azonban a többi tantárgyakban is előfordul. Külön és ezzel rokon probléma, mellyel az utóbbi évtizedben sokat foglalkoztak az arra illetékesek, hogy általában a teológiai tárgyakban nem kell-e megkülönböztetni a tananyagnak olyan részeit, melyeknek ismerete nagyon is szükséges, de csak azoknak, akik tanári pályára vagy hasonló irányító munkakörbe vannak kiszemelve, míg a lelkipásztoroknak e részek behatóbb ismerete fölösleges. Ez a megkülönböztetés ténylegesen máris megvan, hiszen a Pápai Egyetemen Rómában is külön „cursus seminaristicus” működik azok részére, akik nem törekednek akadémiai fokozatokra, hanem csak lelkipásztori munkára készülnek. Ilyen értelemben tárgyalnak a szakemberek kerygmaticus teológia szükségességéről, vagyis a tananyagnak olyan megválogatásáról, rendszerezéséről, beállításáról, mely az elsőrendű gyakorlati szempontokat véve figyelembe, közvetlenül a lelkipásztori munkára készíti elő és annak dolgozza föl a tudományos anyagot. Mászóval az egyházmegyei szemináriumoknak a „cursus seminaristicus” mintájára, nem lévén az a rendeltetésük, hogy tudósokat neveljenek, mellőzhetnék a tudományos részletkérdéseket és a lényegre, valamint annak gyakorlati szempontjaira szorítkozhatnak.

Amennyiben ez az elv helytálló, nem dicsérhető azoknak az eljárása, akik a tananyagot úgy adják elő a szemináriumban, ahogy azt a külföldi egyetemen készen kapták. És talán épp ez egyik legfőbb oka annak, hogy a szemináriumi növendékek nem tudnak elmélyedni a tananyagba, mert az egyetemi távlatokhoz hiányzanak náluk a kellő segédeszközök és alkalmak, valamint sok esetben az előfeltételek is.

Távol álljon azonban tőlünk, hogy a szemináriumi tanítást ezáltal sekélyes színvonalra süllyesszük! Ez volna a legnagyobb hiba, amit csak elképzelhetünk. Amilyen nagy baj, ha a tanár fejtegetéseivel nem tud lépést tartani a növendéksereg, éppoly nagy baj, ha maga a tanítvány is érzi, hogy keveset kap vagy középiskolás diákként kezelik. Ez a szellemi tunyaságot még jobban növeszti és az érdeklődést egészen elfojtja. Bizonyos, hogy vidéki szemináriumainkban ez a végtelenségig is éppoly gyakori mint a másik, s nehezen találják el a helyes módszert, amely nem középut a kettő között (aki így értelmezné, az félreérti fönti fejtegetéseinket), hanem sajátosan a lelkipásztori munkára felkészítő módszer, úgynevezett kerygmaticus teológia (Seelsorgstheologie). Ez nem kevesebb vagy silányabb, mint a tudományos — egyetemi — tananyag, hanem más beállítású, más részleteket emel ki, más pontokra helyez nagyobb súlyt, más összefüggésekre mutat rá, más vonatkozásban mélyíti ki az anyagot. Tehát világért sem gondolunk arra, hogy olcsó „népszerűsítő” könyvek lépjenek a komoly teológiai tankönyvek helyébe. A tankönyv és a tanítás legyen szigorúan tudományos, mindenkép főiskolai fokon álló,

hanem célkitűzésében közvetlenül a gyakorlati életre irányuló. Ha a tanítvány látja, hogy miért tanul, — nem a vizsgára, hanem a papi munkára — akkor örömmel fog elmélyedni az anyagba, mert fölismeri, hogy annak gyakorlati jelentősége van.

Ezen elvi és módszertani megfontolások mellett a hittudományi képzés elmélyítését és megkedveltetését szolgálnák még a következő tényezők:

a) Jól felszerelt és a legújabb (de csak értékes) teológiai irodalommal rendelkező kézikönyvtár a kispapok számára, esetleg külön olvasó-teremmel.

b) A Szentszék által ismételten megkívánt *exercitationes practicae* megvalósítása az egyes tárgyakkal kapcsolatban.

c) A tanítás mellett a rendszeres munkába (anyagfeldolgozás, módszer, irodalom, stb.) való bevezetése a hallgatóknak.

d) Az egyházirodalmi iskolákban a hittudományi tárgyak földolgozására való buzdítás, pályázathirdetés, kiadás, stb.

e) Igen fontos ösztönzőtényező, ha a tanári kar résztvesz a növendékek ilyirányú munkájában és azt nagylelkűen támogatja.

f) Minél több tehetséges növendéknek alkalmat kellene adni arra, hogy az általa kedvelt szakban más főiskolán, sőt külföldön is legalább egy tanulmányút keretében továbbképezze magát.

Ha a normális állapotok helyreállanak és a külföldi utazás nem okoz nehézséget, az egyházmegyék kérésére biztosan szívesen látnak vendégül, talán egy-két évre is, papnövendékeket a külföldi egyházmegyék, ahol a kiküldött tanítványok nyelveket és más hasznos dolgokat is tanulhatnak. Persze nem akárhová, hanem olyan helyre érdemes küldeni valakit, ahol szakmájában a szokottnál többet kaphat. Itt is a szaktanároknak kellene a kapcsolatokat külföldi szaktársakkal fölvenni és ennek alapján az egyházmegyei hatóságoknál a kiküldést megszerveztetni. Ezáltal nemcsak nagyobb műveltségű papokkal fognak az egyházmegyék gazdagodni, hanem olyanokkal, akik a szellemi élet föllendülését példájukkal és munkájukkal kedvezően befolyásolhatják.

Igy pl. minden egyházmegyében szükség volna több papra, aki a *musica sacra*-ban járatos (Rómában külön főiskolája van), aztán olyanokra, akik a római Kúria gyakorlatában járatosak (az Apollinare és a Collegio dei Nobili növendékei), *történészekre*, akik a tudományos történeti módszerekkel tisztában vannak, *biblikusokra*, akik a Szentszék által előírt képzettséggel (v. ö. Ench. Cler. n. 1199.) rendelkeznek és a Szentföldet is végigjárták, *szociológusokra*, akik ismerik a kor szociális problémáit és e tudományág elméleti és gyakorlati ismeretében bárkivel megállják a versenyt. Sajnálatos hiány az, hogy a legtöbb magyar egyházmegyében nincsen senki, aki szaktudással rendelkezne a *lelkipásztorkodás* kérdéseiben, s így ennek a gyakorlati szempontból legfontosabb tárgynak előadása szemináriumainkban *esetleges*, amint ennek következtében a tényleges lelkipásztorkodás is ilyen. Néhány jó gondolat, ragyogó ötlet, egyéni kezdeményezés nem pótolhatja a szaktudást és annak tervszerű alkalmazását a helyi viszonyokra. Ez utóbbi szempont továbbá megköveteli a *népismeret* és *vallásos néprajz* behatóbb tárgyalását a lelkipásztorkodástanban (melynek segédanyagként született meg ez az új tudományág). A

folklóre különösképp Angliában, a szakszerű lelkipásztorkodásban Hollandiában és Belgiumban sajátítható el a hittudományi főiskolákon. Végül szakképzett *pedagógusokban* is nagy a hiány. Ezen is könnyen lehetne segíteni, mert külföldi katolikus egyetemeinken sok helyen épp erre nagy gondot fordítanak. Ami a *papnevelést* illeti, szintén külön kellene képezni erre a nagy munkára alkalmas papokat. Rendeltetése szerint a római Germanico-Hungaricum, s még inkább a párizsi St. Sulpice épp ezt a célt szolgálják. Természetesen ezekbe az intézetekbe nem a kitűnő vizsgaeredmény alapján (mint általában eddig szokás volt) kellene kiküldeni a növendékeket, tapasztalat szerint ugyanis a jeles tanulóból ritkán lesz jó nevelő, hanem azokat, akik az ifjúság vezetésére hajlamot és pedagógiai érzéket mutatnak. Legfőképp pedig a lelkivezetésre kellene nem ifjakat, hanem erre alkalmas papokat kiképeztetni, hogy az Egyház követelésének megfelelően nemcsak jámborak, hanem „különösen a szeretetben és okosságban kiválóak, a dogmatikában és a lelki élet teológiájában mindenkinél járatosabbak” (Ench. Cler. n. 1121.) legyenek. Ugyancsak hasznos, ha minden egyházmegyében van a *liturgikus* tudományokban szakképzett ember, aki a liturgikus mozgalmat helyes irányba terelhetné és az egyházmegyei hagyományokat, szokásokat, szertartásokat földolgozva egységes gyakorlattá tehetné.

3. A lelki nevelés

Miután Prohászka átvette az esztergomi szeminárium lelki vezetését, sokat haladt a lelki élet papnevelő intézeteinkben és következésképp papjaink mindennapi életében. Mielőtt Prohászka spirituális lett, fölhívta az illetékesek figyelmét, hogy a *benső ima* (elmélkedés) gyakorlata nélkül szemináriumainkban nem fejlődhet ki igazi lelki élet. Erre azt a választ kapta, hogy nincs, aki vállalná a kispapok mindennapi elmélkedéseinek irányítását és előkészítését. Prohászka vállalta s azóta majdnem minden magyar szemináriumban meghonosították ezt az üdvös szokást. De sajnos csak külsőleg. Sokhelyt ugyanis az „elmélkedési pontok” adnak ugyan jámbor gondolatokat a kispapoknak, de csak amolyan általános buzdítások, prédikációs vázlatok, felszínesebb gondolatok ezek, amelyek nem alkalmasak arra, hogy a kispapok elmélyedjenek a krisztusi élet igazságaiba, megalapozzák legszentebb elhatározásaikat, megismerjék az igazi életszentség titkait, a szentek tudományát, és főleg nem alkalmasak arra, hogy a kispapok megtanuljanak *imádkozni!* Vagy nem tapasztaljuk-e nagyon is gyakran azt a lesújtó tényt, hogy sem kispapjaink a vakációban, sem papjaink a lelkipásztori munkában nem fordítanak nagy gondot a mindennapi elmélkedésre — egyszerűen azért, mert nem tudnak elmélkedni, mert nem tanulták meg a szemináriumban. Ott ugyanis a reggeli félóra az esti punkta jámbor buzdításainak kérődzésében telt el (legtöbb és legjobb esetben), de nem volt bensőséges ima, a lélek fölemelkedése Istenhez, a szív elmélyedése az isteni tanításban; nem is lehetett, mert erre alkalmatlan volt az előkészület.

Nehéz időkben mindig nagyobb számban lépnek föl a lelki eltévelyedések. Napjainkban is gombamódra szaporodnak az új irányzatok, mozgalmak, kísérletezések a vallásos és lelki életben. A Szent Officium az utolsó években a rendesnél több új ájtatosságot és ájta-

tossági iratot volt kénytelen elítélni. De látjuk országos viszonylatban is, hogy milyen szélsőségekre ragadtatják magukat még papok és szerzetesek is (elég, ha Kun páter szégyenletes példájára utalunk), a hívek pedig még könnyebben elvesztik lábuk alól a talajt, s ha nem is lesznek szekták, teozófiai irányzatok, babonák áldozatai, de könnyen a vallási determinizmus tévedésébe esnek, mint jámbor quietizmus betegek vagy épp ellenkezőleg az aktivizmus jegyében (Denz. 2104.) hanyagolják el lelki életüket.

Ezek a megfontolások is arra ösztönöznek, hogy a jövődő papokat, híveink lelki vezetőit alapos lelki nevelésben részesítsük, mely nevelésnek XI. Pius gyakorlati intelme szerint át kell hatnia az egész teológiai tanítást (Ench. Cler. n. 1492.). Sokszor idézte a Szentatya az egykori nagy és szentéletű dogmatikusnak, Franzelin bíborosnak mondanását: „Szeretem az olyan teológiát, amelyben sok az aszkézis, és szeretem az olyan aszkézist, amelyben sok a teológia” (u. o. — V. ö. n. 1467.). Egészséges lelki élet nem lehetséges mély dogmatikai megalapozás nélkül. Ez utóbbi pedig nem lehetséges a Szentírás és Szent-hagyomány alapos ismerete, valamint a Szentszék hivatalos döntéseinek állandó szem előtt tartása nélkül. Utóbbiakat összegyűjtötte és Enchiridion alakban kiadta *De Guibert*, Documenta ecclesiastica christianae perfectionis studium spectantia (Roma, 1931.).

Miért nem lehetséges ezek nélkül egészséges lelki élet? Azért, mert a jelen üdvrendben a vallási és lelki élet törvényeit nem lehet fölismerni, megállapítani és alkalmazni pusztán az értelem és tapasztalat alapján, hanem csupán a kinyilatkoztatásból. De hogyan ismerjük meg paphoz illő szaktudással a kinyilatkoztatás tanítását, ha az átlagosnál nincs mélyebb jártasságunk a dogmatikában és a kinyilatkoztatás két forrásában, valamint az Egyház tanításában?! Ezért mondja már XV. Benedek, hogy a lelkivezetőnek a dogmatikában kiváló jártassággal kell rendelkeznie (Ench. Cler. n. 1121.). Ugyancsak ezért mondja, — miután már XIII. Leó megkívánta a papságtól a Szentírás „mindennapi olvasását, elmélkedését és tanulmányozását” (Ench. Bibl. n. 67—68.) — hogy a papság állandó elmélkedési könyve legyen a Szentírás, „mert annak lapjain találja meg azt a táplálékot, amely a lelki életet tökéletességre vezet” (Ench. Bibl. n. 495.). XII. Pius pápa pedig, miután elítélte egy nápolyi kanonoknak tévedésektől ugyan ment, de a szöveg igazi értelmétől eltérő jámbor elmélkedéseit a Szentírás könyveiről (v. ö. A. A. S. 1941, 465—472.), legújabb nagy körlevelében megismétli XIII. Leó és XV. Benedek föntidézett tanításait, majd új irányelveket szab a Szentírás lelkipásztori és aszkétikus használatához — a *sensus accommodatus* elvetésével — s végül arra inti a szeminárium nevelőit, „hogy a Szentírás magyarázatánál mindenekelőtt a teológiai tartalomra legyenek figyelemmel, kerüljék el a fölösleges részletkérdéseket, ne időzzenek olyan kérdéseknél, amelyek a kíváncsiságot fölkeltik ugyan, de az igazi tudást és egészséges lelkiséget nem szolgálják. De a *sensus litteralis*-t és annak dogmatikai értelmét oly alaposan magyarázzák és oly lelkesen vessék a hallgatók szívébe, hogy az lánggra lobbanjon, mint egykor az emmauszi tanítványoknál” (1943. szeptember 30, Vatikáni kiadás, 26—27. lap). Ugyanebben a körlevélben a Szentatya a Szent-hagyomány beható ismeretének és gyakori elmélkedésének fontosságát is

hangoztatja, amint azt már XI. Pius is megtette „Officiorum omnium” kezdetű levelében (Encl. Cler. n. 1154.). Az igazi krisztusi lelkeséget ma egy könyv sem adja vissza oly hűen, mint az egyházatyák tanítását részletesen ismertető nagyszerű munka: *Viller, La spiritualité des premier siécles chrétiens* (Paris, 1930.).

Ez általános elvi megállapítások után rátérhetünk egy-két gyakorlati megfontolásra.

1. Az Egyházmegyei Hatóság tegye lehetővé, hogy a Szentszék ismételt követelményének megfelelően a szemináriumi lelki-igazgatónak semmiféle más elfoglaltsága ne legyen, csak a kispapok lelki nevelése.

2. A papneveldei napirend olyan legyen, hogy a lelki-igazgatónak az Egyház óhaja szerint alkalmá és lehetősége legyen minden egyes növendékkel személy szerint behatóan foglalkozni, hogy „mindenkinek életét és lelkeségét olyannyira kiismerje, hogy biztosan megítélhesse, melyiknek van isteni hivatása” (Encl. Cler. n. 1121.).

3. A papnevelő intézet igazgatása úgy legyen megszervezve, hogy a lelki-igazgatónak ne legyen semmi kapcsolata a fegyelmi ügyekkel. („Nulla unquam ratione externo disciplinae ordinis sese immisceat”), ellenben belső megismerése és lelki tekintélye alapján idejében eltanácsolhassa az alkalmatlan növendékeket („quos intellexerit invocatos esse, eis persuadebit de statu clericali recedere”), mielőtt az előjárásának közbe kellene lépnie.

4. Különösképp arra kell figyelemmel lenni, nehogy olyanok közeledhessenek az oltárhoz, akik az önfertőzésnek vagy más rossz szokásnak a rabjai. (A Szemináriumok és Egyetemek Sz. Kongregációjának körlevele szerint, Encl. Cler. n. 1121. — V. ö. *Ter Haar, Casus Conscientiae* vol. II, 110.)

5. A kispapok rendes és rendkívüli gyóntatói ismerjék jól azokat a feladatokat és azt a felelősséget, mely hivatalukkal jár. Mindenekelőtt legyenek tisztában a papi hivatás erkölcstani követelményeivel, s arra törekedjenek, hogy ne csak feloldozzák lelki gyermekeiket, hanem azokat állapotbeli köteletségüknek megfelelően a krisztusi élet tökéletességére vezessék. Olyan jelöltet pedig ne engedjenek a szent rendekhez, akiknél nincs meg a biztosíték, hogy „a tökéletes tisztaságot habitualiter meg tudják őrizni” (*Vermeersch, Th. Mor.* III, p. 34, ed. 3.).*

6. A szemináriumban minden és mindenki arra legyen beállítva, hogy a kispapok valódi életszentségre törekedjenek, és a világi, anyagi, lanya kereszténységtől irtózzanak.

7. Ügyelnünk kell azonban arra, nehogy a szeminárium kolostorrá és a szeminárium lelki élete szerzetesi életté alakuljon. Ez esetben az életbe kikerülve az újmisést tanácstalanul áll, mert nem tanulta meg a Krisztus-követésnek azt a jellegzetes útját, mely a világi papnak, főképp a lekipásztornak sajátja.

Ezzel egy olyan súlyos problémát érintünk, melynek megoldása napjainkban a nevelők közt elmélkedés, tanulmányozás, megbeszélés tárgya. A 16. században elindult szemináriumok ugyanis általában az

* Kitűnő gyakorlati rövid kézikönyv: Van Acken, *Der Priesterberuf*. 1931. Trier. — (Szerk.)

új rendek mintájára rendezkedtek be, holott Borromei Szent Károly példát adott arra, miként kell és lehet egyházmegyei szemináriumot saját törvényei szerint megszervezni. A nehézségeket fölismerve egyesek úgy próbáltak segíteni, hogy a régi (monasztikus) rendek életmódját akarták bevezetni a szemináriumokba. Mindkét kísérlet hibás. De ezeket a kísérleteket terheli valószínűleg jelentős mértékben az a tény, hogy az életbe kikerült papságunk lelkiisége oly erőtlén és oly alacsony fokon áll. Nem a papi botrányokra gondolunk itt, azokról elsősorban az egyén felel. Sajnálatos azonban, hogy még a jó-akarátú lelkek is félszeg, egyoldalú, hiányos vagy bizonytalan lépésekkel haladnak, ha egyáltalán haladnak a krisztusi tökéletesség útján.

Sajnos, aszkétikus könyveink is majdnem kizárólag szerzetesek tollából és szerzetesek számára készültek. Nem mintha a szerzetes nem lehetne lelki vezetője a világi papnak, — sőt nagyon is lehet — de a rendelkezésre álló irodalom nem tartja szem előtt a világi pap sajátos helyzetét, igényeit és feladatait. (Scaramelli, Rodriguez, Tanquerey, Zimmermann, Müller, Szunyogh stb. Annál öröndetesebb kezdeményezés volt a szegedi „Papi Lelkiség”, mely elsősorban a magyar világi pap lelkiiségének kialakításán és emelésén fáradozik.)

II. A központ.

Mivel a dolog természete úgy kívánja, legyen szabad a fölvetett eszmecsoporttal kapcsolatban a központi papság szerepéről is szólni. Ismételjük, itt is nem helyi viszonyokat ragadtunk ki megbeszélés tárgyául, hanem általános elveket, lehetőségeket és követelményeket akarunk megfontolni. Bár az Egyháznak erre vonatkozólag nincs törvénye, ősi szokás, hogy a szemináriumok a püspöki székhely közelében legyenek. (Újabban más fontos okok ezen a szokáson is változtattak. Pl. München, Köln, Chur, Viterbo stb. püspöki székhelyektől távol, más helységben van a szeminárium. Az ú. n. regionális szemináriumok, melyeket XI. Pius állított föl, általában nem a püspöki székhelyen épültek.) Magyar nyelvterületen csak a kolozsvári papnevelő intézet volt a püspöki székhelytől elkülönítve, de csak ötévi rövid időre. Olyan helyen tehát, ahol a szeminárium és az egyházmegyei központ nem esik egy helyre, annak a városnak papságára vonatkoznak az alábbiak, amelyekben a szeminárium él és dolgozik.

A kispap lelki fejlődésére és szellemi növekedésére nem csupán a szemináriumi előjárók és tanárok vannak nagy hatással, hanem a többi papok is, akiket gyakrabban lát és akiknek talán állásuknál, méltóságuknál vagy koruknál fogva nagy tekintélyük van, sőt példakép és eszmény gyanánt állanak a kispap szemében. Világcs tehát, hogy a papnevelés és a kispapok jövő magatartása szempontjából fontos tényező a központ magatartása.

1. Szociális téren.

Országos viszonylatban, a mindenkori kivételektől eltekintve, a központi papság volt az egész klérus gazdagabb rétege. Általános panasza volt azonban és az Egyház ellenségeinek egyik leghatásosabb támadó eszköze, hogy ezzel az anyagi helyzettel nem állott arányban a központi papság szociális tevékenysége. A nagy, néhol igen nagy

javadalmak élvezői életük példájával a központ fiatalabb papjait is a kényelmes, nagyvonalú vagy egyenesen fényűző élet irányába csábították. Most valószínűleg megváltozott a helyzet. De a múlt ismert mulasztásaira is utalnunk kell, ha mentesek akarunk lenni azoknak bármily alakban való felújításától a jövőben.

Most a központ papsága is anyagi gondokkal küzd. Még mindig van azonban, hacsak ki nem fosztották teljesen, anyagi tartaléka, főképp ruházkodásban, amelyből a végső szükséggel küzdő növendékpapok segítségére siethet. Szép példát adott erre Mindszenty József bíboros még veszprémi püspök korában. Mikor megtudta, hogy az erdélyi menekült kispapok szűken állanak fehérnemű dolgában, azonnal összegyűjtött egy nagyobb készletet számukra. Sajnos, a nyilasok az egész készletet lefoglalták, a püspököt pedig árurejtegetés címén el is ítélték. — Szemtanúja voltam abban a nehéz időben a következő esetnek. Egy kispap egyetlen pár cipőjének talpa kiszakadt. Egy öregebb központi pap azzal utasította el, hogy neki ugyan tizenkét pár cipője van, de egyiket sem nélkülözheti. Nemsokára az öregúr cipőit is ellopták s most már rájött arra, hogy két pár cipővel is kijönne, csak tudna valahonnan második párt szerezni. (Úgy hallottam, hogy épp az említett kispap segített neki egy pár váltó-cipőt beszerezni.)

Egy-két esetből általánosítani nem szabad és nem is akarunk. Inkább csak utalni kívánunk ezekkel kapcsolatban arra, hogy mennyire szem előtt áll a központ példája, s az egész egyházmegye figyelmét magára vonja. Ezért kifejezzük azt az óhajt, hogy bár lenne mindig megértő a központi papság a szegényekkel szemben és tűnnék ki a szociális tevékenységben annyira, hogy az összes papok és kispapok példát vehessenek róla.

2. Tudományos érdeklődés.

A székeskáptalanok általában, de magyar területen is, mindig dicsekedhettek tudós tagokkal. Ilyen volt a közelmúltban az erdélyi káptalanban Imecs Fülöp Jákó, Váradon Karácsonyi János, Temesvárt Szentkláray, Járossy és mások. Nem lehet azonban mindenki tudós, s ez nem is fontos. Amiről itt szó van, az inkább a központi papság érdeklődése az egyházi tudományok, főképp a hittudomány és annak művelése iránt. Ez az érdeklődés megnyilatkozhatik abban, hogy pályatételek kitűzésével sarkallja az ifjú papságot a tudományos és irodalmi munkára, támogatja ilyen művek legépelését, szükség esetén sokszorosítását vagy kiadását. Hozzájárul a szakkönyvek és a legújabb irodalmi termékek beszerzéséhez. Bárá Vécsey Aurél e tekintetben sok esztendőn át példás módon gondoskodott a gyulafehérvári papnevelő intézet könyvtáráról.

De nemcsak anyagi áldozatok árán támogathatja a központi papság a kispapok és a szegényebbek tudományos kutatását, hanem erkölcsileg is. Tapasztalatból tudjuk, hogy az Egyházi Irodalmi Iskola milyen nagy lelkesedéssel, örömmel és szorgalommal készül gyűléseire, ha tudja, hogy azon a Püspök, a káptalan és a püspöki udvar tagjai is résztvesznek vagy legalább érdeklődéssel figyelik annak tevékenységét. Viszont igen lehangoló hatással szokott lenni a kispapokra, ha úgy vélik, hogy munkájukat semmi érdeklődés nem kíséri, ha meghívásaikat következetesen figyelmen kívül hagyják, sőt

esetleg lekicsinylő és megnemértő elutasításban részesítik. A kívülről és főképp felülről kapott buzdítás, — márpedig a központi papság esetében ez utóbbiról van szó — nemcsak az egyénre hat ösztönzőleg, nem csupán az önérzetet sarkallja nagyobb tevékenységre, hanem elvi jelentőséggel is bír. Ha ugyanis a papnövendékek azt látják, hogy semmiféle komoly tudományos munka, még a teológiai sem, ébreszt föl némi érdeklődést azokban, akik az egyházmegye élén állanak, akkor önkénytelenül arra a következtetésre jutnak, hogy az ilyen munkát tényleg nem becsülik, vagy még tovább: az ilyen munkának talán nincs is értéke. Amint pedig a hittudományokkal való foglalkozás elveszti valakinek szemében az értékjellegét, úgy már nem is lehet kíváncsi, kedves. Ne csodáljuk tehát, hogy fiatalabb papok sorában oly gyakori jelenség a szinte teljes közömbösség az egykor tanult s önmagukban oly értékes teológiai kérdésekkel szemben. Ők úgy tapasztalták, hogy ezeket a nagyobbak sem értékelik s így bennük sem ébredt föl azoknak értéktudata. Sőt talán még az előadó szaktanárnál is azt tapasztalták, hogy másirányú munkát szívesebben végez s inkább foglalkozik bármivel, mint saját tárgyával.

3. *Lelki élet.*

Egy nemrég elhunyt erdélyi pap elsárgult jegyzetei közt talál-
tam néhány följegyzést a kilencvenes évekből, melyekben megható
szavakkal emlékezik meg arról, hogy gyulafehérvári működése alatt
milyen mély és jótékony hatással volt reá Majláth püspök és Steinit-
zer kanonok szent élete. Majláth püspök volt egyike az elsőknek, aki
már akkor havonta összegyűjtötte maga köré a központi papságot és
személyesen is résztvett annak lelki képzésében, lazarista s jezsuita
atyákat hívott az elmélkedések előkészítésére, de sokszor maga mon-
dotta azokat Petit atya ismert pontjai nyomán. A papnevelő intézetben
ma is megvannak ezek a kis rekollektációs kötetek, amelyeknek lap-
szélein feltalálhatók a püspök sajátkezű bejegyzései.

A központi papság rekollektációi, amelyeket ma már mindenütt
megtartanak s méghozzá rendszerint a papnevelő intézet kápolnájában,
igen épületes hatással vannak a növendékpapságra, mely bár
természetszerűleg nem vesz részt azokon, de tud róluk és látja a ha-
vonta egybeseregülő papság arcán a komoly magábaszállást s áhítatot.

De nem csupán ezek az időszakos megnyilatkozások, hanem a
központi papság egész élete és magatartása világító mécses gyanánt
áll a kispap lelke előtt, aki nem ritkán többet tanul ebből a példából,
mint közvetlen előjáróinak tanácsaiból. A mai ember különben is
inkább a példára ügyel, mint az állandó buzdításokra. Tetteket akar
látni, mert buzdító beszédet oly sokat hallott, hogy annak hatása nem
szánthatja föl lelkét.

Nem fölösleges talán megemlíteni, hogy ifjaink ma nemcsak azt
figyelik, vajjon tiszta, jámbor és buzgó-e a központi papság élete,
hanem azt is, hogy *jellem* tekintetében betölti-e azt a papi eszményt,
mely nélkül a jámborság és a buzgóság nem ér semmit. Sajnos sok
pappal találkozunk napjainkban is, aki a coelibatus kérdésében nem
ad ugyan kifogásra okot, sőt általában buzgóságával és jámborságával
kitűnik, de jellem tekintetében a legelemibb követelményeknek sem
felel meg. Itt megint nem valamelyik hazai egyházmegye vagy annak

központi papsága forog szemem előtt, hanem arra az esetre gondolok, mikor a római Collegium Germanico-Hungaricum-ból eltávolítottak egy nagyon buzgó, nagyon jámbor, makulátlan tisztaságú és tudós papot csupán azon egyetlen okból, mert *jelleme* hiányosnak bizonyult, ingadozó volt véleménynyilvánításaiban, következetlen magatartásában, engedékeny fegyelmi kérdésekben, nőies a modorában stb.

A karakterológia ma tudományos és gyakorlati életünk közép-pontjába került és ifjúságunkat is élénken foglalkoztatják a karakterológiai kérdések. Egyes papnevelő intézetek élén épp Magyarországon olyan vezetők állanak, akik nemcsak országosan elismert tekintélyek a karakterológiában, hanem gyakorlatban is kiváló jellemnevelők. Az erdélyi kispapok Zircen ennek a nevelésnek áldásait is élvezték. Egyházi és lelki szempontból csak örvendhetünk ennek a nagy érdeklődésnek, amelyet kispapjaink a jellem problémáival szemben tanúsítanak. A krisztusi lelkiség egészséges és színvonalas fejlődését pedig nagyban elősegíthetik az illetékes hatóságok, ha arra is gondolnak, hogy mint az említett példa mutatja, a kispapok környezetében lehetőleg csak olyan papság éljen, amely *jellem* tekintetében is mindnyájuknak példaképe lehet.

Fölhasználjuk az alkalmat, hogy ezzel kapcsolatban rámutassunk egy olyan dologra, amely szerintünk az egész kérdéscsoportra megoldást és magyarázatot adhat. Aki az egyháztörténet belső folyamatát tanulmányozza, rájön arra a tényigazságra, hogy mindenkor — az első századokban, a középkorban éppúgy, mint a legújabb időkben — az igazi természetfölötti keresztény lelki élet középpontja, ahol az valóban virágzott, egy olyan szent hely volt, ahol az Úr követőinek egy választott serege a kontempláció csendjében élt s az egész környék vagy egyházmegye apostola volt, áthatva e gondolattól: „érettük szenteltem magamat, hogy ők is meg legyenek szentelve az igazságban” (Jn. 17, 19.).

XI. Pius pápa ismételten kifejtette, ünnepélyesen az „Umbratilem” kezdetű apostoli levélben (1924), hogy nincs és nem is lehetséges magasabb lelki élet, ha nincs a közelben valahol egy kontemplatív szerzetesi közösség, ahonnan kisugárzik az egész környezetre, vidékre, egyházmegyére a természetfölötti valóság indító és nevelő ereje. Nálunk a jozefinizmus eltörölte a kontemplatív rendeket s történetünk mutatja, hogy mily hanyatlás állott be országszerte vallási életünkben, főképp papi életünkben. Ismételten rá kell tehát mutatnunk — ceterum censeo — arra az igazságra és egyben meggyőződésünkre, hogy mindaddig nálunk sem lesz magasabb lelkiség, amíg sugárzó központokat nem létesítenek Szent Benedek, Szent Bernát vagy Szent Brúnó hű követői. Mindaddig az összes üdvös és hasznos rendelkezések, melyeket a lelki élet emelésére foganatosítunk, csak foltozgatást, tatarozást, félmegoldást jelentenek s nem érhetik el a kívánt és szükséges hatást. Külföldi utazások közben többször volt alkalmunk magyar szerzetesekkel találkozni, akik valahol egy rejtett kolostor csendjében élnek és imádkoznak otthonmaradottaikért — Camaldoliban, Lerinben vagy valahol egy karthauzi zárda cellájában. Ők szívesen vállalkoznának arra, hogy hazatérve országunkba, megalapozzák itthon rendjüket. Csak egy püspök hívó, pártfogó, segítő gesztusára várnak, aki egy új kolostoralapítást számukra lehetővé tenne. De itthon is

vannak a kontemplatív életnek eljegyzett lelkek, akik csak az intő szóra várnak, amely elhívja őket a régvágyott „magányba”.

Egy kontemplatív szerzet elsősorban a közösségében megvalósult életszentség természetfölötti erejével hat ki a világra. Ezt a tényezőt gyönyörűen világítja meg egy flamand szerzetes egyik látogatójának a valsainti karthauzi kolostorban (*Van der Meer de Walcheren, Das weisse Paradies*). Azonkívül az ilyen szerzetesi élet a maga állandó istendícséretével is mint liturgikus központ jelentős tényező lehet egy egész egyházmegye vagy ország életében.

Van a világi papságnak is egy ilyen liturgikus központja, mely minden püspökségnek szerves tartozéka. Az Egyház ugyanis azzal a kimondott célkitűzéssel állítja föl a székeskáptalanokat* a püspöki székesegyházban, hogy ott Istennek tiszteletét ünnepélyesebb alakban gyakorolják (can. 391. l.), valamint a püspököknek egyéb munkáiban is támaszai legyenek. A *cultus sollemnior* nem annyira külső pompát, mint a belső fényt és a szertartás nagyobb szabású formáját jelenti. Kezdetől fogva ugyanis az a gondolat vezette az Egyházat, hogy a püspök csak úgy teljesítheti a vállára nehezedő magasztos és nehéz hivatalt, ha van körülötte egy papi segédlet, amely *elsősorban* Isten dicsőítésében segíti és természetfölötti értelemben fokozza munkáerejét. Az egyházjog mai törvényrendje sem feledkezik meg erről az eredeti elgondolásról, de törvényeivel inkább csak a káptalan egyéb, történetileg és jelentőség szerint másodlagos tevékenységéről szól részletesen. Ezek és egyéb körülmények oda vezettek, hogy a székeskáptalanokban kultuszra irányuló hivatástudata vagy elhalványult vagy gyakorlatilag elvesztette értelmét.

De nem is egyszerű az igazi *cultus sollemnior* megvalósítása. Egy kontemplatív rendnek a tagjai már ifjúkortól fogva állandóan résztvesznek a kórusban, egész nevelésük középpontjában az istentisztelet áll, az állandó gyakorlat és együttlét még a kevésbbé alkalmasakat is alkalmassá teszi arra, hogy a hivatásukkal járó karimát tökéletesen végezzék. Erre készülnek s ez legfőbb gondjuk, hogy egy életen át minél szebb és méltóbb módon dicsérjék Istent. Ezzel szemben a kanonok legtöbb esetben egészen más munkakörre készül, életének javát olyan lelkipásztori tevékenységben töltötte, ahol nincs alkalma a közös kórusra, egyszóval teljesen hibáján kívüli, sőt érthető és nemes okok magyarázzák meg, hogy miért nem lehet belőle a kanonoki stallumban a papi kórus képzett tagja. Mindezek a megfontolások arra a következtetésre vezethetnének, hogy talán jobb is volna, épp az istentisztelet méltósága érdekében, a kanonokokat, általában a világi papokat, mentesíteni a kórus alól, s talán szerzetesekre bízni a püspöki káptalan kar-imáját, amint az a 12. században több esetben meg is történt. Ám az Egyház elgondolását egy ilyen megoldás nem fedi. Ha nem is jogi, de annál inkább a liturgikus és pasztorális intézkedések arra utalnak, hogy a Szentszék ma sem adta föl azt az eredeti tervet, melynek értelmében igenis az egyházmegye mint olyan, a püspök a maga világi papjaival hivatva van arra, hogy az összes hívek

* *H. Leclercq., Chapitre des Cathedrales* (in *Dict. Arch. Chr. et Liturg.* III. 495—507.); *Thomassin, Vetus et nova Ecclesiae disciplina*, Paris, 1688; *Halász Pius, Örök liturgia*, Budapest, 1942; *Fini, Evoluzione storico-canonica della cura d'anime nelle Cattedrali, Urbani*, 1943.

nevében és lelki érdekében kórust állítson, ahol a *Iaus Dei* szoros kapcsolatot teremt Krisztus és misztikus testének itt élő tagjai között. Az egyházmegyéért és az egyházmegye nevében kívánatos tehát, sőt természetfölötti szempontból elengedhetetlen a *cultus sollemnior*, melynek világi papok ajkáról a püspöki székesegyházban kell felcsengenie.

Hogyan valósítható ez meg? Napjainkban, s ez a vallási élet föllendülésének s elmélyülésének egyik biztos jele, sok püspök és fiatal pap foglalkozik ezzel a kérdéssel. Legyen szabad egy megoldási kísérletet megemlíteni, amelyről idegenben való időzésem alkalmával szereztem tudomást. A püspök, aki át van hatva attól a tudattól, hogy nemcsak a kifelé ható tevékenység, hanem elsősorban az Isten előtti tiszteletadás (Zsid. 5.) a főpásztori hivatás lényege, amint azt maga a szent zsolozsma épp a püspökökről szóló megemlékezésben kifejezi: „Elegit eum Dominus ad sacrificandum hostiam laudis” (Com. Conf. Pontificis), úgy válogatja ki a központi papságot, hogy azok lehetőleg jó énekesek és a közös kórusra alkalmasak legyenek. Ezek közül néhányat külön kiképzésben részesít a római főiskolában (Academia della Musica Sacra). Így lassan-lassan eléri azt, hogy a központban olyan papok gyűlnek össze, akik hozzáértéssel és kedvvel vesznek részt a közös kóruson. Mikor ezt már elérte, úgy osztja be és szervezi meg a központi papság munkáját, hogy lehetőleg minél gyakrabban vehessenek részt a kórusban, melynek végzése most már hivataluknak egyik tartozéka, amit a kinevező okiratban is közölnek. Idővel ez a rendszer odáig fejlődik, hogy a püspök naponta összejön papságával a közös zsolozsma végzésére, melybe bekapcsolódik a közben megszervezett Schola Cantorum, amelyet a Szentszék oly nagyon ajánl (Ench. Cler. 716, 1268.). Ott, ahol egy ilyen kórus létesül, melyben a gregorián ének nem a nálunk szokásos germán nehézkességgel, hanem latinus könnyedséggel, ritmussal és dallamossággal („dulcis, suavis, facillimus” . . . X. Pius) cseng föl és méltó áhítattal, valóban érdemes a papnövéndékeket is kötelezni a székesegyházi karimára, már amennyiben az intézeti fegyelem és a teológiai tanulmányok azt lehetővé teszik (can. 1367. 3.).

Ilymódon a központ élete mindinkább középponti jelentőségű lesz az egyházmegye természetfölötti életében. Még jobb, ha ugyanakkor szellemi és lelki központtá is válik. Ezért kellene magának a központnak állandóan szorgalmazni az egyházmegye szentjeinek intenzív kultuszát, a püspöki székhely történeti szerepének és a vele kapcsolatos nagy embereknek ismeretét. A központi plébániáknak eszményinek, a helyi Kat. Akciónak tevékenynek, az iskoláknak elit-jellegűeknek, a szociális s karitatív intézményeknek tökéleteseknek kellene lenniük. A központnak sajtóval is kellene rendelkeznie; tanfolyamok és szabadegyetemek találkozóhelye, értekezletek állomáshelye lehetne. Könyvtárai, múzeumai több érdeklődést és gondot, vezetésük több szakértelmet kívánna.

III. A megyés papság.

Kicsiny és nagy városokban, eldugott falvakban, sokszor világ háta mögötti végvárokon áll őrt a lelkipásztor. Munkáját talán nem

látja senki, csak az Isten. A világ pedig, amely külsőleg ítéli meg tevékenységét, nem értékeli, nem becsüli. Csak a legnagyobb tisztelettel beszélhetünk a Megváltó munkájának e hős továbbvivőiről, akik az Evangéliumot „a föld határain” (Csel. 1, 8.) hirdetik s az üdvösség szent szolgálatában fáradoznak. Éppen ezért legnagyobb gonddal és szeretettel kell segítségükre lennünk, nehogy elparlagiasodjanak, elvilágiasodjanak és magasztos hivatásukhoz méltatlannak bizonyuljanak.

1. A szociális kérdés

a megyés papságot közelről érinti, mert a lelkipásztor mint jó pásztor gyakran találkozik szegény híveivel, és mint szerényjövedelmű káplán vagy plébános nem egyszer maga is megtapasztalja a szegénység igáját. De érdekli a lelkipásztort a szociális kérdés olyan szempontból is, hogy sokszor épp híveinek szegényebb vagy munkás tömegeiben oly tanítások terjednek el s kapnak talajt, amelyek nagyban nehezítik vagy teljesen meggátolják papi munkáját. Neki mint jó pásztornak arra kell törekednie, hogy ezeket az eltévedt juhokat is fölkeresse, hazahozza, az igazság erejével gyógyítsa. Neki kell hanyag vagy kényelmes elődök hibáját jóvátenni és ezeket az elesett, félrevezetett embereket ismét Istennel kibékíteni, bennük az Egyházzal s annak tanításáról alkotott hamis fogalmakat tisztázni s őket ismét az Úr asztalához vonzani. Minderre csak úgy lesz képes, ha a modern szociális kérdésekben járatos, és saját papi életében a szociális igazságosság és szeretet szellemében működik.

Ez a két feltétel elengedhetetlen alapkelléke a mai lelkipásztorkodásnak. Sajnos, mindkét téren nagy hiányokat tapasztalunk. Először is: hiányzik a papságban a *szociális igazságosság és szeretet*. Bizony sok helyen az elmenekült papot azért nem fogadta vissza szívesen vagy börtönbe is juttatta a nép, mert anyagiasság, fősvény, kapzsi viselkedésével maga ellen vonta a szegény emberek haragját. Sokszor hallottuk, hogy a falusi ember kész mindent megbocsátani papjának, csak ez egyet nem. Hisz a földműves és földhözragadt ember maga is az anyagiasság démonjával küzd. A paptól segítséget, erőt és eszményt vár e nehéz küzdelemben; igen nagy csalódással fordul el tehát attól a paptól, aki épp e harcban személy szerint is gyengébbnek bizonyul. De aztán nagyon finom *szociális érzéke* is van a nép fiának s szükségszerű ellentétbe kerül az olyan pappal, akiből ez hiányzik. Különböző buzgó, jámbor és kifogástalan életű papok sem tudnak semmit elérni híveiknél csupán azért, mert anyagiasság és a képét, az egyházi adót, a gazdaságot erősebben sürgetik, mint a lelkieket. Bizony sokhelyt annyira elfajult már a helyzet, hogy az új pap csak áldozatok árán tud a hívek közelébe férközni, csak lemondással tudja őket az Egyház őszinte szándékairól meggyőzni. De az ilyen áldozat és lemondás mindig kifizeti magát. Nemcsak lelkeket fog nyerni, hanem idővel anyagilag is megtérül a szívből jött áldozat, mert az olyan papnak, aki nem anyagiasság, szívesebben adnak a hívek,

Meg kell itt emlékeznünk arról a lesújtó tényről, hogy nem egy esetben a plébánián az *alkalmazottak* olyan helyzetben vannak, amely szociális igazságosság szempontjából tarthatatlan és érthetetlen. A plébánosnak mint munkaadónak legteljesebb fokban kell a szociális

enciklikák elveit követni és saját háztartásában, egyházközségében, gazdaságában megvalósítani. De még az is panasz tárgyát képezi, — az Egyházi Lapokban nemrég Beresztóczy Miklós sok konkrét adattal igazolta — hogy a plébános a *káplánnal* szemben is elhanyagolja a szociális igazságosság legelemibb feltételeit. Nemcsak a káplánszoba sivársága, egészségtelen, elhanyagolt helyzete, hanem még inkább és súlyosabban kiált égbe az igazságtalan bánásmód. Van olyan hely, ahol a lekipásztori munka 80 %-a a káplánra esik, a plébános csak a nagystólás temetéseket és funkciókat vállalja. Aztán a parancsoló hang, mely még a szolgát is vérig sértené, a gögös magatartás vagy megalázó eljárások sora is tetézi a helyzet lehetetlenségét. Diákkoromban jártam olyan faluban, ahol a káplánnak heti harmincnégy hittanórája volt, a plébánosnak négy. A káplánnak naponta kellett temetnie, a plébános csak olykor vállalta „nagy halottak” temetését. Az irodai munka is a káplánra esett, hasonlóképpen a beteglátogatás, a gyóntatás stb. Az egészségben viruló principális minden idejét pedig a gazdaságra fordította. Ugyancsak diákkoromban voltam tanúja annak a jelenetnek, mikor a városba induló kocsin a plébános maga mellé ültette a gazdasszonyát, a főtisztelendő káplán úrnak pedig a kocsis mellett jelölte ki a helyet. Igaz, hogy ennél a plébánosnál Majláth püspök meg nem szállt, hanem az iskolában vettetett magának éjszakai ágyát. A példákat folytathatnók.

Magyarországon a legutóbbi időig az a visszás helyzet állott fenn, hogy míg az úgynevezett „felsőpapság” többnyire nagy javadalmakat élvezett, addig az alsó papságnak nevezett fiatalabb korosztályok valóságos éhbéren tengődtek. Egy lekipásztori konferencián tanúi voltunk annak, milyen könnyen kiéleződtek az ellentétek a két „osztály” között s milyen ellentétes érdekcsoportokba vonta az anyagi viszony különbözősége. Valóban példás önfegyelem és egyházas szellem bizonyossága, egyben a történeti materializmus fényes cáfolata, hogy ezen anyagi ellentét sohasem fajult lelki, fegyelmi, elvi elkülönüléssé, világnézeti differenciáról pedig szó sem lehetett. Leverő csupán csak az volt, hogy a felső papság hallani sem akart az alsó papság helyzetének gyökeres változtatásáról, — bár egyes egyházmegyékben történtek dícséretes kezdeményezések — s csak elvétve vállalkozott arra, hogy sajátjából pótolja a fiatalok szükségleteit. Ellenkezőleg olyan esetekről is tudunk, amikor a plébános saját jóvedelmének csorbitatlan fenntartása érdekében még a káplán jogos járandóságát is megtagadta, egyik városunkban a kosztot szüntette be azon címen, hogy nem képes a káplánokat eltartani javadalmából, holott szekrényében hatalmas összegek heverték.

Külön probléma az, hogy mikor egy szerényjóvedelmű pap valamilyen okból nagyobb kiadásra szorul, amilyen például súlyos betegség vagy közeli haláleset költségeinek fedezése — miként lehetne anyagilag támogatni, segíteni. Elég gyakran hallunk még kiváló és nagyrabecsült papok részéről is csendes szemrehányást, hogy ilyenkor az egyházmegye nincs megértéssel a szorult helyzetbe jutott pappal szemben, de paptársai sem segítenek neki. Van a római kollégium növendékeinek egy kedvenc éneke („A pap szíve Jézus szíve...”), melynek szerzője néhány évtizeddel ezelőtt, látván sok paptestvérének, főképp a pihenésre vagy gyógykezelésre szorulóknak nehéz hely-

zetét, egy külön papi biztosító társaságot alapított, melybe már a papnövendék fillérei összegyűlnek s később kamatostul a rászorulóknak rendelkezésére állanak. A Szentszék nemcsak jóváhagyta ezt a kezdeményezést, hanem az említett papot külön megjutalmazta és megdicsérte. Persze a háború ezen és hasonló intézmények alapjait megtingatta s nem tudjuk, mikor lesznek megint oly normális állapotok, hogy ilyen úton biztosíthassuk a hiányt szenvedő papok segítségét. Egyszerűbb, testvéribb, közvetlenül a szeretetből fakadó módokat kell addig kitalálnunk, hogy a legszegényebb szegényeken, szűkölködő paptestvéreinken segíthessünk.

Az utóbbi időkben nemcsak a pap anyagi helyzete változott meg sok helyen, hanem *társadalmi helyzete* is kisebb-nagyobb változaton ment keresztül. Sok pap megszokta az elmúlt rendszerek alatt, hogy a társadalmi életben vezető szerepet töltsön be, politikában és közigazgatásban szavát hallassa, összeköttetései révén hatalmi úton is mozgassa saját érdekeit, a hívekre kívülről is nyomást gyakoroljon stb. Ennek, hála Istennek, immár vége! Legalább annyi hasznunk legyen a nagy áron szerzett új világrendből, hogy visszanyerjük szabadságunkat és visszatérünk a tisztán lelki eszközökhöz, a lelkipásztorkodás krisztusi hagyományaihoz. Egészen bizonyos, hogy akkor sokkal mélyebb hatást érhetünk el híveinknél s lelkükben sokkal eredményesebben építhetjük Isten országát. Tekintélyünk is olyan mértékben fog növekedni, amilyen mértékben megfosztják külső súlyától s amilyen mértékben magunk is egészen a kegyelmi élet erejére támaszkodunk.

De lesz ennek az elmélyülésnek és magunkbatérésnek még egy másik örömdetes *szociális gyümölcse*. Jobban egymásra leszünk utalva s így remélhetőleg az összetartás is nagyobb lesz közöttünk. Az Írás mondja: „Frater qui adiuvatur a fratre sicut civitas firma.” Az egyetértésnek és szeretetnek ez az ereje még jobban fokozza majd munkánk eredményét s példájával hozzájárul a testvéri szeretetnek, mint legfőbb keresztény szociális erénynek, újjávirágzásához a hívek körében.

Ilyen megfontolások alapján mindenki fölismerheti, milyen szociális feladatok várnak rá, mit kell tennie e nehéz időkben, ha hűségesen teljesíteni akarja Isten akaratát, mely épp a helyzet adott ságaiban szól, sőt kiált hozzánk.

A gyakorlati szempontok után meg kell emlékeznünk a papság *elméleti tájékozódásáról* a szociális kérdést illetően. A *szociológia* nem új tudomány, de új problémákat vet föl s új nehézségeket kell megoldania. A papnak a megoldás gyakorlati munkájában sokszor ki kell vennie részét, de az elméletben is otthonosnak kell lennie, hogy az eszmék zűrzavarában magának s híveinek is megmutathassa a helyes utat. Ma sajtó, rádió, reklám, színpad és a nyilvános élet majdnem minden fóruma a tervszerű propaganda eszköze és éppen ezért nagyon világos látásra, helyes ítéletre, biztos tudásra van szükség, hogy a téves irányeszmék meg ne tévesszenek. Sajnos a közelmúltban nem egyszer megesett, hogy még az Egyház szolgálai közt is akadtak olyanok, akik nemcsak beállottak valamely hamis propaganda játékosai közé, hanem magukévá tették a téves eszmét és mérhetetlen

kárt okoztak a lelkeknek. Elég ezzel kapcsolatban, ha Kun páter sötét alakjára utalunk.

Sokan csodálkozva kérdezték az ilyen és hasonló eseteken megdöbbenve: hát nem tanulunk mi bölcseletet, erkölctant, társadalomtudományt? Nem ismerjük az Evangéliumot és a szociális enciklikák tanítását? Tanultuk és ismerjük, de sajnos sokan csak fölületesen, és a röpke találkozás az igazsággal nem mélyülhet el, mert a főiskolán vagy egyetemen talán csak a vizsgára tanultuk és utána nem folytattuk tovább a kérdés tanulmányozását, nem képeztük magunkat tovább a szent tudományban . . .

Ime, itt is a papi továbbképzés követelménye áll elébünk. Szükséges, hogy papjaink szociológiai és erkölctani tudását, mely nagy általánosságban igen fogyatékosnak bizonyult, tanulmányi körök, tanfolyamok, konferenciák, értekezletek, útmutató köriratok és fölvilágosító egyéb eszközök segítségével kiegészítsük, tökéletesítsük, a kor színvonalára emeljük. Csakis így leszünk képesek az időszerű szociális kérdésekre mindenkor és mindenütt idejében és érdemlegesen felelni s a reánk bízott nyájat is helyes irányba vezérelni.

Külön kellene ebben az összefüggésben a jelenlegi morális-képzés hibáiról szólnunk, különösen a szociális kérdés elhanyagolásáról (ezt a Katolikus Akció által rendezett lelkipásztori értekezleten 1941 nyarán meg is vitatták), és a pozitív morális igényeiről (erről „Vallásnevelés” c. könyvünkben is részletesen tárgyaltunk). Rövidség kedvéért csak föntiek alapján a sürgősebb teendőket csoportosítjuk:

a) Szociális kurzusokat kellene rendezni és tanfolyamokat főképp a fiatalabb papság bevonásával.

b) A központból nagyobb gonddal kellene figyelni, hogy a plébániákon és egyházi intézetekben a szociális igazságosság és szeretet elvei szerint járnak-e el, főképp gazdasági kérdésekben.

c) Talán a főesperesek számon tarthatnák kerületeikben, hogy a káplánok helyzete és viszonya a principálishoz szociális szempontból nem hagy-e kívánnivalót.

d) Ugyancsak kerületenkint meg lehetne szervezni valamilyen alakban a papi önszegélyezést. A feljebbvalóknak kellene atyai szeretettel gondját viselni a fiatalabbaknak és szükség esetén segítség után nézni.

e) A papi találkozók kiépítése által a papi összetartás elmélyítését is szorgalmazni kellene.

f) Az „Opus vocationum” intézményes megszervezésével minden plébánián lehetőséget kellene teremteni arra, hogy a papi hivatásokat erkölcsileg és anyagilag támogassák.

Amint már említettük: eszmei irányítást, tájékoztatást és vele kapcsolatos intézkedéseket a központ ad az egész papságnak. Nem várhatjuk azonban azt, hogy a jelen körülmények között az anyagi gondok minden terhe szintén a központra nehezedjék. Sőt ellenkezőleg. Ősi hagyomány az Egyházban, hogy az anyagi megsegítés épp ellenkező úton jár: a vidékről gyűlnek össze a fillérek a központba. Ne a központtól várjuk tehát a szegény és nélkülöző paptestvérek vagy kispapok megsegélyezését. Minden kerület, minden plébánia maga gondoskodhat saját papjairól és még inkább kispapjairól. Az egyház-község keresztény öntudatát nagy mértékben emeli és a katolikus

akciónak igen szép tevékenységi teret ad, ha ott arra törekednek, hogy minél több papi hivatás kerüljön ki a plébániáról és azoknak ellátásáról, tanításáról az egyházközség gondoskodik.

Kedves szokás az is, hogy amikor a klérus valamely tagja kitüntetésben részesül vagy új és kitüntető munkakört foglal el, a kis-papok gratulációjára ajándékkal felel, melyet az újmisések kiadásainak fedezésére fordítanak.

2. A tudományos kérdések

a megyei papságot nemigen érdeklik, még a teológia körébe vágó értekezésekre sem szoktak fölfigyelni kellő mértékben. A hiba részben teológiai oktatásunkat terheli, ahol nem tudták megszerettetni a szent tudományt a tanítványokkal s nem emelték ki eléggé a kinyilatkoztatott igazságok gyakorlati jelentőségét és szükségességét. Élet és tudás harmóniája, mely minden igazi és egészséges lelki életnek és vezetésnek alapja, nem jött létre bennük... Vianney Szent János nem volt nagyképzettségű ember, de *teológiai tudása* messze felülhaladta az átlagot. Tóth Tihamér legszebb prédikációi formában nem, de tartalomban szegények az arsi plébános szentbeszédeihez hasonlítva. Mert a szent tudomány nemcsak szorgalom jutalma és jó tanárok érdeme, hanem Isten adománya. „Iustum deduxit Dominus per vias rectas, et ostendit illi regnum Dei, et *dedit illi scientiam sanctorum.*” A hittudásban a hit világossága nélkül előhaladni nem lehet (Denz. 1796), a hit világossága pedig természetfölötti adomány, Isten kegyelme.

Ezek a tények arra a következtetésre vezetnek, hogy papságunk szellemi képződése elválaszthatatlanul összefügg *lelki* életével, mindennapi imáinak, elmélkedéseinek, önművelő aszkétikus és erénygyakorlatainak intenzitásával és őszinteségével. Ha tehát azt akarjuk, hogy papságunkat arra a színvonalra emeljük, illetve azon vezéreljük, amelyen mint Krisztus követéinek kis és nagy őrhelyeiken dolgozniuk kell, akkor a szellemi és lelki továbbképzésnek kéz a kézben együtt kell haladnia.

Említsük meg a papi továbbképzés eszközei közül az ismertebbeket:

1. Első és legeredményesebb az *önképzés*, melyet az Egyház ismételten papjainak lelkére köt azon közmondás szellemében, mely azt mondja, hogy „a jó pap holtig tanul” (can. 129; X. Pius, Pascendi c. körlevelében AAS 1907; XV. Benedek, Humani c. körlevelében AAS 1917, 305; és Con viva c. levelében, AAS 1920, 29, Ench. Cler. 1111; XI. Pius, Ad catholici sacerdotii c. körlevelében AAS 1936, 33.).

2. Az ismétlővizsgák (can. 130, 590.) és évi lelkigyakorlatok (can. 126, 595, 1367, 4.), valamint a velük kapcsolatos konferenciák és kurzusok.

3. A havi konferenciák, illetve koronagyűlések (can. 131.) és rekollekciók. Az olaszországi regionális szemináriumokban a növendékeknek és tanároknak közösen elő van írva minden hónapban a lelki-nap („ritiro mensile”) megtartása (Ench. Cler. 1411.).

4. A különböző papi társulatok (Unio Apostolica stb.) módszerei és sajtóapostolkodása.

5. Írásbeli dolgozatok, melyeket sok egyházmegyei zsinat előír és minden esztendőben megkövetel a megyés papságtól.

6. Végül igen jelentős tényezője lehet a papság szellemi irányításának az egyházi sajtó és a különböző sajtókiadványok.

7. Legmagasabb helyről irányítják mindnyájunk szellemi világát a pápai körlevelek, püspöki pásztorlevelek és az egyházi hatóságok egyéb rendelkezései meg útmutatásai.

Nagyjából ezek volnának az ismertebb és általában elfogadott eszközök. De eredményességük attól függ, hogy a *gyakorlatban* miként nyernek alkalmazást. Az önnevelés csak úgy lesz belső igénye a papnak, ha kezdettől fogva ránevelték erre, és nemcsak buzdították, de segítették és alkalmat is adtak neki arra, hogy elsajátítsa a hit-tudomány vagy vele összefüggő valamely tudományág rendszeres művelését. Ezen szempontból a már említett szemináriumi gyakorlatok mellett igen kíváncsatos volna a cellarendszer bevezetése legalább a teológia utolsó évfolyamain. De az életbe kikerülő papot is tovább kell támogatni legalább az első lépéseknél, hogy a megkezdett önművelő munkát folytathassa. Vajjon hogyan lehetne gondoskodni arról, hogy az ifjú káplánoknak is legyen idejük, lehetőségük, kedvük tanulmányokat folytatni? Milyen módon lehetne ilyen munkájukat serkenteni, támogatni, jutalmazni? Miként tudnánk nekik a szakkönyvek megszerzésében, a folyóiratok megrendelésében segítségre lenni?

Már többször megtárgyalták illetékes helyen, hogy az ismétlő vizsgáknak olyan jelleget kell adni, amelyet a papi lelkület és továbbképzés kíván. Mikor a nemrég kibocsátott új papok évenként visszatérnek az Alma Mater falai közé, fogadja ott őket igazán az anyai szeretet. Necsak átutazzanak a vizsgák letevésére, hanem legyen alkalmuk felújítani az egykori kispapi élet emlékeit, jó elhatározásait, első szeretetét. Ilyen célból nagyon hasznosnak bizonyult és ifjú papságunk hamar meg is szerette az ismétlő vizsgákkal egybekötött időszzerű kurzusokat. A szemináriumi napirend fölújítása is gyümölcsözőbb lehet, ha az előjáróság módját találja annak, hogy méltó keretben meg is valósítsa. Az egykori tanárok és növendékek szívélyes kapcsolatát is ez alkalommal kell családi melegséggel továbbépíteni, mert a Szeminárium szoros kapcsolata a megyés papsággal a szellemi és lelki élet virágzásának egyik leghathatósabb tényezője.

A kerületi havi konferenciák, rekollekciók, illetve koronagyűlések ily módon való kiaknázása érdekében is történtek értékes kezdeményezések. Legeredményesebbnek bizonyult a következő. Több egyházmegye közösen egy központot létesített és egyik szerzetesrend ily célra odarendelte két-három tagját. Ezek központi irányítás mellett alaposan kidolgozták a papságot érdeklő legidőszzerűbb kérdéseket és aztán előre megszervezett időbeosztással sorra járták az összes kerületeket. A koronagyűléseken hónapról-hónapra előadták a feldolgozott anyagot és azt az előadást követő eszmecsereben kimerítően megtárgyalták. Ugyancsak ez a néhány szerzetes a koronagyűlésekkel kapcsolatban a papi rekollekciókat is vezeti és mint idegenből érkező, fegyelmi és hivatalos ügyekben érdektelen gyóntató a legtöbb papnak lelki vezetését is elvégzi. Ez a módszer kisebb-nagyobb módosításokkal bárhol sikerrel alkalmazható. Előnyei: az egységes irányítás, a lelki haszon és a főesperes gyöngékező vagy esetleg zsarnoki nyo-

mása alól felszabaduló konferenciák súlyosabbá és értékesebbé tétele. Persze mindez föltételezi, hogy valóban rátermett, képzett, alkalmas papok legyenek e munka hordozói.

Ezeknek a konferenciáknak kimélyítését s az ott megmozgatott érdeklődés továbbhullámlását az egyházi sajtónak is támogatnia kell. Mikor 1940-ben Erdély két részre szakadt, az északerdélyi papság el volt halmozva értékesebbnél-értékesebb folyóiratokkal, a dél-erdélyi papság pedig teljesen el volt vágva minden magyar sajtóterméktől. Nagyon sok plébánián láttam a pap íróasztalán felbontatlanul a kitűnő lapok halmazát: Katolikus Szemlét, Theológiát, Új Életet, Vigiliát, Magyar Kultúrát, Evangéliumot, Erdélyi Iskolát, Katolikus Nevelést, Új Erdélyt, Pannonhalmi Szemlét és így tovább. Ugyanakkor a dél-erdélyi paptestvérek szomjazva áhították volna legalább a megterített asztalról a morzsát. — Ebből is láthatjuk, hogy a problémát nem oldja meg a pusztá tény, hogy van-e jó és alkalmas sajtónk, — hiszen sokan még az Egyházi Lapokat sem olvasták — hanem az érdeklődést és a szellemi igényt kell valamiképp fölkeltetni és aktiválni a papság körében. Igaz ugyan, hogy épp az egyházi sajtó kevés súlyt helyez a jó szerkesztésre, az anyag időszerű összeállítására, a reklámra és az érdeklődés felcsigázásának modern alkalmazására. Legtöbbször esetleges a különben jó és értékes cikkek, tanulmányok megjelenése, a szerint, hogy mit és mikor küldenek be, előre megszervezett és célszerűen keresztülvitt terv nélkül. Lehet, hogy egy hónap előtt nagy érdeklődést váltott volna ki a most megjelenő tanulmány, de az is lehet, hogy nagyon időszerű és mindenkit érdekelne most is, de senki sem hívja föl az olvasó figyelmét, — amint az jól szerkesztett és propagált lapoknál szükséges — hogy az új számban milyen jelentős és nagy-szerű dolgokat kaphatnak. Ha tehát az egyházi sajtó ismét megindul, akkor a szerkesztésnek és propagandának ezen szempontjait is figyelembe kell venni és a kényelmi szempontokat félretéve, ki kell menni minél gyakrabban a vidékre, szerzői és szerkesztői esteken népszerűsíteni kell a lapokat, föl kell keltetni az érdeklődést tartalmukkal szemben, előre ki kell kürtölni, hogy milyen fontos dolgokról fog tanulmányokat közölni. A közlendő cikkek problémáit ügyesen bele kell vetni a közönség lelkébe, hogy őket is izgassa és foglalkoztassa a kérdés. Ilyen és hasonló eljárással talán sikerül némi érdeklődést ébreszteni és legalább egyeseket fölserkenteni a lelki tunyaságból...

Gondolhatunk arra is, hogy kisterjedelmű litografált köriratokkal tartsuk ébren az érdeklődést. Bizonyos körülmények között ezek ugyanis nagyobb vonzást gyakorolnak, mint a nyomtatott betű. Ne legyenek azonban merő buzdítások, szokásos frázisok, banalitások vagy hosszú lére eresztett gondolatok. Rövid, tájékoztató hírek, példák, esetek, könyvismertetések, utalások, adatok, beszámolók, közérdekű és időszerű indítások.

Ugyancsak bevált eszköz a szellemi élet csíholására és élesztésére a papi értekezletek, kongresszusok, tanfolyamok, szabadegyetemek. Erre vonatkozólag az erdélyi papság számára a gyulafehérvári hittudományi főiskola tanári kara ki is dolgozott egy részletes tervet, melynek keresztülvitele akkor (1940) a közbejött politikai események miatt elmaradt. Az ilyen összejövetelek sikere természetesen mindenkor a rendezésen és a jól kigondolt terv következetes keresztül-

vitelén múlik. Ugyelni kell arra, hogy az összejövétel ne legyen csupán alkalom az előadások és megbeszélések helyett a községben lakó ismerősöket s az ott található nevezetességeket meglátogatni vagy egyéb hivatalos ügyeket azalatt elintézni. A marosvásárhelyi hitoktatói értekezlet a maga családias napirendjével és lelkes résztvevőivel egyike volt az utóbbi idők legsikerültebb papi találkozóinak (1943 október 19—21.).

Ami a lelkipásztorkodó papság számára kijelölt évi dolgozatokat illeti, csak úgy érhetünk el valamelyes eredményt, ha a következő megfontolásokat sem mulasztjuk el: A kitűzött téma legyen szabatos, pontosan körvonalazott, mely nem tűr meg elkalandozásokat és a kidolgozásban szónoki amplifikációt. Különben ki képes a beérkezett dolgozatokat átolvasni és felülbírálni?! De arra is ügyelni kell, hogy a téma ne legyen sablonos. Ha prédikációt vagy katekézist kérünk, hamar kapunk régi, rosszabb esetben könyvekből kimásolt anyagot szekérszámba. De mégis legyen a téma gyakorlati jellegű, a lelkipásztor munkájával, feladatával, problémáival szorosan kapcsolatos. Még fontosabb a kívánt cél érdekében, hogy a téma elmélyítő legyen. Kényszerítse rá a papot, hogy gondolkozzék, elmélkedjen, izzadjon a kapott kérdés fölött. Kispapoknak sikerrel adtam föl egy nem-perikópás részletet a Szentírásból, hogy azt komoly exegetikus alapon dolgozzák föl gyakorlati és lelki alkalmazásának megjelölésével. Mindenkép nagy gondot igényel a téma megválasztása, kijelölése és részletes meghatározása. De az is fontos, hogy a beérkező dolgozatokat valóban komolyan vegyük, lelkiismeretesen áttanulmányozzuk, lehetőség szerint értékesítsük, mert csak így fog ezután is belefeküdni a munkába a dolgozatra szorított lelkipásztor, sőt látván a komoly érdeklődést, még lángot is foghat és idővel belemelegedhet a munkába. Akkor pedig elértük célunkat.

Egyes témák, amelyek feltétlenül sorra jönnek, külön előkészületet igényelnek. Ha például azt kérjük, hogy minden plébános írja meg saját plébániájának rövid történetét, előbb ajánlatos valamilyen módon ismertetni velük a plébánia történetfeldolgozásának módszerét. Általában történeti témát csak akkor adhatunk kidolgozásra, ha bevezettük a dolgozat íróit a történetírás ábécéjébe. Hasonlóképp a vallási néprajz körébe vágó gyűjtő vagy ismertető munkát csak akkor értékesíthetünk, ha annak szerzője tisztában van a néprajz és a vele kapcsolatos világnézeti kérdések (vallás és babona, hit és hiedelem, kegyelem és természet) alapigazságaival.

Egyszer alkalmam volt két igen értékes és nagytekintélyű pap dolgozatát áttanulmányozni. A főhatóság megbízta őket, hogy egy fontos pápai körlevél tanítását foglalják össze röviden. A két dolgozat alig ütötte a középkiskolás mértéket. Pongyola, zavaros, rendszertelen, hiányos volt minden ízében, egyik sem emelte ki a lényegét, egyik sem volt áttekinthető rövid összefoglalás. A példa elszomorított. Ezek után várhatjuk-e azt, hogy a papság szélesebb rétegei jobb és komolyabb munkát fognak végezni? Hogy várhassuk, elő kell mozdítanunk! Mert épp a lehangoló példa mutatja, hogy mennyire szükséges kitartó és türelmes munka árán is ránevelni és megtanítani papjainkat a komoly munkára. Meg kell érteniök, hogy személyi és hivatásbeli érté-

kük növekszik ezzel és úgy maguknak, mint híveiknek többet adhatnak, ha az önképzést abba nem hagyják.

3. A lelki élet problémái.

A legtöbb ember ma már alig gondolkozik. A sajtó, a propaganda, a rádió készen röpíti sültgalambként, sőt szájába rágja mindenkinek az eszmét, a gondolatot. A legtöbb ember nem gondolkozik, mert nem imádkozik. Ismételten rámutattunk arra a szoros összefüggésre, mely lelki élet és szellemi élet között valóság. Azért oly üres, lapos és felületes a papi prédikáció és oktatás, mert nem gondoljuk át eléggé mondanivalóinkat. Mi is készen kapjuk a kidolgozott anyagot a prédikációs és egyéb segédkönyvekben. Átfutjuk az így föltálat beszédet és aztán egy kis toldozással, színezéssel, alkalmazással előadjuk. Sem minket, sem a hallgatóságot nem ragadja meg az előadás avagy annak tárgya. Ha nekünk nem szívügyünk, hogyan legyen a hallgatóságé? Ha mi nem mélyedtünk el benne, hogyan merüljön belé a közönség? Ha mi nem gondolkoztunk és elméltünk róla, hogyan tudna az egyszerű hívő foglalkozni vele?

A mai lelkipásztornak, a mai embernek általában nincs ideje. Márpedig, hogy megérjen, kiforrjon valami, ahhoz idő kell. Találkoztam olyan lelkipászorokkal, fiatalokkal és idősebbekkel egyaránt, akik a legnagyobb munka ütemében is időt szakítottak maguknak és naponta órákat szenteltek a külső munka mellett az elmélkedésnek és elmélyedésnek. „Sokszor annyira szorítanak a külső teendők, — mondotta az egyik — hogy már-már el akarom hagyni az elmélyedést, az imát, a gondolkozást. De aztán mégis összeszedem magam és visszaülök az íróasztalhoz vagy a térdeplőre és mindig azt tapasztalom, hogy az így eltöltött idő nem vész el, hanem százszorosan behozza magát. A prédikáció, a nevelés, a gyóntatószékben kért jótanács nem okoz gondot nekem, mert mindig tele van a lelkem gondolattal, tanáccsal, világossággal, amit csak ki kell sugároznom híveimre.”

A sietve dolgozó és látszólag rengeteg munkát végző pap csak vezető, olyan, mint a falon futó drót, melyen csak átfut a villanyáram, de nem gyúl ki és nem világít. A gondolkozó, elmélyedő, imádkozó pap maga a fényforrás, a „lux mundi”, aki maga is megtelt krisztusi világossággal és azt sugározza embertársaira.

Azt hiszem, nem tévedek, ha itt keressük az általunk tárgyalt kérdés tulajdonképeni hajszálygyökerét. Szellemi érdeklődés, mély lelkiség, eredményes munka, mind csak akkor válik lehetségessé, ha egyszer meg fogja érteni papságunk ezt az igazságot és az úgynevezett „amerikanizmus” (Denz. 2104.) szétszóró, külsőséges munkálázásból ki tudja szakítani magát.

A vallásos élet, következésképp a papi tevékenység, a lelkipásztori ténykedés, valamint a papi önmegszentelés középpontja a *Szentmiseáldozat*. A szentmise titkának, áldozati és istendicsóító jellegének minél bensőségesebb átélése s átértése volna a papi lelkiség első feladata. A modern liturgikus mozgalom sokat segített a liturgia népszerűsítésében és külső pompájának emelésében. Sajnos, a befelé való elmélyülés nem járt együtt ezzel a különben öröndetes fejlődéssel. Magyar nyelven nem is igen jelent meg olyan könyv, amely ezt a célt szolgálná. Egész liturgikus irodalmunk a történeti, szertar-

tásbeli kérdésekkel foglalkozik és azokkal kapcsolatban fejtegeti a lelki, ájtatossági épülésre szolgáló gondolatokat. De a Szentmiseáldozat dogmatikájával nemigen foglalkoznak. Erről szóló prédikációink ezért nem jelentősek s nem érik el a hívekben sem a kívánt hatást. Ez is egyik oka annak, hogy a vasárnapi szentmiselátogatást nem tudjuk jobban fölvirágoztatni templomainkban. Egyes helyeken azonban még a külső szertartás szépsége és méltósága is sok kívánnivalót hagy hátra. Régi óhaj nálunk és bizonyára másutt is, hogy valaki összegyűjtse és kézikönyv alakjában kiadja a főbb szertartások rubrikáit, úgy amint az egyházi előírások és szokások szerint azokat egyházmegyénkben egységesen tartanunk illene.

Nem is olyan régen egy mindenkép buzgó és jámbor pap arról panaszkodott előttem, hogy a *Breviárium* imádkozását nehezebbé teszi számára az egyházatyák idejemult homiliáinak unalmas szövegei. Szerfölött elcsodálkoztam és el is mondtam kedves paptestvéremnek, hogy én épp fordítva vagyok vele. Tizenkétszer imádkoztam végig a zsolozsmáskönyvet és bevallom, mindennap találok új szépséget nemcsak a zsoltárokból, hanem talán még inkább a Szentatyák homiliáiban. Nem vagyok képes mindig egyforma és kellő figyelemmel elmondani az egész nap anyagát és hol ez, hol az a részlet ragadja meg figyelmemet és termékenyíti meg áhítatomat. Így eshetik meg, hogy most is állandóan nekem újnak látszó szövegeket lelek ezek közt, amelyek csodálatosan megvilágítják a dogmatika vagy a lelki élet egy-egy fontos kérdését. Majdnem mindennap felugrok egyszer a *Breviárium* mellől, hogy följegyezsek egy gondolatot, kiírjak egy szöveget. Dogmatikai jegyzeteim már tele vannak a *Breviáriumból* vett egyházatya-idézetekkel. Pótolja az *Enchiridion Patristicumot*! Az a meggyőződésem, hogy ezekben a homiliákban benne van az egész dogmatika és a lelki élet teológiája. Csak el kell mélyedni e szövegek tanításában. Persze a régies hasonlatok sokszor idejétmúlt vagy ma már el nem fogadható tudományos elvek vagy mondások segítségével magyarázzák a természetfölötti igazságot. De maga az igazság, amit a rossz hasonlat meg akar világítani, tökéletesen lép eléink és csorbitatlan fénnel ragyog ezekből a kopott képekből. Ez is csak azt igazolja, hogy amikor nagyon tudákos a magyarázat, akkor a legtudatlanabb. Az emberi tudomány ugyanis változik, de az Úr igéje mindörökre fennmarad.

A Szentmise és a *Breviárium* mellett a papi önmegszentelésnek harmadik és az előbbieknél semmikép sem jelentéktelenebb tényezője: a lelkipásztori munka. Ez a három ugyanis szerves egységet alkot és egyik sem hiányozhat a világi pap életéből. „Megszentelődni az apostolkodásért, — hogy az minél eredményesebb legyen — és az apostolkodásból” — hangoztatta ismételten XI. Pius. A legnemesebb, tiszta szándékkal, önfeláldozással és buzgósággal, mindig a legnagyobb tisztelet lelkületével végzett lelkipásztori munka ugyancsak Krisztus követése, mégpedig a javából. Vagy követi-e valaki közelebbről és teljesebben Krisztust, mint az, aki az Üdvözítőt legszentebb papi, megváltói működésében is követi és minden igyekezetével arra törekszik, hogy ténylegesen, apostoli, lelkipásztori munkájában is méltó folytatója legyen a nagy műnek, melyet az Atya a megtestesült

Igére, az Ige pedig reánk bizott: „Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én titeket.” (Jn. 20, 21.)

Ez is oly fontos igazság, melynek elmosódása a papi lelkekben sokak számára elsekélyesítette vagy fölösleges koloncokkal terhelte meg a lelki életet. Nem a hivatásunkon kívül vagy papi munkakörünk mellett más vonalon, hanem magában a lelkipásztori munkában kell megtalálnunk önmegszentelődésünk forrásait és élő vizeit.

A papi lelkiség legragyogóbb éke, a kegyelem legszebb virága a Krisztus Urunk és az apostolok példája szerint való papi tisztaság, a cölibátus. Tudjuk: a mai időkben ezt az ékkövet megóvni, ezt a virágot ápolni, ezt az isteni adományt megbecsülni, milyen kemény és férfias küzdelmet jelent. Mikor a pap az életbe kerül, nemcsak egy ellenséges világgal és annak anyagi gondolkodásával találja magát szemben, hanem úgy érzi sokszor, — és ez ezerszerre jobban fáj neki — hogy paptestvérei sem sietnek segítségére a nehéz időkben. A hős katona is nagyobb reménnyel és kitartással küzd, ha tudja, hogy közelében készen áll egy egész hadsereg, mely szükség esetén mellette terem. Hány papot lehetett volna visszatartani a bukástól vagy idejében fölemelni, ha paptestvérei nagyobb szeretettel és több megértéssel vették volna körül. — A világ rossz és azt szeretné, ha mindenkit saját hasonlatosságára alakíthatna. A legjobb papról is, sőt róla még inkább, a legcsúfabb rágalmakat képes elterjeszteni, csak hogy lerántsa magához a sárba. A szomorú csak az, hogy mi papok vagyunk az elsők, akik a legnevetségesebb és legalaptalanabb rágalmat is könnyen elfogadjuk és elhiszük egymásról. Néha az *invidia clericalis* is közrejátszik ebben. Kötelességünk volna épp ellenkezőleg együttes és közös erővel küzdeni a világ rágalomhadjárata ellen. Féltekenyen örködnünk kell és vigyázni tartozunk egymás jó hírére. Hiszen *a papi becsületről* van szó. Meg vagyok győződve, hogy egymáson is sokat segítenénk, magunkat erősítenők és az Egyház ügyét szolgálók, ha következetesen járnánk el ebben a kérdésben és nem tűrnénk semmiféle gyanúsítást, mégcsak célzást sem erről a témáról. Itt csupán százszázalékos bizonyosság és nyilvános botrány esetében van helye tárgyalásnak, akkor is kizárólag az Úr által megjelölt keretben (Mt. 18, 15—18.). Közel egy esztendőt töltöttem a zirci konventben és résztvettem a szerzetesek szép közösségi életében. Kedves, családias és mindenkor barátságos volt a légkör, az ember ott jól érezte magát. A társalgás is fesztelen, közvetlen, derűs volt. De soha még csak véletlenül sem esett szó valamelyik paptestvérről oly értelemben, hogy az foltot vethetett volna papi életére. Pedig sokan voltunk és sok pap fordult meg akkor az apátságon. A kerületi konagyűléseket is ott tartották, erdélyi papok is szép számban fordultak meg a kolostorban. Ez a tiszta légkör fölemelő volt és áthatotta a testvéri szeretetnek felfrissítő szelleme, mely a csupaszív apátúr egyéniségének vonzó hatásában állandóan virult, sohasem lankadozott.

Több egyházmegyében kisebb-nagyobb csoportokban tömörülnek a fiatalabb papok, hogy egymásnak támaszai és a tiszta lelkiség ápolásában serkentői legyenek (Szent Gellért-Unió, Pro Populo, stb.). Ezek az ismert papi társulatok mellett kevesebb kötöttséggel és a magyar papi léleknek megfelelőbb alakban igyekeznek a nagy célt szolgálni. Legtöbbször nincs is szoros értelemben vett szervezetük ezeknek a ba-

ráti köröknek, melyeket inkább a Lélek tart össze és vezet, mint az gyakori volt az Egyház első idejében. A szegedi papok és kispapok ilyen szövetségéből, melynek már kezdetben is közlönye volt, nőtt ki a Papi Lelkiség című kiadványsorozat, s néhány esztendő alatt is nagyobb hatással volt a magyar papság szellemi és lelki emelkedésére, mint sok más értékes kezdeményezés.

A lelkipásztori munkában, az Úr szőlőjében dolgozó pap lelki életének főbb tényezőit ez eddigiek alapján e pontokban foglalhatjuk össze:

1. Proficiendo celebrare et celebrando proficere.
2. Psallere sapienter, attente, pie et libenter.
3. Sanctificari pro et per apostolatum.
4. Manere in mutua dilectione fraterna et clericali.
5. Puritatem sacerdotalem etiam in publico defendere.
6. B. M. Virginem, Patronam Regni et Reginam Hungarorum peculiari devotione colere.

7. Ceterum censeo: monasteria esse restituenda! Ismét föl kell építeni vagy új étellel kell megtölteni a Kárpátok közt a régi monostorokat, ahol egykor Szent Benedek, Szent Ozséb, Hartwig Szent István és Szent Brúnó fiai zsolozsmáztak és dolgoztak. Kellenek liturgikus és lelki központok, hogy a lelkeszkedő papság onnan indítást, szent tüzet merítsen, az ernyedésben újrászítsa lángjait és a legszentebb eszmék szolgálatában e csodálatos hátvéd erejére támaszkodhasson. „Divinarum enim gratiarum copiam nisi in agrum irrigandum illi e coelo deducerent, iam evangelici operarii sane tenuiores e labore suo fructus perciperent.” (XI. Pius „Umbratilem”, AAS 1924, 389.)

Dr. Erőss Alfréd

Pax Christi

A béke eszméje a Római Misekönyvben

Az ősegyház életét sajátos formájával együtt megőrizte számunkra a római liturgia, főként a mise-liturgia. De nem olyan múzeumi módra konzerválta ezt az életformát, ahogyan az antik világ romjai viszonylagos épségben megmaradtak Pompeiben a Vezúv lávája alatt. A liturgia nem halott világot mutat nekünk, benne él ma is az ősegyház szelleme, élnek annak formái is, bár manapság sokan igen messze kalandoztak ezektől az „élő vizek forrásaitól”. A római liturgia a kegyelmi élet mellett sajátos gondolat- és érzelmi világot is ad nekünk. A mai koatikus korban érdemes belepillantani ebbe a nagyon fegyelmezett könyvbe, a római misekönyvbe, s végiggondolni, hogy mit is tanít, mit is mond egyik legégetőbb problémánkról, a béke kérdéséről.

A misszálét imádkozó ember számára szembeszökő, hogy megnyit beszél a misszálé a békéről, nemcsak a háború idején és a békéért mondandó votívmisékben, de az Ordo Missae-ben, az egyházi év és a szentek annyi miseszövegében is. Ha az ember kissé elmélyedve olvassa ezeket a miseszövegeket, azt is mindjárt észreveszi, hogy az a kor, melyben a misszálé törzsanyaga keletkezett, a Kr. u. 5—6. század, nem egészen úgy vélekedett a békéről, ahogy az napjainkban általános. E kor béke-fogalma nem egy jegyében más volt.

Elsősorban is a természetfölötti beállítottság egy percre sem engedte elfeledni, hogy ez a világ itt nem végcél. Így az igazi béke is, amely nem egyenlő az „evilág békéjével”, s amelyet ez a világ meg sem adhat (Jn. 14, 27.), Istennél van. Isten a béke kedvelője, „amator pacis”, ő a „béke adója”, „largitor pacis”, sőt ő maga az igazi Béke, ahogy Damasus pápa epigrammája nevezi. Az Isten gondolatai a békesség gondolatai (23. vasárnap Pünk. u. Introitus). Az igazi béke csak a *mennyország békéje*, amelyet csak a Krisztusban elhunytak nyernek el végérvényesen; az ő hazájuk a „béke és fény helye”, „locus lucis et pacis” (Canon Missae); ők ott megpihennek, testük a föltámadásig a „béke álmát alussza”.

De ez az égi béke a világ végén az Egyházban megszentelt emberiség számára el fog jönni. Minden adventi időszak erre a közeledő béke-országra figyelmeztet bennünket. Az adventi kántorbőjt szerdáján az egyik lectio előre festi, hogy milyen is lesz ez: „Nemzet nem emel kardot nemzet ellen, és nem gyakorlatoznak többé, a háborúzásra.” (Iz. 2, 4.) Ezt a békét nem várjuk hiába. Minden karácsony biztosíték erre, amikor első eljövételét megismételve és az utolsót elővételezve megjelenik köztünk a szent misztériumban a Béke Fejedelme, a Princeps Pacis (karácsonyi második mise Introitus), akinek

már születésekor a felcsendülő angyali himnusznek második mondata így hangzott: „Békesség a földön a jóakarátú embereknek.” Tőle kérjük a második karácsonyi mise secretájában: „Áldozati ajándékaink... árasszanak reánk állandó békét.”

Addig azonban Isten békéje csak részlegesen valósulhat meg az Egyház békéjében. Ez a béke, ha nem is tökéletes, mégsem a világ békéje, hanem valami magasabbrendű, természetfölötti nyugalom, tranquillitas. Azért ennek a természetfölötti békének legnagyobb akadálya és lerombolója nem a háború, hanem a természetfölötti élet gyilkosa: a bűn. A bűnre viszont jön a méltó, a megérdemelt büntetés: a külső baj, szenvedés és háború. Így csak közvetett kapcsolat, illetve ellentét van a háború és a béke között: a háború a bűn méltó büntetése, a bűn pedig az, ami megrontja az Egyház békéjét. (Nagybőjtí kántorbőjt szombatján oratio, nagybőjt 4. vasárnapjának oratioja stb.) Így a béke megvalósulásának legelső követelménye a bűntől való megszabadulás, s ezért olyan szoros az összefüggés a béke és a bűnbocsánat fogalma között.

A pünkösöd után 20. vasárnap könyörgésével így imádkozunk: „Kérünk Urunk, adj híveidnek megengesztelődötten bocsánatot és békességet (indulgentiam et pacem).” A bűnök bocsánatáért mondható votívmise is, amely az engesztelés mozgalmába oly szépen beilleszthető volna, szintén ezt kéri. Ezt a bűnbocsánatot és az azt követő békét legjobban elnyerhetjük a szentmiseáldozat bemutatásával, ahol az Isteni Bárány vérével esdeklünk békét az Atyától. Krisztus Király ünnepének prefációja a keresztdozatot „békeszerző áldozat”-nak nevezi, amely megszerzi az „igazságosság, szeretet és béke királyságát”. A szentmise kánonja is tele van a békéért szóló könyörgésekkel (Te igitur... Hanc igitur oblationem... A Miatyánk utáni embolismus: Libera nos quaesumus..., az áldozás előtti első ima stb.). Így kapcsolódik szorosan össze az eucharisztikus engesztelés: a szentmise-áldozat és szentáldozás a béke megvalósulásával.

Az Egyház békéjét azonban megzavarhatja a bűnön kívül a *külső ellenség* is. Ilyennek kell tekintenünk elsősorban a szakadásokat és viszályokat az Egyházban. Azért korrelatív fogalmak az unitas és pax, az egység és béke a liturgia nyelvében. Ezért kérjük a Te igitur imádságban éppúgy, mint az áldozás előtti imádságban, hogy a mennyei Atya az Egyházat békében és egységben megtartani méltóztassék (coadunare et pacificare). Így imádkozunk az Egyházért szóló nagy-pénteki könyörgésben is. Megint csak a szentmise az, amelynek gyümölcseként várjuk ezt a békét, a „dona unitatis et pacis”-t, „a béke és az egység ajándékát”, ahogy az úrnapi, a Krisztus Király- és az egyházsakadás megszűnéséért mondandó votívmise secretája egyaránt nevezi. Az Egyház egységét jelképezi, sőt megvalósítja az egész földkerekségen, napkelettől-napnyugatig bemutatott egy áldozat, az Eucharistia, a „vinculum unitatis et pacis”. Az ősegyházban az Egyházból való kizárásnak, az excommunicationnak jele volt a szentáldozásból, a comunióból való kizárás, és az unio, a visszatérés jele is az Egyház közösségében vett szentáldozás. Szent Benedek életében is olvasunk egy jelenetet (Dial. I. 2., c. 23.), hogy a Szent két szűzet, kik rosszul bántak a szolgálatukra rendelt testvérrel, excommunicationnal fenyegetett meg. Hamarosan rá mindketten meghaltak és a temp-

lomban temették el őket. A szűzek dajkája többször látta mise közben, hogy amikor a diakonus szokás szerint felszólította a népet: „Aki nem áldozik, adjon helyet”, a két holt nő kikelt sírjából és kiment a templomból, mivelhogy ők excommunicálva, a comunióból kizárva voltak. Ez mindaddig ismétlődött, míg Szent Benedek értük is be nem mutatta a szentáldozatot. — A testvéri békét és egységet szolgálja a békecsók, a pax is a szentmisében, közvetlenül a szentáldozás előtt.

Végül megbontja, megzavarja az Egyház békéjét a külső ellenség támadása, a szoros értelemben vett *háború* is. Ez ugyan elsősorban a földi béke, a világ békéje ellen irányul, de annyiban az Egyház békéjét is zavarja, hogy akadályozza az Egyházat az Isten szolgálatában és ennek is legfontosabb, legnemesebb cselekedetében: az istentisztelet, a szent liturgia végzésében. Az Egyház érdemesnek tartotta Martyrologiumában megörökíteni azt az esetet, amikor a vandálok Afrikában megleptek egy, éppen a húsvéti szentmisét ünneplő közösséget, és az alleluját éneklő lectort torkon nyilazták. A nagypénteki könyörgésben ezt mondjuk: „...det nobis quietam et tranquillam vitam degentibus glorificare Deum Patrem omnipotentem” „...adja, hogy békés és nyugalmas életet élvén magasztaljuk a mindenható Atyaistent”. A pünkösöd után 20. vasárnap könyörgése is azért kér bűnbocsánatot és békét, „hogy minden bűntől megtisztulva nyugodt lélekkel szolgálhassunk neked”. A szentek közbenjárását kérő, oly sokszor mondott A cunctis könyörgésnek is ez a kérvényezője: „Adj nekünk kegyesen üdvösséget és békét, hogy minden háborúság és tévely megszüntével Anyaszentegyházad biztos szabadsággal szolgálhasson Neked.” Ez a biztos szabadság, „secura libertas”, amelyről a misszálé sokszor tesz említést, egyik legértékesebb következménye a békének. A securitas vagy tranquillitas, a nyugalom egyúttal az Egyház szabadságát, üldözéstől való mentességét is jelenti, amelyet abban a korban, amikor ezek az oratiók keletkeztek, roppant nagyra értékelték, hiszen alig múltak még el az első három század egyre megújuló üldözéshullámai a közbeeső, rövid békés évekkel, amelyek kissé föllélekzeni (respirare: nagybőjt 4. vasárnapjának oratioja stb.) engedték a vértanúk Egyházát.

Nem csodálkozunk, hogy az Egyház sokat imádkozik külső ellenségei ellen. Tudjuk, hogy nincs igazságos háború az Egyház ellen. Krisztus Jegyesét, sőt magát a továbbélő Krisztust bűn nélkül támadni nem lehet. S a bűn, amely az ilyen háborúkat fűti, ugyanaz, mint ami az Isten ellen lázadó szellemek bűne volt: a gőg. Az Egyház tehát nem gyűlölködik, nem liheg bosszút, hanem a bűn megsemmisítését kéri, amikor a Mindenszentek litániájában így imádkozik: „Hogy az Anyaszentegyház ellenségeit megalázní méltóztassál, kérünk téged, hallgass meg minket.” Vagy egy másik könyörgésben: „Ellenségeink gőgjét, kérünk Uram, törd meg, és fölfuvalkodottságukat hatalmas jobboddal terítsd le.” (Contra persecutores et male agentes oratio; ez eredetileg egy Missa pro tempore belli oratioja volt.) A háború idején mondandó votívmisének mindvégig ez a hangja. Az istentelen, pogány ellenség ellen kér védelmet például a nagybőjt kántorszombat egyik lectiója is (Sir. 36, 1—10.): „Emeld fel kezedet az idegen népek ellen, hogy lássák hatalmadat!” Ezt kérjük az A cunctis secretájában

is: „... minden lelki és testi ellenségünk ellen, oltalmaz meg minket...” A Szentlélek Isten védő szárnyai alá menekül ellenségei előtt az Egyház: „Add meg, kérünk, irgalmas Isten, Egyházadnak, hogy a Szentlélekben egyesülve semmiféle ellenséges támadás se nyugtalanítsa.” (Pünkösöd hetében a pénteki oratio.)

Hogy mennyire nem személyes bosszúállásról és gyűlölködésről van szó, amikor az Egyház ellenségeire Isten büntető haragját kéri, mutatja az a szelíd, evangéliumi hang, ahogyan a *személyes ellenségekről* beszél a misszálé. Feléjük igazi krisztusi ellenségszeretettel fordul. Megható az ellenségért való oratio: „Isten, a béke és szeretet barátja és megőrzője, add meg minden ellenségünknek a békét és az igazi szeretetet, és bocsásd meg nekik minden bűnüket, minket pedig hatalmas erőddel ragadj ki az ő cselszövéseikből.” (V. ö. Szent István vértanú miséjével.)

Az Egyház békéje tükröződik vissza a családban, a familiában is, — ahová a misszálé nyelvhasználat a szerzetesi közösségeket is sorozza — amelynek tagjait a szeretet köti össze. „Isten, a béke osztogatója és a szeretet barátja, add meg szolgálóidnak a te akaratoddal való igazi egyetértést...” (Pro concordia in congregatione servanda, oratio.) A Szentcsalád ünnepének secretája pedig egyszerre kér a keresztyén család számára békét és kegyelmet.

Itt látjuk, mennyire összefügg ez a kettő: béke és *kegyelem*. Az A cunctis oratio is együtt említi az üdvösséget és a békét. A béke Krisztusba való bekapcsolódás a kegyelem által. Ezért tud a béke növekedni is, ha intenzívebben veszünk részt Krisztus kegyelmi életében az Egyház szent liturgiája által. Azért imádkozunk a Mária-ünnep oratóióival a béke növekedéséért (incrementum pacis: Sarlós-boldogasszony és Kisboldogasszony ünnepén).

Ami viszont a mai, nyárspolgári békefogalomnak állandó kísérelője: a testi, az anyagi jólét, a misszáléban csak kétízben fordul elő a békével kapcsolatban, de ott sem a mai értelemben. A Szűz Mária tiszteletére mondott egyik secretában kérjük: A te kegyelmedből, Urunk, és a boldogságos, mindenkor Szűz Máriának közbenjárására ez a felajánlás szolgáljon az örök és a jelen élet javára (prosperitas) és békéjére.” Másodszor a jóbarátok számára kéri ezt egy postcommunio: „... ez az üdvöthozó szentség váljék az ő javukra és békéjükre” (Pro devotis amicis). Az összefüggésből itt is az látszik, hogy a prosperitas elsősorban lelki javakat jelent, hiszen a szentáldozás éppen azokat növeli.

S ha befejezésül azt kérdezzük, melyik az a fogalom, amelyhez legerősebben kapcsolódik a béke fogalma a misszáléban, azt kell felelnünk: a *szeretet*! De ezen az igazi, a természetfölötti szeretetet kell értenünk, amelyet a Szeretet Istene, a Szentlélek önt szívünkbe. Ezt olvassuk a békéért mondandó votivmise evangéliumában (Jn. 20, 19—23.): „Megjelent feltámadása után az Úr a tanítványoknak és így köszöntötte őket: Békesség nektek. Ezeket mondván, rájuk lehellet és mondá nekik: Vegyétek a Szentlelket.” Ezt a Szentlélekben való szeretetet adják tovább a krisztusi hívők, amikor a szentáldozás előtt békecsókkal köszöntik egymást. Beszédesebb jelképet alig találhatnánk a béke és a szeretet kapcsolatára. Ezt a szeretetet, békét és egyetértést dicsóíti a nagycsütörtöki lábmosás gyönyörű éneke:

Ubi caritas et amor, Deus ibi est.
Congregavit nos in unum Christi amor.
Cessent jurgia maligna, cessent lites.
Et in medio nostri sit Christus Deus.

Ahol a szeretet és a jóakarát, ott van az Isten.
Minket, íme, Krisztus szeretete gyűjtött egybe.
Szűnjenek meg a gonosz viszályok, szűnjenek a perek.
És legyen közöttünk Krisztus, Istenünk.

Ha ez a szeretet meglesz benünk és közöttünk, akkor bűnbánó
lélekkel kérhetjük a külső békét is a szentmise szavaival:

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem.
Isten Báránya, ki elveszed a világ bűneit, adj nekünk békét!

Söveges Dávid dr.

Népünk liturgikus nevelése

A liturgia a népé. A liturgikus mozgalom mindig arra törekedett, hogy a népet is belekapcsolja a liturgikus élet folyásába. A liturgia szent cselekményeiben való részvétel nemcsak egy pár magasabb képzettségű ember előjoga. A szentmise, a szentségek vétele, a liturgikus imádság nemcsak a kiválasztottak részére van fönntartva, mert a liturgia az egész Egyház közkincse. A liturgikus mozgalomnak át kell hatnia és meg kell fognia az egyszerű hívő néptömeget is, városit, falusit egyformán, mert különben magtalanságra és terméketlenségre van ítélve. A nép vallásos életének irányítója nem lehet más, mint a liturgia: ez a főfeladata. Tudjuk, hogy a kereszténység kezdetben, de a történelem folyamán végig éppen liturgikus formái révén fogta meg és nevelte a népeket. Nekünk, magyar lelkipásztoroknak se szabad azt elfelejtenünk, hogy a liturgia az egész Egyház közkincse és egyik legnagyobb lelkipásztori eszköz. Ezért minden módon arra kell törekednünk, hogy magyar népünknek is tulajdonává, sajátjává váljék a liturgia világa.

Egyre jobban világossá válik előttünk, hogy a legfontosabb feladatunk most: meg tudjuk-e újítani magyar népünk lelki életét vagy nem, igazán kereszténnyé, katolikussá tudjuk-e tenni. A 18. század a nép katolikussá nevelését úgy próbálta elérni, hogy hatalmas és nagy, átfogó egyesületekbe tömörítette. Az azonban, hogy valakit ünnepélyesen egy egyesület tagjává avattak, önmagában véve még nem tesz katolikussá. Hasonlóképen áll ez az agitációs és propaganda munkáról is. Shvoy Lajos székesfehérvári megyéspüspök úr jegyezte meg erre vonatkozóan az A. C. 1941 június 30. és július 1—2. napjain tartott egyik konferencia után a következőket: „Bárhogy szervezdünk és agitálunk, ez sohasem lesz katolikus munka és sohasem lesz egyházi élet. Az egyházi élet mindig ez lesz: liturgikus imádság és

szakramentális közösség." Magyar népünk vallásos életét vissza kell terelnünk a liturgia ősforrásaihoz, hogy igazán katolikussá lehessen. Nemcsak azzal, hogy a liturgikus műveket, amelyek már nálunk is szép számban vannak, terjesztjük a nép körében, hanem elsősorban azzal, hogy *liturgikus szemléletet teremtünk hívő népünkben*. Ez hiányzik belőle, de nem a jóakarat. Ha a magyar papság valóban átérzi a liturgikus törekvések fontosságát, és egyéni lelki életét liturgikus szellemben építi ki, nem maradhat el a nagy magyar lelki megújulás.

Mi mármost a magyar papság feladata népünk liturgikus nevelése, a liturgikus szellem megteremtése terén?

I. Első és nagyfontosságú feladatunk ezen a téren, hogy *fölbresszük a hívőkben a közösség, elsősorban a liturgikus közösség tudatát és érzését*.

A liturgikus közösség kialakulásához nem elégséges az, hogy híveink a templomban együtt vannak és együtt térdelnek egymás mellett. Hogy formális liturgikus közösséggé váljék a hívők együttléte, ahhoz az is szükséges, hogy az oltáron végbemenő szentáldozatot szándékuk és akaratuk legyen *közösen* ünnepelni. Szentbeszédeinkben, konferenciabeszédeink során állandóan kell hangsúlyoznunk a szentmise közösségi jellegét. *A szentmise a közösség áldozata*. Az egész Egyház mutatja be azt szerves kapcsolatban a Fővel. Ennek az Egyháznak mi is tagjai vagyunk és ekként az az áldozat a mi áldozatunk is. A mi áldozatunknak értékét azonban az adja meg, ha nem mint elszigetelt egyének, hanem mint az Egyház nagy közösségének tagjai, Krisztus papságának részesei veszünk részt benne. A hívő így átéli a szentmiseáldozat bemutatásában az Egyház misztériumát. Gyakorlat és tapasztalás igazolja: óriási összefogó ereje van annak a tudatnak, hogy Krisztus a mi Fejünk és mi Neki, de egymásnak is testvérei vagyunk.

A közösség tudatát és érzését fejlesztheti a plébániai közösséghez való tartozás. Nagy városokban ezt nehezebb létrehozni és ha sikerül is, nem tudja átfogni az egész népet úgy, amint van: nem, kor, állás és hivatás szerint. Városban az az egyetlen megoldás, hogy a liturgikus közösség olyan csoportokból álljon, amelyeknek egyforma a hivatása és akkor erős a közösségtudat. Falun könnyebb a lehetősége annak, hogy a népet a közösség szellemében neveljük, mert ott megvan a plébániai közösség. A hívő a plébániai közösséghez való tartozás tudatában még gyümölcsözőbben élheti át azt, amit a liturgia a szentmisében akar átértetni a hívővel: az Egyháznak, Krisztus Testének misztériumát. Sokan vannak katolikus férfiak, akik az Egyháznak eleven tagjai a nélkül, hogy törődnének a plébániai közösséghez való tartozás tudatával. Nekünk azonban, lelkipásztoroknak fontos, hogy ne csak katedrán és előadói asztaloknál emlegessük a hitigazságokat, jelen esetben pl. az Egyházzal szóló tanítást, hanem az élet valóságába beleágyazva mutassuk meg élet-, társadalomalakító erejüket.

Ennek a közösségtudatnak erősítése azért is fontos, mert nagy-szerű erőket kapunk munkánk végzéséhez. Ma a pap a világi erők közreműködése nélkül nem tudná elvégezni óriási arányú munkáját. Akikben él a plébániai közösséghez való tartozás tudata, azok nem

lesznek restek szociális munka végzésére, előadások rendezésére és a katolikus ügyek melletti bátor és hitvalló kiállásra. Vannak egyházközségek, ahol olyan mértékben él ez a közösségtudat, hogy az öskeresztény közösség életmódjára emlékeztet. Csak így volt lehetséges, hogy az ország legnagyobb munkáscentrumában, Csepelen szegény gyárimunkások verejtékes munkája révén és anyagi támogatásával fölépült lebombázott templomuk. A mai katolikus élet megújulásában a plébániai közösséghez, ehhez az Isten-adta liturgikus közösséghez való tartozás tudatának óriási jelentősége van, mert nem kell mesterségesen összetákolni, természeténél fogva organikus egységet alkot.

A plébániai közösség keretében is mindig a *„közös szentmise-áldozatnak* kell az első helyet elfoglalnia a hívők értékelésében, mert a liturgikus közösségnek a szentmise eleven életmegnyilvánulása. Arra vigyáznunk kell, hogy a hívők szentmisébe való bekapcsolódása ne teher, hanem kicsorduló öröm legyen számukra. A közösségtudatot nagyszerűen mélyítené el pl. a szentmise egyes szövegeinek közös recitálása: a Gloria, Credo, az orációk, a felajánlási imádságok közös elmondása, azután a lekcio, evangélium, prefáció fölolvása, leginkább azonban a „Miatyánk” közös elmondása. Nagyszerűen el lehet ültetni a közösségi gondolatot a szentmise szertartásainak magyarázatával, az offertórium, az áldozás mélyértelmű szimbolizmusának megértetése révén. Ezt szolgálná ezenkívül énekes miséken a nép közös válaszáda a pap felszólítására, köszöntésére stb. Ne legyen az csupán a kántor bravúrja és szólója, mert pl. a Dominus vobiscum-mal a pap köszönti a hívőket, illő, hogy vissza is köszönjenek neki.

A közösség tudatának és érzésének kifejlődése népünk lelki-ségét átalakítaná és ha a faji kapocs nem elég erős arra, hogy egységbe forrasszon bennünket, a liturgikus közösség majd összeolvasztja lelkünket egymással.

II. Második feladatunk a liturgikus szellem meggyökereztetése terén, *hogy megtanítsuk népünket a liturgikus imádság értékelésére.*

Népünk vallásos életét nagyon hatalmában tartja az a fölfogás, hogy „tegyünk jót”, mert érdemeket szerezhetünk általa. Vigasztaló reánk nézve, hogy minden jócselekedetünkkel, amelyet a kegyelem állapotában végzünk, természetfölötti érdemeket szerezhetünk. Igaz az is, hogy az imagyakorlatok a legkiemelkedőbb jócselekedetek közé tartoznak. Az is igaz, hogy az Egyház tévedésként bélyegezte meg azt a tanítást, hogy az ember nem számíthat jócselekedeteinél az azt megillető jutalomra. Ez azonban nem jelenti azt, hogy jócselekedeteink első és legfontosabb indítéka a remélt jutalom kell, hogy legyen. Főképpen nem lehet ilyen beállítottságunk az imádságnál, mert Isten gyermekei, Krisztus Testének tagjai részére ez *belső életszükséglet*. Elég a falu vallásos életének világába kicsit belepillantanunk, hogy megállapíthassuk, mennyire abból a szempontból értékeli az imádságot, hogy érdemeket szerezzünk általa. Az imádság kétféle értékelésmódját világítsuk meg példával.

Miért kell nekem, keresztény embernek alamizsnát adnom a szegény koldusnak? Azért, mert nyomora meghat, benne Krisztusban testvéremet látom, akinek segíteni akarok Krisztus szeretetétől áthat-

va, áldozatrakészen. Fölösleges tehát kérdezni, vajjon ezzel az önzetlen szeretetből fakadó cselekedetemmél számíthatok-e természetfölötti érdemekre.

Az imádság jócselekedeténél a hívők egy része kivonja magát a közös istentisztelet, a miseszövegek együttimádkozása és a közös énekek alól, mert ezek nincsenek búcsúkkal ellátva és ha ezeken nem vesznek részt, megvan a lehetőségük több szentmise hallgatására és több magánimádság elvégzésére, s egyúttal több búcsú szerzésére. A fontos tehát az érdemek gyűjtése.

Pedig az imádság istengyermeki egyéniségünk hozzáfordulása a mennyei Atyához, önmagától értetődő magatartásunk az Úr előtt, a léleknek lélekzetvétele az élő Istenben. Ha ez a tisztán egyéni, személyes imádság beletorkollik a liturgikus imádság nagy kórusába, nem azért történik, hogy elvegye annak egyéni értékét, hanem hogy a közös imádságon keresztül gyümölcsözhözóvá tegye a *Szentek közösségéről* szóló hitigazságot. A liturgikus imádság értelme sokkal mélyebb, mint a tisztán egyéni imádságé, mert benne a keresztyén egész lényegével, nemcsak mint egyedülálló személy, hanem *mint Krisztus Testének tagja* vesz részt. Eképpen a liturgikus imádság szintúgy, mint a csendes kamrában elsuttogott imádság *éleltszükséglete* a keresztyén embernek. Imádságunkban a közösségi tudatnak valóban kifejezésre kell jutnia, nemcsak lelkileg kapcsolatban állva a közösséggel kell a liturgikus szövegeket imádkoznunk.

A közösségi gondolatot bele kell vinnünk népünkbe, ha azt akarjuk, hogy vallásos életében ne álljon be törés. Hangsúlyoznunk kell, hogy a szentmiseáldozat megünneplésének a közösség szempontjából *önmagában véve nagyobb értéke van*, mint annak, ha valaki a templom különböző oltárainál több szentmisén vesz részt. A közös megünneplésnél sokkal tökéletesebben domborodik ki a szentmise igazi értelme, az, hogy Krisztusban és Krisztussal szoros áldozati közösséget alkotunk. Keresztyéni mivoltunk öntudatát pedig nagyban emeli az, hogy az Egyháznak, Krisztus Testének tagjaiként veszünk benne részt, egymásnak testvéreiként, Krisztusnak társörököseiként. A magánmisékben ez a gondolat nem jut annyira foghatóan kifejezésre. Az ilyen szellemben megült szentáldozat bőséges kegyelmeket eszközöl ki az *együtlhemutatók* részére, kegyelmeket, amelyeket nem lehet matematikailag megszámolni. Ne legyen az egyéni, személyes imádságnál se az érdemszerzés gondolata uralkodó, még kevésbbé volna helye a liturgikus imádságnál. A liturgikus imádságban válik gyakorlativá Krisztus Testében való közösségünk, ezért a liturgikus imádságnak végső értelme mindig a szeretet, amely bennünket Krisztus, a Fej által összekapcsol testvéreinkkel. Ez a szeretet a mi kiteljesedésünk: ez a legmagasabb és legmagasztosabb imádás, amelyet a mennyei Atyának nyujthatunk. Az „imádság az élet kenyere, az ég termékenyítő harmatja, nem pénz, garas, amellyel megvásárolhatjuk az ég kincseit”.

Az a lekipásztor, aki közössége liturgikus nevelését valóban a szívéen viseli, nem fogja figyelmen kívül hagyni, hogy újra életre keltse a Szentlélek-sugallta imádságszövegeknek, elsősorban a zsoltároknak a megbecsülését, és hogy azokat hozzáférhetővé tegye számá-

ra. Kérdezzük meg csak, mit tudnak a mai keresztények a zsoltárokról? A jámborabbak közöttük igen jól kiismerik magukat az imádságos könyvek tengerében... a zsoltárok könyvét azonban nem ismerik. A zsoltárokat kellene együttimádkoznunk Isten szent népével! Van-e időszerűbb föladat annál ma, mint hogy az összetartozás tudatát élesítsük és erősítsük meg népünkben az egyházközség keretein belül? Ennek érdekében milyen szép volna megvalósítani, hogy a pap vasárnap együttmondaná híveivel a vesperást és a kompletoriumot. Semmi sem szolgálná jobban annak kiemelését, hogy híveink is beletartoznak az imádkozó Egyház közösségébe. Erőteljes táplálékot kapna ezáltal a népi vallásosság, elevenebbé, bensőségebbé tenné a közösség életét, növelné a hívőkben az Egyházzal való együttélés tudatát, és egyúttal népünk lelki megújódását szolgálná.

III. A nép liturgikus nevelésének alapkövetelményei közé tartozik még annak a fölismerése részünkről és a hívő nép részéről, hogy a *szentáldozás* igazi értelmében véve *áldozati lakoma*, az eucharisztikus áldozatnak a gyümölcse. A hívők vérébe kell átmennie annak a tudatnak, hogy a szentmise és a szentáldozás *lényegesen* összetartoznak. Ez a viszony a szentmise és a szentáldozás között állandóan fennáll, akár mikor és akárhol is járunk hozzá. Ennek a szoros összetartozásnak azonban, amely dogmatikailag mindig megvan, liturgikusan is kifejezésre kell jutnia. Az egészséges vallásosságnak nagy kárára, sajnos, ez nem mindig így van. Gondoljunk pl. azokra, akik ájtatosságuk középpontjává tették az áldozást, de a *szentmisén kívül*. Ezek, talán a nélkül, hogy elfoglaltságuk ösztönözné erre őket, rendszerint azt szokták kérdezni: „Mikor lehet áldozni?” és nem azt: „Mikor lesz szentmise?” Sok nővér is van így: megáldoznak szentmise előtt, mert így a szentmise idejét hálaadásra használhatják föl. Mindezek nem látják meg, hogy a szentmise mint áldozat *lényegénél fogva* odavezet az áldozati asztalhoz, de azt se tudják, hogy nemcsak a liturgikus, hanem a dogmatikus fölismerésnek is hiányát mutatja, ha fölfordítják ezt a rendet. Ha a hívőket be akarjuk vezetni a liturgia szellemébe, föltétlenül szükséges, hogy világossá tegyünk értelmük előtt ezt a lényeges összefüggést a szentmise és a szentáldozás, az áldozat és az áldozati lakoma között. A szentáldozást ne úgy állítsuk szemük elé, mint magánájtatosságot, mint érdemekre jogosító kegyelemeszközt, hanem mint a közösség áldozatának gyümölcset, mint a közösség lakomájában való résztvételt, ami által a hívők mindjobban összeformálódnak Krisztus Testében egy élő, eleven egységgé. Ezért nagyon fontos, hogy a főistentiszteletnél, amelyen ünnepnapon többé-kevésbé az egész plébániai közösség összegyűlik, megadjuk a lehetőséget a szentáldozáshoz való járulásra. A plébániához tartozó hívőknek magától a plébánástól kell megtanulniuk ebben a rendben látni meg az ideált. Az ideált természetesen nem mindig lehet megvalósítani. Az akadályok, nehézségek azonban nem jelenthetnek komoly hátráltatást, ha szilárdan ragaszkodunk alapvető fölfogásunkhoz. Gyakorlati szempont pl. az istentisztelet megnyújtása a szentáldozás kiosztása miatt, sohasé lehet döntő ott, ahol arról van szó, hogy meg kell védenünk a vallásos életnek lényeges formáit és a földön a Legfölségebbnek, az Eucharisztának kell megadnunk azt, amit Krisztus elgondolt róla.

A szentmise és a szentáldozás közötti szoros összefüggést is

állandóan hangoztatnunk kell híveink előtt. Ez is olyan szempont, amit nem szabad elhanyagolnunk, ha népünkben a liturgikus szemléletet meg akarjuk gyökereztetni és a magyar katolicizmust az új idők új feladataira képessé akarjuk tenni.

*

Foglaljuk össze röviden a mondottakat: népünk vallásos életéből hiányzik a liturgikus érzék. Ennek megléte pedig fontos, mert a katolikus élet igazi megújódása csak a liturgia révén lehetséges. A magyar föld lekipásztornak egyik legsúlyosabb föladatává lett, hogy népünknek ezt a liturgikus nevelését elvégezze és benne liturgikus életszemléletet teremtsen. Erre minden erőnket össze kellene fognunk. A cél megvalósításához három eszközt adtunk a lekipásztor kezébe:

1. Szentbeszédeinkben, előadásainkban és konferenciabeszédekben is hangoztassuk a közösségi összetartozás tudatát, gyakorlatilag pedig a szentmiseáldozat közös megünneplésével, a hívők tevékeny részvételével a szentmise cselekményében, és a plébániai liturgikus közösség munkájával fejezzük ki külsőleg is összetartozásunkat.

2. Tanítsuk meg népünket az imádság helyes fölfogására és a liturgikus imádság értékelésére. Szeretessük meg velük az őskeresztények egyetlen imádságos könyvét, a zsoltároskönyvet és a sok délutáni ájtatosság mellett imádkoztassuk velük közösen, fölváltva a Vesperást, a Kompletóriumot.

3. Állandóan hangsúlyozzuk, hogy a szentmise és a szentáldozás, az áldozat és az áldozati lakoma lényegesen összetartoznak.

Ezeknek az elveknek erőszakos keresztülvitele többet árt, mint használ. Nem is lehet célja a lekipásztornak, hogy a népi vallásosság ősi formáit elvesse azért, mert nem szigorúan a liturgia szelleméből fakadtak. A lényeg az, hogy ezeknek a formáknak a megtartásával ráébredszük híveinket a keresztségben kapott „papi méltóságuk” tudatára, és mindjobban belevonjuk népünket az imádkozó Egyház szent sugárkörébe, szem előtt tartva Szent Péter mondását: „... ti pedig választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet vagytok” (I., 2, 9.).

E nevelési munkánknak lesz eredménye a magyar katolikus élet újjáéledése, hatóerejének kitágítása az élet minden területére.

P. Vönöczki Fábán O. S. B.

Dezső István: *Jézusunk Társaságában.*

1944-ben harmadik átdolgozott kiadásban jelent meg (21—30 ezer példányban) ez a 64 lapból álló könyvecske, amely kiváló gyakorlatiasságával és gazdag tartalmával nagyon alkalmas arra, hogy a hívekkel megszerettesse a legszentebb áldozatot és gyümölcsöző hallgatását biztosítsa. (Kapható a szerzőnél: D. I. esperes, Felcsút. Fejér m.)

A szegénység szelleme

Evangeliumi szegénység! Ezek a szavak egyszerre friss és derűs asszociációkat ébresztenek a kedély húrjain. Kamaszos szél száguld a bodros, báránnyelűs ég alatt s a galileai táj szelíd lankáira mint olvasztott arany ömlik alá a napsugár. Hajladozó búzatáblák között az Úr Jézus tanítványai csipegetik a kalászokat. Kicsit éhesek, de nagyon szabadok. És boldogok! Szent Péter egyéniségének egész természetes pátoszával kiáltja: *Ecce nos reliquimus omnia!* Ime, mi mindent elhagytunk! A léleknek mennyi fiatalos, szinte szent felelőtlensége árad ezekből a szavakból. Milyen távol áll fáradt és öreg kultúrák nagyképűségétől, nemzetgazdászok fontoskodó fejcsóválásától.

E kép aztán minden átmenet nélkül, mint a pillanatfelvételek, egy másik képbe olvad át. Szent Péter helyén Umbria kedves szentje, a Poverello áll. Lábai előtt liliomok hajladoznak a teremő tavaszi szélben, liliomok, melyek nem szőnek és nem fonnak, mégis ékesek, Salamon minden pompájánál. Vállai körül madarak cicáznak, madarak, melyek nem vetnek és nem aratnak, csűrőkbe sem gyűjtenek, kis madárszívük mégis mézédessé dallal van tele.

Igen, a tiszta evangeliumi szegénységet talán csak a mediterrán ég alatt érti meg az ember egészen. Főként akkor, ha magyar. Mert a magyar lelkiesség tájain olyan idegen, olyan bújdosó a szent szegénység, mint maga a magyarság. Ez a föld csak a nyomort és a fényűzést ismerte. A kettő között pedig a „szegények vagyunk, de jól élünk” jelszava alatt elterpeszkedett egy minden szellemet szalonnába fűllesztő materializmus. Az sem eszméi, hanem csak amolyan pipafüstös. Talán keletről hozott úrhatnásunk és pompaszeretetünk is bűnös ebben. Mert a hivalkodó díszmagyarhoz csak a toprongyos tömeg nyújtott megfelelő háttérrel s az igazi „úri-murihoz” százezrek korgó gyomra méltó kísérezetét. Ez a föld jól ismerte a sorsukat átkozó szegénylegényeket, de nem a sorsukat áldó evangeliumi szegényeket. Ezért az élet önfeledt örömeit, élénk, ünnepi színeit is hiába keressük ezen a tablón, és hiába a vitális optimizmust a magyar lélekben. Helyette annál több földhöztapadtságot, sunyi és bizalmatlan tekintetet találunk. Ezen a fájdalmas földön még nem hirdették a szegényeknek az evangeliumot. Mert itt a szegénység se gazdagnak, se szegénynek nem tud örömhír lenni.

Még a mi sorainkban is annyi a zavaros fogalom és tisztázatlan kérdés ebben a pontban. Az egyik tábor mindenképpen szociális programot akar kiolvasni az Evangeliumból, a másik mindössze karitással és irgalmassággal akarja beérni. Az evangeliumi szegénység viszont mind a kettőtől különbözik. Ez a tény teszi szükségessé, hogy mondanivalónkat szélesebb alapokra helyezzük. Álljunk meg alázatos lélekkel isteni Mesterünk eme szavai előtt: *Szegények min-*

dig lesznek veletek. Mély tisztelettel kopogtassunk rá imádságos értelmünkkel erre az isteni kijelentésre. Kopogásunkra kapuk nyílnak meg egymás mögött vagy egymás fölött, s elvezetnek e titok mélységeibe. Először a *szegénység filozófiája* tárul föl előttünk, onnét a *szegénység teológiája* felé vezet utunk, végül a *szegénység misztikája* nyitja meg a szentély kapuját. Itt ismét három lépcsőn, a három isteni erény fokozatain keresztül jutunk el a misztérium fátyoláig. Tovább teremtmény idelent nem hatolhat, de ez elég ahhoz, hogy legalább vágyakozva elsőhajtsuk: *Ó evangéliumi szegénység, egyetlen igazi gazdagság!*

A szegénység filozófiája.

Abból az egyszerű tényből indulhatunk ki, hogy az ember világában olyan különbségek állnak fenn az egyesek között, amelyekkel mint természeti adottságokkal kell számolnunk, pl. gyenge vagy erős testalkat, kiváló avagy közepes szellemi képesség, stb. A keresztény gondolkodás már nagyon korán megállott e tény előtt és föltette a kérdést: honnét valók ezek az egyenlőtlenségek? *Origenes* szerint Istentől nem származhatnak. Benne ugyanis az egyenlőtlenség semmiféle elve föl nem lelhető. Mivel pedig mindent önmagáért teremtett, ezért minden szellemi lénynek egyenlőnek kell lennie. A tényleges különbözőség tehát a bűnre vezetendő vissza: az Istentől való távolság különböző foka magyarázza a szellemi lények egyenlőtlenségét.

Szent Tamás ezt a megoldást elutasítja s az emberek közötti egyenlőtlenséget magára Istenre vezeti vissza. Istent ugyanis a teremtésben nyilván nem vezetheti az a szándék, hogy általa ő gazdagodjék, hanem hogy ő gazdagítson és hogy jósága kifelé is megnyilvánuljon. Ha ez igaz, akkor viszont a teremtmények sokféleségére és fokozataira van szükség, hogy valamiképen kinyilvánuljon Isten belső gazdagsága, amint az embernek is sok szóra van szüksége, hogy szellemi tartalmát kifejezze. *Istent tehát jobban tükrözi a dolgok különbözősége és változatossága, mint egyformasága.* (I. q. 47. aa. 1. 2. 3.)

A nagy kérdés azonban csak most következik: vajon ez az okoskodás alkalmazható-e a társadalmi egyenlőtlenségre is? Vagy pedig ott inkább *Origenes*-nek van igaza s az egyesek közt fönnálló szociális különbség csakugyan a bűn következménye? Bizonyos, hogy a nyomor, kizsákmányolás és társadalmi kiszolgáltatottság az emberi gonoszságban leli magyarázatát, tehát itt etikai tényezők is közrejátszanak. Azonban ha e szempontot ki is tudnánk kapcsolni, a társadalmi, sőt a gazdasági egyenlőtlenség akkor is megmaradna, mert ezek is természetadta egyenlőtlenségek (ügyesség, rátermettség, erő) természetes következményei. Amint az átöröklött tulajdonságok következtében különböző az egyes embersorsok elindulása, ugyanígy az öröklött gazdasági és szociális tényezők (gyerekszoba, iskoláztatás, stb.) gazdasági téren is különböző föltételekkel indítják el az életutakat. Tehát a természet és a mögötte meghúzódó isteni gondolat itt is a sokféleségre épít.

Ezen a ponton *Szent Tamás* még mélyebb megfontolásokra utal. A teremtés célja, hogy Isten jóságát kifelé is tükröztesse. Márpedig Isten nem csupán önmagában jó, hanem jóságát másokra is kiárasztja. *Tehát a teremtett valók is jobban tükrözik Isten jóságát, ha nemcsak*

önmagukban jók, hanem másokkal is jól tesznek, amint a napot is jobban tükrözi az olyan test, amely nem csupán világos, hanem világít is. (CG. II, 45.) Ez pedig csak akkor lehetséges, ha az egyesek között potenciális különbségek állnak fenn. Az ember tehát nem mechanisztikus, hanem organikus közösségbe épül, ahol az egyesek társadalmi különbsége egymásrautaltságot hoz létre.

Ebben az értelemben mondotta az Úr Sziénai Szent Katalinnak: Ami az emberi élethez szükséges anyagi javakat illeti, ezeket a legnagyobb egyenlőtlenséggel osztottam ki s nem akartam, hogy mindenki egyformán rendelkezze a szükségesekekkel, mert csak ilyen módon nyílik alkalom a szeretet gyakorlására. Hatalmamban állott, hogy mindenkinek megadjam, amire testének, lelkének szüksége van, de azt akartam, hogy az ember másokra is rászoruljon s aki segít, az ebben az én szolgám legyen.

Gazdag az, aki fölösleggel rendelkezik. A dolgok természetes rendeltetése, hogy az embert szolgálják, ezért birtokbavételük nem más, mint a dolgoknak rendeltetésükre való alkalmazása. A fölösleg azonban csak akkor szolgál, ha a nélkülözö rendelkezésére bocsátják, különben holt tőke. Ezen a téren végtelen távolság választja el az antik fölfogást a keresztény jogi szemlélettől. A pogány fölfogás a tulajdonhoz való jogot olyannak látja, amelyet mások joga szorít meg: *jus meum, jus tuum, jus suum cuique tribuendi . . . jus utendi, fruendi, abutendi*. Tehát csak jogot ismer. A keresztény jogi szemlélet *potestas procurandi et dispensandi*-ről beszél, ahol a fölösleg a szegénnyt illeti meg. (II—II, q. 66. a. 2.)

Ezek szerint a szegénység és gazdagság nem önmagában is megállható két tény, hanem egymásra tekintő vonatkozás és a kettő csak mint vonatkozás állhat fenn, közöttük az adás és elfogadás áramlásának kell állandóan lüktetnie. Szegény szükségképpen mindig lesz, de csak azért, hogy a gazdag Isten jóságának lehessen tükörképe.

A szegénység teológiája.

Kérdésünket most már az Evangélium fénykörébe kell vonnunk. Elsőnek a *talentumokról* szóló példabeszéd ötlük szemünkbe. Három ember különböző tőkével indul. Az első kettő jutalomban részesül, mert gyümölcsöztette vagyonát. A harmadik ugyanígy járna, ha az egy talentumhoz csupán egy újabbat szerezne. Igaz ugyan, hogy a példabeszéd a természetfölötti javakra vonatkozik, azonban ezt teljesen a természetes javak analógiájára fogja föl. Értelme nyilvánvaló: Isten szándéka szerint sem a természetes, sem a természetfölötti rend nem egyenlőségi alapon áll. Az abszolút igazság nem kívánja, hogy mindenki egyenlő adottságokkal rendelkezze, hanem csak azt, hogy senkitől se várjanak többet, mint amire képes. Az elosztás nem egyenlő, hanem egyenlően arányos.

Míg ez a példabeszéd egyszerűen tényként kezeli a társadalmi különbséget, a *hűtlen sáfár* példázata már a különbség értelmét is megvilágítja. Mennyi értelmezés látott már napvilágot e parabolával kapcsolatban! Pedig az egész csupán keretül szolgál a csatánál számára: bár a pénzt és vagyont általában rosszra szokták használni (*mammona iniquitatis*), ti szerezzetek ezzel is érdemet az örök

élet számára. Ha már Isten vagyont bízott reátok, használjátok az örökkévalóság érdekében.

Itt is szakadék választja el a kinyilatkoztatástól független gondolkodást a teológia látásától. A természetes ész pl. a történelem értelmét kutatva sok felelettel szolgál. A maga helyén meg is állhat legtöbbje. A végső felelet azonban a teológiáé: a történelem minden ténye csak arra szolgál, hogy keret legyen, amelyben a választottak kiérdemlik örök üdvösségüket. Amikor az utolsó predestinált is döntött, maga a történelmi lét is célját veszítve megszűnik. Ugyanígy a vagyon céljáról, a tőke rendeltetéséről sok okosat taníthat a társadalombölcsélet és gazdaságpolitika, végső felelet a teológiáé: *a vagyonnak természetfölötti funkciója van, általa az örökkévalóságra történik a döntés.*

Tovább mélyíti ezt a gondolatot a *dűsgazdag és a szegény Lázár* története. A gazdagnak, akit itt a földön mindenki ismer, nevét meg sem említi a parábola, annak jeléül, hogy az égben nem ismerik. A szegény, névtelen koldusról elárulja, hogy Lázárnak hívták, neve tehát be van jegyezve az élet könyvébe. A gazdagról nem említi, hogy jogtalanul szerezte volna vagyonát, nem kegyetlen szolgálival, nem igazságtalan alattvalói iránt. Azok a szavak, melyek keményszívűségére vallanak, nagy valószínűség szerint nem tartoznak az eredeti szöveghez. A morzsákra vonatkozó utalás, melyek az asztal alá hullottak, a kananita asszony történetéből kerültek ide. A *dűsgazdag egyetlen bűne, mely kárhozatba dönti, hogy vagyonát öncélúan használta, fölöslegét saját élvezetére fordította. Tehát a vagyon használata már azáltal bűnös, ha nem a szegényt szolgálja.*

Mekkora távolság a tisztán természetes szociális igazságosság és a természetfölötti látás között. A vagyon annak kezében, aki azt öncélúan fogja föl, *signum reprobationis*, az örök kárhozat előrevetett árnyéka: mivel valami jót bizonyára tett itt a földön, Isten jóléttel jutalmazza, hogy odaát már csak büntethesse. A hitben lehorgonyzott szegénység viszont *signum praedestinationis*, az örök boldogság záloga: bűneiért már itt megvezekélhet, hogy odaát Isten már csak jutalmazhassa.

Az utolsó ecsetvonást e képre azok a szavak festik, melyekkel az Úr Jézus a *végső ítéletet* írja le. Ennek mértéke nem az lesz, hogy ki mennyit bőjtölt, mennyit imádkozott, mekkora tetteket vitt véghez Isten országaért, hanem hogy főleg anyagi eszközeivel mennyi jót tett a rászorulókkal. E szavak szédületes lehetőséget nyújtanak a vagyonos számára, de ugyanakkor borzalmas távlatokat az öncélú vagyon részére is! Pedig a döntő szavak csak ezután következnek: *Amit egynek tettetek a legkisebbek közül, nekem cselekedtétek.* Az Úr Krisztus itt félreérthetetlenül azonosítja magát a szegényekkel. A szegény és gazdag viszonyosságában határozottan a szegény oldalára áll.

Ebben a megvilágításban egyszerre egészen másként hangzanak e szavak: *Szegények mindig lesznek veletek.* Bernanos azt mondja, ezek az Evangélium legszomorúbb szavai, ezeket itatja át a legtöbb szomorúság, mert Júdához, az első kapitalistához szólnak. Így is föl lehet fogni, de csak a felületen. Valójában azonban e két kijelentést

egymás mellé kell állítani: *Szegények mindig lesznek veletek és Én veletek vagyok a világ végezetéig.*

Két szent örökséget bízott az Úr Egyházára, az *Eucharisziát* és a *szegényeket*, amikor a kenyeret saját testévé változtatta, a szegényt pedig saját képére és hasonlatosságára teremtette. Azóta a *kenyér* igénytelen fátyola mögött és a *szegény* alázatos külseje alatt az Úr Krisztus rejtőzik és vándorol a világ végezetéig. Az Egyház mind a kettőnek asztalt terít. Ami aranya, kincse, értéke van, azt mind e két misztérium szolgálatára szenteli. Az egyik fölé templomokat, a másik fölé szeretetházakat emel. Az Egyház legnagyobb öröme, ha megnyithatja tabernákulumát és a hívek szívébe rejtheti a mennyi kenyeret, és megnyithatja erszényét, hogy a szegények ölébe rejthesse aranyait vagy filléreit. *O sacramentum pietatis!* Az egyikben Krisztus szentségi testét, a másikon misztikus testét vesszük körül hódolatunkkal. *O vinculum caritatis!* Mind a kettő az áramló szeretet misztériuma: ott a kenyér színébe rejtőző Krisztus jön, hogy gazdagítson, itt mi megyünk, hogy a szegény színébe rejtőző Krisztust gazdagítsuk. *O signum unitatis!* Van-e, ami jobban eggyé kovácsolná a lelkeket, mint az adás és elfogadás ténye, amelyben a szívek forrnak össze? *O pignus aeternitatis!* Az egyikről azt mondja az Úr: Aki eszi az én testemet, örökké él, a másiktól pedig: Boldogok a szegények, mert övék a mennyek országa.

Az én testem valóban étel! Milyen botrány tört ki e szavakra a kafarnaumi zsinagógában. Kemény beszéd volt ez még sok régi tanítványnak is és elhagyta miatta Mesterét. Ma pedig ezek a szavak szolgálnak botránykőül: *Szegények mindig lesznek veletek!* Még mi is mentegetődzünk az Evangélium e szavai miatt. Az antikrisztusnak sikerült még velünk is elhitetnie, hogy a szegénység a rendezett társadalom legnagyobb szégyene. Ma a földi mennyország mítosza viszi aposztáziába és álkereszténységbe a lelkek millióit. Napjainkban a nyolc boldogságról nem lehet prédikálni, mert mindjárt az elsőnél hátatfordítanak nekünk: Kemény beszéd ez, ki hallgatja! Az Egyház nem, de mi *egyháziak* sokszor hűtlenek lettünk a szegénység evangéliumához. *Bernanos* regényhőisének ajkán nem egészen alaptalanok ezek a szavak: „Húsz évszázadnyi kereszténység után nem lenne szabad szégyenkeznie annak, aki szegény. Vagy pedig maguk elárulták Krisztusukat.” Szemünkre veti, hogy még templomainkban is megkülönböztetett helyet tartottunk fenn a Föld Hatalmasai számára, pedig Krisztus Urunk óta a szegényt illeti meg elsősorban a fejedelemnek kijáró tisztelet. *Szent Benedek* atyánk Regulája még így látja és így is rendelkezik a szegények fogadására vonatkozóan. Mi pedig, mai szerzetesek, ha előkelő vendég érkezik hozzánk, nem győzünk eleget mentegetődni szegénységünk miatt. Ha az illem nem tiltaná, ő bizonyára azt mondaná nekünk: Miért nem mentegetődzik azért, hogy szerzetes?

Szegények mindig lesznek veletek! Krisztus e szavaival a szegényt éppen úgy, mint az *Eucharisziát* az Egyház őrzetére bízta. Nagy fiai, a szentek mindig tudatában voltak ennek. Nemcsak az Oltáriszentség előtt borultak le, hanem térdreereszkedtek a szegények előtt is, lábaikat csókolták, ágyukba fektették őket. Olvassuk el bármelyik szent püspök életét az Egyház klasszikus századaiból, asztaluk

mellől egy nap sem hiányoztak a szegények. De milyen különös, amint kihűlt a szívekben a szeretet a szegények iránt, vele együtt kihűlt az Eucharisziával szemben is. Korok jöttek, mikor a szegényeket is meg az Oltáriszentséget is csak messziről tisztelték. Egyszerre zárultak be a pénzszekrények és a tabernákulumok ajtai. Évenként csak egyszer ültették az asztalhoz a szegényt, nagycsütörtökön és egyszer osztották a szentáldozást, húsvét táján. *Cerimonia* lett mind a kettő, nem *liturgia*. Mert ez az Úr élő tisztelete a fátyolokon keresztül is, amaz pedig üres sablon, konvenció. Valóban ide is lehet alkalmazni Szent János apostol szavait: *Hogyan szeretheti az Krisztus szentségi testét, amit nem lát, aki nem szereti misztikus testét, amit lát.*

Foglaljuk össze eddigi szavainkat.

1. Szomorú tény, hogy a világ még a szociális rendet sem tudta megvalósítani, pedig hol van ettől az Evangélium eszménye! A kettőt nem szabad összetéveszteni egymással, különben lépten-nyomon félreértjük Krisztus szavait. A *szociális gondolat* a „*suum cuique*” alapján áll, ahol a kisebb vagy nagyobb tulajdonhoz való jog egymás mellett falat emel az emberek közé, az *evangéliumi* eszmény viszont a misztikus testre épül: szegény és gazdag ugyanannak a testnek két egymásért teremtetett és egymást szolgáló tagja. A gazdag azért van, hogy a szegényben Krisztust szolgálja, a szegény pedig azért, hogy a gazdag Isten kimeríthetetlen jóságát tükrözhesse.

2. Az Úr Jézus nem hirdet új társadalmi rendet, nem szociális reformátor. Minden elmélet a szociális berendezést akarja megváltoztatni, Ő az embert veszi célba, mert tudja, hogy egyedül annak átalakulásával változik meg a világ. Nem ítéli el a vagyont és nem kívánja, hogy hívei szegények legyenek. Példabeszédei mutatják, hogy a vagyonnal együtt növekszik a felelősség is. Menekülni a vagyon elől annyit jelent, mint menekülni a felelősség elől, és ha a legjobbak menekülnek, akkor a felelősség a felelőtlenek kezébe kerül. Ezért a jeruzsálemi egyház vagyonszűkülését inkább az első buzgóság föllángolására, mint az Úr Krisztus rendelkezésére kell visszavezetnünk. Kommunizmusuk hamarosan teljes nyomorba döntötte őket. Ezzel csak más egyházakat terheltek, mert Szent Pál mindenfelé koldulni kényszerült részükre. Talán ennek tulajdonítható, hogy a többi egyház meg se kísérelte ezt az életformát.

3. Isten országában is egymás mellett találjuk a szegényt és gazdagot, de természetfölötti síkra emelve. Annyit jelent ez, hogy *keresztény módon szegénynek lenni*, ehhez éppen úgy kegyelemre van szükség, mint *keresztény módon gazdagnak lenni*. Csakis kegyelemmel képes legyőzni a szegény irigységét, sóvárgását, gyűlölködését és azt a hiedelmet, hogy a jólét boldogít, és csakis kegyelemmel szabadulhat a *gazdag* az anyagiasságtól, keményszívűségtől, kapzsiságtól és attól az elképzeléstől, hogy a vagyon korlátlanul az övé. Ime, *keresztény szegénység* és *keresztény gazdagság*, két rend, két út, két sors, amelybe többé-kevésbé beleszületik az ember. Mindkettőtől különbözik egy harmadik, az *evangéliumi szegénység*.

A szegénység misztikája.

A gondolat kissé megpihen, mikor ide elérkezik, de megnyugodni képtelen. Hiszen az Úr Jézus tanítása számunkra nem filozófia

és nem csupán teológia, hanem élet. Az Evangélium sem elmélet, hanem az üdvösség útja. Út az Istenhez. Amikor a szegénység filozófiájáról és teológiájáról hallunk, nem tudunk szabadulni a fele-út és fél-igazság érzésétől. Igen, lehet keresztény módon is gazdagnak lenni, lehet a vagyont Isten akarata szerint is használni, de az *Úr Krisztus tökéletességi eszménye mégis az önkéntesen vállalt szegénység.*

Tanításában folyton ismétlődik a buzdítás: *Ne gyűjtsetek magatoknak kincset a földön!* Folyton visszatér óhaja: *Ne legyen két kötöstök, ne legyen erszényetek!* Minden magasabbra törő lélekre rátalálnak szavai: *Ha tökéletes akarsz lenni, menj, add el mindenedet, oszd ki a szegények között, aztán jöjj és kövess engem!* Bármilyen úton induljon is el valaki az életszentség felé, az egyik kilométerkőnél már vár reá az evangéliumi szegénység. Vár reá és ha odáig jutott, csatlakozik hozzá. Tovább nélküle nem lehet haladni. Nagyon jó mértékegység ez, sok illúziótól szabadít meg: amíg nagyon ragaszkodunk holmijainkhoz, amíg él bennünk a gyűjtő és birtokló törekvés, addig nem beszélhetünk a lelki élet előhaladottabb fokáról. Itt is találkozunk egy paradoxonnal, amelyekben olyan gazdag a keresztényi lét: *A szegénység egyáltalán nem kötelező, a tökéletesség viszont mindenki számára az. És mégis gyakorlatilag a tökéletesség alig képzelhető el tökéletes szegénység nélkül.*

Mi is alapjában véve a tökéletesség útja? Út az Én-től az Istenhez, út ebből a világból a „más” világba. Az ember egyik legerősebb ösztönös törekvése saját Énjének állítása, érvényesítése. Az Én addig tart, ameddig hatalmát kiterjesztheti. A birtoklási vágy végső elemzésben tehát nem más, mint az Én határainak folytonos bővítése. A birtoklásról való lemondás pedig az Én fokozatos szűkítése, fölaldózása, kiüresítése. *Szegénynek lenni annyit is jelent, mint helyet készíteni az Isternek. Ott kezdünk elfeledkezni önmagunkról, amikor kezdjük elfeledni dolgainkat. Ott adjuk föl Énünket, ahol föladjuk jogainkat.* Egy helyen *Kempis* ezeket a szavakat adja az Úr ajkaira: *Nekem nem ajándékaid, hanem te kellesz. Nagyon igaz szavak. De hogyan adhatnám önmagamát, amikor még a magamét sem vagyok képes odaadni?!*

Teremtett létünk alkonyi jellegéhez tartozik az is, hogy az ellentétpárok posztulálják egymást. Az erény egész szépsége a bűn kontraszthatásában, a pokol igazi borzalma a mennyország fényében bontakozik ki teljesen. Ilyen értelemben mondtuk: szükség van gazdagra, hogy lehessenek evangéliumi szegények. *Amit egynek tesztek közülük, velem cselekszitek.* Ebből fejlődik ki a szegénység iránti devóció. Ez azonban itt is csupán feleút. Mert Krisztus nemcsak azt kívánja, hogy tiszteljük a szegényt, hanem maga is kiüresítette önmagát és a szegény szolgálai alakját vette föl, aztán fölszólított valamennyiünket, hogy kövessük Őt. *Krisztus követése tehát előbb vagy utóbb az önkéntes szegénység útjára tereli a tökéletesedő lelket.*

Monasztikus lelki íróknál találkozunk időnkint azzal az állítással, mintha a szegénységnek nem lenne különösebb jelentősége Szent Benedek szellemében. Csupán az engedelmesség egyik folyamánya, egy a sok közül, hiszen a fogadalomban is csupán az engedelmességről van szó az evangéliumi tanácsok közül. A szerzetes akkor is, ha apátja engedélyével fényűző pompa közepette élne, tudatában lenne annak,

hogy nem *tulajdonosa* a dolgoknak. Ő is, apátja is vétkeznék a szegénység *erénye*, de nem *fogadalmá* ellen.

E nézésmodot nem tartjuk szerencsésnek. Először is azért, mert a *jogi szemléletet* viszi át az aszkézis területére, márpedig annak ott helye nincsen. De nem számol a *lélektani valósággal* sem: a jó mód-ban élő szerzetest ugyanaz a veszedelem fenyegeti, mint a gazdag világit, hamarosan földi dolgokban találja örömét, vigasztalását. Ha az engedelmisség önmagában elégséges lenne, akkor az Úr Jézus nem térne vissza olyan szívós következetességgel a szegénység tanácsára. Az Evangélium pszichológiája nemcsak az élet kevélységét, hanem a *szemek kívánságát* is nagyon komolyan veszi. Ahol pedig egymástól különböző akadályokkal állunk szemben, ott egymástól különböző erényekre is van szükségünk. Ne akarjuk az Úr Jézus lélektani látását korrigálni, tudja ő nagyon jól, mi lakik az emberben.

Végül a történelmi tényeknek sem felel meg. Köztudomású, hogy éppen a Szent Benedek előtt járó atyák fogalmazták legélesebben az evangéliumi szegénységet. Velük együtt *Nagy Szent Vazul* is csak a szüzességben ismer el különbséget a szerzetes és világi között, a tökéletes szegénységben azonban nem. Márpedig köztudomású az is, hogy Szent Benedek egészen Szent Vazul szellemének örököse. Csak később, a középkor folyamán jelenik meg az éles határvonal a *parancs* és *tanács* között. E kor sajátos társadalmi berendezése termelte ki a *feudális szerzetesség* típusát, mely megkísérelte a lehetetlent: a gazdag közösségben szegényen élő szerzetest. Az egyszerű nép a maga természetes igazságérzekével álcázott képmutatást látott az olyan fogadalmakban, melyekből a valóság kimaradt. Egészséges gondolkodásával a jogi különböztetések mögött magát az életformát nem tartotta igazoltnak. E jelenség is sokban hozzájárult ahhoz az egyházellenes hangulathoz, mely a középkor végén kezdett általánossá válni.

E sorok írójának fájdalmas, hogy éppen saját rendje történetével kell a mondottakat igazolnia. A *Ciszterci Rend* ugyanis kimondottan a tökéletes szegénység jegyében látott napvilágot s a szerzetesi jólétnek kevés olyan metsző kritikusa volt, mint *Szent Bernát* atyánk. Az első monostorok a maguk állandó szilenciumával is az evangéliumi szegénység mikrofonjai voltak a világ minden táján. S az eredmény? A rendi *Menológium* közel ezer szentet és boldogot sorol föl ebből az időből. Aztán megigézte őket a föld. A kultúrtörténelem nem győzi magasztalni agrikulturális érdemeiket, — a *Menológiumban* azonban üresen maradtak a lapok. Névtelen krónikása fájó lélekkel írta az üresen maradt lapok fölé: *Paupertatis amor pes fuit Ordinis, et sublimis apex mutua caritas. Pes tollatur, et Ordo toto vertice corruet.*

Párizs, Párizs, add vissza Assisit! — sóhajtott föl a legenda szerint *Szent Ferenc*. *Föld, föld, add vissza az eget!* — sóhajtott volna *Szent Bernát*, ha megéri. A francia forradalom korában, a történetírók megállapítása szerint, *Clairvauxból* és *Cîteauxból*, az evangéliumi szegénység hajdani szentélyeiből a gazdagság és fényűzés hajléka lett s a vele együttjáró erkölcsi szabadosság vert tanyát az életszentség falai között. A föld elvitte az eget. A forradalom aztán elvitte a földet is. Ég és föld elmúltak, de Krisztus igéi el nem múltak: *Nem lehet egyszerre két úrnak szolgálni, Istennek és a mammonnak!*

A toll bocsánatot kér e kisiklásért. Misztikáról kell szólnia s a

dialektika területére tévedt. Arra várunk feleletet, *mi a szerepe az evangéliumi szegénységnek a tökéletesedés útján*. Szerencsére nem kell sokáig keresgelnünk. Giotto művészi intuíciója már megtalálta a választ. Asszisziben, az altemplom hűvös homályában festette meg Szent Ferenc eljegyzését a Szegénység úrnőjével. Aki először teszi lábát Umbria áldott földjére, azt hiszi, megértette a Poverellót. Pedig még csak Sabatier szemeivel látja a Szentet. San Damiano terrasán, a Naphimnusz bölcsője mellett megittasult a szent szegénység mámorától. Pedig még mindig csak romantikus. Végül odalent az altemplomban kezdi sejteni, hogy aki a szent szegénység kapuján belépett, az a „más”-világ küszöbét lépte át. Nem mer többé „Giotto bájos primitív-ségéről” szellemeskedni. Odafönt Umbria szőlőskertjei között lehet a „primitív élet édes örömeiről” álmodozni, idelent azonban megsejtjük, hogy az evangéliumi szegénységnek ehhez nem sok köze van. Giotto lát jól, amikor három szimbolikus alakot fest Szent Ferenc oldalára: a Szegénységnek úrnőjét a Hit jelmezében, két társnőjét pedig a Remény és Szeretet szimbolumaként.

A hit heroizmusa.

Időnkint a sövény mögött meglapulva elnézem a távolban játszadozó majori gyerekeket. Elnézem és irigylem őket. Nekik még sohasem volt igazi, csillogó, városi játékszerük. De nem is hiányzik. Kezükben kis ostor, maguk faragták, egy rossz kötőfék, az istállóból szerezték el. Aztán órákon át befognak, hajtanak, biztatnak nemlétező csikókat, teheneket. A végén mindig elszomorodom. Istenem, milyen áthidalhatatlan szakadék ásít közöttünk! Ők mindazt látják, amit én, de én nem látom mindazt, amit ők. És az eszem is hiába okoskodik, nincs igaza. Hiába erősítgeti, hogy az a tüzes csikó nem is létezik, ostoruk a levegőt veri, mert nem erről van szó. A lényeg azon fordul meg, hogy a gyermek a lét mélységeivel van kapcsolatban s a dolgok durva birtoklása nélkül, materiális jelenléte nélkül is tudja élvezni azt az örömet, amit nyújtani egyáltalán képesek. Igazán rájuk állnak Szent Pál szavai: *nihil habentes omnia possidentes*.

Csak analógiának szántam ezt a gondolatot, mert a látás szempontjából hívő és hitetlen között ugyanekkora szakadék tátong. A hit Szent Pál szerint *argumentum non apparentium*, a nem látható dolgok látása, az érzékfölötti valóságok tapintása, *rerum substantia sperandarum*, az eljövendő dolgoknak már jelen birtoklása. Hitetlen szem előtt a világ a dolgok lezárt rendje. Felület felülettel érintkezik, tárgy tárgy mellé simul, és sehol semmi hézag. Hitetlen számára az élet nem más, mint a dolgok folytonos átcsoportosítása saját énjének központja körül. Élni annyi, mint birtokba venni a világot. Milyen másként lát a hit szeme! Neki minden dolog lépcső: maga fölé vezet. A tárgyak tükrök: egy másik világ anyagba foglalt vallomásai. Lépései elé sehol sem merednek ércfalak. A hívő számára minden függöny, mely megtáruul, és kapu, mely szótlanul szétnyílik alázatos lépései előtt. Hitből élni annyi, mint a látható dolgok varázslatából fölszabadulni s belépni a láthatatlan dolgok varázskörébe.

Itt két egymással össze nem békíthető lelki magatartásról van szó. Az *evilági ember* minden tevékenysége vagy abban merül ki, hogy a dolgokat birtokába vegye vagy abban, hogy birtokában meg-

tartsa. Lehetnek e dolgok a szellem tiszta élvezetei is. Valószínűleg az evangéliumi gazdag ifjú sem volt anyagi, pénzsóvár. Sőt, éppen anyagi függetlensége tette őt szabaddá a szellem szép örömei számára. Talán éppen ettől nem tudott megválni. A *transzcendens ember* tekintete előtt viszont folyton kifakulnak a dolgok és elvesztik csalfa csillogásukat, mint a fölkelő nap fényében a csillagok. Keresztülnéz a dolgokon. *Nem lehet egyszerre két úrnak szolgálni*, ez annyit is jelent, hogy a *gazdag* rendesen szegény a hitben, a *szegény* pedig hitében gazdag. „*Halljátok szeretett testvéreim, nemde ez evilágban szegényeket választotta ki Isten, hogy gazdagok legyenek a hitben és örökösei annak az országnak, amelyet Isten az őt szeretőknek ígért.*” (Jak. 2, 5.)

A természetes és természetfölötti világban egyformán érvényes, hogy mindennek, ami értékes, ára van. Mindenért fizetni kell. Aki bűnös örömeit élvez, annak nem lehet fogalma a lélek tiszta örömeiről. Aki az anyagiakhoz tapad, nem lehet részese a szellem szabadságának. Minél nagyobb egy érték, annál többet kell érte adni. A „más”-világ olyan nagy, hogy érte az egész evilágról le kell mondani. Odaát Isten önmagát fogja adni, ez annyira fölséges, hogy érte mérhetetlen árat kell adni idelent vagy odaát a tisztító tűzben.

Nem szabad elhallgatnunk, hogy a korszellem ma éppen ezen a ponton gyökerében támadta meg a keresztény érzületet. A „fogyasztás-termelés” borzalmas versenyfutása valamennyiünket magával sodorja a sátáni vég felé. Az antikrisztus csodája nem a technikai kultúra. Az ördög ugyanazt teszi velünk, mint a fehér ember a vadakkal: filléres csillogó csodákkal csalja ki legnagyobb értékeinket. Az evilágot ma tényleg fillérekért széppé lehet varázsolni. Nem kell hozzá más, mint egy rádió, gramofon, fényképezőgép meg egy kis autó. Aztán mindennap más műsor, más lemez, más fölvétel, más program, más regény. Ime, perc perc után, könyv könyv mellett, program programot követ. Seholy semmi hézag. Az egész élet az evilági dolgok zárt rendszere.

Ma többé-kevésbé valamennyien egy ördögi misztifikáció áldozatai vagyunk. Egy új aszkétikus életideálnak hódolunk, mely komolyan hiszi, hogy lehet egyszerre két úrnak szolgálni, lehet itt a földön vidáman élvezni és odaát örök boldogságban elmerülni, lehet szűk és meredek ösvény nélkül is Krisztust követni, lehet büntetlenül boldognak lenni *itt*, s majd a mennyek országába bemenni *ott*. Komolyan hisszük, hogy a mennyek országa ma már nem szenved erőszakot, hogy ma már a mennyei boldogság is kapható leszállított áron, nem kell miatta sokról lemondani.

Észre sem vettük, miközben a *szegénység-gazdagság* lényegében átértékelődött. „A szegények tragédiája alapján abban áll, hogy semmire sem telik nekik, csak önmegtartóztatásra. A gyönyörű szép bűnök, mint a gyönyörű szép tárgyak is a gazdagok előjogai.” (Wilde.) Ez volt a helyzet tegnap. Persze, ami az evilági ember számára a *szegények tragédiája* volt, abban a hívő szem a *gazdagok tragédiáját* látta. Ma a helyzet lényege változott meg. A technikai kultúra mindenki számára lehetővé teszi az élet olyan élvezését, ami a múltban csupán a gazdagok kiváltsága volt. Evangéliumi értelemben tehát ma mindenki gazdag s ezért valamennyiünkre állnak az Úr szavai: *Köny-*

nyebb a tevének átmenni a tű fokán, mint a gazdagnak bemenni a mennyek országába.

Mindennél tragikusabb, hogy ez a fertőzés reánk szerzetesekre is áterjedt. Tragikus pedig azért, mert az Úr reánk bízta az evangéliumi szegénység fönntartását a világ végéig. Tehát mi is elárultuk az Evangéliumot. Ezen a ponton le kell tennem a tollat és *Szent Bernát* atyánk ajkára adnom a szót: Ó, te mai szerzetes, megoldottad azt, amit kétezer év keresztény aszkézise lehetetlennek tartott. Te tudsz aláza-
tos lenni megalázkodás nélkül, irgalmas alamizsnálkodás nélkül, szegény hiány nélkül, bővelkedő birtoklás nélkül. Tiéd a gazdagok jóléte azok lelkiismeretfurdalása nélkül, tiéd a szegények érdeme a szegények gondjai nélkül. Ha koldus kopogtat, te is szegény vagy, ha szórakozni kell, gazdag vagy. Ne legyen gondotok arra, hogy mibe öltöztök, — mondotta az Úr. Neked nincs is gondod, mert negyven váltás fehérnemű biztosítja szegénységedet. Ne legyen két köntöstök! Neked nem is kettő, hanem tizenkettő „reverenda” függ szekrényedben, hogy szerzeteshez illőn jelenhess meg a világban. Kempis szavait jól szívedbe vésted: *Cella bene custodita dulcescit*. Ó édes, függönyös, párnás, illatos, műtyürkés, fityfirittyes leányszobák! Csak szivarod szelíd füstje árulja el, hogy mégiscsak férfi e boudoir lakója. *Sunt eunuchi qui seipsos castraverunt propter regnum Dei*. Valóban ide is illenek az Úr szavai, ha más értelemben is, mint ahogy Ó mondotta. Persze mindezt egyelőre elfújta a szél, de ez kevés vigasztalás, mert lelkünkben változatlanul ott él a vágy a világ élvezése után.

A hit heroizmusa éppen azt kívánja, hogy a láthatatlanokért le tudjunk mondani a láthatókról, az eljövendőkért a jelenvalókról. Ha nincs másvilág, akkor valóban a legnagyobb örület lemondani azokról, amelyek ma könnyen megszerezhetők és boldoggá tudják tenni életünket. De éppen ebben nyilatkozik meg a hit heroikuma! Vértanúnak lenni nem más, mint olyan erősen hinni, hogy érte az életet is odaadjuk. De mi az élet? Evilági dolgok és órák boldog birtoklása. *Aki tehát annyira hisz az eljövendőben, hogy érte odaadja a jelenvalót, az a vértanúk hősiességével rendelkezik. Az evangéliumi szegénység e szerint legbiztosabb útja az életszentségnek.*

Keresztény számára ez az egész szép világ azért van, hogy odaadhassa, pogány számára pedig, hogy megszerezhesse. Ezért nem nehéz megmondani, melyik a gazdag és melyik a szegény. A gazdag folyton koldul, a szegény örökké osztogat. *A kettőt azonban együtt nem lehet!* Ó, ha ezt újra hinni tudnánk! Ha már e tollnak nem, higgyük legalább az Apostolnak: „*Ne szeressétek a világot, sem azokat, mik e világban vannak. Ha valaki szereti a világot, abban nincs meg az Atyának szeretete.*” (I Jn. 2, 15.)

A remény rügyezni kezd.

Szentgyónásainkban ritkán vagy talán sohasem vádoljuk magunkat azzal, hogy vétkeztünk a remény ellen. Pedig a mélyebb lelki élet éppen a három isteni erény küzdelmes kibontakozásában áll. És ennek legjobb talaja az Istenre hagyatkozó evangéliumi szegénység.

Az ember azonban akárhol nyúl is a keresztény lét problémáinak feszegetéséhez, mindenütt azokba a szörnyű akadályokba ütközik, amelyeket a korszellem és a modern életérzés állít az utunkba. Szinte

azt kell mondanunk, hogy *Credónk* érintetlensége mellett érzésben és látásban pogányok vagyunk. A jelen esetben természettudományos nevelésünk okozza a zavart. Neki köszönhetjük, hogy mindent csak mechanisztikusan tudunk látni. Az egész univerzum nem más a mi szemünkben, mint a különböző természeti erők, okok és okozatok zárt rendszere. Óramű, melyet Isten egyszer fölhúzott s amelynek zavartalan működését eleve garantálta. „*Omnia apud Deum mathematice fiunt*” — mondotta a reneszánsz bölcse. De hol marad itt hely a remény számára.

Nos és az egész modern szociális berendezkedés nem ennek a mechanisztikus világképnek hűséges másolása? Fixfizetés, biztosítás, nyugdíj stb. lépésről-lépésre hátrább szorítja a közvetlen isteni beavatkozást. Tényleg egészen a halálig istenmentes a levegő. Az ő szerepe majd csak a nagy kapun túl kezdődik. Az ilyen légkörben aztán az Istenre való teljes ráhagyatkozás szükségképpen elcsenevészedik, tisztán elméletivé válik.

A remény hősiessége a hit heroizmusát követi. Gondoljunk Szent Péter esetére a háborgó tengeren. Elhagyja a nyomorúságos bárka „biztonságát” és rálép a tajtékzó hullámokra. Amit tesz, az a hidrosztatikai és fajsúly-törvény értelmében örület. Péter azonban hallja a hívást: Jöjj! Hisz Krisztus mindenhatóságában s erre a fönntartás-nélküli hitre épül fönntartás-nélküli bizalma.

Lélektanilag tökéletesen ilyen kilépést jelent, amikor az Úr elé áll és patetikusan kijelenti: *Ecce nos reliquimus omnia, ... et secuti sumus te*. Bármilyen nyomorúságos volt is az a bárka, amelyet elhagyott, mégis állandó megélhetést, existenciát jelentett számára. Az Istenre hagyatkozó bizalom azonban tudja, hogy aki Istenért lép ki a biztos bárkából, a köré Isten különleges gondviselése szövődik. Valami hasonló történik ahhoz, amiről gyerekkorunk meséi is tudtak: az őserdő áthághatatlan sűrűjében a varázsvessző utat nyit a királyfi előtt. Ez a varázsvessző a kételkedés nélküli bizalom.

Aki egyedül Istenért vállalja az „örületet” és lemond minden anyagi biztonságról, jövedelemről, az előtt egy lépéssel Isten halad, kinek léptei nyomán úttá rendeződik a legkúszáltabb rengeteg is. Szóról-szóra az történik vele, amit az Úr Jézus mondott *Szent Teréziának*: *Leányom, amilyen mértékben magadra vállalod az én gondjaimat, olyan mértékben én is a tiédet. Mától fogva neked csak reám legyen gondod, a te gondodat meg majd én viselem*.

Persze, az ember javíthatatlan. Szent ravaszsággal itt is üzletet akar kötni az Úrral. Merész gesztussal kiutasítja a biztonságot az ajtón, hogy az ablakon keresztül újra belopja. Éppen azért akarja magát Istennel kiszolgáltatni, hogy magát szolgáltatja ki teljesen Istennek. Azonban a szent ravaszság is ravaszság. Isten fölsége, abszolút, szuverén szabadsága nem tűri, hogy automatát csináljanak belőle. A teljesen reá való hagyatkozás nem lehet „terülj, kerülj asztalkám . . .” A „centuplum-elmélet” tökéletesen ellentmond az evangéliumok szellemének, amikor a százszoros kárpótlást földi, sőt anyagi javakra érti. Hát ha valaki, akkor Szent Pál igazán mindent elhagyott Isten országáért s magát fönntartás nélkül rábízta az Úrra. Hallgassuk csak meg, mit mond ő erről a centuplumból: „*Mindez óráig éhezünk és*

szomjazunk, és nincs ruhánk, és arcul veretünk, és nincs otthonunk, és fáradunk, saját kezünkkel dolgozván.” (I Kor. 4, 11—12.)

A természetfölötti remény az üdvösségre szükséges eszközökre vonatkozik. Meg van győződve arról, hogy Isten képes ezeket megadni, mert *mindenható* és meg is akarja adni, mert *irgalmas* (omnipotens et misericors Deus). Amennyiben az üdvösséghez földi dolgok is szükségesek, azokat is reméli. De hogy mikor, hogyan és milyen formában adja meg az Úr, azt teljesen reá bizza.

Isten néha *csodát* tesz választottaiért. Máskor inkább *csodálatos* az Úr keze: az egyes esetekben semmi rendkívüli sincs, de az egész együttvéve több, mint emberi. Így születnek meg hatalmas alkotások a semmiből. Am semmiből csak Isten tud teremteni valamit. Azonban ez az éremnek csupán egyik oldala. Isten ugyanis nagyon sokszor hagyja azokat is vergődni, akik teljesen érte mondtak le minden emberi biztonságról. Engedi, hogy anyagiakban nélkülözzenek, kudarcot valljanak. Kérésüket hosszan nem teljesíti, az emberek előtt cserben hagyja őket. *A lelki érés szempontjából ezek a legtermékenyebb időszakok. Ilyenkor terem a hősi remény: contra spem sperare. Hogy a lélekben ilyenkor sem rendül meg a föltétlen gyermeki bizalom Istennel szemben, nagyobb adomány minden földi adománynál.*

Itt nem húnyhatunk szemet egy probléma előtt. Amikor az evangéliumi szegénység jogi térre terelődik és intézményes keretek közé szorul, akkor nemcsak frissesége hervad meg, hanem könnyen megszűnik a lendületes bizalom melegágya is lenni. Minden szerzet szenved e probléma súlya alatt.

Az evangéliumi szegénységnek ugyanis két funkciója van a lelki életben. Az egyik, a kevésbbé fontos az, hogy megmentsen az anyagiakkal való törődéstől. Ennél azonban sokkal döntőbb a másik: *kockáztatni Istenért mindent, ami nem Isten.* Az egzisztenciális bizonytalanság hősi vállalása. A szegénységi fogadalom pedig éppen az utóbbit akadályozza meg. A szerzet ugyanis a legtöbb esetben a hullámok kockázatával szemben a bárka relatív biztonságát jelenti. Ez a tény könnyen vezethet az egész szerzetesi jellem elsőkölyesedésére: maga az élet válik szintelenné és jelentéktelenné.

Feudális időkben odáig fajult ez a probléma, hogy voltak szerzetek, melyek hatalmas pénzüzetek és iparvállalatok bonyolult üzemi gépezetét másolták le. *A költségvetések, előirányzatok, üzemtervek és állandó jövedelmi források tökéletesen zárt védelmi rendszert alkottak a meglepetésekkel szemben, de Istennel szemben is. Ez a biztosítás öntudatlan és álcázott védekezést jelentett az isteni gondviseléssel szemben.* Helyesen mondotta valaki, hogy az egyetemes és objektív biztosítás mítosza már szentségtörés, melynek mélyén az a törekvés lappang, hogy fölöslegessé tegye annak jóságát, Aki ruházza a mezők liliumát és táplálja az ég madarait. Modern szerzetek időnkint úgy igyekeznek elhárítani ezt a veszedelmet, hogy konstitúcióik alapján minden év végén elajándékozzák vagy a püspöknek küldik meg pénztári maradványukat és január elsején nullával, helyesebben: Istenre hagyatkozó reménységgel kezdik az új esztendőt.

Ezen az egész ponton *Asszisi Szent Ferencet* adta az Úr eszményképül a világnak. Az emberi okosság föltételeinek nem fölényes, de föltétlen megvetése árad belőle. Megvetése? Nem jól mondom. Ez

a magatartás nem illik az ő lelkületéhez. Élete egy pillanatában egyszerűen meghal benne az emberi okosság. Szemei megvakulnak s ettől kezdve csak úgy tudja látni a dolgokat, ahogy egy kereszténynek látnia kell: *itt semmi sem az emberért van, hanem az Istenért.* A Nap, a Hold, a Szél, Tűz és Víz az Isten szolgálói, az embernek csupán *testvérei* a közös szolgálatban. Amíg az ember engedelmesen belesimul ebbe a kozmikus összhangba, addig a dolgok is összecsendülnek vele: a farkasból szelíd bárány lesz és a süket botból zengő hegedű. A birtoklásban való gyönyörködés megbecsteleníti a dolgokat. Hódító erőszakunknak kiszolgáltatva remegve rejtik el előlünk szűzi lelküket. A „gazdag” csupán a dolgok testét tudja megkaparítani magának. Amelyik pillanatban azonban a lemondás tisztelgő gesztusával érintetlenül adjuk vissza őket Istennek, a lelküket ajándékozzák oda nekünk. A szellemi örömök egyedül a „szegény” számára hozzáférhetők. *„Minden a tiétek, ti Krisztuséi, Krisztus Istené.”*

A szeretet szirmai kinyílnak.

Ha eddig Szent Bernát és Szent Ferenc volt a vezetőnk, a még előttünk lévő úton Keresztes Szent Jánosra kell bízunk magunkat. Míg ugyanis az a első szegénység lángszavú apológétája, a második mámoros trubadúrja, addig Keresztes Szent János a szegénység *misztikusa*. Szeretni annyit jelent, — mondja — mint levetkőzni mindent, ami nem Isten. Amikor az ember már eleresztett mindent, amit eddig kezében szorongatott, akkor veszi észre, hogy odabent még mindig tele van tisztulatlan vágyakkal, vonzalmakkal és érzésekkel. Talán már mindent odaadott, de önmagát még mindig görcsösen szorongatja.

A lélekben való szegénység igazán csak most kezdődik. Ez már a hősi szeretet titokzatos bíborvirága. *Todo y nada*, mondja a lelki élet nagy mestere. A *minden* néz farkasszemet a *semmivel*. Mert ha a *mindennel* szemben még van *valami*, akkor a *minden* még nem *minden*, hanem csak *majdnem minden*, tehát szintén *valami*. Isten így a sok *valami* mellett legföljebb a *legnagyobb valami* lehet. Ő azonban csak *minden* lehet. Aki életében csupán az eszével szeretett, az nem érti ezt. A szív azonban tudja, miről van szó. A szívét alapjában képtelenség megosztani. *Nem lehet egyszerre két úrnak szolgálni.* Ennek a titoknak a szívből sarjad végső gyökere.

Szeretni csak egyet lehet, ezt tapasztaljuk minden pillanatban. Ezért az egyért, bármi legyen is, ezer más lehetőségről le kell mondanunk. Szeretni annyit jelent, mint millió lehetőség közül egyet a valóság világába emelni s érte a többi valamennyit föláldozni. Igaz, a következő pillanatban egy másikra kerülhet sor, hiszen részleges javakról van szó, de így is perceim láncolata egész a halálig csak egy sorozat, amely miatt annyi más sorozatról le kellett mondanom. *Ha pedig a részleges javakért részleges javakat kell áldoznunk: egyellenegyért is végtelen minusz egyet, — akkor a Mindenért mindent oda kell adni.*

De miért pont ezt és nem a másikat? A választás a legnagyobb titok az egész teremtetett világon. A szív misztériuma. A szívnek azonban két kapuja van. Az egyik a napfényes oldalon, az értelem felől nyílik, ezen az úton jön a *gratia illuminans*, a másik a mélységből, a

homályos és titokzatos alvilágból, az irracionálé felől, ezt használja bejárásnak a *gratia inspirans*.

Az egyik a természetfölötti fényben hirtelen fölfedezi, hogy a *Mindent* csak a *semmi* fogadhatja magába. Helyesebben: a „semmi” imaginárius fogalom, segédeszköz, tényleg csupán *Minden* és *valami* van. *Isten a szívben nem a semmivel, hanem a valamivel áll szemben. Abban a pillanatban tölti be azt, amikor ott már „semmi” sincsen.* Itt is érvényesül a „horror vacui” törvénye. Tehát kezd kiszórni szívéből mindent, ami nem Isten, azaz kezd eltelni Istennel. Ez a hosszabb és fájdalmasabb út.

A másik rövidebb, s ha kínjai nagyobbak is, megédesíti azt a szeretet. Isten szerelme sebzí meg szívét, s mint az „őrült” szór ki szívéből mindent: „Nem te vagy... nem te vagy... te sem vagy az, ami után szívem szakad...” Mikor már semmi sincs odabent, akkor egészen betölti a szeretet. De légüres térben izzó szeretet nincs, a *semmi* nem lehet a szeretet tárgya. Ha pedig nincs odabent többé *valami*, szeretet meg van, akkor ez csak a *Mindenre* irányulhat. „*Amor seipso contentus est.*”

E toll illetéktelen arra, hogy itt hosszasan időzzék. Csupán alázattal regisztrálni óhajtja mestereit.

Az *értelem* megválnak a gyűjtés örömétől, búcsút mond a földi ismeretek ezer édes ingerének. De jaj, ez nagyon nehéz! A szép tárgytól könnyebben válik meg az ember, mint a szép gondolatoktól. Hiszen itt embervoltunk eresztékei recsegnék! Innét van, hogy nagy vagyonok urai könnyebben térnek meg, mint a nagy filozófusok.

Azután a szív szenved végig haláltusáját. Szép csendesen lemond arról, hogy mások becsüljék, értékeljék, szeressék. Ó alázatos papiros, milyen könnyű ezt így leírni! Pedig, ugye, az egész világot nevetve oda lehet adni egyetlen szerető szívért. Amikor a szív marad magára, van-e nála szegényebb ember itt a földön?

Utoljára *lelki javait* is elosztogatja. Vállalja a teljes sötétséget, csak hogy másoknak legyen világosságuk. Lemond minden vigasztalásról, sőt érdemeiről is az ismeretlen küszködők javára.

Valóban eljutott a szent szegénység ormára.

Nincs már semmije, *csak* az Isten.

De az Isten a minden.

Valamit adott és a *Mindent* kapta érte.

Hite alól kihúzott minden földi támasztékot, *reménye* alól eloldott minden evilági biztosítékot, *szeretete* elszakított minden mulandó vigasztalást. Örökkévalósága megkezdődött. Valóban egy *más* világban él, melyre alig illenek e világ kategóriái.

Veni pater pauperum, veni dator munerum, veni lumen cordium!

P. Halász Pius S. O. Cist.

A Kármel imája

Ezt a kis tanulmányt abban a reményben írtam, hogy a komoly imaélet művelőinek némi segítséget nyújthatok. Nemcsak azokra gondolok, akiket már foglyul ejtett, magával ragadott a Kármel imádságos szelleme, hanem azokra is, akik arról még nem vagy csak keveset hallottak, de lelkük szomjazza az imaélet mélységeit. A Kármel varázsa mindig vonzotta a lelkeket, de annak belső imaélete sokak számára rejtett kincs. Tudtommal nincs is még magyar nyelven olyan munka, amely kifejezetten a Kármel gyakorlati imaéletével foglalkoznék.

Nem az a cél vezetett, hogy a misztika magaslatait ismertessem, hiszen azt avatott tollak az enyémnél alaposabb tudással már a magyar lelki irodalom közkincsévé tették. Egyedüli céloom ez: megismertetni a Kármel szellemében végzett imádságot, de csakis addig a fokozatig, ameddig — Isten kegyelmét feltételezve — saját erőnkől eljuthatunk.

Eppen ezért, a Kármel imádságos szellemének vázolása után, csak a hagyományos kármelita elmélkedő imát tárgyalom s az összeszedettség vagy egyszerűség imáját, amely utóbbit mi kármeliták, s velünk együtt sokan mások is, szeretünk szerzett szemlélődésnek nevezni.

Szent Illés szelleme.

Szent Illés próféta, a Kármel szellemi vezére és atyja, akit maga a Szentírás is a nagy imádkozók közé sorol, örökül hagyta kármelitái számára az imádság szellemét. Példája nyomán minden kármelita közösség az imádságos élet forrása lett, ahonnan bőven meríthet ifjú és öreg. Róla írja Szent Jakab apostol: „Illés hozzánk hasonló ember volt, szenvedésnek alávetve és imádkozva imádkozott, hogy ne essék eső a földre és nem esett három évig és hat hónapig. És ismét imádkozott és az ég esőt adott és a föld megadta termését.” (Jak. 5, 17—18.)

Ki ne ismerné az Ószövetségnek ezt a jelenetét? A történet lelkébe azonban, azt hisszük, kevesen pillantottak bele kármelita szemmel és szívvel.

A nagy Próféta, aki mindig az Úr színe előtt jár, tehát aki *szünet nélkül imádkozik*, országok, népek, királyok fölött áll. Nem retteg Achab király dühétől, sőt tetteiért felelősségre vonja és megbünteti népével együtt. Nem nagyképű, nem fenyegetőzik, hanem Isten emberének nyugodt biztonságával kijelenti, hogy az Úr nem küld esőt a földre három és fél évig. Hiába minden erőfeszítés, minden elkeseredettség, hiába kutatnak a király emberei Illés próféta után, hogy élve vagy halva a király elé vigyék: eltelik három és fél esztendő a nélkül, hogy egy csepp eső is esett volna. Akkor azután hivatlanul is megjelenik a Próféta, nem bújdokolva, hanem nyíltan, mint aki ura a helyzetnek. Baal papjaival végez, majd imádságba merül és már zuhog is alá az áldásthozó eső . . .

Nem tudja az ember, mit csodáljon jobban, az Úr határtalan leereszkedését vagy az Istennel társalgó ember nagyságát! Mily kicsinnyé, jelentéktelenné törpül a földi nagyság, hatalom és vele szemben milyen megföllebbezhetetlen, mily lenyűgöző nagysággá növekszik az az ember, akinek ugyan földi szemmel nincsen senkije és semmije, de mögötte áll az Isten. Illés egy ital vizet, egy falat kenyeret koldul a szareftai özvegytől, mert arra sem telik neki, de utána ugyan-

azt az özvegyet évekre ellátja a szükséges élelemmel — a jó Isten éléstárából.

Egész magatartása az imádság emberére vall. Kemény, szigorú önmagához, durva ruhában jár, a magányban tölti Istennel telített napjait. De ha emberek közé megy és ajkáról lefoszlik a szó, mindenki érzi önkénytelenül is, hogy határozott kifejezőmódja csak Istennel folytatott meghitt beszélgetéseinek lehet visszhangja.

A Kármel mindenkor féltékenyen őrizte ezeket a szentillési vonásokat. Örömmel tette magáévá a nagy Próféta lángbuzgalmát, amely azonban sohasem volt az emberi vérmérséklet lázas kirobbanása, hanem csakis az istenszeretet imádságba olvadó tüze és az a felebaráti szeretet, amely az emberben az Istent hordozó lelket tekint. Az évszázadok hosszú során, amíg a Kármelhegy ősi remetéből a mai kor Kármelita Rendje kialakult, a Kármel sok-sok viszontagságot élt át. Azonban e viharok közepette is mindig töretlen épségben megtartotta azt az imádságos, elvonult, remete-eszmény felé hajló életirányt, amelyet mint drága örökséget szellemi Atyjától, Szent Illéstől kapott.

Az imaélet otthona.

Igy lett a Kármel az imádságos élet bensőséges otthona. Az isteni kegyelem bőkezősége úgyszólván minden korban meg is ajándékozta olyan lelkekkel, akik ezt az imádságos életet mindjobban elmélyítették, sőt idők folyamán sajátos vonásokkal gazdagították. Lassan kialakult a kármelita iskola, mely a *szerzett szemlélődésről* vallott tanításával, ha nem is új, de mindenesetre önálló és napjainkban általánosan elismert úton haladt. A lelki élet, de főleg az imaélet terén ma már komoly tekintélynek örvend ez az iskola, s az ignaciánus, sulpi-ciánus, bencés, stb. iskolák mellett nem szokták mellőzni az aszkétikus írók a Kármel szellemi hagyatékát sem.

Ez teljesen méltányos is, hiszen a belső imának két legnagyobb és legismertebb mestere, akiket a szentek glóriája is övez, két kármelita. Első helyen kell említenünk a Sarutlan Kármelita Rend nagy alapítóját, Szent Teréziát, míg a másik lelki tanító az ő első fia, az ő „kis Senecája”, Keresztes Szent János, a „theologia mystica” egyházdoktora. A két nagy mestert számos tanítvány követte, akiknek reánk hagyott írásai a hagyományos kármelita tanítás kincseshányája. Mi is az ő gazdagságukból merítettünk.

Amikor egy kármelita egyszerűen „imádságról” beszél, akkor általában nem gondol szóbeli imára, hanem legalább is az elmélkedő ima lebeg előtte vagy éppen maga a szemlélődés. Ha tehát azt kérdezné valaki, hogy mi az imádság, mi Damaszkuszi Szent Jánossal és nyomában Jézus-Máriáról nevezett Tiszteletreméltó János atyával azt felelnők: az imádság *a léleknek Istenhez való felemelkedése*. A kármelita életnek egyetlen célja van csupán: az Istennel való egyesülés. Ez azonban nem történhetik meg, ha a lélek nem ismeri meg az ő Istenét. Ámde, hol ismerhetné meg jobban, mint azokban a szeretetteljes négyszemközti beszélgetésekben, amelyeket úgy nevezünk: az imádság órái?

Egyszer két kármelita beszélgetett, akiknek mindegyike még tanulmányait végezte és mindegyik komolyan törekedett a tökéletes-

ségre. „Én már előre félek az imádság idejétől, — szolt az egyik — mert a tanulástól amúgyis fáradtan érek az imakórusba és utána az az egy óra elmélkedés... Ó, az egészen kimerítő!” „Érdekes, — volt a másik felelete — én meg ott pihenem ki magam. Odahúzódok a jó Isten közelébe és együtt vagyok vele. Ott elfelejtem a gondjaimat és jól érzem magam a lélek békéjében.”

Szerzett szemlélődés.

Igen, ez a kármelita imája. Együtt lenni a jó Istennel, szeretni Őt a lélek békés csendjében. Ez volt Szent Terézke imája is, mikor Jézus Szívére borult s az isteni Szív megértette kicsi aráját a szavak bántó zaja nélkül is. Nem más ez, mint *a szeretet imája*, a szerzett szemlélődés. Az Istent szerető és kereső szívnek Jegyese felé szálló csendes dala és Istent hallgató magánya. A léleknek igazán csendes, békés éneke ez az ima, hiszen élvezni benne a csend minden boldogságát s a dal ritmusát, szelíd összhangját. Ugyanakkor Istenre figyelő, Őt hallgató magányban van a lélek, mert a teremtménynek utcai zajától elfordult szívben, lélekben érvényre jut a jó Isten szava. Nem is érdekli már a világ lármája. Szent Teréziával lelkesen kiáltja: „Isten egyedül elég!”

Természetesen ez még nem az isteni szemlélődés (*contemplatio in-fusa*), melyben a léleknek minden tevékenysége abban merül ki, hogy magába fogadja a misztikus imakegyelmek édes, isteni közléseit. Nem, itt még maga a lélek is közreműködik, itt még neki is fontos, éspedig tevékeny szerep jut, bár a jó Isten hathatósan segíti őt kegyelmeivel. Ezt az imát nevezi a kármelita iskola szerzett szemlélődésnek (*contemplatio acquisita*), amely annál is inkább kifejlődhetett a tereziánus zárdákban, mert hiszen a Kármel csendje és magánya valóságos melegágya volt mindenkori ennek az imának. Ezzel természetesen nem azt akarjuk mondani, hogy ez az ima csak kármelitáknak való. Nem. Mindenki elsajátíthatja azt, ha a hozzá szükséges előfeltételeket megvalósítja belső világában. Igaz ugyan, hogy a külső csend és magány nagyon segíti az imádkozó lelket, de a hangsúly mégis csak a belső csenden és magányon van, ez pedig mindenkié lehet.

Itt nem vitatkozunk erről, hogy jogosult-e ez az elnevezés, mert a tisztán elméleti vitákat ez írás gyakorlati iránya kizárja. Tény az, hogy ezt az elnevezést ma már általában elfogadják a Kármelen kívül állók is. Egyébként pedig kár a szavak fölött harcolni, amikor magának az imádságnak létezése letagadhatatlan tény. Nekünk kármelitáknak kedves ez az elnevezés, mert rendi hagyományként őrizzük, akinek pedig az elnevezést illetőleg más a nézete, mi azt is tiszteletben tartjuk, bár magunkévá nem tesszük.

Csend és magány.

A kármelita zárdákban imádságos csend uralkodik. A folyosókon csak szükség esetén szabad beszélni, azt is csak röviden és süttető hangon, egyébként pedig mindenki köteles a cella magányát őrizni, hallgatagon dolgozva. Mindez miért? Mert minden Kármel egy-egy virágoskert, ahol az imádság virágai tárják kelyhüket ég felé. Ez a virág azonban nem szereti a piaci lármát, az utca zaját, hanem

a magány csendjében nyílik, ott nő nagyra, ott árad a magasba Istennek tetsző illata.

A külső csend biztosítja és elősegíti a belső csendet, a belső békét, ez viszont szükséges előfeltétele annak, hogy a lélek felemelkedhessék Istenéhez az imádság szárnyain. Keresztes Szent János meg is jegyzi: „Gondold meg, hogy Isten csak a békés és mindentől megvált lélekben uralkodik.”

A három út.

Ez az isteni uralom a lélekben természetesen nem történik meg máról-holnapra. Az imádság kezdetben nem könnyű dolog, sőt mondhatjuk, legjobban igénybeveszi az ember erőit. A benne való könnyedséget sem annyira a gyakorlat, mint inkább a jó Isten kegyelme hozza létre. Ezen az alapon az imaéletben éppen úgy, mint magában a lelki életben, három időszakot kell megkülönböztetnünk: a tisztulás, a megvilágosodás és az egyesülés idejét. E három időszaknak megfelelően beszélünk kezdőkről, haladókról és tökéletesekről.

A tisztulás útja.

A tisztulás útján járó kezdők még csak az imént szabadultak ki a bűn rabságából és szinte állandó küzdelmet kell vivniok rossz hajlamaikkal, hibáikkal, emberi gyarlóságaikkal. Olyanok, mint a forrásban lévő must. E hosszú küzdelmek során az imádkozó lélek lassan megismeri önmagát, a bűnnek szörnyű útálatosságát és azt, hogy mivel tartozik Istenének, aki mindezekről meg akarja őt szabadítani, illetőleg már meg is szabadította. Imáit áthatja a bűnbánat és vezeklés szelleme, a mélységes alázatosság, amennyiben saját magát igen rossznak látja és tartja. Nem kevésbé fűti az a törekvés, hogy a régi ember halála árán új teremtménnyé váljék.

Ezen az úton átélmélkedi a lélek, hogy csak egy lelke, egy élete van és bizony az idő rövid. Aki átlépte a halál kapuját, az négy-szemközt találja magát az igazságos Bíróval, aki „mindenkinek meg fizet cselekedetei szerint”. (Róm. 2, 6.) Ha pedig még kételkedik a bűn Istent sértő nagyságában, gondoljon arra, mit kellett elszenvednie Jézus Krisztusnak a mi bűneinkért. Szinte észrevétlenül tér át itt a lélek Isten végtelen irgalmára és szeretetének megfoghatatlan nagyságára. Ez szükséges is, hogy ne a félelem, hanem a föltétlen bizalom vezesse lépteit az Úr felé. A lélekben felébred a szenvedő Jézus iránt érzett részvét, szívében felgyullad a szeretet és hűséges kitartásának jutalmaképpen itt-ott már megérzi, hogy mily „édes az Úr”. (I Pét. 2, 3.)

A megvilágosodás útja.

A haladók a megvilágosodás útján járnak. Itt főképen az erények gyakorlására törekszik a lélek. Ezek segítségével igyekszik megszabadulni szenvedélyeitől. A megvilágosodás útján ilyenformán kétféle haszon éri a lelket: az erények gyakorlásával legyőzi szenvedélyeit és Istenről, valamint az isteni dolgokról egyre világosabb, tisztább fogalmai lesznek. Nem azt akarjuk állítani, hogy a tisztulás útján a lélek nem gyakorolta az erényeket. Gyakorolta ott is, de míg ott lelki

életét a küzdelmek jegyében élte, itt a megvilágosodás útján már az erénygyakorlatokon van a hangsúly.

A legelső követelmény ezen az úton a nagy szívtisztaság, amit nyomon követ Jézus életének minél hűségesebb utánzása, hiszen Ő „az út, az igazság és az élet” (Jn. 14, 6.), valamint „a világ világossága” (Jn. 8, 12.).

Jézus életéről, szenvedéséről és haláláról elmélkedve, példája ragyogó napként sugároz bele az imádkozó lélekbe. Természetfölötti fénnel telíti azt, valóra váltva az apostoli ígéket: „Mi mindnyájan az ő teljességéből meritettünk.” (Jn. 1, 16.)

Itt kell a léleknek véglegesen lemondania azon örömeiről, amelyek csak a szenvedélyek táplálékául szolgálnának, továbbá önkaratáról és általában minden rendetlen ragaszkodásáról, ami lelkét elfordíthatná a jó Istentől. Az magától értetődik, hogy ez a mindenre kiterjedő lemondás és önmegtágadás az erények kitartó gyakorlása nélkül lehetetlen.

A lélek imaélete párhuzamosan halad a fenti gyakorlatokkal. A lemondások nyomán ráborul a lélekre a vigasztalanság, szárazság sötét éje, de ugyanakkor mind erősebb és biztosabb fénnel ragyog benne a hit világossága. A szívben ilyenkor már erősen lobog a szeretet tüze, bár a lélek ebből eleinte keveset érez. Imája mind egyszerűbbé lesz: kevés gondolat hosszú ideig leköti, az isteni tevékenység egyre jobban érvényesül benne, szeretete Isten iránt nőtön-nő, már a szerzett szemlélődés ösvényein jár.

A lélek ilyenkor nagyon vágódik a szenvedések után s éppen ezért rendkívül hasznos számára, ha Jézus Krisztus szenvedéseiről elmélkedik. Jézusról nevezett Tamás atya például nagyon ajánlja, hogy a következő öt pontot tegyük meggondolás tárgyává: „*ki az, aki szenved, mit szenved, mily retteneteselek szenvedései, kiért szenved és mily nagy szeretettel szenved*”. (Thomas a Jesu: *Via brevis et plana orationis mentalis*. c. XII.) Mindez hálával és szeretettel tölti el a lelket isteni Jegyesével szemben és legjobb előkészület az egyesülés útjára.

Az egyesülés útja.

Az egyesülés útja már a tökéleteseké. Ezen út végső célja nem más, mint az emberi akaratnak a végtelen isteni akaratba való tökéletes beleolvadása, mert hiszen ebben áll a lélek bensőséges egyesülése Istennel. Megjegyzendő, hogy az az egyesülés, amelyről itt szó van, nem azonos ama titokzatos, boldogító egyesüléssel, amelyet egyes kiválasztott és rendkívül tiszta lelkek élveznek elragadtatásaik közepe. Úgy nevezhetnők ez utóbbit Jézusról nevezett Tamással: *mámorek* egyesülés, szemben azzal, amelyet *józan* egyesülésnek kell mondanunk. (*Via brevis et plana or. ment.* c. XIII.) Az elnevezés teljesen méltányos, mert ez az egyesülés minden rendkívüli kísérőjelenség nélkül történik az akaratban, amiért is joggal nevezhetjük „józannak”. Mondanunk sem kell, hogy a rendkívüli jelenségek hiánya semmit sem von le ezen józan egyesülés értékéből, hiszen a lényeg így is megvan, csak a lényegbe nem vágó járulék hiányzik.

Ezen az úton a lélek legfontosabb kötelességei, hogy szívét mint

erős várat őrizze minden idegen behatástól, mert azt most már Isten csak magának akarja, továbbá, hogy eltávolítson lelkéből mindent, ami belső békéjét zavarhatná. Tehát ne keveredjék olyan dolgokba, amelyek nem tartoznak reá, ne legyenek fölösleges gondjai, gyakorolja az emberekkel szemben a szeretetet, de a szent közömbösséget is. Minden tettét a szent engedelmesség irányítsa Isten dicsőségére és embertársainak üdvösségére. Jót, rosszat, örömet, fájdalmat egyformán jó szívvel fogadjon az Isten kezéből a nélkül, hogy a balszerencse letörné vagy a siker elbizakodottá tenné.

Ebben áll a tökéletes *lelki szabadság*, amikor tudniillik Istenen kívül senki és semmi nem képes lekötni, magához láncolni a lelket. Az ilyen lélekben minden Isten által, Vele és Benne történik.

Az egyesülés útján járó lélek imája már úgyszólván kizárólag a szeretetben történik. Ez egyesíti őt Istenével. Isten után vágyó szeretetében szemléli Őt, nem annyira pozitív tökéletességeiben, amilyenek például jósága, irgalmassága, szépsége, hatalma stb., hanem inkább oly módon, amelyet a hittudósok az elvonatkoztatás útjának (via remotionis, negationis) neveznek. Így mondjuk Róla, hogy végtelen, kimondhatatlan, felfoghatatlan, stb. Ilymódon közelítjük meg legjobban az igazságot. Az elvonatkoztatással ugyanis nem tagadjuk a jó Isten tökéletességeit, hanem inkább elvonjuk Tőle mindazt, ami csak tökéletlenül található meg a teremtményekben, illetőleg tagadjuk Benne a teremtmények tökéletlenségeit, elismerve egyszersmind értelmünk véges gyengeségét ahhoz, hogy Őt felfogjuk. Ez természetesen nem zárja ki azt, hogy a lélek állandóan együtt legyen az Úr Jézussal s az Ő Istensége és embersége állandó társaságát képezze.

Ekképen szemléli a lélek a hitnek sötét és mégis ragyogó sugarában Istennek emberi, földi szemekkel megközelíthetetlen fényét és e sötét megértés hatalmasan növeli Isten iránti szeretetét. Sötét ez a megértés, mert semmi mást nem ért meg a lélek Istenből, mint hogy Isten fölfoghatatlan, megérthetetlen. De egyben fény is, az igazság fénye, mert Istent olyannak mutatja, amilyen valóban. Itt éri el a lélek a tökéletes szemlélődést.

Bár az egyesülés útjának ez a jellegzetes imája, mégis meg kell jegyeznünk, hogy nem lehet állandóan ezt gyakorolni. Ugyanis jó néha visszatérni azokra a gyakorlatokra, amelyekről a megvilágosodás útjánál volt szó, mert például az Úr Jézus élete és erényei, általában az Ő szent embersége mindig bőséges táplálékot nyújtanak az imádkozó lélek számára. (*Szent Terézia önéletr. XIII. f.*) Sőt, ha a lélek észreveszi, hogy az unottság, langyosság, fásult szárazság túlságosan erőt vesz rajta, akkor még a kezdők módszereihez, a részleges igazságok fölött való okoskodásokhoz is vissza kell térnie. Ilyenkor ezek úgy szerepelnek, mint megannyi hunyorgó parázsra vetett szalmaszál, amelyekről a lélek tüze ismét lángalobban.

A három út viszonya.

Érdemesnek tartjuk megemlíteni, hogy nem úgy kell elképzelni e három utat, mintha az ember rálépve a tisztulás útjára s annak gyakorlatait elvégezve, áttérhetne a megvilágosodás útjára, teljesen elhagyva az előbbit, és így tovább. Nem. Hanem mindegyik út minden gyakorlata szükséges a lélek számára, csak más lesz a főtörekvése

az útnak folytatásán, — itt más az igazság fénye — és ismét más az út vége felé, amikor már a szeretet lép előtérbe.

Mindenegyed út a maga különleges feladatára használja fel a másik két útnak gyakorlatait. Így a tisztulás útján a lélek a világosságot és szeretetet az érzéki és szellemi rész megtisztulására használja fel, a megvilágosodás útján a szenvedélyektől való megtisztulást és szeretetet hívja segítségül, hogy felragyogjon benne Isten világossága, végül az egyesülés útján a lélekben uralkodó fényt és tisztaságot rendeli a szeretet szolgálatára. Ilyenformán a lélek gyakorlatainak tarka sokasága, ha minden rendben történik, a legkellemesebb harmóniába olvad össze az imaélet elején éppenúgy, mint annak közepén és végén.

A következőkben a lélek természetes fejlődésének megfelelően a kármelita okoskodó elmélkedést, majd az összeszedettség, illetőleg egyszerűség imáját fogjuk tárgyalni. Ez utóbbit nevezi a kármelita iskola szerzett szemlélődésnek, amint azt Isten segítségével bővebben is ki fogjuk fejteni.

Az elmélkedő ima.

Kármelita életeszmény.

A kármelita életeszmény röviden nem más, mint a *szeretetből fakadó szemlélődés*. Szabványaink előszavában azt olvassuk, hogy „a mi Rendünknek... az Ūristen megadta... hogy az első helyen álljon benne az isteni dolgokról való szemlélődés és az isteni szeretet, a másodikon a munkálkodás”... A Rendnek rang szerint első kolostora, mondhatjuk bölcsője is, távol a világ zajától, a Kármel-hegy istenközelségében és szemlélődő magányában áll, ahová csak a vége-láthatatlan tenger imádságrahangoló mormolása hallatszik fel. Ez a körülmény is ezt az életeszményt látszik hangsúlyozni.

A Sarutlan Kármel kezdettől fogva féltékeny gonddal őrizte és igyekezett biztosítani a szeretetből fakadó szemlélődő életnek ezen elsőbbségét és gyermekeinél azt állandóan hangsúlyozottan szorgalmazni kívánta.

Isten jelenléte.

Szabványaink IV. fejezete ugyancsak ezt idézi emlékezetünkbe és mindjárt megadja a hozzávezető eszközöket is: „A mi Rendünkben a szemlélődésnek jut az előkelőbb szerep (potior pars), erre pedig *Isten állandó jelenléte* és a mindennapi *elmélkedésre szánt órák* által kell törekednünk...” Szabványaink itt mintegy rávilágítanak arra, hogy milyen fontos Isten állandó jelenlétének gyakorlása a kármelita életben, mert hiszen úgy szerepel, mint távolabbi előkészület az ima óráira.

De Isten jelenlétének gyakorlása többet is mond a kármelita számára: ez biztosítja szemlélődő életét. Ne gondoljuk, hogy ez túlzó állítás. A Szent Szabály kereken kimondja: „Az egyesek... elmélkedjenek éjjel-nappal az Ūr törvényéről és virrasszanak az imában...” Azonban ezt lehetetlen szóról-szóra megvalósítani, mert először is nem futná az időből, hiszen — hogy mást ne is említsünk —

az embernek ennie és aludnia is kell, de még a legjobb esetben is, ha ugyan valaki megpróbálná, csak fejfájás és idegbaj lenne belőle. Az ilyen esetleg úgy járna, mint az egyszeri alcai kármelita klerikus, aki le akart szokni az alvásról, hogy többet imádkozhassék, s a vége idegösszeroppanás lett.

Itt tehát másképp kell magyaráznunk a Szabály előírását. Ez az állandó ima csakis úgy valósítható meg, ha a jó Isten állandó jelenlétének gyakorlását értjük rajta. Mint az imára való távolabbi előkészület, annyira fontos ez, hogy nélküle komoly imádság vagy éppen imádságos élet el sem képzelhető. Az összeszedettség és áhítat ugyanis az imádság ideje alatt szinte lehetetlen, ha azonkívül mindennel foglalkozunk, csak a jó Istennel nem.

A Kármelnek ez az életeszménye nem hozzáférhetetlen a világban élők számára sem. Isten mindenütt ott van, s az ember bárhol gyakorolhatja a jó Isten jelenlétét. Egy-egy szeretetteljes pillantás a lelkünkben élő Úrra igazán nem nevezhető fáradságnak, és aki ehhez gyakori ismétlésekkel hozzászoktatja magát, — éljen bár a legzajosabb forgatagban — egyenes úton van a szemlélődő élet felé.

Szemlélődő élet.

Lássuk még röviden, hogy mi is az a *szemlélődő élet*? Mert egész más a szemlélődés és más a szemlélődő élet. Eltekintünk itt a szerzett szemlélődéstől, amelyről később lesz szó és csupán az isteni szemlélődést (*contemplatio infusa*) értjük szemlélődés alatt. Ez az isteni szemlélődés nem más, mint a jó Istentől megvilágosított és fölfüggesztett egyszerű, Istenre irányuló értelmi tekintet, amelyet az akarat lángoló szeretete kísér. Ezt saját erőnkől meg nem szerezhethetjük magunknak, mert a jó Istennek teljesen ingyen ajándéka, de igenis előkészülhetünk rá Isten jelenlétének állandó gyakorlása és az elmélkedő ima által. Márpedig éppen ebben a szemlélődésre való előkészületben, illetőleg törekvésben áll a *szemlélődő élet*. Az magától értetődik, hogy a Kármel falain belül mindenki hivatott erre az életre. Am nyugodtan állíthatjuk azt is, hogy ez az élet nincs a kolostorok négy fala közé zárva és mindaz, aki a Kármel szellemi kincseinek részese akar lenni, vállalkozhat erre az életre. A világban működő, egyébként tevékeny életet is áthathatja — és bárcsak hatná át! — az istenközelségre való törekvés. Ez a törekvés benső barátságot hoz létre Isten és a lélek között, amit semmi sem mélyít el jobban, mint az elmélkedő ima.

Az elmélkedés általában.

A lélek már némiképen belegyakorolta magát abba, hogy ne tévessze szem elől a jó Isten jelenlétét, ebben is utánozva a kármeliták szent őseit és szellemi atyját, Illés prófétát, aki mindig az Úr színe előtt járt. Most már lassankint bele kell magát gyakorolnia a szemlélődő életnek második és közelebbi eszközébe, az elmélkedésbe is.

A kármelita szerzők kétféle elmélkedésről tesznek említést: az *okoskodó* elmélkedésről (*oratio mentalis*) és az ú. n. *szemlélődő* elmélkedésről (*oratio mentalis contemplativa*). Későbbre hagyva az

utóbbi tárgyalását, most csak az okoskodó elmélkedéssel foglalkozunk, mint olyannal, amely rendes körülmények között az első lépés a szemlélődő élet magaslatai felé.

Az okoskodó elmélkedésben megvan a maga szerepe az értelemnek is, meg az akaratnak is. Mint minden imádság, úgy ez is Istenhez emeli a lelket, mégpedig az értelem útján különféle meggondolások, fontolgatások által, az akarat útján pedig a szeretet, hála, alázatosság stb. érzelmeinek felkeltése, kérések, elhatározások által.

Mint neve is mutatja, a lélek ebben az imában okoskodik, következtet, tanulságokat von le és így jut el az igazság ismeretére, így jut el Istenhez. Azonban gyakorlati tapasztalat alapján kimondhatjuk, hogy ezen okoskodások közepette nem vezet mindig szükségképpen az értelmi rész, hanem hol az értelmi rész, hol pedig az akarat rész lesz túlsúlyban, a szerint, hogy mi felel meg jobban a lélek állapotának. Még látni fogjuk, hogy a Kármel nem köti meg ebben gyermekeinek kezét.

A szeretet szerepe.

Sohasem szabad szem elől téveszteni a nagy igazságot: az elmélkedés csak eszköz, az általa elérendő cél pedig a jó Isten szeretete. Tehát ezen szeretet felindítására kell törekednie minden elmélkedésnek. Ezt hangsúlyozza állandóan a kármelita iskola minden szerzője és innen van az, hogy a Kármel elmélkedő imájában az affectív elem, tehát az *akaratban székelő szeretet* mindig nagy szerepet játszik. Ez a körülmény adja meg a kármelita elmélkedő ima sajátos színezetét is. Benne ugyanis egybeolvad a szoros értelemben vett okoskodó elmélkedés és az azt követő érzelmi ima (oratio affectiva) és a kettőből egy új egész lesz: a Kármel elmélkedő imája.

Lássuk ezekután az elmélkedő ima lefolyását általános vonásokban, annál is inkább, mert hiszen az elmélkedés menete esetenként, a lélek állapota és a kegyelem különböző indításai szerint változhatik. Az elmélkedő ima három főrészből áll: a bevezetésből, magából az elmélkedésből és a befejezésből.

1. *Bevezetés.* Három aktusból áll, amelyek rendes körülmények között egész rövidек, de tetszés szerint hosszabb ideig is foglalkoztathatják a lelket. E három aktus pedig a hitnek, az alázatosságnak és a világosságért való könyörgésnek felindításából áll.

Mindenekelőtt tehát *eleven hittel a jó Isten jelenlétébe* helyezkedik a lélek. Az Ő fölséges jelenlétének tudata mély tiszteletet kelt a lélekben, de ugyanakkor tudatában van annak is, hogy nemcsak végtelenül nagy az ő Istene, hanem kimondhatatlanul jóságos, gyengéd Atya is és ez a gondolat felgyullasztja akaratában a szeretet indulatát.

A lélek tekintete önkénytelenül is önmagára esik ezekután. Látja a nagy különbséget Isten és saját maga között: Isten a végtelen nagyság, ő porszem, semmi; Isten az örök jóság, szeretet, elnézés, benne csak a rossz burjánzik fel újra meg újra. Bűnei, botlásai látára *felébred benne az alázatosság* érzete és az a bánat, amely nem szomorít el, hanem inkább felemel és valami forró vágyódással a jó Istenhez közelít. Telve alázatossággal lelke már befogadóképes. Nem is késik tehát, hanem buzgón *könyörög az isteni világosság ke-*

gyelméért, hogy a Szentlélek segítségével jó, hasznos elmélkedést végezhesen.

Olvasás.

2. *Maga az elmélkedés* rendesen az elmélkedés anyagának át-olvasásával kezdődik. Ennek csak úgy van haszna, ha lassan, figyelmesen történik. Mindenesetre le kell szögeznünk, hogy az elmélkedési könyvben nem szabad valami újat, szokatlant vagy éppen érdekfeszítőt keresni, hanem annak egyetlen célja csak az lehet, hogy meginduljon a lélek mélyén az áhítatnak, illetőleg az Isten iránt való szeretetnek folyama. Igen sokszor egyetlen mondatnak vagy akár szónak is különös ereje és jelentősége van a lélek számára. Valahogy lefoglalja, megszállja az abban kifejezett gondolat a lelket. Ilyenkor a lélek már szikrát fogott.

A kármelita iskola különlegessége, hogy ilyenkor nem űzi, hajtja tovább a lelket kötelességszerűen, hanem enged neki annyi pihenőt, amennyi jólesik. Csak hadd álljon meg és maradjon mindaddig az ilyen lelket éltető, termékenyítő gondolatnál, amíg csak le tudja kötni belső világát! Mikor azután már nem talál több lelki táplálékot abban a gondolatban, akkor menjen tovább.

Megfontolás.

Az olvasás után átgondoljuk alaposan az olvasottakat, és ez a *tulajdonképeni elmélkedés*. „Az elmélkedés nem egyéb, — mondja Tiszteletreméltó J. M.-ról nev. János atya — mint az értelemnek fontolgatása, mely az akaratot jóra buzdítja és a rossztól óvja.” (*Instr. Nov. III. p., c. 2., n. 30.*) Mint már előbb is láttuk, a Kármel elmélkedő imájában az *akaraté a főszerep*. Tehát túlsúlyban van benne az „affektív” elem, vagyis az akarat cselekménye, a szeretet és a szeretetből természetszerűen fakadó érzelmek.

Nehézségek?

Igenis, át kell gondolnunk az olvasottakat; ha tudjuk, foglalkoztassuk a képzeletünket is, de csak addig, míg az érzelmek árja, a szeretet különféle indulatai fel nem ébredtek a lélekben. Sokan vannak, akik félnek ettől a szótól: érzelem. Úgy gondolják, hogy üressé, értéktelenné, férfiatlanná válik az az elmélkedő ima, amelyben a szeretet által vezetett értelmek játsszák a főszerepet. Valami nőies el-lágyulásfélét értenek ki általában ebből a szóból. Pedig itt félelemre, aggodalomra nincs semmi ok.

A Kármel elmélkedő imája határozott és férfias ima, hiszen itt is az értelem kezdi meg az igazság keresésének nem éppen könnyű munkáját, csak hogy nem áll meg itt, hanem a lehető leghamarabb — bár sohasem idő előtt — átadja a gyeplőt az akaratnak, hogy az irányítsa a lélek érzelmeit örök célja, a jó Isten felé. Tehát nem az érzelmek vak, ingadozó kormányza vezeti a lélek akaratát, hanem ellenkezőleg, az érzelmek állanak az akarat uralma alatt, az irányítja őket a szeretet útján az isteni Jegyes felé.

Ha ezzel szemben valaki azt az ellenvetést tenné, hogy nem az

teszi az imádságot értékké, ha átérezzük, vagyis ha érezhető áhítatba merülünk az imádság ideje alatt, mi azt felelnők, hogy teljesen egy nézetben vagyunk vele. Megtörténhetik ugyanis, hogy a lélek unott, fásult, szórakozott, a végletekig száraz, úgyhogy még csak egy áhítatos gondolatot sem tud magából kifacsarni, de ha férfiasan küzd hitével és akaratával, imája Isten előtt százzorta kedvesebb lehet, mint esetleg a légolvadozóbb áhítat esetén. Ennek pedig az az oka, hogy ilyenkor mutatja meg a lélek, igazán önzetlenül szereti-e Istenét, nem tekintve az Úr ajándékaira, hanem egyedül csak az Úrra.

No, és akkor hol maradnak az érzelmek? Erre már a fentebbiekben megfelleltünk: az akaratban. Sajnos, a földi szótár nagyon szegényes, mikor a lélek dolgait kell szavakkal kifejeznünk. Igen, a szárazság esetén is felindítja az akarat a különböző érzelmeket, bár megtörténhetik, hogy ezekből az „érzelmekből” a lélek mitsem érez. Hogy ilyenkor miért nevezzük ezt érzelemnek? Egyszerűség kedvéért és azért, mert nincs jobb szavunk rá. Ki tagadhatná, hogy akaratommal felindíthatom a szeretet, hála, dicséret, töredelem, stb. indulatait a nélkül, hogy azokat átérezném? Szent Terézke még nem érzett örömről is beszél! Mi tehát a szót megtartjuk, értelmét pedig megmagyaráztuk. Még csak annyit teszünk hozzá, hogy általában ez az imamód nem hagyja szárazon a lelket, nem is tartozik a fárasztó imák közé s benne a kegyelem nem egyszer mutatja érezhető módon jelenlétét.

Kell az affektív elem.

Tehát ismét: a főcél a szeretet növelése Isten iránt. A szeretet uralma alatt azután átvonulnak az elmélkedő lélek terén a legkülönbözőbb *érzelmek*: a hit, bizalom, hála, imádás, dicséret, alázatosság, töredelem, önátadás, stb. Mindezeket az akarat vezeti, a szeretet aranyozza be őket. Ez egyesíti a lelket Istenével, ez hajlítja akaratát a jó Isten akaratához. Ezt az érzelmekben gazdag imát nem lehet eléggé ajánlani a jó Isten felé vágyódó lelkeknek. Ha minden imádság nyílt hadüzenet a bűnnek, — mert hiszen Szent Alfonz szerint: „Nem képes egy házban meglakni az imádság és a bűn; hanem a lélek vagy az imádságot hagyja el vagy a bűnt.” (*Pr. conf. n. 122.*), — akkor ez az imádság kiváltképpen magán hordja ezt a bélyeget, hiszen az istenszeretet és a bűn homlokegyenest ellenkeznek egymással.

Okosan!

Az érzelmek felkeltésénél azonban okosan kell eljárunk. Nagyon különböző ugyanis az egyesek lelki alkata. Az egyik aránylag gyorsan áhítatba merül, a másiknak lelke pedig alig-alig fog tüzet. Különösen az előbbiekre nézve áll, hogy a túlságosan erős szeretet indulatát szelíden mérsékelni kell, mert az is megtörténhetik, hogy az egészség rovására megy. Tehát fontos, hogy az okos mérséklet összhangja mindig meglegyen a lélekben. Az öröm ne ragadja el túlságosan a szívet, a bánat ne nehezédjék rá, reményei ne legyenek elérhetetlenek, és végül vágyait ne a szenvedélyek irányítsák, hanem szelíd békével, de határozottan haladjon a jó Isten felé.

Ezt a zavartalan haladást ismét csak az imádságot átható és irá-

nyitó szeretet fogja a lélek számára biztosítani, mert mint Szent Terézia Anyánk is tanítja: nem az imádkozik jól, aki sokat gondolkozik, hanem aki nagyon szeret. Természetesen a szeretet érzelmét, hogy tudniillik azt valóban érezzük is, nem szabad, de nem is lehet magunkból kierőszakolni, mert ezen a téren a túlbuzgóság nem szeretet-többletet, hanem fejfájást okoz. Tehát itt is az okosság legyen mindig az irányadó!

Hála.

A szeretet mellett külön is ki kell emelnünk a *hála* érzelmét. Ne maradjon ez ki egyetlen elmélkedésünkben sem! Arra bőségesen találunk indítókat, hogy hálát adjunk, hiszen úgyszólván minden hit-titok és hittétel az irántunk való végtelen isteni jóságot és bőkezűséget hirdeti. Gondoljunk például a megváltás titkára. Jézus ott függ a Golgota ormán a kereszten. Drága vérének cseppjei a hálátlan földre hullanak. Magdolna is ott térdel... Lelke ott tisztul meg tökéletesen az isteni vérharmatban. Én is vele tartok, hadd hulljon reám is a megváltó drága vér. Lehetek-e elég hálás e végtelen értékű, eget ígérő kincsért? Mi lett volna az emberiségnek sorsa, az én sorsom, ha az édes Udvözítő nem vállalkozott volna a Kereszt véres áldozatára?...

No, és ott van az a sok jó, amit életünk folyamán vagy csak egyetlen napon vagy éppen jelen elmélkedésünkben kaptunk. Mindezek bőséges indítókat szolgáltatnak nekünk a hálaadásra. Ne felejtsük el azt sem, hogy a jó Isten sokszor csupán csak azért gazdagítja lelkünket újabb és újabb kegyelmekkel, mert hálásaknak talál minket.

Felajánlás.

A hálás szív szeret adni, hogy a kapott jótéteményeket legalább némiképen viszonzozza. Éppen ezért, szinte önkénytelenül támad az elmélkedő lélekben a *felajánlás* gondolata.

Felmerül azonban a kérdés, hogy mit ajánljunk fel mi, erőtlenségű emberek a végtelen Istennek? Elsősorban önmagunkat, és pedig maradék nélkül. Tehát akaratunkat, értelmünket, emlékezetünket, érzelmeinket, szívünk vágyait, szóval egész lényünket, hogy bennünk minden a jó Isten nagyobb dicsőségét és embertársaink üdvét szolgálja.

Sokan panaszkodnak valami leverő érzésről, amely akkor lesz úrrá rajtuk, mikor oly világosan látják a jó Istennek velük szemben tanúsított jóságát s viszont azzal is — így gondolják és mondják! — tisztában vannak, hogy ők *semmit* sem tudnak az Úrnak adni, felajánlani. Mily felesleges gondok! Ajánlják fel azt a *semmit*, amiben oly gazdagok és legyenek nyugodtak, hogy az a jó Isten, ki „ismeri alkatunkat, megemlékezik, hogy csak por vagyunk” (Zsolt. 102, 14.) és semmi Hozzá képest, az szívesen fogadja ezt az „értéktelen” felajánlást is.

Ajánlatos azonban, gyengeségünk és esendő voltunk tudatában gyarló imádságunkat, főképen felajánlásunkat, egyesíteni minden, a földről s az égből Isten felé szálló imával. Ajánljuk fel a földön élő

igazaknak s a mennyei seregeknek, az angyali karoknak és az összes Szenteknek imáit, forró szeretetüket Isten iránt. Főképen pedig ki ne felejtjük felajánlásunkból a Boldogságos Szűzet, a mi égi Anyánkat, az ő szeretetét, gyönyörű erényeit, áldozatos életét és a mi édes Urunkat, Jézus Krisztust minden érdemükkel együtt. Egész felajánlásunkat pedig helyezzük a Boldogságos Szűz Mária liliomos kezébe, hogy mintegy az ő tisztaságos lényén átszűrődve, megtisztulva jusson ajándékunk a végtelen Fölség színe elé s így felajánlásunk kedves és elfogadható legyen. Talán mondanunk sem kell, hogy ez menyire fogja növelni szívünkben Isten szeretetét.

Kérés.

Ha elmélkedésünkben rendszeresen akarunk haladni, a felajánlást követi a *kérés*. Abban senki sem kételkedhetik, hogy még sok kívánnivaló van belső életünkben. Azt is tudjuk, hogy „minden jó adomány és minden tökéletes ajándék onnan felülről vagyon” (*Jak. 1, 17.*), a jó Isten adja. De Ő Szent Felsége rendszerint úgy adja ezeket a lelki ajándékokat, ha kérjük azokat Tőle. A jó Isten ugyanis szereti meghallgatni a mi kéréseinket, mert — emberileg szólva — öröme telik benne, ha adhat. De ugyan hol kérhetnénk Tőle valamit alkalmasabb helyen és időben, mint éppen elmélkedő imáinkban?!

Kérjünk pedig először is őszinte, szívbeli alázatosságot. Első dolgunk tehát az legyen, hogy bűnös voltunkat beismerve, boruljunk az isteni Irgalom lábaihoz és könyörögjünk bűneink bocsánatáért. Kérjük továbbá az isteni erényeket, különösen a tökéletes szeretet erényét Isten és embertársaink iránt. Jó ilyenkor kiterjeszkedni arra az erényre is, amelyben leggyöngébbek vagyunk, hogy legyőzhessük kísértéseinket, uralkodó szenvedélyeinket, stb.

Am ne csupán önmagunkra legyen gondunk. Kérjünk az Anyaszentegyház számára érvényesülést, győzelmet, könyörögjünk minél több lélek üdvösségéért és azért, hogy a krisztusi nyáj egységes legyen az Úr akarata szerint. Ne felejtjük el közvetlen környezetünket sem; az ő megszentelődésük legyen a mi legbensőbb szívügyünk. Erre vonatkozólag nagyon találó az életszentség hírében meghalt P. Anton Jans megjegyzése: „Hatoljunk bele mélyen abba a családias szellembe, amelyre a Miatyánk tanít bennünket. Gondoljuk meg jól: *a lelki életben való haladásunk nem csupán személyes érdek, érdeke ez az egész Egyháznak, az egész emberiségnek.*” Szent Terézia Anyánk is arra tanít bennünket, hogy nem szabad egyedül bemennünk az égi hazába.

Elhatározás, jófeltétel.

A Kármel elmélkedő imájában is megvan a maga helye az *elhatározásoknak, jófeltételeknek*. Ezek rendesen az imádság vége felé szoktak kialakulni a lélekben. Itt sem támaszkodunk a saját erőnkre, hanem kicsinységünk tudatában a jó Istenre nézünk, Benne bízunk és azután nagylelkű bátorsággal látunk a megvalósítás nehéz munkájához.

Tiszteletreméltó Jézus Máriáról nev. János atya különösen akkor ajánlja ezt, amikor az akaratban valamely jámbor érzelem vagy

valamely erény utáni vágy ébred. Azt ajánlja, hogy a lélek ilyenkor gondoljon olyan alkalmakra, amelyekben valószínűleg gyakorolhatja azt az erényt és „lelkesebben, férfias bátorsággal határozza el a talált nehézségek legyőzését, de kérje is állandóan a fölséges és jóságos Úr-isten segítségét az erényszerzéshez. Ezen cselekményekkel hosszabbban elfoglalkozhat”. (*Schola orationis et contemplationis Dub. XXII.*)

Úgy gondoljuk, érdemes erről a tárgyról P. Juan de Jesus Maria (Aravallez) szavait idézni, aki 1587-ben mint Keresztes Szent János után pastranai ujoncmester, elsőnek írt a karmelita elmélkedésről. „Tratado de oracion” című művének 15. fejezetében ezt olvassuk többek között a jófeltételekről: „A jófeltétel annyira fontos dolog, hogy még akkor is meg kell tennünk, ha úgy látszik, hogy nem fogjuk teljesíteni. Valamelyes fékező hatást még így is gyakorol és áthágás esetén megalázza a lelket.

A nagy elhatározások, miket jó gyakran ismételni az imában, a következők:

1. Sohasem követni el halálos bűnt.
2. Tudatos bocsánatos bűnt sem.
3. Kerülni a tudatos tökéletlenséget.
4. Mindenben azt tenni, ami a tökéletesebb.

Továbbá ne elégedjünk meg azzal, hogy csak úgy általánosságban tesszük ezeket az elhatározásokat, úgyszintén más, nekünk szükséges jófeltételeket, mint pl.: fogadom, hogy alázatos leszek, hogy gyakorlom a hallgatást, önmegtagadást... Ugyanis a csak úgy nagyjából és határozatlanul ébresztett jófeltételeket áthágjuk a nélkül, hogy csak észre is vennők. Éppen ezért szükséges részletezve tenni a jófeltételeket, pl. arra, hogy nem teszem ki magam a kevélykedés ezen bizonyos alkalmának, nem fogok beszélni ezen és ezen körülmények között, nem emelem fel tekintetemet egy adott helyen.

Az is nagyon jó, ha áthágásukért valami penitenciát szabunk magunkra...”

3. *Befejezés.* A lélek szoros értelemben vett elmélkedését ezzel már be is fejezte. A karmelita életerv azonban sokat ad arra, hogy gyermekeinek lelki élete gyakorlati legyen. Ezért az imából forrászó jófeltételek gyakorlati ellenőrzésére és így mintegy az elmélkedés betetőzésére külön helyet biztosított: a *lelkiismeretvizsgálat* perceit. Ilyenformán a déli és esti lelkiismeretvizsgálat, mint az elmélkedésnek kiegészítő (integrans) része, szolgál arra, hogy benne a „resolutio”, az elhatározás, illetőleg a jófeltétel is, mint az elmélkedés gyümölcse, helyet kapjon. Itt ugyanis már gyakorlatilag látja elmélkedésének eredményeit vagy éppen eredménytelenségét és így hasznosan ellenőrizheti jófeltételeit, elhatározásait.

*

Ha valaki ezt a módszert, amely lényegében a karmelita iskola hagyományos tanítása, követni tudja, folytassa bátran ezt az imamódot, mert egyenes, jó úton jár. Azonban ismételten hangsúlyoznunk kell, hogy a Kármel nem köti meg a lelkeket és kiki szabadon követheti imájában az egyéni hajlamainak és adottságainak megfelelő tárgyat, azon belső indítás szerint, amelyet a kegyelem hatása alatt lelkében érez.

Mindenesetre ajánlatos, legalább eleinte, a fenti módszerhez ragaszkodni mindaddig, míg Isten maga nem hívja más útra a lelket. A sorrend — bár így logikusabb — egyáltalán nem kötelező, és ha valaki más sorrendben jobban le tudná kötni belső világát, vagy úgy látná hasznosabbnak lelki állapota szempontjából, szabadon változtathat rajta, sőt kizárólag csak eggyel is foglalkozhat az említett részek közül. Philippus a Ss. Trinitate is azt ajánlja, hogy abban az esetben, ha valaki semmire sem menne a szoros értelemben vett elmélkedéssel és szárazon, érzelmek nélkül maradna, „hagyja azt és térjen át a hálaadásra, felajánlásra, kérésre...” (*Summa Theol. Myst. P. I. Tr. I.*)

Mindez pedig azért van, mert a Kármel finom érzékkel számol az isteni kegyelem pazarul bőkezű változatosságával, amelyet nem szabad, de nem is lehet rideg formák közé szorítani. Ezenkívül figyelembe veszi az egyes jellemek nagyon is különböző igényeit, valamint természetes alkalmasságukat, rátermettségüket is.

A fentiekbe lehetne tehát összefoglalni a kármelita elmélkedő ima „módszerét”. Alapjait kétségtelenül Szent Terézia Anyánk és Keresztes Szent János Atyánk vetették meg, akik nemcsak gyakorolták és megértették ezt az imát, hanem bizonyára gyermekeiknek magyarázták is, amint műveik egyes részeiből erre következtethetünk. Részletes kifejtését mégis Ven. Joannes a Jesu-Maria adja elsősorban, nyomában több ismert kármelita lelki íróval, mint: Thomas a Jesu, a már említett Philippus a Ss. Trin., Joseph a Spiritu S., stb. Irataikat tanulmányozva reánk is érvényes az Úr mondása: „Hoc fac et vives”, ezt cselekedd és élni fogsz!

Az összeszedettség imája, vagyis a szerzett szemlélődés.

Tájékoztató.

A Kármel imaélete kétségkívül nem áll meg az okoskodó elmélkedésnél, hiszen főcélja az Isten iránt való szeretet teljessége, ezt pedig a szemlélődésben éri el. A beöntött vagy isteni szemlélődést azonban ritkán adja meg a jó Isten minden átmenet nélkül, hogy úgy mondjuk ugrásszerűen. Rendesen át kell mennie a léleknek az összes imafokozatokon, míg eléri ezt a magasztos imakegyelmet, a lelki élet költészetét.

A kármelita iskola tudatában is van annak, hogy könnyelműség lenne elhanyagolni az értelmi rész okoskodását. Ezt annyira szükségesnek tartja, hogy nélküle eredménytelennek, sőt veszélyesnek minősíti, rendes körülmények között, a szemlélődés útjára lépni. Joseph a Spiritu S. például így ír: „Elmélikedés nélkül *nem alkalmas* arra a lélek közvetlenül, hogy a szemlélődés útján haladjon előre a tökéletességben. — *Veszedelemes* a lelket bevezetni a szemlélődésbe a nélkül, hogy azt megelőzte volna az elmélkedés.” (*Curs. theol. myst. schol. P. I., D. I., n. 2, 11.*)

Szinte magától értetődik, hogy mikor szemlélődésről beszélünk, amelybe valakit *be lehet vezetni*, akkor nem gondolunk az isteni szemlélődésre (*contemplatio infusa*), amelyet semmiféle emberi erővel és mesterkedéssel el nem lehet érni, hanem csakis a szerzett szemlélődésre gondolhatunk, amelyet az isteni kegyelem segítségével mindnyájan elérhetünk, ha mi is megtesszük a magunkét.

Az okoskodó elmélkedés után a lelki írók általában az érzelmi imát (*oratio affectiva*) helyezik a második fokra. A kármelita iskola felfogása szerint azonban — miként azt az előbbiekből már láttuk — a kettő egybeolvad és a Kármel elmélkedő imájában, az okoskodás elhanyagolása nélkül, mindjárt kezdetben kiemelkedik az affektív elem. Ennek az az egyszerű magyarázata, szintén a megelőző fejtegetések alapján, hogy a kármelita élethivatással együtt jár a szemlélődő élet, sőt ha Isten akarja, maga az isteni szemlélődés is. Ehhez pedig nem a sok gondolkodás, okoskodás és fejtörés vezet, hanem a nagy, Istent kereső szeretet. Ezt a szeretetet igyekeznek a Kármel belécsepegtetni gyermekeinek lelkébe már az első lépéseknél, mikor őket az elmélkedő imára tanítja.

Közelebb Istenhez.

Az igazi imaélet nem helybenjárás, hanem folytonosan haladó irányú. Az affektív elem — tehát az akarat cselekménye, *a szeretet* — egyre nagyobb tért hódít magának az imádkozó lélekben. A kezdő imádkozónak még az érzelmek nagy változatosságára volt szüksége, hogy szeretetét felszítsa. Ennek okát abban kell keresnünk, hogy az egyes érzelmek, indulatok szinte csak pillanatokra tudták lekötöni szívét, akaratát s a többi munkát az értelemnek kellett elvégezni. Olyan volt, mint a pillangó, amely virágról-virágra száll, de mindegyikből csak egy kevés kis mézet szív.

Később imája mind egyszerűbb lesz. Már nem csapong annyira képzelete, lelke egyre összeszedettebb az imádság ideje alatt. Egy-egy gondolat, érzelem annyira megragadja, hogy elidőzik nála öt-tíz percig is, és ebben az állapotban, a gondolatok élénk változatossága nélkül is, nagyon jól érzi magát a lélek. Az értelem és akarat itt még elvégzik a maguk szerepét, de az isteni kegyelem a teher nagyobb részét már magára vállalja. Engedi, hogy az értelem mintegy ráfededkezzék valami természetfölötti igazságra vagy a hit titkainak egyikére, maga után vonva természetesen az akarat szeretetét is, de ugyanakkor hatalmasan segíti e tehetségeket kegyelmével.

Itt tehát a kegyelem munkája már túlsúlyban van, de azért a lelki tehetségeknek is könnyedén dolgozniuk kell. Nem más ez, mint valami mély összeszedettség és Isten jelenlétébe való helyezkedés, amikor a hit szemeivel gyönyörködik a lélek Istenében és éppen ezért kevés szóból sokat ért.

Találónak nevezte Szent Terézia Anyánk ezt az imádságot az *összeszedettség imájának*. Megjegyezzük, hogy itt az *aktív összeszedettség*ről van szó, amelynek eléréséhez Isten kegyelmén kívül szükséges a lélek tevékenysége is; *a passzív összeszedettség*, amelyről Szent Terézia a IV. lakásban ír, már teljesen független az emberi tevékenységtől és kizárólag Isten kegyelmének tudható be.

A lelki élet írói több néven is említik az összeszedettség imáját. Egyike a legismertebbeknek Bossuet elnevezése, aki nagyon fején találja a szöveget, mikor ezt az imamódot az *egyszerűség imájának* nevezi. Mások az egyszerű tekintet imájának, Isten egyszerű jelenlétének, az egyszerű Istenre-hagyatkozás imájának, a hit egyszerű tekintetének, stb. nevezik. A fenti elnevezések mind mondanak valami találót erről

az imáról, mert benne valóban a lélek gyermeki egyszerűséggei ránéz mennyei Atyjára, kezeibe adja magát és szereti Őt. Ez a „ránézés”, ez a tekintet az értelem összes munkája ebben az imában.

A kármeliták ezt az imádságot nevezik — és pedig teljes joggal, mint látni fogjuk — szerzett szemlélődésnek, hogy megkülönböztessék azt az úgynevezett beöntött vagy isteni szemlélődéstől.

Ezúttal csupán három elnevezést teszünk vizsgálat tárgyává: Szent Terézia, Bossuet és a kármelita iskola elnevezését. Igaz, hogy Bossuet nem tartozott a Kármel fiai közé, de nagy tisztelője a kármelita íróknak, különösen Keresztes Szent Jánosnak, aki nagy hatással volt rá. Éppen ezért úgy gondoljuk, hogy hiányos lenne ezen imáról szóló kis tanulmányunk, ha e kiváló szerző elnevezését hallgatással mellőznők, annál is inkább, mert e név kitűnő megvilágításba helyezi ezen imának egyik legjellemzőbb sajátosságát, az egyszerűséget. Egyébként e három név egy és ugyanazon dologra, illetőleg imádságra vonatkozik. Tehát az összeszedettség imája, az egyszerűség imája és a szerzett szemlélődés, nem különböző imafokozatok, hanem ugyanazon imának különböző nevei és jellegei.

I. Az összeszedettség imája

Szent Terézia Anyánk utolérhetetlen kedvességgel beszél erről a tárgyról, mikor a Miatyánk azon szavait fejtegeti: „ki vagy a meny-nyekben”. Azt ajánlja mindenekelőtt, hogy igyekezzünk a mennyországot tapasztalati alapon megismerni. Ez nem is olyan mosolyra készítő vagy éppen nevetséges felhívás, mint amilyennek első pillanatra látszik. Szent Anyánk nem kíván tőlünk lehetetlenséget.

Abból indul ki, hogy a jó Isten mindenütt jelen van. A mennyország pedig ott van, ahol Isten van. Ha tehát a lélek azt akarja, hogy Isten meghallja őt, akkor nem kell felmennie az égbe, kiáltania sem kell vagy hangosan beszélnie, hanem csak el kell vonulnia lelke mélyére és ott megtalálja azt, Akit keres. „Akármilyen halkan suttogjon is, — mondja Szent Terézia — meg fogja őt (az Úr) hallani, hisz közel van hozzá. Nincs szüksége szárnyakra, hogy röpülve keressen; elég, ha magányba vonul és *saját belsejében szemléli Őt.*” (A tökéletesség útja, 28. f.)

A lélek magánya! Igen, ezt kell az imádságos léleknek megvalósítania. A lélek fölösleges, sőt ártalmas „bútorait” — az összeszedettség szempontjából káros gondolatokat és gondokat — eltávolítani és azután a Király lakosztályába, vagyis a lélek mélyére irányítani a kint oly szívesen csatangoló lelki tehetségeket. Ez az összeszedettségnek reánk eső munkája. A többi majd elvégzi a lélek mélyén lakozó jószágos Úr.

Erre vonatkozólag írja Szent Terézia Anyánk: „Nagyon fontos reátok nézve — jegyezzétek meg jól — annak az igazságnak megértése, hogy az Úr mibennünk lakik s hogy bensőnkben együtt vagyunk Ővele. Ha ezt tartjuk szem előtt, még az ajakima is hamarjában összeszedettséget hoz létre az értelemben s ez az állapot azután nagyon hasznos. Összeszedettségnek nevezzük azért, mert a *lélek ekkor mintegy összeszedi összes tehetségeit, s önmagába száll Istenével . . .*”

„Azok, akik képesek ilymódon bezárkózni a léleknek ebbe a kis mennyországába, ahol az ég és a föld Teremtője lakozik; s hozzá szoknak ahhoz, hogy nem nézegetnek szerteszéjjel; hozzá olyan helyen imádkoznak, ahol semmi sem szórakoztatja a külső érzékeket: azok nyugodtak lehetnek a felől, hogy kitűnő úton vannak; hogy biztosan eljutnak az élővíz forrásához és isznak belőle, mert rövid idő alatt hosszú utat tesznek meg.” (A tőkél. útja, 28. fej.)

Az magától értetődik, hogy a lélek itt nem tétlenkedik, hanem igenis a képzelet, az értelem, az akarat, stb. kiveszik a munkából a maguk részét. Mindazonáltal az összeszedettség imájának pontos „módját” nem lehet adni, mert az nagyon is függ az egyesek jellemétől, lelki állapotától, a természetfölötti indításoktól, stb. Mégis néhány eshetőséget felemlítünk, amiből mindenki megértheti, hogy miről is van szó.

Gyakorlati eshetőségek.

Vannak, akiknek oly nyughatatlan a képzeletük, hogy hacsak le nem kötik valamivel, nem képesek ebbe az imába merülni; míg ha ez a lekötöttség megvan, könnyedén merülnek bele az összeszedettségbe. Az ilyeneknek ajánlatos külső érzékeiket valami áhítatot keltő tárgyra rögzíteni, például a keresztre tekinteni vagy a tabernákulumra vagy valami szentképre, szoborra nézni és így irányítani gondolataikat a jó Istenre. Így tett az arsi Szent Plébános egyik buzgó híve is, a jó Chafangeon apó, aki órákig elnézte a tabernákulumot. Mikor a Szent egyszer megkérdezte tőle, hogy mit csinál a templomban annyi ideig, egyszerűen csak ennyit felelt: „Én nézem Öt, Ő meg néz engem, s úgy fölmelegsik a szívem.”

Lehet, hogy a Szent Plébánostól tanulta el jó híve ezt az imamódot, hiszen Vianney Szent János mondja, amint Monnin által megírt életrajzában olvassuk: „Nem kell olyan sokat beszélni, hogy az ember jól imádkozzék. Tudjuk, hogy a jó Isten ott van a szent tabernákulumban... kitárjuk előtte szívünket... jól érezzük magunkat az ő szent jelenlétében... Ez a legjobb imádság.” Ezt a módszert egyébként maga Szent Terézia is felhasználta. Ő említi, hogy képtelen volt gondolatait összeszedni, hacsak valami jámbor könyvet nem vett kezébe, és akárhányszor pusztán az a tény, hogy kezében tartotta, bár meg nem olvasott belőle, áhítatba merítette.

Másoknál ez a külső lekötöttség nem elég, mert képzeletük így is szárnyra kel. Az ilyeneknek ajánlatos valami evangéliumi jelenetet maguk elé képzelni. Lehetőleg olyat, amely már magában véve is megragadó, de nem annyira részleteiben, mint inkább általánosan, nagy vonásokban. Ilyen lehet például az édes Úr, amint prédikálva járja Palesztina útjait vagy a Golgota véres jelenete vagy éppen a dicsőséges mennybemenetele és más effélék. Ebben a vázlatoszerű képen azután nagy szeretettel szemlélheti a lélek az édes Mestert.

Szent Terézia Anyánk ezt így írja le: „Onmagába visszahúzódva a lélek gondolhat az Úr Jézus kinszenvedésére, elképzelheti Isten Fiát, felajánlhatja Őt Atyjának; — íme az általános, nem részletező, sőt bizonyos szempontból összegező képek! — S nem fárasztja értelmét azzal, hogy elmenjen keresésére a Kálvária-hegyre, a kertbe vagy az oszlophoz.” (A tőkél. u., 28. fej.) Figyeljük meg az utóbbi részletet:

nem fárasztja magát a részletek „keresésével”, mert a lélek ezeken már túl van. Ezeket már sokszor átélmélkedte. Ismeri jól a Kálvária minden zeg-zugát, úgyszólván még útkanyarulatait, sőt köveit és fűszálait is; miért fárasztaná tehát most ezekkel ismét a lelkét. Ilyenkor már sokkal megnyugtatóbb számára úgy szemlélni a Golgotát, mint az istenemberi szenvedések, gyötrelmek színhelyét, mint a végtelen szeretet egyedülálló megnyilatkozását.

Még világosabban és részletesebben beszél a Szent Anya erről az imáról *Onéletrajzában*, amikor azokról ír, akik mindig okoskodó elmélkedést akarnak végezni, a helyett hogy néha-néha az Úr szent jelenlétében kissé megpihennének.

Ezek — mondja Szent Terézia az ő bájos, csevegő modorában — „azt hiszik, hogy számukra nincs is vasárnap, sem pedig munkaszünet, hanem folyton dolgozniuk kell. Ha nem teszik, idővesztéségnak tartják, pedig hát én nagy nyereségnek tekintem ezt a veszteséget. Inkább képzeljék magukat, mint mondtam, Krisztus Urunk színe elé és *értelmüknek minden további fárasztása nélkül beszélgesse*nek, szórakozzanak vele. Ne törjék a fejüket szép következtetéseken, hanem adják elő ügyüket-bajukat, s gondolják el, mekkora oka volna neki arra, hogy meg ne tőrjön minket a közelében. Egyszer ezt, máskor azt, mert megcsömörlik a lélek, ha mindig ugyanazzal az eleddel tartják. Ezek az ételek igen jóízűek és hasznosak s ha a lélek egyszer rájuk kap, erős táplálékot talál és sok hasznot merít belőlük” (*Onéletrajz*, 13. f.).

Akárhány lélekre egy-egy szentírási szöveg, valamely szállóige vagy valami szép imaszöveg egész különös hatást gyakorol. Ha azt elmondják, lelkük áhítatba merül, összeszedetté lesz. Olyan jellemzők és mindig valami éltető, illetőleg Isten szeretetére gyújtó szikrát rejtenek magukban.

Ilyenféle lüktetett Szent Bernát lelkében, aki a megpróbáltatások nehéz perceiben e pár szóval öntött új erőt a már-már csüggedő régi emberbe: „Bernarde, ad quid venisti?”, Bernát, miért jöttél ide? Vagy gondolhatunk Keresztes Szent János lelkes, önzetlen szívből fakadó felkiáltására: „Uram! Szenvedni és megvettetni érted!” Lizió kis Virágát ez a pár szó röpitette Isten felé: „Csak a szeretet számít!”

Más ilyen szövegek, főleg a Szentírásból: „Örök szeretettel szerettelek téged...” (*Jer.* 31, 3.); „Szeretett engem és önmagát adta értem” (*Gal.* 2, 20.); „Szeretet az Isten...” (*I Jn.* 4, 16.), stb. Az ismert imádságok között is nagyon sok szép és megragadó akad. Ilyenek többek között a P. Condren által összeállított és Olier által tökéletesített „O Jesu, vivens in Maria...”, amelyet gyönyörű magyarázatokkal kísért Tanquerey, Tm. P. Libermann nyomán; vagy pedig: „Transfige dulcissime...”, Szent Bonaventúra imája. Az ilyesmi természetesen kinek-kinek az egyéni tetszésétől is függ.

Az úgynevezett szívembereknek ajánlatos a szeretetre indító gondolatokba mélyedni. Szent Brúnó akár a természet érintetlen szépségét nézte, akár a tiszta kék ég derűjét szemlélte, kis nyíló virágban, viharok harcában, szóval mindenben a végtelen Isten jóságának megnyilatkozását látta. Őt teljesen Istenbe merítette e két szó: „Ó Jóság, ó Jóság!” Assiszi Szent Ferenc éjtszakákat töltött el áradó szívvel

ezt mondogatva: „Én Istenem, én Mindenem!” Ilyen és hasonló gondolatok azután hosszasan képesek Istenhez emelni a szívembert.

Ezeknek szinte ellentétes típusa az akarati embere. Egyrészt már nem képes elmélkedni, mert ez számára már meghaladott álláspont, másrészt viszont nincs benne semmi megindító érzelm és következőleg tele van szórakozottsággal, szárazsággal.

Mit tegyen az ilyen lélek, hogy eljusson az összeszedettség imájának állapotába? *Akarjon szeretni!* Akarja úgy tölteni az imádság idejét, hogy szeresse Istent, szeresse jobban, mint önmagát. A szeretet erényének ugyanis megvan az a nagy előnye a többi erényekkel szemben, hogy aki akarja a szeretetet gyakorolni, már gyakorolja is. Ez a gondolat öntött erőt és vigasztalást a sivatagi apostolának, De Foucauld Károlynak lelkébe is. Ezen a száraz, de nagyon érdemszerző úton jutott az életszentségre P. Ginhac S. J. is, aki egy alkalommal saját maga árulta el egyik szenvedő lelkigyermekének, hogy ő egész addigi életében csupán háromszor kapott érezhető kegyelmet az Úrtól.

Van-e itt szórakozottság?

Felmerül bennünk a kérdés: ha egyszer az *összeszedettség* imáját gyakorolja a lélek, nincs-e akkor teljesen kizárva a szórakozottság lehetősége? Egyáltalán beszélhetünk-e ennél az imánál szórakozottságról? Azt kell felelnünk, hogy az *összeszedettség* imája, neve ellenére sem zárja ki a szórakozottságot. Érdekes erre vonatkozólag Keresztes Szent Jánosnak egyik megjegyzése, aki azt állítja, hogy a szórakozottság „megesik még nagyon mély áhítat esetében is”. (*Kárm. útja, II. k. 11. f.*)

Mi a teendő ilyenkor? Nincs más hátra, mint hogy alázatos lelkülettel elfogadjuk és felajánljuk a jó Istennek ezt a lelki próbát és arra törekszünk, hogy az Ő szent jelenlétében tartsuk magunkat. Itt ismét előtérbe lép az akaratnak rendkívül fontos szerepe az imaéletben, mert jóllehet a szórakozottság megakadályozhatja azt, hogy a képzelet által irányított *gondolataink* állandóan a jó Istennél időzzenek, de semmiesetre sem azt, hogy *akarjunk* együtt lenni Ő Szent Felségével. Az akarat cselekménye ugyanis erejében (virtualiter) tovább is fennmarad, annak ellenére, hogy a képzelet elvonta már onnan gondolatainkat, természetesen az akarat hozzájárulása nélkül.

Úgy gondoljuk, nagy vigasztalására és megnyugtatóására szolgál ez a tény azoknak, akik sokat vesződnek képzeletükkkel, ezzel a ke-replő-malommal, mint Szent Terézia nevezi. (*IV. lakás, I. f.*)

Mikor kezdjük el?

Hátra van még annak megjelölése, hogy mikor térhet át az elmélkedő lélek erre az imára? Mindenesetre szükséges hozzá a nagyfokú, szokásszerű szívtisztaság, a szenvedélyek fölötti uralom, valamint az erényekben való bizonyos gyakorlottság és Isten jelenlétének olyan fokú gyakorlása, hogy már szinte életszükségletté vált. Mindezek úgy szerepelnek itt, mint általános előfeltételek.

Elsősorban tehát szükséges ehhez az imához a nagy *szívtisztaság*, mert csakis a tiszta, földies vágyaktól ment lélek képes a szellemi rész békés, csendes összeszedettségében szemlélni Isten szépségét.

Maga az Úr Jézus is azért mondotta boldogoknak a tisztaszívűeket, „mert ők meglátják Istent” (Mt. 5, 8.). A második követelmény a *szenvedélyek fölötti uralom*. A szenvedélyes lélek ugyanis olyan, mint a szélről hányatott tenger. Ámde hogyan lehetne meg az ilyenben a lelki összeszedettség nyugodt harmóniája? Különben is az összeszedettség imájával a lélek már rálépett a megvilágosodás útjára, ahol főleg az *erényszerzés* nemes munkája vár reá, míg a szenvedélyek viharai legnagyobbbórszt lezajlottak már a lelki tisztulás útján. Az ilyen lélek, akiben tudniillik e három előfeltétel megvan, már szinte természet-szerűleg gyakorolja a negyediket: állandóan *Isten jelenlétében él*.

Ezeket tehát feltételezve, mikor az egyébként buzgó lélek *kezdi izetlennek találni az okoskodó elmélkedést*, sőt az egyáltalán nem sikerül neki és semmi hasznót sem merít belőle, viszont *nagyon jól érzi magát ebben az egyszerű, összeszedett Isten-szemléletben*, amelynek gyakorlásából — úgy látja ő és lelkivezetője is — sok hasznót merít: akkor itt az ideje, hogy áttérjen erre az imamódra.

Hozzátehetjük még, mintegy megnyugtatóul, Szent Terézia Anyánk szavait: „Megjegyzendő, hogy az ember nagyon jól megérzi, vajjon valódi-e az összeszedettsége vagy sem. Mert ha az, akkor valami különös érzelm fogja el, — igazán nem tudom, hogyan magyarázzam meg, de aki tapasztalta, az meg fog engem érteni — tudniillik a lélek úgy van vele, mintha megnyert játszma után fölkelne a játékasztaltól, amennyiben világosan látja, hogy e világ dolgai egy hitvány játéknak figurái. Éppen a legalkalmasabb időben kel föl; s mint aki ellenségei elől erős várba vonul vissza, elvonja érzékeit ezektől a külső dolgoktól, s mélységes megvetéssel utasítja vissza azokat magától. Szemei önkénytelenül lezárulnak, hogy még csak ne is lássa őket többé, de annál tágabbra nyílnak lelki szemei.” (A tőkél. u., 28. f.)

Valóban az a megnyugtató, boldogító érzés, a jól végzett imádságnak a belső tudata, a világi dolgokkal szemben való közömbösség, a lehúnyt szemek és valami édesen szomjas belső látnivágyás: ez mind jellemző tünete ennek az imának és egész biztosan ráismer e jelekből az, akit a jó Isten már idáig vezetett.

A fentiekben megpróbáltuk gyakorlatilag kifejtetni az összeszedettség imájának tereziánus felfogását és az elnevezés létjogosultságát. A továbbiakban vesszük még Bossuet elnevezését, hogy azután áttérhessünk a kármelita iskola klasszikus tanítására a szerzett szemlélődésről.

II. Az egyszerűség imája.

Annak ellenére, hogy nem származik kármelita szerzőtől ez az elnevezés, — bár őt is a Kármel szelleme ihlette — tárgyalás alá vesszük az *egyszerűség imája* elnevezést is, mert nagyon megvilágítja ezen imádságnak mibenlétét és így célunknak megfelel. Adatainkat Tanquerey-től kölcsönöztük. Lássuk most, mennyiben létjogosult ez a név.

Ebben az imában, mint azt már az összeszedettség imájának fejtegetésénél is láttuk, két lényeges vonás van: a jó Istenre irányuló *tekintet és szeretet*. A lélek a hit szemüvegén át szemléli Istent vagy bármilyen Istenre irányuló dolgot, hogy mindinkább felgyulladjon

benne a szeretet tüze; és szeret, hogy minél jobban szemlélhesse Őt. Ha ezt az imádságot megnyilvánulásában megvizsgáljuk, azt kell mondanunk, hogy a lélek tevékenységét és magát a lelki életet is nagyon egyszerűvé teszi.

Az értelmi rész.

Az első szembeötlő egyszerűsítés magában az értelmi részben észlelhető. Az okoskodás mindkevesebb lesz, majd egészen meg is szűnik. Az magától értetődik, hogy a két imádság, tehát a Kármel elmélkedő imája és az egyszerűség, illetőleg az összeszedettség imája között nem lehet éles határvonalat húzni.

Minden természetes fejlődési folyamat zökkenő nélkül szokott történni. Márpedig a természetfölötti, vagy mondjuk így: kegyelmi rendben is van „természetes” fejlődés, amely abban áll, hogy a lélek az egyik kegyelmi fokozatról szinte észrevétlenül, bizonyos szelíd átmenettel jut fel a másikra. Ez annyit jelent, hogy a léleknek nem kell hatalmas lendülettel, emberfeletti erőfeszítéssel — bár mindig föltételezve Isten segítő kezét! — *felugrania* egy bizonyos kegyelmi magasságra, hogy azon továbbhaladjon, hanem a kegyelem *lépcsőjén* vezet fel maga a Szentlélek. Éspedig oly vigyázva, óatosan teszi ezt a Szeretet Lelke, hogy az Istennek élő lélek akárhányszor csak azt veszi már észre, hogy egy bizonyos magasságot elért, a nélkül, hogy tudná, mikor és hogyan történt az.

Szembeötlő ez a jelenség az imaéletnél. Kevésbé kultúrált lelkeknél, de még tanultaknál is nem egyszer előfordul, hogy eljutnak egész az isteni szemlélődés színvonalára és erről sejtelmük sincs mindaddig, míg valaki föl nem világosítja őket. Ezen az alapon az imaélet fejlődését egy enyhe árnyalatú színskálához lehetne hasonlítani, amelyben oly finom tónusokban megy át egyik szín a másikba, hogy részleteiben vizsgálva, úgyszólván észrevétlenül az átmenet.

Kísérjünk figyelemmel egy lelket az imádság útján. Lássuk először az *értelem* munkájának leegyszerűsítését.

A lelki élet komoly megalapozásához szilárd meggyőződésekre van szükség; de egyébként is a kezdőlélek még tele lévén a világ szellemével, bizony a jámborabb érzelmek felkeltéséhez hosszú *megfontolásokra* van szüksége. Ezek az okoskodások fölöelték a vallás alapigazságait, ezeknek viszonyát a lelki élethez. Alaposan átelmélkedte a lélek az erényeket is mint a szenvedélyek ellenszerét; felkutatta az erények forrását, alapját, szükségességét, megnyilvánulásait, a hozzájuk vezető eszközöket; majd lassan előforrásoztak a lélek mélyéről a hála, szeretet, bűnbánat, alázatosság, stb. érzelmei is.

Már ott tart a lélek, hogy nem kell magában felkeltenie a meggyőződést egyes igazságokra vonatkozólag, mert e meggyőzések már sajátját képezik. Ilyenkor az előbb említett érzelmek könnyedén jelentkeznek, mert már megszokta a lélek, hogy az isteni igazságok légkörében éljen.

A következő szellemi lépcsőfoknál a lélek már nem elmélkedik részletes igazságokról. Az egyszerűsítés itt még nyilvánvalóbb. Az egyes igazságok ugyanis oly biztosaknak, oly világosaknak tűnnek fel a lélek előtt, hogy nem érzi szükségét annak, hogy azokat aprólékosan átvizsgálja, hanem egyetlen vagy legalább is néhány általános

értelmi tekintetben annak egész tartalmi gazdagságát átlátja. Mindezt pedig nem erőltetve, hanem könnyedén és élvezetesen teszi. Így, ha imájában az Atya fogalma ötlük fel előtte, azt oly gazdagnak, oly tartalmasnak találja, hogy hosszabb ideig képes teljesen lekötni belső világát. Az is megtörténik ebben az imában, hogy a lélek előtt csak valami homályos fogalom van a jó Istenről vagy az isteni dolgokról, ez azonban teljesen elég arra, hogy hosszasan megtartsa őt Isten szerető jelenlétében. Ez utóbbi állapotot mint imát, talán úgy lehetne legtalálókban jellemezni: a tökéletes Istenre-hagyatkozás imája.

Az akarat.

Az akarat nyomon követi az értelmet. Minél egyszerűbbé válik az értelem, annál egyszerűbbé lesznek az akarat által felindított érzelmek is. Kezdetben — mint már láttuk — számosak voltak és gyakran váltakoznak: öröm, szeretet, hála, együttérzés a szenvedő Úrral; bűnbánat, javulás vágya, az isteni segítség kérése, stb. Ezek egymást váltogatták sűrű egymásutánban.

Mikor azonban a lélek elérkezik az egyszerűség imájához, mindez megváltozik. Egy és ugyanazon érzelem már hosszasan lekötí az akaratot. Egyetlen gondolat, — például a szenvedő Úr Jézusra — és az akaratban máris fellángol a szeretet tüze. Ilyenkor az ajkak némák. Az első gondolat mint valami tüzes bélyeg, bent ég az akaratban. Újabb gondolatsor hamarosan nem is követi, de azon néhány perc tartama alatt, amíg hatását érezteti, — ami a lélek haladásával egyre hosszabb lesz — az egész lelket, hogy úgy mondjuk, megszállva tartja.

Igaz, nem tölti ki egyetlen érzelem az imádság egész idejét, de aránylag nagyon kevés szükséges és elég az ilyen lélek számára. Amikor ugyanis egy gondolat és érzelem már nem tudja lekötí az akaratot, át kell térnie egy másikra, mert különben veszélyes tétlenségbe esik a lélek. Erről az imáról mondotta Szent Terézia, hogy a Miatyánk egyszeri elmondására rámegy egy óra. Emlékezzünk csak vissza, Szent Terézke könnyekig meghatódott azon egyetlen szó elgondolásán: Miatyánk! Az egyszerűség imájának állapotában volt ő akkor.

Egyszerűség az egész vonalon.

Ez az egyszerűség azután rányomja a maga jellegzetességét az ember egész lelkületére és lelki életére. Rendesen egy gondolat uralkodóvá válik a lélekben és az vezeti minden gondolatát, minden tettét. Az egyiket az engesztelés vágya hevíti, a másik áldozattá akar lenni Isten kezében, egy Szent Ignác előtt Isten dicsősége lebegett, Szent Terézke a szeretet hivatását vallotta magáénak, Bosco Szent János csak a lelkek üdvéért égett, stb.

Ez az egységes célgondolat nagyon összeszedetté teszi a lelket, hiszen szükségképen Isten áll gondolatainak, szavainak és tetteinek középpontjában. Az ilyen léleknél a munka éppen úgy, mint a szórakozás és pihenés, egyszóval *minden imádsággá válik*. Valódi eszmény minden lelki ember számára, hiszen így lesz igazán a szoros

értelemben vett imádság ideje, csupán bensőségebb folytatása annak, aminek ügyis egész napját be kell töltenie: Isten szeretetének!

Térjünk át ezekután a szerzett szemlélődés tanulmányozására.

III. A szerzett szemlélődés.

Közvetlenül a Szent Terézia halála utáni időkben élénk aszkétikus, illetőleg misztikus irodalmi tevékenység színhelye lett a Sarutlan Kármel. A két szent Rendalapítónak, Teréziának és Keresztes Jánosnak nyomán haladó utódok, sőt nem egy esetben kortársak, e Szentek tanítása és iratai alapján haladtak, amikor egy új fogalommal gazdagították az imaélet irodalmát. Ez a fogalom, ez az új kifejezés: *a szerzett szemlélődés*.

Alapjai kétségtelenül megtalálhatók a régebbi korok nagy misztikus tudósainál is, amilyenek voltak: Richardus a S. Victore, Aquinói Szent Tamás, Kartauzi Dénes. Voltak azonban olyan korok is, amikor az effajta kérdések nem érdekelték az embereket, s a nagy gonddal és tudással megírt könyveket a feledés pora borította a könyvtárak mélyén. A kármelita iskoláé az érdem, hogy ezeket a feledésbemerült elemeket ismét feltárták és Szent Terézia, valamint Keresztes Szent János nyomán kifejlesztették. Tanításuk elterjedt lassankint az egész Egyházban. Más Rendek is átveszik a szerzett szemlélődés tanát, neves teológusok hirdetik, a quietizmus vádjával szemben 1687-ben római pártfogásban is részesült, és XIV. Benedek pápa a Ritskongregáció számára írt Katekizmusában mint a hittudósok közös megegyezéssel vallott tanítását (*doctrina communis theologorum*) adja elő.

Századunk elején élénk viták homlokterébe jutott az a kérdés, vajjon mindenki hivatott-e a misztikus szemlélődésre? Voltak, akik azt vallották, hogy ezt az imafokozatot mindenki elérheti, s ezek, az angersi Saudreau abbéval az élükön természetesen tagadták a szerzett szemlélődés tanát, azt állítva, hogy az érzelmi (affektív) imát közvetlenül az isteni, tehát beöntött misztikus szemlélődés követi. Az ellentábor főalakja P. Poulain jezsuita, a neves lelki író volt, aki viszont a szerzett szemlélődés létjogosultsága mellett döntött. A kármeliták — szinte magától értetődik! — mindig vallották a szerzett szemlélődést, hiszen ez számukra annál kedvesebb tanítás volt, mivel többszázados rendi hagyomány patinája ékesítette azt.

Ma már a szerzett szemlélődés nem képezi vita tárgyát. Létjogosultságát általánosan elismerik. Ezt a tényt szemmel kell tartanunk, ha a közelmúlt évtizedek lelki íróinak műveit forgatjuk, akik még a vita folyamán írtak. Teljes világosság kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy sem Szent Terézia, sem pedig Keresztes Szent János nem említik a szerzett szemlélődést *ezen a néven*, de mindketten írnak egy *bizonyos szemlélődő imáról*, amely még nem nevezhető beöntött vagy misztikus szemlélődésnek, de elmélkedő imának sem. Ez az ima, amely nem más, mint a szerzett szemlélődés, közvetlen előkészületül szolgál az isteni szemlélődésre, amint ezt később kifejtjük.

Miért éppen a Kármel?

Érdekes kissé belemélyedni már csak mint kortörténeti kérdésbe is, hogy miért éppen a Sarutlan Kármelen alakult ki először általános érvénnyel a szerzett szemlélődésről szóló tanítás? Ennek ma-

gyarázata az, hogy a Sarutlan Kármelben kezdettől fogva élénk kapcsolatban volt a gyakorlati szemlélődő élet a szemlélődés elméletével. A Kármel mindenkor a szó szoros értelmében a szemlélődés iskolája volt.

A jó Isten áldása szemmelláthatólag kísérte Szent Terézia zárdalapításait. Az Eredeti Szabállyal a szemlélődő életet is felújította a Szent, és pedig nem csupán névleg, hanem valóságban is. „Mí, akik a Kármelnek ezt a szent ruháját viseljük, — írja — *valamennyien* arra vagyunk hivatva, hogy elmélkedjünk és *szemlélődjünk*.” (V. lakás, I. f.) A Szentanya már remete őseinkre való tekintettel is elvárja minden kármelitától ezt a szemlélődésre való törekvést, és nem hiába, mert így írhat: „Az Úr akkora kegyelmeket áraszt ezekre a zárdákra, hogy ha akad is egyik-másik nővér, akit az Úr elmélkedés útján vezet, a többiek *valamennyien* elérik a tökéletes szemlélődés fokát.” (Alap. k. IV. f.) Ugyanez a szemlélődő eszmény élt az akkori férfizárdáinkban is, és pedig nem kevesebb gyakorlati eredménnyel.

A sarutlan atyák voltak a kármelita nővérek lelkipavezetői. Azt adták nekik, amit maguk is átéltek. Micsém természetesebb, mint hogy a kezdő lelkeket éppen úgy, mint a haladókat, nekik kellett a tökéletesség csúcsaira, a szerető szemlélődés misztikus Kármelhegyére felvezetniök. Ezt pedig a legrövidebb úton igyekeztek elérni, amiben Szent Terézia maga járt elől jó példával. Az elmélkedést nem tekintette ő másnak, mint az első lépcsőfoknak, amelyről hamarosan a szeretet magaslatára kell jutnia a léleknek. Állandóan elmélkedni nem mindenki képes, „ellenben minden lélek tudja szeretni Istent, s a tökéletesség sokkal inkább fordul meg ezen, mint az elmélkedésen”, írja a Szentanya. (Alap. k. V. f.)

Ezért ajánlja a belső ima útján haladó lelkeknek, hogy „ne fordítsák egész idejüket elmélkedésre . . . , hanem inkább . . . értelmüknek minden további fárasztása nélkül beszélgessenek, szórakozzanak” az Úrral (Onéletr. XIII. f.). Ezek a beszélgetések mind hosszabbak lesznek, mind bensőségesebbekké válnak, érlelik a lelket arra, hogy szeretete növekedtével imája is egyszerűbbé váljék. Az Istennel társalgó lélek egyre kevesebb szóval él, imája lelki viszonylatban is csendesebbé, halkabbá válik, most már szeret itt-ott megpihenni minden szó nélkül isteni szerelmesének szívében. Ezek azonban még csak röpké pillanatok, és rendszeren még az elmélkedés kenyerén él a lélek. Mind ezt a mindennapi tapasztalat igazolta a Sarutlan Kármel életében, és mivel vezetők és vezetettek élték ezt a szemlélődő életet, — tudniillik a szemlélődésre való törekvés életét — természetszerűleg ötlött fel a megoldásra váró kérdés: mikor lép be a lélek az isteni szemlélődés állapotába? Van-e közte és az elmélkedő ima között egy közvetítő imafokozat?

A szemlélődés felé.

A fenti kérdés minél világosabb megoldására ajánlatos lesz eldönteni azt, hogy miben is áll az isteni szemlélődés. Nagyon megszívlelendő P. Gabrielnek (a S. M. Magdalena) meglátása ezzel kapcsolatban. (La Contempl. acquis. 31—35. o.) Azt állítja, és pedig teljes joggal, hogy a kármelita iskola szerzői kivétel nélkül Szent Terézia nyomdokán haladnak annak eldöntésében, hogy hol kezdődik a be-

öntött szemlélődés. Ámde Szent Terézia valahányszor *szemlélődésről* beszél, mindig a beöntött szemlélődést érti alatta. Ez eldöntött tény. Jellegzetes nála az is, hogy a szemlélődés tényét nem elméletileg, hanem *tapasztalat* alapján állapítja meg. Tehát akkor lesz „természetfölötti”, — a Szentanya gyakori kifejezése! — vagyis misztikus, Istentől a lélekbe öntött valamely ima, amikor a lélek *tapasztalja*, tudatában van annak, hogy Isten működik benne, *érzi*, hogy szerepe Istennel szemben passzív.

Első foka ennek a „természetfölötti” szemlélődésnek a nyugalmi ima: „időszerűnek tekinténem — írja Terézia — néhány szót ejteni a *tiszta szemlélődésnek* első fokáról, amelyet azok, akik ismerik, nyugalmi imának szoktak nevezni”. (A töké. u. XXX. f.) Ebben az imában a lélek világosan érzi, hogy akaratát foglyul ejtette Isten: „Az összes lelki tehetségek elcsendesülnek s a lélek *megérti* . . ., hogy ott van az ő Istenének közelében. *Érzi* azt is, mily kevés kell már ahhoz, hogy az egyesülés révén összeforrjon Övele.” (A töké. u. XXXI. f.) Ilyenformán tehát a beöntött szemlélődés olyan szemlélődő ima, amelyben a lélek érzi, hogy Isten működik benne.

Következőleg az az ima, amely a nyugalmi imát megelőzi, s amelyet Szent Terézia az összeszedettség imájának nevez, még nem „természetfölötti”, de viszont már nem is nevezhető elmélkedésnek, hanem inkább úgy mondhatnók, hogy út a szemlélődés felé. Van már benne valami a szemlélődésből, de még nem egészen az. Ezt nevezük mi szerzett szemlélődésnek.

Keresztes Szent János még közelebb visz bennünket az igazsághoz. Nála a szemlélődés sokkal tágabb keretek között mozog, mint Szent Teréziánál. Világos, hogy az az imádság, amelyet ő a Kármel-hegy útjának 12—15. fejezetében leír és szemlélődésnek nevez, nem lehet azonos a nyugalmi imával, amely mint láttuk, első foka az isteni szemlélődésnek. Kell tehát lenni egy szemlélődésnek, amelyre saját erőnkől törekedhetünk, feltételezve természetesen a jó Isten kegyelmét, és amelyben még nem érvényesül az előbb említett *tapasztalati* elem, vagyis nem érezzük Isten működését bennünk.

Tehát Keresztes Szent János és vele a hagyományos kármelita tanítás ellenmond Szent Teréziának? Legkevésebbé sem. Az összes kármelita szerzők megegyeznek abban, hogy az *isteni* szemlélődés a nyugalmi imával kezdődik, de Keresztes Szent Jánossal együtt szemlélődésnek neveznek egy alacsonyabb fokú imát is, csak egy jelzőt tesznek hozzá és úgy nevezik: *szerzett* szemlélődés. Ebben tehát még a *lélek cselekményét* segíti csupán a kegyelem, míg a beöntött szemlélődésben a Szentlélek sajátos működése felemeli a lelket annak minden hozzájárulása nélkül.

Azt kell tehát mondanunk, hogy a Kármel elmélkedő imája (amelyikben már erősen érvényesül az affektív elem) és a beöntött, vagyis isteni szemlélődés között, van egy közvetítő, vagy ha úgy tetszik, átmeneti imakegyelem, amelyre jellemző az értelmi és akaratí tevékenység nagyfokú leegyszerűsítése s a lélek csendjében uralkodó összeszedettség. Ebben az imában a lélek mintegy befelé tekint és szeretetteljes figyelemmel szemléli a kegyelem által benne lakozó Istent. A szó tágabb értelmében tehát nyugodtan nevezhetjük szemlélődés-

nek, hiszen lényegét illetőleg természetfölötti, csakis módját tekintve emberi, amennyiben saját tevékenységünkkel megszerezhetjük.

A szerzett szemlélődés természetét ilymódon megismerve, lássuk, beszélnek-e Szent Terézia Anyánk és Keresztes Szent János Atyánk a fenti leírásnak megfelelő imáról, amely tudniillik megelőzi, előkészíti és mintegy bevezeti a lelket a természetfölötti szemlélődésbe.

Szent Terézia tanítása.

Említettük az előbbieken, hogy a lélek haladásával arányosan, mind egyszerűbb lesz imája is, kevesbedik az értelmi rész okoskodása, hogy átadja helyét a jó Istenre irányuló szeretetteljes, egyszerű tekintetnek. Mármost, szüntessük be az okoskodást és ne gondoljunk semmire, hogy ezt az imát elérjük? Vajjon mit szól ehhez Szent Terézia, a lelki élet nagy mesternője? Nem fogja ezt az erőltetett eljárást helyeselni. Így ír: „Nem tudom megérteni, hogy hacsak Isten nem küldött rá (a lélekre) elragadtatást, miképen akadályozhatná meg az ember értelmének működését a nélkül, hogy abból ne származzék több kár, mint haszon.” (IV. lak. III. f.) Állítását négy érveléssel támogatja, amelyekből kitűnik, hogy mit ítél el és mit helyesel.

Csak ezt az egyet ítéli el: a *gondolkodás* beszüntetését. Azt írja többek között: „minél jobban erőlködünk semmit sem gondolni, annál jobban fog bennünket maga ez az erőlködés arra vinni, hogy sokat gondoljunk” (IV. lak. IV. f.). Nem sokkal utóbb azonban maga ajánlja az *okoskodás és elmélkedés* beszüntetését, mikor érzi erre a jó Isten hívó szavát az összeszedettség imájának kegyelme által: „Mikor érzi az összeszedettségi ima kegyelmét, jól teszi, ha szép csendesen és minden erőltetés nélkül *beszünteti az okoskodást és elmélkedést*, a nélkül azonban, hogy az értelemnek vagy képzetnek működését ilyekeznek teljesen felfüggeszteni.” (Ugyanott.)

Mi más ez „az okoskodásnak és elmélkedésnek beszüntetése”, mégpedig éppen akkor, amikor a lélek „*érzi*” erre a jó Isten kegyelmét, mint a szerzett szemlélődés, amely mint említettük, azonos az összeszedettség imájával. Ennek a tételnek fontossága egyébként majd Keresztes Szent János tanításának kifejtésénél fog kitűnni.

Másutt még világosabban ír a Szentanya erről az imáról. Kifejti, hogy egyesek, akik már megkapták a tökéletes szemlélődés kegyelmét, szeretnének abban állandóan megmaradni, ez azonban lehetetlen. Viszont úgy érzik, hogy képtelenek az elmélkedésre is, mert az meg nem elégíti ki őket. Ám a Szent így buzdítja az ilyeneket: „Ha az említett tűz (a szeretet) nem ég az akaratban és az ember nem érzi Isten jelenlétét, meg kell Őt keresnünk”... (VI. lakás. VII. f.) A tétlenkedés csak idővesztés: „ne álljunk ott bambán és ne vesztessük az időt”, mondja pár sorral alább, hanem értelmünk foglalkozzék az Úr életével, halálával, stb. Nem kívánja itt a lélektől, hogy újra álljon neki az elmélkedésnek, hanem csak azt, hogy *szemlélje* ezeket az igazságokat, mert hiszen — írja a továbbiakban — „nem egy és ugyanaz a dolog, vajjon az értelmünk gondolkodik-e, vagy pedig egyszerűen szemléli azokat az igazságokat, amelyeket az emlékezőtehetség elébe tart”. (Ugyanott.)

Szent Terézia tehát megengedi, hogy a lélek képtelen ilyenkor már az elmélkedésre, de tagadja, hogy az említett titkok és igazságok

nem lennének képesek lekötni a lélek figyelmét. „Hiszen ellenkezőleg minduntalan reájuk gondol — írja — ... Hiszen ez mindmegannyi égő szikra, mely szükségképen felgyullasztja az ő szeretetét az Úr iránt... ezeket a titkokat sokkal alaposabban érti meg, mint azelőtt; értelmé oly világosan fogja fel őket és emlékezetébe oly élénken vésődnek belé, hogy *maga az a látvány* (tehát nem okoskodások sorozata, hanem egyetlen tekintet!): az Úr a Getsemáni-kertben, a földre borulva, azzal a rettenetes verejtékkel: mondom, ez *maga* elégséges neki egy órára, sőt néhány napra is ahhoz, hogy *gyermeki bizalommal nézze*, kicsoda Ő és belássa, mily hálátlanok voltunk mi ekkora és ily kinnal járó jótéteménnyel szemben. Rögtön ott van az akarat is, — esetleg ugyan elérzékenyülés nélkül — s szeretné valami módon meghálálni ezt a nagy kegyelmet...” (VI. lak. VII. f.)

A fentiekben egész világos képet nyújt nekünk Szent Terézia a szerzett szemlélődésről. Nem említi ugyan ezen a néven, de leírásából világos, hogy erről beszél. Egyébként az ő korában ez a kifejezés még nem volt használatos, nem csoda, ha írásaiban nem él vele. De amit mond, az tökéletesen ráillik a szerzett szemlélődés állapotában levő lélekre. Mindenekelőtt az, hogy a lélek nem képes már elmélkedni, de ég az istenszeretet utáni vágytól. Hiába, mert neki is keresnie kell az isteni Jegyest, hogy lelkében felgyulladjon a tűz. Fáradtsága gazdag gyümölcsöket terem: egyetlen értelmi kép, egyetlen tekintet a szenvedő Úrra „elég egy órára, sőt néhány napra is”, hogy szerető szívvel és gyermeki bizalommal szemlélje Őt.

Ezekután azt kell mondanunk, hogy a kármelita iskola kifejezése nagyon találó és szinte magának a Szentanyának szavai készítenek bennünket arra, hogy ezt az imát, amely legközelebbi előkészület a tökéletes szemlélődésre, *szerzett szemlélődésnek* nevezzük.

Keresztes Szent János tanítása.

Szent Teréziával teljes összhangban, Keresztes Szent János is beszél a léleknek arról az állapotáról, amikor az nem képes többé haszonnal elmélkedni. A Szent Doktor tanítása szerint is az ilyen léleknek abba kell hagynia az okoskodást és a hitnek egyszerű, szerető tekintetével kell Isten felé fordítania figyelmét. Két okkal támogatja ezeket az állításait. „Az első az, — írja — hogy bizonyos értelemben a lélek már megkapta mindazt a lelki hasznót, amit az Istenre vonatkozó dolgokból elmélkedés és okoskodás útján merített... A második ok az, hogy a lélekben megvan már lényegében, sőt szokássá vált benne az elmélkedésnek szelleme.” (Kárm. útja, II. k. XII. f.)

Az első ok alapján a lélek nem talál semmi szellemi ízt és lelki hasznót az elmélkedésben. A másodiknak pedig az a magyarázata, hogy a sokszor ismételt cselekmények szokást hoznak bennük létre. Ámde az elmélkedésben Istenre vonatkozó ismeretet és szeretetet merítünk, amelyek mindegyike egy-egy cselekmény. „A cselekmények egymást érik s végre szokássá tömörülnek... Amit tehát a lélek eladdig nagy munka árán, egyes igazságokról elmélkedve alkalmasszerűleg merített: ez most a hosszas gyakorlat folytán szokássá, készséggé vált benne, vagyis egy Istenre vonatkozó általános, szeretetteljes tudattá, amely már nem irányul többé erre vagy arra az igazságra, mint tette annakelőtte... Amint megjelenik Isten színe előtt,

feléled benne ez az *általános szeretetteljes, békés és nyugalmas ismeret*, amelyben issza a bölcseséget, a szeretetet és a boldogságot.” (Kárm. útja, II. k. XII. f.)

A Szent három ismertetőjelet ad annak eldöntésére, hogy mikor kell a léleknek elhagynia az elmélkedés okoskodásait és belépnie ebbe a szeretetteljes szemlélődésbe. Az első a már említett *képtelenség az elmélkedésre*; a második az, hogy bár az elmélkedés untatja, más gondolatok *s a világ dolgai sem érdeklik*; a harmadik és legbiztosabb tünet, hogy a lélek *jól érzi magát ebben az egyedüllétben*, amelyben a nélkül, hogy valami határozott dologra gondolna, szeretettel figyel Istenre és élvezzi a belsejében uralkodó békét és nyugalmat. (Kárm. útja, II. k. XI. f.)

Mindhárom jelnek együttesen kell meglennie a lélekben, hogy elhagyhassa az elmélkedést és beléphessen ebbe az aktív vagy szerzett szemlélődésbe. Keresztes Szent János tehát kifejezetten ír erről az imáról mint szemlélődésről, míg Szent Terézia ezt a szót: szemlélődés, nem alkalmazza az imádság ezen fokára, bár — mint láttuk — magáról az imáról ő is kifejezetten ír.

Még sok kármelita szerzőt lehetne itt felsorakoztatni, akik foglalkoztak ezzel a tárggyal, éspedig már a *szerzett szemlélődés* neve alatt, de nekünk e két nagy Szent tanítása elég tekintély ahhoz, hogy mind az imádság tényét, mind pedig annak elnevezését igazolja.

Az eddigiekből azt a végső következtetést is levonhatjuk, hogy *erre a szemlélődő imára mindenki eljuthat*, sőt ha valaki *komoly* lelki életet él, annak imájában mint természetes fejlődési fokozat szerepel a szerzett szemlélődés. Ezt a tényt neves teológusok bizonyítják, akik azt állítják, hogy erre a szemlélődő imára minden lélek hivatalos. Ebben egyébként mi nem is látunk semmi nehézséget, hiszen a lelki vezetésben — tehát a gyakorlatban — mindennapos tapasztalat, hogy nemcsak a kármeliták, de a legkülönbözőbb foglalkozású világiak is elérik ezt az imát, mihelyt a szükséges előfeltételeket megvalósították lelkükben. Ezen előfeltételek pedig: a szívtisztaság, minden ragaszkodásról való lemondás, az alázatos Istenre-hagyatkozás és a rendszeres elmélkedő ima gyakorlása. Márpedig ezen előfeltételeket egy kis igyekezettel és a jó Isten mindig föltételezett segítségével mindenki megvalósíthatja.

*

Teológiai megfontolás.

Egész röviden akarjuk e tanulmány végén tárgyalni a szerzett szemlélődés elméletét. Röviden azért, mert elsősorban a gyakorlatiaságra törekedtünk; mégis tárgyalni azért, mert méltó, hogy a teológia szabatosága koronázza meg az imáról szóló fejtegetésünket.

Mindenekelőtt Joseph a Spiritu S. meghatározását adjuk a szerzett szemlélődésről, mint olyant, amely szigorúan megfelel a skolasztikus szabályoknak: „Saját igyekezetünkkel szerzett, egyszerű és mélyreható szemlélete az igazságnak” (*Curs. theol. myst. schol. T. II. D. VIII. q. I.*). Ezen szemlélethez természetesen feltételezzük a hit fényét. Egyszerű és mélyreható ez a szemlélet, mert hiszen a lélek itt már nem okoskodik, hanem az előtte levő igazságot behatóan, figyelmesen és szeretettel szemléli.

Ez a szerzett szemlélődés közvetlenül a természetes ész fényéből

táplálkozik, bár tökéletes kibontakozásához szükséges a hit fénye is. Ennek pedig az az oka, hogy csakis a minden érzéki hasonlatosságból kivetkőzött értelem képes meglátni az igazságot a maga teljességében. Ámde a szerzett szemlélődés meghatározásában láttuk, hogy az az *igazságnak egyszerű szemlélete*. Következőleg, tökéletes kibontakozásához szükséges a hit, amely eltávolítja az értelmet a földi, érzékelhető valóságoktól és beléárasztja abba az érzékekkel föl nem fogható sötétség sugarát, ami nem más, mint a hit fénye és amely egyedül képes megvilágítani az igazságot úgy, amint van.

Az értelemnek, hogy a hit által tökéletesen ismerje meg a jó Istent, olyannak kell lennie, mint a tükör, mondja Antonius a Spiritu S. A tükörnek pedig — folytatja ugyanő — három tulajdonsága van: *körülhatárolt, nem változékony és tiszta*. Az első tulajdonság akkor van meg az értelemben, ha figyelmét elzárja mindattól, ami nem Isten, és a hit fényében törekszik az összeszedettségre. A második tulajdonság által mind kevésbé támaszkodik a maga nagyon is változékony értelmi munkájára, hanem egyre jobban érvényesül benne Isten indítása. Végül a harmadik által eltávolítja magától mindazt, ami nem tiszta. (*Directorium Mysticum, Tr. III. Disp. I. s. IX.*)

Mikor ez a három tulajdonság megvan az értelemben, akkor a léleknek önmagában kell felkeresnie és szemlélnie a jó Istent, hiszen az emberi lélek az Apostol szerint Isten temploma (*II Kor. 6, 16.*). Azonban most már nem az egyes isteni tulajdonságokat szemléli külön-külön, hanem inkább valamennyit együtt egy *általános* fogalomban. Mindez pedig azért van így, mert az értelem most már nem képes „jóllakni” egy-egy isteni tulajdonsággal, neki az *egész* kell. Nem mintha magába tudná fogadni a véges értelem a Végtelent végtelen módon, hanem igenis vágyódik az egész után, úgy amint van, de a maga véges módján. Az értelmet követi az akarat és kívánja, szereti az egyetemes jót. Ez pedig nem más, mint maga az Isten, szemben a teremtettt javakkal, amelyek csak részleges „jó”. Így tölti be Isten önmagával a léleknek mindkét tehetségét ebben az imában. (*V. ö. Dir. Myst. Tr. III., Disp. I., s. IX.*)

Ha a szerzett szemlélődés *létesítő okát* keressük, akkor elsősorban az *elmélkedő imára* esik tekintetünk. Rendes körülmények között ugyanis az elmélkedés gyakorlata vezet fel bennünket az aktív szemlélődés magaslataira. A hit és szeretet szintén két létesítő oka ennek az imának. A *hit* ugyanazt a szerepet tölti be itt, mint a beöntött szemlélődésnél a bölcsesség és értelem ajándéka, tudniillik megvilágosítja és az isteni dolgokhoz emeli az értelmet. Csakhogy, amíg a beöntött szemlélődésnél a bölcsesség és értelem ajándéka által Isten valósággal önmagába meríti a lelket s az szinte kézzelfoghatóan tapasztalja, vagy mondjuk úgy: szemléli Őt minden egyéni erőfeszítés nélkül, addig a szerzett szemlélődésben a lélek maga törekszik Isten felé s a sötét hitben szemléli isteni Szerelmesét és az előbbi két ajándék csak itt-ott, futólag érinti a lelket. Azonban nincs olyan szemlélődés, amelyben az akarat tétlenül tudná nézni az értelem telítettségét és felemelkedettségét a nélkül, hogy a *szeretet* tüze fel ne lobbanna benne. Így lesz a szerzett szemlélődés gyermeke nemcsak a hitnek, hanem a szeretetnek is.

Tárgya elsősorban az *isteni Fölség*, akár önmagában mint Isten-

ben, akár szent emberségében szemlélve, amely utóbbit oly melegen ajánlja Szent Terézia. (*Önéletr.* XXII. f.) Másodsorban azonban a *teremtmények* is szolgálhatnak tárgyul ezen imában, amennyiben Isten kezenyoma minden teremtményén megtalálható, a kicsiny hangyától kezdve egész az óriás, száguldó égitestekig.

Fokozatai is vannak ennek az imának, mégpedig éppen a szemlélődés tárgya szerint. Általában két fokozatot különböztetnek meg: a képzeleti és értelmi fokot.

A *képzeleti* aktív szemlélődés a teremtet látható dolgok körül forog: az érzékelhető dolgok útján emeli fel a lelket mindennek ősa, a jó Isten felé. Az úgynevezett *értelmi* fokon a lélek már a láthatatlanok világába jut. Ezen a fokon a lélek a hit fényénél szemléli a hitigazságokat, az örök dolgokat, az egylényegű és háromszemélyű Istent. Ezen a fokon a lélek már jóval egyszerűbb, mint volt az elsőn és itt már a képzelet nem sok támaszt nyújt az imába merült léleknek.

*

Tanulmányunknak végére jutottunk. Ami ezután következik az imaéletben, az már független az emberi erőfeszítésektől és csakis a jó Isten adhatja meg akkor és annak, amikor és akinek akarja. Hogy azonban valóban megadja, ahhoz a legjobb *előkészület* az összeszedettség, illetőleg egyszerűség imája, vagy amint mi neveztük, a *szerezett szemlélődés*. Itt is érvényes a tereziánus elv: tegyük meg a magunkét s Isten bizonyára nem fog mögöttünk maradni a nagylelkűségben!

P. Lucían kármelita.

Felhasznált forrásmunkák:

Szent Terézia művei.
Keresztes Szent János művei.
Ven. Joannes a J.-M.: *Instructio Novitiorum*.
Ven. Joannes a J.-M.: *Theologia Mystica; Schola or. et contemplationis*.
Thomas a Jesu: *Contemplatio acquisita; via brevis et plana orationis mentalis*.
P. Juan de Jesus Maria: *Tratado de oracion*.
Antonius a Spritu S.: *Directorium mysticum*.
Joseph a Spiritu S.: *Mystica Isagoge*.
P. Theodore de Saint-Joseph: *Essai sur l'oraison selon l'école carmelitaine*.
P. Gabriele di S. M. Maddalena: *La contemplazione acquisita*.
Tanquerey: *Précis de Théologie Ascétique et Mystique*.
Müller S. J.: *Aszkétika*.
Analecta O. N. 1937.

Könyvek

Értékes vállalkozás.

A papság szorgalmas írója, Schnattner Szigfrid O. S. B. vállalkozott arra, hogy olyan Kalendáriumot készít, amely örökös naptár lehet a papok számára.

Komoly előtanulmányok után írta meg könyvét. Előszavát leköljük itt. Hamarosán nyomdába kerül. A ft. Testvérek figyelmét valóban megérdemli.

ELŐSZÓ.

Személyében ismeretlen paptársam keresett meg levelével. Így ír: Tanítson meg bennünket továbbra is Jézust szeretni.

Pontosan ezt akartam ezzel a kis munkámmal is. Mi, papok, az esztendő minden áldott napján jobban és jobban szeressük Mesterünket, Jézus Urunkat, és így minden napunk legyen istenszolgálat.

Kitűnő elmélkedő könyvek, eredeti vagy fordításban megjelent gondolatközlő forrásmunkák vannak a magyar papság imázsamolyán. Úgyes, gyakorlati útmutatók is találhatók papi életünk számára a könyvtárunkban.

Ebben a kis állandó naptárban, *de die in diem* szerettem volna az elméletet és gyakorlatot összekapcsolni: *Jézust szeressük*

1. *a Szentírásban.* Ezért ad e kis munka mindennapra egy-egy szentírási textust. Nekem volt erre szükségem és nem paptársaimnak! Csodálatos és kimeríthetetlen gazdagság tárult elém ebből a Könyvből, míg azt 365-ször fellapoztam. És nyomában a döbbenet: ismerjük-e az Írásokat? ...

2. *a szentmisében,* ahol Jézus csodálatos lealázkodásában oly égerberagadó bizonyítékát adja végtelen szeretetének napról-napra, éppen a pap kezében. A legkisebb rubrika pontos megtartásában Jézus Jegyesének, szeplőtelen Egyházának féltő aggodását lássuk, amellyel ezt a nagy titkot körülveszi. Minden *vasárnapunk* ennek a gondolatnak jegyében legyen elsősorban is istenszolgálat;

3. *a zsolozsmában,* az Egyház imaéletének ebben a remek és örök szívverésében is Jézust szeressük, aki velünk, bennünk, sőt itt bizonyos értelemben helyettünk imádkozik. Minden *hétfői* napunk így legyen istenszolgálatunk hódolata;

4. *a szentségeken,* melyeknek kiszolgáltatói vagyunk. Főként az ordinációban, mely által Jézus barátaivá, Isten munkatársaivá lettünk, hogy a népnek atyja, barátja, papja legyünk. Minden *keddi* napunk így váljék istenszolgálatá;

5. *az A. C. szerinti egyházközségi életben,* ahol a felelős lelkipásztor egészen összeforrhat népével és itt tudja legjobban megvalósítani a corpus misztikum egységét. Minden hét *szerdája* így legyen Krisztus papjának a cselekvő szolgálat ideje;

6. *az Eucharishtiában.* Egyházunk minden rubrikáját, szabályát és intézkedését e nagy Szentség körül mint tiszta gyolcsot tekintsük, amelybe arimathei Józsefként gyengéd finomsággal takarjuk Jézus Urunk áldott szent testét. Minden *csütörtöki* napunk elsősorban az eucharisztikus Krisztus érdekében végzett szeretetmunkámmal lehetne istenszolgálatá;

7. *a szentelésben, a kereszthordozásban,* a papi élet minden mozzanatában Jézust szeressük, tudva, hogy csak nyomdokaiba lépve lehetünk tanítványai és nem lehetünk különbek nála, a Mesternél. Így lehetne a *pénteki* nap számunkra istenszolgálat ideje;

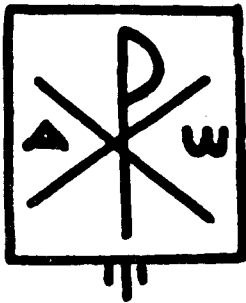
8. *az igehirdetésben,* szószéken éppúgy, mint az iskolában és az élet minden vonatkozásában. — A szívünk bőségéből beszéljen ajkunk Jézusról. Minden *szombati* napunk ebben a készülletben váljék számunkra az istenszolgálat gyümölcsöző idejévé.

Kis munkám jellege: *szorgalmi*. Majdnem mind jól ismert, egykor a szeminárium padjaiban hallott és a teológiai kézikönyvekből sokszor bizony a feledésnek tanult szakismeretek újra előadása, napszerinti csoportosítása, különös tekintettel mindig a lényegesre. A leg-

Folytatása a boríték 3. oldalán.

"SIC LVCEAT
LVX VESTRA=
CORAM HOMI-
NIBVS, VT...GLO-
RIFICENT + PA-
TREM+VESTRVM!"
MATH.5./16/.

"VT SINT VNVM, SICVT
ET NOS". IOANN. 17./11/.

EGYSÉG.

Rovatvezető: Gellért Iván, Győr.

Ignatius, vir unitatis

Non silentii tantum, sed magnitudinis opus est Christianismus! (S. Ign.)
Egy külföldi teológus szerint a kereszténység a magasztos percek vallása. Ha a *silentium* vonalán maradunk, feltétlenül az. Nekünk nagy értékeink vannak, aminők: az istenfiúság, a kegyelem, az őszinte és tiszta istenszeretet, mindmegannyi magasztos percek fakadása. De éppen ezek a nagy értékek nagy igényekkel lépnek fel velünk szemben, amelyeknek kiteljesülése már a *magnitudok*, a diadalmas szentpáli *ostensiok*, a nagy felmutatások világában hódít: a hűségben, kitartásban, áldozatban, öntudatos férfiasságban: az egész élet lelkes és fegyelmezett szolgálatában. S a keresztény génusz éppen ezekben működik mindig a legeredetibben, legfölényesebben. Ezért joggal mondhatjuk azt is, hogy a kereszténység a győzelmes ostensio-k, a magasztos felmutatások vallása! Ezeket maga Krisztus hozta és állította bele az idők áramába. Ő az Atyának örök csendjéből kilépő Fia, a halálban halhatatlan élet! Vállán királyi hatalommal, in impetu Spiritus (Hab.), isteni lendülettel nyit be hozzánk, az istenség gyönyörűségével és a lelkét átreszettető megváltó-tudat tüzével.

Ignatius püspök, Szent Pál áldozótársa is e fölséges krisztusi tételekkel jön. Isten méltónak találta a vértanúságra, napkeletről napnyugatra hozván őt. Mint tökéletes bajnok, megharcolta már jó harcát, — mégis, mégcsak most kezd Krisztus tanítványa lenni! Néma már, — de még az Isten szavát kell kiáltania! A világból Isten felé akar elnyugodni, békét koldul már, — de csak háborúskodás a része! S ha már megindult e nagy paradoxonok útján, megtalálja a legnagyobb paradoxont: Krisztus erőtlensége az ő rendíthetetlen ereje, Krisztus szegénysége az ő kifogyhatatlan gazdagsága: így a halálban újjászületés vár rá, és a sötétség hatalmából Krisztusban ébred fel a tiszta fényországban. Ez már a kereszténység diadalmas magnitudo-inak tájairól való... Ugyancsak onnét való egy másik tétele is: a keresztény akkor kezd Krisztus tanítványa lenni, ha nevéért méltónak találta a szenvedésre, — de hogy valóban Krisztus tanítványa-e, azt arról ismerik meg az emberek, ha szeretetben, szeretetközösségben él embertársaival, elsősorban hitsorsosaival. Ennek a keresztény szeretetközösségnek legszebb bizonyossága: „az osztatlan szívvvel őrzött, test és lélek szerinti Egy s é g, aminél semmi sem fontosabb!”

„A csodálatos, tűzből-szött emberszív”, Szent Gertrud felfogta a mindenséget átjáró nagy indulatokat: a tavasz életindulását, a fenyők égbe-nyújtózását, a szívek millióinak, az élők sejtjeinek életlülktetését, „a csillagok istenköszöntő dalát”, a történelem titkos istenszolgálatát: ex affectu totius

universitatis vitte imádását és szeretetét a századok halhatatlan Királya elé. A lelkek világának is vannak ilyen indulatai, rezdülései: a tüzes, martiriumos istenszeretet, a hit, bizalom, a léleekben és igazságban hódoló imádat, a magasabb örömök szent gyönyörűségével áldozó önátadás, az istenjárást és a megváltó szeretet misztériumos kiáradását fogadó boldog lélektárás, a nagy kegyelemajándékok erőit lefoglaló, szélesritmusú dinamizmus: ezek a lelki, kegyelmi világnak fény- és tüzijátékai, és kereső szárnyalásuk sugármetszé-
sében ott van Krisztus, a minden lelkeknek vágya, a mindenneknek mindene: „Benne egy minden lélek, egy a remény a szeretetben, a szent örömben, Ő a mi közös bizodalunk, hitünk, szeretetünk.” Ezért *a szentignáci egység a lelkeknek e sugárzásokban kiáradó teljességét átfogó egység, a Krisztusban horgonyzó Lélekközösség!* Mikor a katolikus vallástörténet legnagyobb konvertitája, Tarsuszi Szent Pál ott a damaszkuszi út porában a harag fiának nyugtalan álmaiból felébredt a valóságra, Krisztus valóságára, és kezébe kapta apostolsága aranypecsétjét és a százados titkok kibogozásának a súlyát: menj a városba, — küldi az Úr — ott mondják meg majd neked, mit kelljen cselekedned! S Paulus a lelkek közösségének királyi útján indult meg Isten elébe, az örök szeretet mélységének áldozatos szolgálattal adózó „lélekgyujtogató” — Prohászka nevezi így — Isten felé... És azóta mindig erre vezetett a legbiztosabb út a szebb élet, a krisztusibb élet, az eszményes, a halhatatlan értékeket termelő élet teljessége felé.

„Az igazság fényének fiai: *tartsátok magatoktól távol a szakadást!* Mert sok farkas talált már hitelre, és vészes gyönyörökkel elragadta azokat, kik Istent keresték; de ha egyetértők vagytok, nektek nem árthatnak... Ha nagy számmal gyűltök össze, meginog a sátán hatalma és egyetértettek a hitben megrontja a vészt, mely tőle származik... Csak egyetértően dolgozzatok, küzdjetek, versenyezzetek; együtt tűrjetek; egy akarat szerint legyen alvástok és felkelésetek, mint Isten munkatársainak. *Keressétek annak a kedvét, kinek zsoldjában álltok, aki maga az egység!* Vessétek magatokat alá a püspöknek az engedelmesség egységében, kik úgy tartoztok öhozzá, mint az Egyház Jézus Krisztushoz és mint Jézus Krisztus az Atyához, hogy minden az egységben csengjen össze!”

Prohászka püspök — aki szintén a katolicizmus nagy magnitudo-inak egyikével jött: szintézist alkotott Isten és világ, Föld és ég, Hit és ész, Korunk lelke és a Diadalmas világnézet között, és szintézist, gyönyörű szintézist a kenyérillatú kereszténység adoráló szentje és az önszóró művészetnek a szellem tűztengerében alkotó zsenije között — megértette a lelkek közösségének nagy titkát, és nyomában ének fakadt ajkán istentermelte egységekről, melyeket az Úrnak fölségesen játszó keze az egészen neki adott lelkekből alkot, ahol a lelkek kitáruznak egymásnak, értékeik kicserélődnek, bensőleg egy szervezetté, egyetlen lelki rendszerre válnak; bár földi létformáik, organikus egyéniségük külön lényekké szakítja őket, élük a lelkek közösségének nagy egységesítő erejét, a spirituális világnak azt a minden eszmélést szeretetközösségbe vonzó győzelmes aktusát, melyet földi szavunkkal istenközelségnek nevezünk, mely egymásnak közvetlen lelkiségébe meríti őket, és már itt a földön átvillantja rajtuk a *lélekközösségnek természetfölötti szépségeit!* (Élő vizek forrása.) Így lesz a mi egységünk az, aminek Szent Ignác is gondolja: *typus et demonstratio immortalitatis*, a halhatatlan élet előképe.

XI. Pius pápa, akinek nemcsak arra a gondolatra szorult el a szíve, hogy egy milliárd pogány van még, nemcsak a proletárok óriási tömegéhez volt atyai szava, hanem észrevette azt a világító igazságot is, hogy egy aranytömbnek levágott részei továbbra is igazi arany maradnak, — célozva ezzel a szakadár keleti egyházakra, és a velük való egyesülés biztosítékának és forrásának az Eucharistiát jelöli meg. A krisztusi egység hordozója: *az eucharisztia Krisztus!* Itt találkozunk Szent Ignác gondolatával: „Legyetek rajta, hogy egy legyen Eucharisziátok. Mert egy a mi Urunk, Jézus

Krisztus teste, egy a kehely az ő vérének egységére, egy az oltár!" Mikor szemtől-szembe állok oltárunk Krisztusával, öntudatom mélyén megérezem jelenlétének illatát, és lelkembe szívom vágyainak lehelletét, vérembe oltom égőtűz-szerelmét és ott a „velem szóbaálló némaság" ölen elkap engem is a Pascal-i „grandeur de l'ame", a lelkem nagysága, és a testvérlelkek nagysága, akkor meglátom, hogy két nagy misztérium üli diadalát oltárainkon: amint az ezer búzaszem kicsattanó bőségéből örölt áldozati kenyér és az ezer szőlőfürt gyöngyéből cseppent áldozati bor egyetlenegy fölséges valószínűségnek, az egyetlen Krisztusnak hordozója lett, éppúgy a sok apró vándor lélektűzet — mind rokona a nagy lelki Napnak — Krisztus lelki valósága kapcsolja össze egyetlenegy diadalmas életté és áldó eucharisziás szeretetének aranykötelével átfogva viszi őket egyenest a Magasságbeli dicsőségének trónusa elé — amint azt egy középkori misztikus látta — és ott megáldja mindnyájukat a győzedelmes kereszt jelével. Chesterton ujjong, mikor rájön a kereszt titkára: a kereszt, bár szívében összeütközés, ellenmondás van, a végtelenbe terjeszti, a négy világtáj felé tárja karjait, szabad vándorok útjelzője és átöleli a lelkek millióit! Így az egység-gondolat szükségképpen a kereszt gondolatába torkollik: hiszen „*mi mindannyian a kereszt gyümölcsei vagyunk* — írja Szent Ignác — *Krisztusnak istenien boldog kinszenvedése által, hogy feltámadván, mindörökké magasra tartsa a zászlót az ő Egyházának egy testében, legyenek bár hívei a zsidók, vagy pogányok közül*", akár Korinthus kikötőmunkásai, az itáliai ergasztulumok maszatos rabszolganyája, akár „a császár házából valók" vagy Párizs vadozának rongyszedő népe közül...

*

...Magasra tartva a zászlót, Krisztus hív: utánam!... És én akarom a lelkek közösségének királyi útját, akarom ezt a nagy misztériumokból felém intő életstílust, akarom Krisztus áldó szeretetének diadalát — *solummodo, ut Christum Jesum consequar!* (S. Ign.)

fr. Szabó Flóris O. S. B.
Pannonhalmá

Párbeszéd az egységről ...

Szín: A szeminárium folyosója.

Szereplők: Laci és Jóska, kispapok.

Történik: Egy őszi estén.

*

Laci (kilép a prefektus szobájának ajtaján).

Jóska: Mit kerestél ott benn?

Laci: Egy cikket vittem be a prefektus úrhoz cenzúrázás végett.

Jóska: Már megint cikket írtál? Miért nem tanulsz inkább? És hova írtad azt a cikket?

Laci: A Kispapegység-be.

Jóska: Kár az időt ilyenekkel tölteni! A kispap tanuljon, tökéletesedjék a lelki életben, de ilyen külső munkákkal ne foglalkozzék.

Laci: Gondolod, hogy a kettő ellentétben áll egymással?

Jóska: Hát persze! Olyan kevés időnk van, hogy még a kötelező tárgyakkal sem tudunk rendesen foglalkozni. Meg aztán az ilyesmi elvonja az embert a szemináriumi, szétszórja, lekötö, szóval nincs komolyabb célja.

Laci: Ideje csak annak nincs, aki nem tud vele bánni. De nézd: Te komolyan gondolkodol, ugye? Ebben a dologban is kell, hogy világosan láss. A kispapegység éppen arra való, hogy tudatosabbá, szervezettebbé tegye jövőbeli terveinket. A szemináriumi élet vertikális vonalon adja meg a kellő felkészültséget. De mit ér a legnagyobb tudás is, ha azok, akik tudnak, nem ismerik

egymást és horizontális fronton nem egységes terv szerint dolgoznak. Nézd csak: mennyien vagyunk mi kispapok az egész országban és milyen keveset tudunk egymásról! Egészen természetes, hogy meg akarunk ismerkedni más szeminárium-beli testvéreinkkel és ki akarjuk cserélni tapasztalatainkat, hogy majd mikor már ott állunk egy kis káplánszobában: annál jobban tudjuk, mi lesz a legközelebbi teendőnk és milyen szervezési módszer szerint dolgozzunk.

Jóska: Jó, jó, de minek erre egy külön mozgalom? Itt a szeminárium-ban megkapjuk a kellő szellemi és lelki irányítást, ennél többre úgy sincs szükségünk!

Laci: Biztos vagy abban, hogy mindegyikünk ugyanazon a véleményen van hivatásuk feladatai kérdésében? Nem érzed, hogy egymásközt is tisztáznunk kellene végre a véleményünket? Bizonyára kíváncsi vagy azoknak a gondolataira, akiket Krisztus ugyanahhoz az oltárhoz hívott meg, mint Téged! Azt tudod ugye, hogy néhány év múlva mi is a magyar nép szellemi vezetői leszünk? Irányt kell adnunk a háború utáni katolikus Magyarország újjáépítéséhez! Nem gondolod, hogy szükséges lenne ezeknek a jövőbeni vezetőknek egymással is kapcsolatot keresniük? Meg aztán az egymás iránti szeretet is arra ösztönöz bennünket, hogy megismerjük a testvér-szemináriumok életét.

Jóska: És egy ilyen mozgalom el tudná érni ezt a célt? Kicsik vagyunk mi ahhoz!

Laci: Ha nem keressük a megértést, kicsik vagyunk. De ha összefogunk, többre vagyunk képesek. Hacsak két különböző egyházmegyéből való kispap összekerül, ugye mennyit tudnak egymással beszélni! Mennyi új ötlet, hasznos lehetőség merül fel ilyenkor a jövő terveinek építgetése közben. De akkor viszont a kispapi lelkek termék ki önmagukból a kispapegység mozgalmát!

Jóska: És a szeminárium-i előljáróság hogyan ítéli meg a dolgot?

Laci: Amint meggyőződött a mozgalom szükségességéről és arról, hogy tagjait nem a szereplési vagy szórakozási vágy hajtja, hanem a hivatás szeretete: minden esetben pártfogójává válik. Ehhez azonban természetesen az kell, hogy az illető szeminárium-ban a kispapegység vonalán valóban építőjellegű és látható munka folyjék.

Jóska: Hát vannak egyáltalán hivatásunknak olyan kérdései, melyeket szeminárium-i keretek között lehetne tisztázni?

Laci: De mennyire! Kérdezd csak meg akármelyik kikerült káplánt, hogy a pasztoráción túl miben látja a legnagyobb nehézséget? Azt fogja felelni, hogy nem tud társadalmi programot adni. Attól, hogy a szószéken prédikál vagy szentségeket szolgáltat ki, még nem lesz a közszellem katolikus! Attól még a selejtes mozgalmak és a kereszténységgel éppen nem barátságos szellemi áramlatok egész hada ütheti fel az embereink között a fejt!

Jóska: Azt akarod mondani, hogy a pap olyanba avatkozzék, amihez nem ért, s amihez semmi köze sincsen? Ideje sem igen van az ilyesmire.

Laci: Van, és kell, hogy legyen. S hogy nincs köze ezekhez? De még mennyire van! A papnak minden olyasmire köze van, ami lelkiismeretbe, pláne világnézetbe vág!

Jóska: Ez mind igaz, de a pap igazi munkája mégis csak a lelkipásztorkodás.

Laci: Úgy van, éspedig a szó legszorosabb értelmében vett lelkipásztorkodás. Ez pedig az! Mert ha a nyáj közösség, akkor a papnak a közösséggel, mint olyan-nal való foglalkozást éppúgy szíven kell viselnie, mint az egyes ember lelki gondozását.

Jóska: És mit tehetünk itt mi, kispapok?

Laci: Nézd: abban a pillanatban, amint szentelésünk után szétszóródunk a falvakba, gyakorlatilag mint közösségi tagok között megszakad egymással az összeköttetésünk. S akkor bármiféle szervezési kérdés megbeszélése nagyon nehéz, mert a káplán a falujából nem egykönnyen mozdulhat ki valami közös megbeszélésre. A szeminárium-ban azonban közösségben vagyunk. Ezt ki kell használni!

Jóska: Igen, de nincs semmi tapasztalatunk.

Laci: Semmi: ez túlzás. A végzetek sokat segíthetnek rajtunk. Nyári közös táborainkon a szervezésben jártas vezetők átadhatják nekünk tapasztalataikat és ténylegesen megvalósítható célokat tűzhetnek ki előttünk.

Jóska: És miféle kérdések jöhetnek szóba?

Laci: Itt van mindenekelőtt az, hogy általános eligazítást és fejtágítást kaphatunk a nyári táborokon a papi élet problémáiról, az apostolkodás feladatai-

ról... Sokszor a nyári tábor egy nagy élményt jelent számunkra: lelkileg meg-
erősödünk, szellemileg gazdagodunk... Milyen kíváncsatos volna pl., ha egy nyári
táboron, amelyen összesereglené az ország kispapsága, hallhatnánk útbáigazító,
nagyításvatú előadásokat a pápai enciklikákról hivatásos szakemberektől... Új
vérkeringést jelentene ez a következő években a szemináriumok számára, az
önképzőkörök programja bővíthetne, és talán nem tévesztjük el a legfontosab-
bat sem: ha az egész világ Rómára figyel, illenék, — hogy a kispapság még
tölcser is csináljon füléből a római szövegek meghallására...

Jóska: Ez jó tipp. Ha sikerül megvalósítanotok, nagy szolgálatot tesztek a
kispapságnak... Ha valamit segíthetek, szívesen megteszek minden tőlem tel-
hetőtl

A beszélgetésnek az esti imára hívó csengetés vet végett. A két fiú együtt
megy fel a kápolnába. A szentségi Jézus szeretete és világossága új fényt gyuj-
tott bennük. Másnap Jóska újságolta a többieknek: A nyáron enciklikás kispap-
tábor lesz... Jó volna, ha a szeminárium kitenne magáért és minél többen részt-
vennének. Néhányan hümmögtek, de többen helyeselték neki...

Gellért Iván
Győr.

Dícsérjétek az Urat!

„Földanyánk, te bőventermő
drága dajka”:
termésednek legjavával
hálaimát, dicséretet
mondj Uradra...!

Dícsérjétek búzatáblák,
telt kalászek:
a Fölségest, aki esőt,
bő harmatot, meleg napot
adott rátok...

Sárga körték, piros almák,
szép gyümölcsök:
köszöntsétek a Hatalmast,
ki belétek bőségéből
jó ízt öntött...

Erdőn, mezőn jóillatú
vadvirágok:
ruhátoknak gazdagságát,
aki bölcsen megalkotta
mind áldjátok...

Minden népek, s teremtmények
imádjátok:
Öt, ki minket érdemetlen
önmagáért, jóságáért
így megáldott...

fr. László Lénárd ofm.

„MIHI ENIM VIVERE
CHRISTVS EST”.EP.AD PHIL.1.

LELKISÉG.

Rovatvezetők: Puskás Miklós, Eger; Péntek Domonkos O. F. M. Cap., Bpest.

Hódító Egyház

Egy kis szívgyárdista így határozta meg a missziók fogalmát: Bélyeggyűjtés a szegény pogány gyermekek számára. És valljuk be őszintén, — a missziók gondolata sokszor még buzgó papi lelkek számára is csak egy kitöltésre váró csekklap képét idézi fel. A mai élet ezernyi problémája között alig akad időnk, hogy az Egyház messze idegenben végzett munkájával alaposabban foglalkozzunk.

Elvi síkon ugyan nem nagyon van kétség, hiszen a miért-ekre szinte az unalomig ismételve hallottuk már a feleleteket: az Úr Jézus missziós parancs, a lelkek szüksége, az Egyház felelőssége és soha nem gyengülő hivatástudata, stb. A gyakorlatban mégis ott kísért egy-egy lappangó ellentmondás, hogy vajjon milyen mértékben szabad ezekben a nehéz időkben megosztani erőinket? Mélyértelmű és élményszerű megoldást találhatunk XI. Pius *Rerum Ecclesiae* enciklikájában:

„Nem kell nagyon fejtegetni, hogy mennyire ellenkezik az Isten és az összes emberek iránt tartozó szeretettel, ha Krisztus aklában lévők nem sokat törődnek a reménytelenül bolyongó kívülállókkal. Az Isten iránti szeretetünk kötelezettsége ugyanis megkívánja, hogy gyarapítsuk azok számát, akik Őt megismerik és lélekben meg igazságban imádják... És vajjon mutathatunk-e nagyobb szeretetet *telebarátaink* iránt, mintha őket a babonáság sötétségéből kiragadva Krisztus igaz hitére igyekszünk vezetni?”

E néhány sorban az egész missziós problematika megoldása bennrejlik. Világosan kitűnik belőle, hogy a szeretet kihűlésének jele volna, ha csökkenne bennünk a népeket és nemzeteket hódító, expanzív erő. A misszió e szerint elsősorban nem az irgalmasság gyakorlása, hanem saját túlcsoorduló gazdagságunk szükségszerű kiáradása. Ha pedig így van, akkor már nem kell félnünk az erők megosztásától, hiszen minél univerzálisabb a misztikus Krisztus-testben a szeretet, annál lendületesebb és természetfeletti lesz a munka itthon is. A világmissziók friss dinamikája visszahat mireánk és meghatározza azt a merész tempót, mellyel a mai időkben haladnunk kell.

Nem csoda tehát, ha a papságnak különösen lelkére köti ezt az általános szeretetet XI. Pius:

„Ha a hívők közül senki sem vonhatja ki magát e kötelezettség alól, vajjon kivonhatná-e magát a klérus, amelynek része van az Úr Krisztus papságában és apostolságában, az Ő csodálatos kiválasztása és megengedése révén!”

Bisleti kardinális viszont a Stúdium-Kongregáció részéről hangsúlyozza olasznyelvű leiratában, hogy már a szemináriumokban utat kell nyitnunk az Unio Cleri számára, ha később csakugyan meg akarjuk ismertetni és szerettetni a missziókat a hívekkel. (Ench. Clericorum, 1310.)

Kétségtelen, hogy a szerzeteseket szorosabb szálak fűzik a missziókhoz az ott dolgozó rendtársaik révén. Másrészt viszont az átfogó szeretetre és közösségtudatra való törekvés, mely az utolsó évtizedben bámulatos mértékben erősödött a magyar kispapságban, mindannyiunk tekintetét egyre jobban ráirányítja a világmisszióra. Hiszen itt nem elszigetelt részletkérdésről van szó, hanem végeredményben ugyanannak az átfogó szereteteszmének egy konkrét kifejeződéséről, melyért a KE él és működik. Mozgalmunk fejlődésének bizonyára nagy lendületet adna ezeknek az eszmei összefüggéseknek a tisztázása.

Most csak néhány gyakorlati szempontot szeretnék felvetni. Mindenekelőtt figyelembe kell venni, hogy a *missziológia* legtöbb helyen eléggé mostoha tantárgy, így elsősorban a saját kezdeményezésünkre kell támaszkodnunk. Először természetesen a dogmatikai alapoknak ajánlatos utánanézni, nehogy missziós ismereteink ingó talajra épüljenek. Az Egyház univerzalizálásáról, a Corpus Christi Mysticumról, az üdvösségre szükséges hitről szóló kérdések jó kiindulópontot nyújthatnak ilyenirányú stúdiumokhoz és meditációkhoz. Aránylag kevésbé ismertek az utóbbi évtizedekben megjelent pápai *megnyilatkozások*, melyek valóságos újjászületést jelentettek a hit-hirdetés terén. XIV. Benedek, MAXIMUM ILLUD (AAS. 1919. 440. p.) és XI. Pius RERUM ECCLESIAE (AAS. 1926. 65. p.) c. enciklikája jelzi az új korszak kezdetét. Sok időt ugyan nem szánhatunk ezekre a kérdésekre, de például az egyháztörténelemben szinte magától kínálkozik, hogy Édesanyánknak, az Egyháznak találékony szeretetét és missziós módszereinek fejlődését figyelemmel kísérjük. Jó ezt a fejlődési folyamatot tisztán látni, hiszen sokszor azért intézzük el kézlegyintéssel a missziókat, mert még mindig a régi, archaikus módszerek élnek képzeletünkben. A világsajtó ugyan még csak részben jut el Magyarországra, de az Új Ember meg a Szív elszórt híreiből is kibontakozik az a modern élet minden területét átfogó munka, melyet főleg Japánban, Indiában és Kínában végez az Egyház.

Az egyéni érdeklődés természetesen magával hozza a missziós kérdések közös megbeszélését is. Több olasz szemináriumban külön missziós kör működik. Ezt ugyan nálunk nem lehet mindenütt megvalósítani, de a KE megbeszélések és az önképzőköri körök is megfelelő keretet nyújtanak, ha az eszme csakugyan a magyar kispapság belső igényévé válik. Találkozik az a megállapítás, hogy a kispapságot főleg az Egyház és a társadalom viszonya érdekli. Jól kihasználható ez az érdeklődés az átmeneti forrongásban lévő pogány társadalmak és a megoldást hozó Egyház viszonyának ismertetésével. Sok tanulságos elvi kérdés is adódik ezen a téren. Maradandó benyomást kelthet továbbá egy-egy ügyesen megrendezett missziós ünnepség (missziós vasárnap, dec. 3., vízkereszt, pünkösd), azonkívül a januári imanyolcad tervszerű előkészítése.

Ezzel azonban már átkerültünk a *kegyelmi támogatás*, az imádság területére. Nem véletlenül maradt a végére, hiszen: nihil volitum, nisi praecognitum! Ha pedig valaki egészen átértette a missziós gondolat jelentőségét és horderejét, akkor nincs szüksége külső ösztönzésre. Az egyéni ima mindenkinek egészen belső ügye, kinek-kinek a nagylelkűségétől függ. Ami a közös imát illeti: ezt helyi szempontok döntenek el. Érdemes felfigyelni az Olaszországban többfelé elterjedt Angelus-mozgalomra. Napjában háromszor, mikor a mohamedán országokban műezzinek hangja szól a minaretekről, a mozgalom tagjai felajánlják Angelusukat a végre kibontakozó Iszlám misszióért. Követésreméltó elgondolás, mert így biztosítva van, hogy nem megy feledésbe a szándék.

Szemináriumi életünk jövő évi terveibe, a KE különböző szakosztályainak elgondolásaiba már most bekapcsolhatjuk a missziók helyét. Sokat tehetünk a vakációban is, hiszen a világiakat is rendszerint nagyon érdeklik az Egyház hódító munkájáról szóló hírek és adatok. Előadásokban az öske-resztény vonatkozások mellett általában a missziós témák hatnak a legmé-lyebben. Szívgárdák, katekézis nyomán pedig nem egy aktív missziós hivatás indult már el. Törekvésünk bizonyára nem lesz gyümölcstelen a magunk szá-mára sem, hiszen természetfelettség és univerzális gondolkodás mindig együtt jár. Szívünk egyre hasonlább lesz az Úr Jézus határtalan szeretetet sugárzó Szívéhez, hétköznapi küzdelmeinkhez pedig a Regnum Christi csodá-latosan gazdag életéből kapunk majd új erőt.

Szabó László S. J.
Róma.

„Amorem tui solum . . .”

A „Krisztus követése” szerzője mindjárt könyve elején mint alapfeltételt és kiindulási pontot köti lelkünkre, hogy legfőbb törekvésünk Jézus életének, szelle-mének és lelkületének tanulmányozása és a felette való gyakori elmélkedés legyen.

Mert valóban, a jelen üdvösségrend középpontjában a megtestesült Isten-ember áll. Őt kell azért életünknek is a középpontjává tennünk. Mint keresztények (christiani) ennek a Krisztusnak vagyunk a hívei, mint papok pedig ennek a Krisz-tusnak a képviselői, helyettesei, sőt életművének továbbfolytatói leszünk! Őt kell azért szinte magunkba szívunk. Őt kellene mintegy megsokszorozva, ha gyen-gébb kiadásban is, de újra megeleveníteni életünkben, szavainkban, cselekedeteinkben, a boldogság a megváltás után sóvárgó emberiség előtt . . .

Emberfeletti feladat ez!

*

Hogyha pusztán csak a természetes ész fénye mellett vizsgáljuk ennek a Krisztusnak az életét, bizony sok mindent sehogy sem tudunk megérteni abban!

Érthetetlen számunkra, hogy a végtelenül tökéletes, a legfinomabb szellemi lény, Isten egyszülött Fia magára öltse a mi anyagi, romlandó, bűnös testünket. Nem tudjuk megérteni, hogy miért született erre a földre koldusszegényen, síró gyermek alakjában. Miért engedelmeskedett harminc esztendőn keresztül két egy-szerű embernek. Nem értjük, miként tudta elviselni isteni öntudattal, hogy ártatlanul meghurcolják, leköpdössék, arculverjék, halálraítélik és két lator között bitófán kivégezzék?

Azonban idáig eljutva rátalálunk a titok nyitjára! Rátalálunk pedig akkor, amidőn a római katona lándzsája átszúrja az Ő oldalát, és ezáltal mintegy betekin-tést nyit oda, ahol a megváltás oka, magyarázata található: a Szeretet Lángoló Tűzhelyébe. Ez az oldalseb a nyílás, melyen át kiárad mindnyájunk szívébe a magát megalázó végtelen Jóság és Szeretet!

Mert: „Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte”. Mert: a Mennyei Atya „örök szeretettel” szeretett minket! Krisztus pedig „szerette övéit, kik e világban voltak, mindvégig szerette őket” és gyönyörűsége az emberek fiai között lenni. Halála előtt mintegy végredeletként hagyta tanítványainak: „Ma-radjatok meg az én szeretetemben! Amint én szerettelek titeket, ti is úgy szeres-sétek egymást! Arról fogja a világ megismerni, hogy az én tanítványaim vagy-tok, ha szeretettel lesztek egymás iránt.”

Mert: „aki nem szeret, az a halálban marad”, írja a Szeretet Tanítványa, Szent János apostol. „Az Isten szeretet és aki a szeretetben marad, Istenben ma-rad és az Isten őbenne.”

Ime, a kereszténység lényege!

*

Az első évszázadok keresztényei meg is értették ezt a lényegét s életükkel valósították. „Nézétek, mennyire szeretik egymást” — mondták róluk még az ellenfeleik is.

Lassan azonban helytelen utakra tévedtünk. Sokak szívében kezdett kihűlni ez a szent szeretet! Másban láttuk és kerestük a lényegét.

A rideg és elhidegült janzenista korban aztán a Megváltó, ha nem is olyan nyilvánosan és feltűnő módon, de ismét maga sietett a vesztébe rohanó emberiség megmentésére. Alacoque Szent Margit által kinyilatkoztatta és ismételten megmutatta — Szívét...

Most már nemcsak a sebhelyet szemlélhetjük, hanem szinte kivette a kebléből és felénk nyújtotta Szívét. Emberek! nézzetek ide. Ime a Szív, amely anynyira szerette az embereket, hogy semmit sem kímélt és teljesen feláldozta magát érettetek!

Rám hallgassatok, tőlem tanuljatok!

Itt van tehát a megoldás: ha jó keresztények és jó papok akarunk lenni, Jézus Szíve iskolájába kell járnunk!

*

Maga az Udvözítő intette tanítványait: „Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű.”

A szelíd jóság az, ami megfogja, megnyeri még a legelvetemültebb emberek szívét is. A szeretet és a jóság váltja meg a világot! Az akarat csak a jóság és a szeretet előtt hajlik meg, a szigorúság és a harag csak dacra ingerlik. A szív a szív beszédét érti meg a legjobban! A jóság ereje tavaszt varázsol a legzordobb tél helyére is! „Es muss von Herzen gehen, was auf Herzen wirken soll” — mondja Goethe is a Faustban. — Bellarmin Szent Róbert pedig azt szokta mondani: Egy uncia szeretet többet ér, mint száz kocsi észok. — Kepler szerint pedig: a szív férfiai, a jóság emberei reformálva járák be a világot! — Gondoljunk csak Szent Bernátra, Szalézi Szent Ferencre, Borromei Szent Károlyra, Depaul Szent Vincére, Boscó Szent Jánosra! Ők valamennyien a Jóság, a Szeretet, tehát Jézus Szíve emberei voltak!

Legyünk azért mi is szelídek és jóságosak gondolkozásmódunkban!

Legyen jóindulat az akaratunkban!

Jóság áradjon beszédünkéből!

Jóság kísérje minden cselekedetünket!

Igy lehetünk mindenkinek mindenévé!

*

Alacoque Szent Margit, Jézusunk Szívén keresztet, töviskoszorút, lángokat látott. Mindmegannyi tanítások ezek számunkra! Áldozatvállalásról, engesztelő szenvedésről és vízonszeretetről, apostoli buzgóságról beszélnek nekünk!

Szemléljük, tanulmányozzuk, szeressük azért Jézus drága Szívét! (Nagyban hozzásegítenének ehhez bennünket a Veszprémben, a Jezsuitáknál és Egerben szokásos „Elsőpénteki Akadémiák”. Ismertetést és tájékoztatást szívesen küldök ha kérietek!)

Szentáldozásunk után ezentúl még bensőségesebben imádkozzuk:

„Amorem ti solum

Cum gratia tua mihi dones,

Et dives sum satis!...”

Puskás Miklós
Eger.

XII. Pius pápa apostoli körlevele: Fulgens Radiatur

Szent Benedek halálának 1400 éves évfordulója indította a Szentatyát arra, hogy körlevelet bocsásson ki a Szentről és művéről. A nagy szerzetes- atya kommentátorainak sorában olyan szentek vannak, mint Szent Bernát, olyan mesterei a szónak, mint Bossuet, olyan tudósok, mint G. Morin. Krisztus helytartója azonban isteni congenialitással szól róla, mert ugyanaz a Lélek beszél a szája által, amely az „Isten férfiában” működött.

Az univerzális értéket találja meg a Regula szellemében. Az egész Anyaszentegyház organizmusában tekinti a Szentnek és családjának munkálkodását... Azt emeli ki, hogyan csillan fel tanításában a teljesértékű

christianum, hogyan ragyognak Rendjének kincsei az Egyház kincsestárában. Ez a nézőpont a tárgy számára is a legmegfelelőbb: Szent Benedek szellemébe csak erőltetéssel lehet karakterisztikumot beleolvasni, Ő a nemes, természet-főlöttivé magasztosult humanizmus szószólója.

Tömören vázolja a Szentatya a történeti tényezőket, melyek által a Gondviselés Szent Benedek művét létrehívta. Magasabb egységben békélnek meg benne a kor vajdó ellentétei: Evangélium és klasszikus humanizmus — keleti és nyugati szerzeteseszemély — barbár és római. Ezt a történelmi alkotást a Szentatya a vértanúk küzdelme és az egyházatyák szellemi műve mellé állítja.

Három egymásbafonódó életet látunk: a Szent kemény életküzdelme, — a Szent Regula élete — a Rend élete az Anyaszentegyház fáján. Tiszta látással jelöli meg a Szentatya Benedek életének titkát: „Jól tudjátok, tisztelendő testvéreim, a Szent buzgóságának és apostolkodásának művei kétség-telenül üressé és haszontalanná válnak, ha nem a keresztény léleknek abból a gazdagságából fakadnak, amely az isteni kegyelem segítségével egyedül képes arra, hogy az emberi kezdeményezéseket egyenes úton Isten dicsőségére és a lelkek üdvösségére fordítsa. Szent Benedek ezt tisztán átlátta...” „A keresztény tökéletesség kristálytisza tanításához, amely annyira virágzott Kelet monostoraiban, ő kapcsolja hozzá azt a buzgó és fáradhatatlan tevékenységet, amely által a lélek azt, amit a szemlélődésben megismert, másokkal is megosztja...”

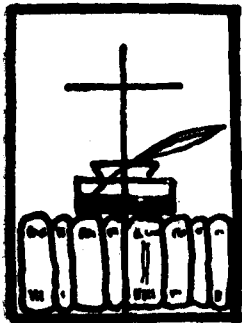
Ez az igazság lesz a Szent Regula életének is alapjává: állandóan újratöltekezni Istennel, az imádságban szüntelenül újra átmelegedni. „A bencés életberendezésnek legfontosabb eleme, hogy miközben akár a kéz, akár a szellem tevékenyen dolgozik, mindannyiunknak első gondja és törekvése legyen, hogy állandóan Krisztusra tekintsenek föl s az iránta való tökéletes szeretet lángoljon lelkükben.”

A Rend életét áthatja ez a tanítás mint diadalmas ritmus. „Ardere solum parum est, lucere solum vanum est, — lucere et ardere perfectum est!” — mondja Szent Benedek. Ennek a ritmusnak a győzelmét dicséri a Szentatya: „Hogy milyen nagy hatással volt ama régi korra s milyen messze-menően és jótékonyan hatott a következő századok folyására is, a benedeki intézmény friss élettereje, mindenkinek el kell ismernie, aki nem elfogult vélemények szemszögéből, hanem hiteles történeti adatok alapján szemléli... az emberiség életének folyamatát.”

Az ilyen mű sohasem korszerűtlen. „Lehetetlen, hogy mindazokat, — tartozzanak a társadalom bármely rétegéhez — akik figyelmesen és elmélyedve szemlélik Szent Bernát életét, tanítását, nagyszerű életművét: meg ne ragadja az ő végtelenül szelíd, de rendkívüli erejű hatása és indítása, s önként el ne ismerjék, hogy mai korunk is... megtalálhatja nála sebeinek orvosságát.” A szellemi fáradtság és ideggyöngöseség kora vagyunk; magasbátörés kellene és kitartás. Szent Benedek tanítását transcendens vágyak járkák át, a földi életre pedig a felelősség komolyságával tekint. A szerzetes életének koronája a tökéletes szeretet, — a munka értéke pedig teljes keresztényi méltóságban ragyog. Arra „int és tanít a szent Pátriárka, amire korunknak annyira szüksége van: arra tudniillik, hogy Istent nemcsak tisztelni és imádni, hanem mint Atyánkat, odaadó szeretettel szeretni is kell”. „Arra is megtanít, ... hogy az emberi munka nem valami megvetendő, gyűlöletes és terhes dolog, hanem inkább szeretnivaló, tiszteletet érdemlő és örömet szerző.”

Ilyen Szent Benedek műve a magisterium ordinarium magaslatáról, így interpretálja saját alkotását a Szentlélek. A megváltott természet vonzó melegsége árad róla, az erkölcsi jószág ragyog felénk. Valóban csodálatos fény! Sugárzó csillag az éjtszaka sötétjében...

Tarnay Brúnó O. S. B.

"DOCETE OMNES
GENTES" MATH. 28./19/.

ÖNKÉPZÉS.

Rovatvezetők: Horváth János, Szombathely; Urbán Gusztáv S. O. Cist., Zirc.

Emberi méltóságunkért! . . .

„Az alaktalan anyag megneimesedve kerül ki a műhelyekből, az ember pedig testében és lelkében megrontva.” — Az ellentét megrendítő erejével vázolta föl XI. Pius pápa a Quadragesimo anno-ban ezekkel a szavakkal a modern kor fájó sebt: az emberi méltóság lábbal tiprását. S amikor a társadalom megújhódásáért küzd, e seb kínjait akarja enyhíteni, azt akarja meggyógyítani. Azt kívánja, hogy az ember találja meg és bírja újra öntudatosan és szabadon emberi méltóságát a társadalom keretében. Biztosítani, érvényre juttatni az emberi méltóságot a társadalomban! — ez az óhaj sugárzik minden sorából. S az egyik legfőbb biztosítékot a szociális igazságosság teljesérvényű diadalában látja.

Próbáljunk meg egy kissé behatolni a nagy pápa e gondolatába!

Az emberi méltóság a társadalomban.

Az ember bizonyosfokú öncélúsággal rendelkezik. Ez azt jelenti, hogy létének és tökéletesülésének tulajdonképeni miért-jét — az Istennek való alárendeltség keretén belül — a föld többi teremtményével szemben önmagában hordozza. Onálló célja van: a tökéletesedés és ezzel az Istenbe való belekapcsolódás. Ennek az öncélúságnak a gyökere és alapja az, hogy az ember nemcsak anyag, hanem szellem is. Értelmével és szabadakaratával az anyag fölé emelkedik, tőle bizonyos értelemben függetleníti magát. (V. ö. P. Horváth S. O. P.: Társadalmi alakulások és a természetjog, 13—14. o.) S öncélúsága épp azt kívánja meg, hogy a természet adta minden tehetségét és képességét minél tökéletesebben kifejtthesse. Azt kell tehát mondanunk, hogy mindaz, amire az embernek említett öncélúsága, személyi méltóságának kibontása és érvényrejuttatása érdekében szüksége van: számára természetjogi igény, sőt követelmény.

Tudjuk: az ember — ugyancsak természeténél fogva — társaslény, azaz: születésétől haláláig, az anyagi és szellemi élet területén egyaránt embertársai segítségére szorul. Eppen ezért öncélúságának elérése végett a természet parancs-szavára a társadalomba lép. Ebből tehát az következik, hogy az embert öncélúsága, méltósága a társadalomba helyezve, azt kívánja, hogy a társadalmi alakulások minden formája tartsa tiszteletben, őrizze meg, sőt segítse érvényesíteni és gyakorolni e méltóságot. (V. ö. id. m. 14. o.) Így „az emberi méltóság a társadalomban” a természetjog erejében megkívánja az ember számára a vallást, az élet biztosítását, a kultúraalkotás lehetőségét, ez utóbbiak vonalán az anyagi és szellemi kultúrjavakban való részesedést.

Mindezt összefoglalva a Q. a. szavaival: „A keresztény tan szerint az Isten az embert mint társaslényt a földre helyezte, hogy a társadalomban... élve

minden tehetségét a Teremtőnek dicséretére és dicsőségére tökéletesen kiművelje és kifejelessze, és hivatását hűségesen betöltve ideiglenes és örökkévaló boldogságát megszerezze." (63. o.)

E méltóságot a szociális igazságosság biztosítja.

XI. Pius pápa ennek az emberi méltóságnak egyik legfőbb biztosítóját a szociális igazságosságban látja: „Az egész emberi közös életet alakítsuk megfelelő intézményekkel a közjó, vagyis a társadalmi igazságosság szellemében.” (Q. a. 58. o.) Mert ekként alakul ki az a társadalmi rend, amelyben „a javak nem csupán az életfenntartást és a tisztességes szükségleteket fedezik, hanem az embert magasabb és nemesebb kultúréletre is fölemelik”. (Q. a. 42. o.)

Mi tehát a szociális igazságosság?

Ismeretes, hogy a Q. a. a „szociális igazságosság” névvel ugyanazt az igazságosságot jelöli, mint amelyet Szent Tamás „iustitia legalis” — vagy „iustitia generalis”-nak nevez. Természetét Szent Tamás gondolatai alapján így fejthetjük ki (v. ö.: II—II. q. 58. a. 1, 2, 3, 4, 5, 6.).

Az igazságosság mindig egyenlőséget akar létrehozni két fél között olyan értelemben, hogy az egyik fél kész megadni a másiknak azt, ami őt megilleti, ami neki kijár. De a két fél nemcsak egyes és egyes lehet, hanem egyes és a közösség is. Amikor az igazságosság kötelezettjei az egyesek, igénylője pedig a közösség, a társadalom, akkor beszélünk szociális igazságosságról. *A szociális igazságosság tehát az a bennünk élő erkölcsi erény, amelynek erejében mi mint a társadalom tagjai, készek vagyunk megadni a közösségnek mindazt, ami azt megilleti, ami neki kijár. Tárgya tehát: a közjó. Így a szociális igazságosság nem más, mint a közjóra való törekvés.*

Amikor az értelem valamilyen jót mint ilyent, megismer, és az akarat elé tár, a jó pedig az akaratra indítólag hat: céljá lesz. Így a közjó is. A társadalomba lépő értelmes és szabadon akaró ember különleges céljává válik. A szociális igazságosság mint sajátos erény, ennek a célnak az irányában tökéletesíti, teszi erényessé a lelkeket. Akik ennek a közös célnak a vonzókörébe jutnak, egyben bizonyos meghatározottságot, megkötöttséget is vesznek magukra, amelynél fogva ezen (és nem más) cél felé törekcsenek. Ez a cél a társadalom minden tagjának meghatározza a maga helyét és föladatát a társadalom egészében. Másszóval: rendet teremt, vagyis: egységet a jól tagolt sokaságban. (I. q. 65. a. 2.) Ha azonban a közös cél ez által a megkötő ereje által áldozatot kíván is a társadalomba lépő egyéntől, sohasem kívánja tőle öncélúsága feláldozását. Sőt — tekintve az embernek a társadalomra való természetszerű ráutaltságát — igazi kibontakozáshoz segíti személyi méltóságát. „Hogy mindenki emberi méltóságához mérten élhessen, ezt akarja a közjó biztosítani.” (Id. m. 26. o.)

Igy alakul ki a szellemi-erkölcsi jelleggel bíró szerves társadalom, amelyet a Q. a. „valódi és természetes társadalmi rendnek” nevez. (46. o.) A mondottakból világos, hogy ennek a szervesen felépülő társadalomnak egyik legfőbb megalkotója és főntartója a szociális igazságosság, s mivel — és ez is világos! — csakis ez a társadalmi rend biztosítja az egyesek személyi méltóságát: azért a szociális igazságosság biztosítja — végeredményben — ezt a méltóságot is.

A szociális igazságosság teljes diadala.

A szociális igazságosságnak a közjóra és benne a közösség tagjai magánjavanak megnevelésére és fölemelésére irányuló természetéből kitűnik magasatos volta. Megértjük, miért mondja Szent Tamás „virtus generalis”-nak, amely „movet per imperium omnes alias virtutes”. (II—II. q. 58. a. 6.) Megértjük azt is, miért lett a Q. a. tengelye, amelynek teljesérvényű megvalósításától sok és jelentős következményt vár a Szentatya. Így: a magántulajdon helyes használatát (Q. a. 27. o.), a fölőleg problémájának megoldását (29. o.), a munkabér igazságos meghatározását (39—42. o.), a tőke és munka megértő egymásra találását (30. skk. o.), az államhatalom tekintélyét (49. o.); egyszóval: új és helyes társadalmi rendet s benne az emberek igazi szabadságát és személyi méltóságuk biztosítását, e természetjogi követelésük teljes érvényesülését.

De a szociális igazságosság mindezen eredményeket nem máról-holnapra

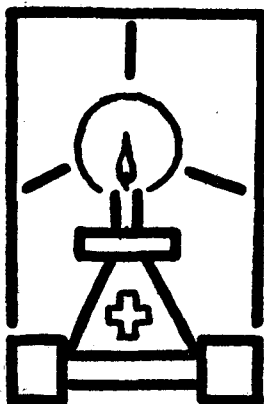
éri el, hanem csak a lelkeknek lassú, türelmes, de céltudatos nevelésével, *erkölcsi megújításával*. A szociális igazságosság u. i. — mint Szent Tamás világosan tanítja (II—II. 1. cit.) — *erkölcsi erény*. S ezért, ha diadalra jut az egyesekben és a társadalomban, akkor tartósan és gyökeresen tud gyógyítani. Hisz, amint a Q. a. mondja: a bajok okai erkölcsi jellegűek: „az emberi szív rendetlen vágyai, az áteredő bűn szomorú következményei”. (70. o.) Márpedig világos, hogy erkölcsi bajra erkölcsi orvosság kell. S ekkép a szociális igazságosság hozza magával a bajok „legelső és legszükségesebb gyógyszerét: az erkölcsi megújodást”. (Q. a. 53. o.) S viszont — „causae sunt invicem causae!” — minél erkölcsösebbek minden tekintetben egy-egy társadalom tagjai, annál szebben és biztosabban tud diadalmaskodni a közj s benne és általa a személyi méltóság érdekében a szociális igazságosság, mert: „csakis az erkölcsi élet és érték magaslatán álló emberek alkalmasak arra, hogy az általános emberszeretethez (iustitia legalis) bekapcsolódjanak, és ennek keretében keressék emberi fejlődésüket és boldogulásukat”. (Id. m. 19. o.) Mert ellenkező esetben, azaz: „ha erkölcsileg értéktelenek az elemek, a benső fönttartó erő, a „forma societatis” kénytelen helyet adni a külső erőszak nem annyira építő, mint társadalom- (s benne az emberi méltóságot) romboló erejének”. (Id. m. 19. o.)

Ennek az erkölcsi megújodásnak az érdekében *vissza* kell térniök az embereknek *Krisztushoz*. Mert a szociális igazságosság magasztos követelményeinek egész teljét a megromlott emberi természet a maga erejéből nem teljesítheti. Ekkép a szociális igazságosság mintegy sürgeti és követeli „az őszinte és teljes visszatérést az evangélium tanításához, annak a Krisztusnak a parancsaihoz, akinél az örök élet ígéi vannak”. (Jn. 6, 10.) (Q. a. 73. o.) Sőt — hogy úgy mondjuk — túlmutat önmagán a szeretet királyi útja felé, „mert — mondja, XI. Pius — egyedül a szeretetnek van meg az az adománya, hogy ellenállhatatlan, bár szelíd hatalommal az igazságosság és méltányosság törvényeihez hajlíttja az emberi szívket és lelkeket”. (Q. a. 80. o.)

Az emberek manapság — legalább is így mondják vagy tán így is vélik! — féltékenyen igyekeznek őrizni személyi méltóságukat. „Ime, az út, amelyen járni kell!” — mutat irányt a Q. a. (80. o.) Ime, az út: *a kegyelemmel megtermékenyített szociális igazságosságból fakadó erkölcsi megújodás a társadalom fejében és minden rétegében!*... Ez a társadalom — és csakis ez! — majd el tudja segíteni az embert öncélúságának, személyi méltóságának teljes és hiánytalan kibontakozásához.

Ezt hirdeti a Q. a. Ezt kell hirdetniök „Krisztus bátor katonáinak, az Ő legközvetlenebb testőrségének”. (Q. a. 78. o.) Kell, hogy ennek diadalhoz segítségére „irányuljon minden munka, minden iparkodás és a szüntelen imádság az irgalmas Istenhez. Mert Isten segítségével az emberiség sorsa a kezünkben van!...” (Q. a. 82. o.)

Fr. Hosszú Ince M. O. P.
diákonus.

"ET LVX IN TENE-
BRIS LVCET" IOANN. 1./5/.

APOSTOLI ÉLET.

Rovatvezető: Kún László, Budapest.

A keresztyén ókor „papok szombatja”

„Commune votum, commune is oratio prosequatur”, szólítja fel a népet diakonus-szenteléskor a szentelő püspök. Elgondolkozom, vajjon mostanában hányan gondolnak a hívek közül arra, hogy a papnak szüksége van imájukra. Vajjon hányan tudják, hogy „minden főpap emberek közül választatván, emberekért rendeltetik az Isten előtt való ügyekre.” (Hebr. 5, 1.) Ennél már csak a papot szentelő püspök szava kézzelfoghatóbb. „A hajó kormányosának és népének közösen van okuk bizakodni vagy félni.” Együtt halad mind a kettő, és jaj a népnek, ha a kormányos akár saját hibájából, akár önhibáján kívül nem tudja teljesíteni feladatát! Nemcsak a kormányos szenved hajótörést, hanem azok is, akiket biztos révbe kellett volna vezetnie.

Őseink ezt nagyon jól tudták és volt is rá gondjuk, hogy imájuk támogassa vezetőiket. A kántorbőjtök egyik feladata volt előkészülni a szombati, illetve vasárnap hajnali papszentelésre. Már a stációk megválasztásánál is kitűnik ez. Minden kántorbőjt szerdáján a Sancta Maria Major-ban tartják a stációt. Először minden kegyelmek közvetítőjének oltalmába ajánlják azokat, kiknek szintén kegyelmet kell közvetíteniük. Pénteken a tizenkét apostolnak mutatják be őket és kéri számukra védelmüket. Szombaton az Apostolfejedelem sírjához zárandokolnak, hogy imáik végén, mikor az ég alját már vasárnap hajnalá pirosítja, szenteljék őket Istennek.

Néhány évtizeddel ezelőtt mindenki, mostanában is bizonyára sokan azt mondják, hát ez a szentelendőök dolga, nem a mienk. Az ősegyház tudta, hogy ez nem igaz. Akiket már felszenteltek, tudták, hogy új segítséget kapnak, kik segítik őket munkájukban, egykor pedig majd folytatják. A hívek pedig tudták, hogy új irányítókat kapnak, akikről függ, elérke-e céljukat vagy sem.

„Minden főpap emberek közül választatván...” Vagyis ember ő is, egy közülünk. Istennek választjuk őket, tehát csak tisztán lehet őket odaadni. De hogy adjunk meg nem tisztított környezetből tiszta dolgot. Nekünk is tisztáknak kell lennünk. A tisztaságot pedig nemcsak az ima adja. Az Úr Jézus maga mondja, van olyan ördög, melyet csak böjttel lehet elűzni. Másrészt tudatos volt őseinkben a szentek egysége. Ha egy tagot Isten megszentel belőle, megszentel vele mindenkit. Márpedig ezt nem lehet készület nélkül fogadni.

S vajjon, akit az emberek közül választunk, megszűnik-e ember lenni? Marad ember, marad esendő. Magasabbról azonban könnyebben leszédül az ember és másokat is magával ránt. A papság valóban nem magánügy. Ezt tudja a homo inimicus is. Ezért támadja hevesebben a papot. Megverem a pástort, szétszéled a nyáj... és folytathatjuk, elpusztulnak a juhok. Ezért kell a népnek is minél biztosabb ke-

gyelmi alapot teremtenie papja számára. Ennek pedig imán kívül kiváló eszköze a böjt és mindkettőt felülmúlja a szentmise.

Van azonban az éremnek másik oldala is. „... emberekért rendelték Isten előtt való ügyekre.” A pap tehát, ha valóban pap, a népért járadozik. Ez esetben pedig, nyugodtan mondhatjuk, az igazság követeli, hogy a nép maga is tegyen meg mindent, hogy papja sikerrel teljesíthesse feladatát. Távolítson el magából minden akadályt s papja számára biztosítson minél több erőt.

Jó-jó, mondhatja valaki, de mi köze ennek a kántorböjthöz. Az, hogy akkor ugyanis előírja az Egyház az önmegtagadást és szándéka, hogy ekkor a szokottnál is többet imádkozzunk. Nem kell tehát már mást tenni, mint ezt felajánlani a pap-ságért. Képzeljük el, milyen hatással lehet, ha az Atya ezekben a napokban az egész Egyházat látja maga előtt imádkozni pásztoraiért, élén azzal a Főpappal, aki „saját vére által ment be egyszersmindenkorra a szentélybe, örök válságot szerezve”. (Hebr. 9, 13.)

Hogy ez megvalósul-e, rajtunk múlik. A kántorböjtöket ugyanis meg kell hirdetniünk a szószékről. Használjuk fel ezzel kapcsolatban az alkalmat, magyarázzuk meg a kántorböjt rendeltetését. Sőt, ha idők multával tudja is ezt már a nép, figyelmeztessük előre, mint tette Róma népével Nagy Szent Leó pápa: „Quarta igitur et sexta feria jejunamus, sabbato vero apud beatum Petrum Apostolum vigiliis celebramus.” (Serm. 9. De jejun. 7 mens. Brev Cist Domm. III. Sept. lect. VIII.)

P. Újfalussy Ottó S. O. Cist.
Zirc.

A hatodik út

(Képek hivatásom történetéből)

Az Úr már meghívott, már elhangzott a „jőjj és kövess engem” és mégis mennyi küzdelem, míg végleg elszánom magamat, míg félretelva minden mást, elindulok a Szeminárium felé.

Hat út kínálkozott előttem. Jézus meghívását követték a Sátán csábításai. Kerülő utakra akart téríteni, teremtmények és egyéniségek imádatán keresztül a mulandók hajszolására. Ez neki elég, mert aki a világot és magát jobban szereti, mint Istent, az már az övé.

A kamaszkor éveiben az élvezeteket kínálta. A fejlődő szervezet sokat kíván, nemcsak a terített asztalnál, hanem az új benyomások vásári bódéjában is. Nem ismer mértéket a cukrászdában, tetszik neki a rendelés a kiskorcsma sörkertjében és a barátokkal tartva a sportpálya és a mozi, uszoda és a kirándulás jelenti neki az élet értelmét. Ebben az időszakban hódít meg a regény és von bűvkörébe a mozi a maga csodálatos világával. Mindezek önmagukban, kis mértékben nem veszélyesek, de pénzbe kerülnek, időt vesznek igénybe, és a fiatalos meggondolatlanság nem egyszer bűnre visz. Így vonult be életembe az utca, kamasztársak barátsága, szabados beszéd, elhanyagolt tanulás, az otthon semmibevétele, bandita- és sportideálok. Isten, hivatás lassan kezdtek kiszorulni, nemcsak a zsebek teltek meg képes és sportlapokkal, golyókkal és filléres regényekkel, riasztópisztollyal és Tarzán-késsel, hanem a szív is ezekkel volt telizsúfolva. Ha ezek az élmények végzetesek, oda az egész élet, rossz szokások és élvezetek uralkodnak egész jövőmön is. Üres fiatal évek s szomorú öregség lett volna sorsom. Hála egy-egy szülői fenyegetknek, hála egy-két szívhezszóló szentbeszédnek, hála a lelkiatyám erős baráti kezének, hála a jó Istennek, — ez a korszak pár hónap alatt egyszersmindenkorra lezajlott.

Mikor letettem arról, hogy Afrika-kutató leszek, akkor az újságírói pálya nyerte meg tetszésemet. A katolikus sajtónak szüksége van jó ujságokra — gondoltam — és már láttam magamat hatalmas szerkesztői asztalnál, telefonok és riporterek hada előtt. Ekkor tanulmányoztam át a katolikus és főleg a hazai sajtó történetét. Egy nyár minden szabadideje ment rá és mire összeállítottam kis munkámat, közel 100 adalék alapján, megjelent a könyvpiacon a magyar sajtó történetét tárgyaló komoly, többkötetes munka. — Ehhez viszonyítva szerény vállalkozásom szánalmas tákolmánynak bizonyult. De azért szerkesztettem az iskola lapját, írogattam diáklapokba, sőt a helyi lapok és komolyabb folyóiratok szerkesztősegeinél is

kopogtattam cikkeimmal, írásaimmal. Költeményeiben van gondolat, de nincs ritmus — mondták. Novellái inkább szónoklatok, riportjai túl rapszódikusak — hallottam a bírálókat. Alkalomadtán közöljük — volt a legjobb eset, de erre ritkán került sor. Sokat tanuljon és olvasson, fiatal barátom — mondotta egy jóindulatú szerkesztő bácsi. A jó tanácsot követtem. Gyakorlati természet lévén, írás helyett ezután a jó könyvek terjesztésére adtam magamat. Kölcsonkönyvtár, könyvkiállítások, könyvvásárok rendezése mellett egy könyvkiadó vállalat kereskedelmi képviselőjét is elvállaltam. Főnök, levelező és pénzbeszedő voltam egy személyben. Tapasztalat mellett a konyhára is hozott ez a foglalatosság, Isten ügye is volt. De ez sem elégtett ki.

Az Úrhoz inkább a külső szolgálatok kötöttek, még nem volt kiépítve a benső baráti viszony, még nem szerettem bele az isteni Szívbe, s így volt hely szívemben másnak is. A férfikor felé kevés az édesanya szeretete is, nem elég a barátok társasága és az élet útjain leányszemek is találkozhatnak az ifjú tekintetével. Ma már csak mosolygok a régi eseményeken, mikor sokat jelentett egy tekintet, egy kézfogás, egy meghívás a névnapi uzsonnára, képeslapok küldözgetése, szereplés a nyilvánosság előtt az „Ö” jelenlétében. Mindig hálás leszek annak, aki észrevéve, hogy társalgásunkban témám az emberek üdvöztetése, hogy szárnyaló vágyaim magasabbra húznak, hogy ingadozom az égi és földi szerelem között, — maga állt félre, mondván: Barátom, a jó Istennel nem versenyezhetek, a maga álma az Isten. Más alkalommal nekem volt nyitva a szemem. Egy ismerős család előrelátó asszonya igen dicsérte szolidaritásomat, több meghívásával tisztelt meg. Persze lányos házról volt szó. Mikor már az epret is tejszínnel tálalták, bajt éreztem: Tóni, vigyázat. És szépen elmaradtam. Sokszor a bűn is felölti az ártatlanság öltönyét, s ilyenkor jaj, ha nincs lelkem Isten tenyerén, ha nem kerülöm a veszedelmet, elveszek abban. A harcból, melyben nyílt és tiszta pillantások és démoni erők vívtak hivatásommal, a Szűzanyába vetett bizalmam hozott ki győztesen. A májusi litániák legyőzték a korzót, Mária szeretete több volt a földiek vonzalmánál, a kis lorettói kápolna magánya többet adott, mint a családok szentélyei, mint táncos zsúrok felületen maradó örömei.

A labdarúgásért mindig rajongtam. Évszakok délutánjait töltöttem elemista koromban a városzéli réteken összegyűlő futballozók között, nem sajnáltam rá az időt középiskolai tanulmányaim komoly készülétei közben sem. A baj ott kezdődött, hogy fiatal fejjel bekerültem az iskolaválogatottba is. Innen csak egy lépés a helyi diákválogatott mez-felöltése és nem késett a csapatok szerződötési ajánlata sem. Örültem, ha két szóban is, de megemlékezett rólam a zöldűrség vagy ha tapsolt a tribün és hajráztak a kollégák. Edzőm nagy jövőt jósolt, egyik gyár komoly állást ígért, az érettségi közelgett és én már vidékre is mentem szerepelni a nagy csapat „ifi” gárdájával. Az utazások miatt elmaradt a kongreganista gyűlés, a vasárnapi litánia kedves szentbeszédeivel, edzés miatt az önnevelő olvasmányok és sokszor a tanulás is. Nem egy futballista társam kapott komoly szerződést, s már vigasztaltam magam: mint futballista is szolgálhatom Isten dicsőségét, hisz mióta a csapatban vagyok, nincs az öltözőben káromkodás, lepirítom a bosszút lihegőket. Emlékeztem arra a bizonyos angol válogatott játékosra is, aki szentbeszédeket tartott a közönségnek egy-egy izgalmas meccs után. Egyik játékalkalmával merész vetődés közben megrúgtak. A mérkőzést elvesztettük és én fektettem a hordágyon törött ujjakkal, vérző fejjel, féláljultan. Ez a félnapos önkívület nagy tisztánlátást adott. Vértanúk hitükért véreznek, én egy bőrlabdaért. Hát érdemes? A missziósok lelkekért verítékeznek, én pillanatnyi tapsért; hát megéri? Papok életet adnak Krisztusért, én csak perceket, pillanatokat? Szerzetesek bűnösökért fegyelmezik testüket és én szórakozni vágyó közönség kedvéért töröm testemet, kockáztatom egészségemet, szorítom le minimálisra a lelkieket? Futball, nagy csapatok, derbi és izgalmas mérkőzések: Isten veletek!

Pap leszek! — jelentettem be rokonaimnak. Megőrlöttél? Te munkás és kereskedő család sarja. *Mi lesz a kalapüzletekkel*, ki viseli gondját öreg szüleidnek. Nem, erre nem áldozunk! Ha egyetem, főiskola csak vágyaid teljesülése — úgy nyitva az erszény, másra nem! Ingadoztam. Más nehézségek is akadtak: latin nyelv s egyéb. Nemvárt sikereim könyvterjesztés terén, kereskedelmi tanulmányi verseny első díja, sikereim a rokoni adás-vételek lebonyolításában, mind azt sugallták: hisz az Egyháznak anyagi oldalról is kellenek támogatói, világi apostolok, sajtó, nyomda, film, karitászcécénások és e mellett marad a harmónia a családdal is, jut idő az élet örömeire is. Ismét a jó Istennek kellett közbelépni, hogy végre megtaláljam az egyedüli helyes utat.

Bátyám Szentírását nekem ajándékozta. Olvasgattam belőle. És világos lett minden. „Add el mindenedet és kövess engem.” „Elhagyja értem apját, anyját és testvéreit” — mondja az Úr. „Elmúlik a világ és minden hívsága.” „Kiüresítette magát . . . engedelmes volt a halálig, és pedig haláláig a keresztfán.” „Az aratás ugyan sok, de a munkás kevés.” És a szavak, Isten szavai mellett láttam a nyomort, a lelkek vergődését, a bűn fiainak tömörülését. Nem, nem maradhatok közömbös ebben a küzdelemben. Az Úr hív, íme Uram, készen állok, egy életet, egy halálom, bárhová hívsz, ott leszek. És elindultam a hatodik úton a Szeminárium felé.

Szili Antal.

Legyünk a puszták pásztora!

Többször felvetődött már kispapok között a gondolat, hogy milyen kíváncsatos lenne, ha kispapéveink alatt kiszállhatnánk plébániákra, ki a világba, hogy kissé belekóstoljunk jövőendő életünkbe.

Okos gondolat. De a töprengők elfelejtették, hogy van a kispapság nagy százalékanak elérhetőbb és kíváncsatosabb gyakorló munkatere: *a lelki árnyékban ülő magyar pusztá és tanya*. Elérhetőbb, mert minden falusi kispap megközelíthet nagyobb anyagi áldozatok nélkül is egy-egy tanyát. Ez kíváncsatos lenne több szempontból is.

Még a hosszú nyári vasárnapok sem lehetnek olyan hosszúak, hogy az egy vagy két terjedelmes faluval megáldott lelkipásztor fölkereshetné ezeket a szórványokat. Ott van azonban a kispap, övé a reggeli szentmise után az egész vasárnap, a hosszú nyári vasárnap. Fölszentelt pap ilyenkor csak legfeljebb filiálisokat és nagyobb gócpontokat kereshet fel, viszont a kispapot misem akadályozhatja meg abban, hogy akár kerékpárral, akár gyalog meglátogassa a legapróbb, egy- vagy két-családos tanyákat is. Aki nem ismeri a pusztá harmonikus lelkületű emberének Isten utáni vágyát, az talán nehezen érti meg, mekkora ereje van a reverendának ott, ahol soha még harang sem hirdeti természetfölötti rendeltetésünk valóságát.

Mindig nagy kegyelemként és hálával könyvelem el életem nehéz körülményeit; azt, hogy pusztán születtem és nőttem fel, mert mindez kispap-életemet mérhetetlen kincssel és tapasztalattal gazdagította. Ezek alapján mutatok rá néhány szempontra, hogyan és mit kezdhet egy kispap a szórványvilágban.

Könnyű a dolog nagyobb pusztákon, ahol iskola is van; itt a kispap idegyűjti össze a népet. Szemem előtt most olyan pusztá áll, amely templomtól távol, minden istentisztelet nélkül él. Itt a kispap, aki ismeri a környék szellemét, már meg fogja érezni, hogy centrifugális vagy centripetális pasztorációs módszerhez fogjon-e. A centrifugális a ritkább. Ez abból áll, hogy egyszerre belenyúlunk a nép vallásos lelkének legmélyébe, s miután így megragadtuk és magunkkal ragadtuk őket, akkor kezdünk hozzá a hívek szociális, kulturális irányú mozgatásához. Tehát vallásos magból kiindulva haladunk a társadalmi megszervezés felé. Embereinket esetleg csak a felszín kapja meg vagy talán éppen a mi személyünk. Nem baj, nem fontos, csak az, hogy megnyerjük őket az ügynek. Őszinte önismeret mellett ez nem hozza zavarba és nem is kábítja el a kispapot. Ő tudja, mit miért tesz, és tudja, hogy ez még semmi, illetve csak kulcs egy kemény és mély munkához. Ennek a munkának pedig az lesz a célja, hogy a nép lelkébe vetett gabonaszem — az ősoktól örökölt kegyeletes mag — kikeljen és termést hozzon, legyen tudatos és életet formáló erő.

Kitűnő példa erre a következő: A kispap kiszáll egy ilyen pusztára.

Nagy előkészülettel, komoly gonddal, kellő érzékkel egy pompás búcsújárást rendez számukra. Az egyszerű nép ez ősi, egyházas, közösségi istenszolgálatának olyan hatása lesz az egész vidékre, hogy a mai idők leleményes kispapjának már nem nagy gondja lesz: mit kezdjek velük ezután?

A következő teendő a kemény alakító munka: vallásos- és kultúrelőadások, ismerkedés emberekkel, családlátogatás, legényekkel (futball-csapat) való foglalkozás, kultúrmunkába való bevonásuk, stb. Így lassan keményveretűvé gyűrődik a pusztai vallásos lelke. Minden munkatér magától nyílik meg a további tevékenység során, csak bátran neki a munkának!

Ahol ez a módszer nem válik be, ott centripetális pasztorációba kezdünk. Az előbbi fordítottja ez. Egy futballcsapat megszervezése, egy színdarab vagy kultúrelőadás jelenti az első lépést. Mindegyikünkben van valami egyéni adottság: itt bőven ki lehet használni, próbálni és növelni. Az előbbi módszerre azt mondanám: legyünk szelídek, mint a galambok. Erre pedig: legyünk okosak, mint a kígyók. A centripetális munkában lassan, türelmes munkával mindig jobban a mélyre szállunk.

Kisebb tanyákon sokkal egyszerűbb a helyzet. Megismerem az embereket, elbeszélgetek velük, megértem őket, keresztény ujságokat adok a kezükbe, családi ájtatosságokat tartok nekik, stb. Hogy mennyire fogékony a pusztai ember lelke a vallás iránt, majd tapasztalni fogjuk. Sorban élénk táruul majd az a sok-sok megoldandó probléma, amit már egy kispap is megoldhat.

Nehéz lenne hűen kifejezteni azt a lelki hasznót, amit jutalmul kap az ember önkéntes és önálló munkájáért. Otthon a falujában csak látja az embereket és csak úgy érintkezik velük, mint a Kovácsék vagy a Nagyék fia. Itt azonban csak Isten küldöttjét, a jövődő papot nézik benne. Ő is csak lelkipásztori szemmel nézi ezt a világot. Megismeri az embereket. Könyvből soha meg nem ismerhető mélységei és problémái táruulnak eléje az egyszerű embernek. Megismeri a sajátmagában eljövődő pap tehetségeit, ezen a téren káros vonásait. Meglátja, mire van szüksége szemináriumi önképzésében. Tapasztalatai révén határozottabb irányt kapnak pluszmunkái. Ugyanakkor megtanul kinn a világban egyedül tervszerűen működni és megtanul talán kissé beporosodni, talán megázni is másokért parancs nélkül, érdek nélkül „Isten háta mögött”.

Ha a jövődő fizikusnak élvezet helyrehozni a kivágott biztosítékot, a parasztgyerekeknek megrakni egy szekeret, akkor ne csodálkozzék senki azon, hogy a papi hivatás boldog tulajdonosa igyekszik „opportüne, importüne” megtanulni a gyakorlati „szőlőmetszést”.

Ha a kispap komoly szándékkal indul szünidei gyakorlati tudásának gyarapítására, gyönyörű tartalmat nyer minden vakációja. Meglátja magában a jövődő pap hiányait és annál nagyobb vággyal siet vissza a közös otthonba, ahol 10 hónap imádságában és csendes munkájában dolgozza fel magában a bőséges nyersanyagot. Még jobban megszereti hivatását és boldogan gyűjti az erőt: *Hilarem enim datorem diligit Deus!*

Jéger György
Győr.

"QVAM BONVM...
HABITARE FRATRES
IN VNVM" PS. CXXXII. 4.

ÉLETÜNK.

Mozaikok a római kispapéletből

A bőjti időben vagyunk, amikor minden napnak megvan a maga külön szép szentmiseszövege és stációs-temploma. Már otthon is sokszor gondoltam rá, milyen szép lehet e napok szentmiséin magukban a stációs-templomokban résztvenni és így a lehető leghűségesebben követni az Egyház liturgikus gondolatait. Most ez valósággá lett. Reggeleink kis kirándulásokká változtak. A még szinte kihalt utcákon csendben sietünk a napi templom felé. Elmélkedésünket az úton végezzük, hisz még így is sokszor erősen igyekeznünk kell, hogy pontosan elérjünk az iskolába. E napokban valóban benne élünk az egyházi év a liturgia ünnepeivel, változatos nagy körforgásában. Minden nap más templomban, más oltárnál hallgatjuk a szentmisét. Minden reggel más és más évszázad áhitatának levegőjébe lépünk. Minden egyes templom az Egyház történelmének más és más korszakát képviseli, stílusuk, szobraik, képeik a legkülönbözőbb korok és művészek lelkivilágáról, áhitatáról tanúskodnak. — S mint kis kirándulások is felejthetetlenek ezek a reggeli utak. Ritkán olyan szép Róma, mint mikor az első napsugarak villannak fel tornyain és háztetőin és mikor az éjtszaka ködjéből teljes szépségével, üde hamvasságával emelkedik ki az álomból ébredő város. Ilyenkor fenn állani az Aventinuson a S. Sabina frisset lehellő kertjében, vagy a Coeliuson a Szent János és Pál lábainál vagy elhaladni a Fórum sötétből bontakozó árnyai, a még csak sziluettjeikben mutatkozó karcsú oszlopok mellett, amikor a S. Giorgio felé tartunk — mindezek nem mindennapi élmények, nem röpké benyomások a stációs-templomokat látogató számára. — Érdekes talán megjegyezni, hogy csak a mi kollégiumunkból, a Germanico-Hungaricumból járnak ki a papok ministránsaikkal a napi templomokba. Egy-két angol papot láttam még rajtuk kívül s egypár — főleg idegen — hívót, — különben az érdeklődés, illetve ennek a nagy liturgiai helyzeti előnynek a kihasználása igen hiányzik.

Érdekes az egyetemi élet. Nem a tantárgyak vagy a tanulmányi rendszer miatt, amelyek minden eltérésük mellett mégiscsak nagyjában egyeznek az otthonival. Érdekessé és egyedülállóvá teszi annak a rengeteg nemzetiségbeli kispapnak az összekerülése, akik mind ugyanazt a tanítást szívják magukba és készülnek hazavinni, terjeszteni a szélrózsa minden irányában. Nem tudnám megmondani, hogy a mi egyetemünkön, a Gregoriánán, most hány nemzetnek a fiai tanulnak. Nehéz lenne felsorolni őket. Hisz egyedül a mi kollégiumunkban tíz nemzetnek a képviselői vannak együtt.

Az előadások alatt egység uralkodik, hisz minden latinul folyik. De amikor aztán a szünetjelre a szavát félbeharapó tanár után kitódulnak az egyes termek

hallgatói a folyosókra, akkor az ember a bábeli nyelvvzavart érzi megelevenedni maga körül. Nincs annál érdekesebb, mint elbeszélgetni a legkülönbözőbb fajú, nemzetiségű és kinézésű kispapokkal, megismerni gondolkodásvilágukat, véleményeket, országuk katolikus életét, karakterük, vérmérsékletük minden különbözőségét s mindezen keresztül csodálkozni a teljesen egyező alapvonalakon, a katolikus lelkületen.

Érdekes figyelni az egyes csoportokat. Legvisszavonultabbaknak az angolokat lehetne mondani. Van ebben valami zárkózottság is, de a főok azért máshol rejlik. Közülük igen kevés beszél valami más nyelven anyanyelvén kívül. Még a latinnal is igen hadilábon állanak, így hát itt is nehéz velük közös nevezőre jutni. Amelyik azonban áttörte a nyelvnehezségek okozta kínai falat, igen kedves, előzékeny társalgó. A sportról mindig lehet velük beszélgetni. Természetes emberek ők, a szó jó értelmében, akikkel élvezet együtt lenni.

Egészen mások a franciák. Mindenütt ott lehet látni őket. Nyelvüket sokan beszélik és ők is igen hamar belejönnek az olaszba. Németül szinte majdnem mindegyikük tud, hiszen kevés kivétellel mind munkaszolgálatosok voltak Németországban. Érdekes, hogy főleg a németekkel lehet együtt látni őket, aminek nem főoka, hogy a nyelvet akarják tovább is gyakorolni. Fajuk minden könnyedségét, szellemességét és nyíltságot magukon hordják. Kezdeményező egyéniségek. A legnagyobb kirándulásokat ők teszik. A szünetek alatt többnapos túrákra mennek, sokszor egészen vad teljesítményeket hajtanak végre.

Sokban hasonlítanak hozzájuk a spanyolok. A déli népek tipikus képviselői. Különösen a németekkel és velünk, magyarokkal vannak szoros kapcsolatban. Tóth Tihamérnak nagy rajongói, minden könyvét ismerik. Sokszor jobban, mint mi magyarok. Kollégiumuk különben nagy kispapi összejövetelek színhelye szokott lenni, lévén, hogy közös mozielőadásokat szoktak rendezni.

Ha már a moziról beszélek, meg kell említenem egy érdekes tünetet. Azt hiszem, Magyarországon még nem ismerik azokat az *amerikai filmeket*, amelyeket itt Rómában már hosszú ideje igen nagy sikerrel játszanak s amelyek — mint azt egy amerikai jezsuitától hallok — Amerikában is hatalmas tömegeredményt érnek el az utóbbi idők legkedveltebb darabjai. Csupa vallásos témájú darabok, — nem áhitatos, tömjénillatú témákra kell itt gondolni — melyek az életben megvalósított (bocsánat a kifejezésért), aprópénzreváltott keresztény életszemléletnek, cselekvő kereszténységnek az apológiái. Gondolok itt pl. Franz Werfel nálunk is ismert könyvének (Bernadette, és Cronin: A mennyország kulcsa) filmváltozatára, s a jelenleg legnépszerűbb amerikai filmszínész, Bing Crosby két darabjára: Az én utam és Szűz Mária harangjai. Mind a kettőben egy fiatal pap alakja áll az előtérben, aki a modern életben érvényesíti Krisztus elgondolásait. Nem mondom, hogy nincsenek bennük nekünk furcsa és szokatlan helyzetek, beállítottságok, de maga a tény, hogy filmvállalatok ilyen témák megvalósítására gondolnak s hogy a más darabok iránt érdeklődő nagyközönség örömmel és mintegy jobbik énjének keresésével fordul e filmek felé, az egymagában is elgondolkoztató és örömteljes jelenség.

Sokat lehetne még írni a portugálokról, brazilokról, olaszokról, szlávokról és egyéb nemzetek fiairól, de talán inkább egészen röviden szólnom kell magunkról, *magyarokról*. Azt hiszem, nem túlzok ha azt mondom, hogy szeretnek bennünket és szívesen vannak együtt velünk a tőlünk annyira különböző nemzetiségek is. Hogy éppen az annyira nyitott szívű, vígkedélyű déli népek rokonszenveznek velünk leginkább, mutatja a mi jellegünket is és érthetővé teszi, hogy miért közelednek felénk szívesen a többiek is. S azt hiszem, szintén nem járok messze az igazságtól, ha azt állítom, hogy az egyik magyar páter a legkedveltebb tanárok egyike, akiről minden hallgatójától csak dicséretet hallottam tudása és egész egyénisége miatt.

A háború befejeztével újra, szinte teljes létszámban együtt vannak már a kollégiumok és lassankint visszatér a régi rendszeres élet. A különböző nemzetiségű kispapok között egyre erősebben jelentkezik a közeledés, együvértartozás vágya. A legkülönbözőbb formákban nyilvánul ez meg. Az egyes kollégiumok előadásra hívják meg a többieket, sűrűbben látogatják egymást. Meg akarom említeni azonban ennek a közeledésnek egy egészen modern formáját is, az egyes kollégiumok közötti *futballmérkőzéseket*. Igen, ez egészen komoly valóság, s a mellett egészen kitűnő módszernek bizonyul az egymástól különben olyan távol álló emberek össze-

hozására. Nem szabad megvetni és lenézni ezt a talán túlságosan is modernnek tűnő kispapi ismerkedési módszert! Csakúgy mellékesen jegyzem meg, hogy eddig az angolok bizonyulnak a legjobb játékosoknak.

Miről írjak még? Sokat lehetne beszélni azokról az érdekes vendégekről, akik megfordulnak nálunk a kollégiumunkban vagy az egyetemen tartanak előadást; a világ minden tájának egyházi életéről hozzák a legérdekesebb híreket. Felemlőket, amelyek büszkévé tesznek, vagy elszomorítókat imádságra készítőt. Gondolok itt japáni misszionáriusra, aki az első atombomba hatását mesélte el személyes tapasztalásából, s a szigetbirodalom bontakozó katolikus életéről, hatalmas lehetőségeiről adott érdekes képet. Vagy gondolok a Szentatyá németországi delegátusának a látogatására, aki az ottani egyházi élet óriási nehézségeiről s ugyanakkor gondviselészerű lehetőségeiről beszélt. Vagy csak a mi kollégiumunknak is oly sok országból ideérkező volt növendékeire vagy legalábbis leveleikre, amelyek az egyetemes Egyház vérkeringésének egy-egy dobbanását hozzák közel hozzánk. Hosszú, hosszú oldalakat lehetne ezekről írni.

Soraím befejezéséül még egy érdekes látogatásról szólok röviden. Éppen a napokban volt nálunk egy kis beszélgetésre az olasz jezsuita páter, P. Lombardi, Olaszország most legismertebb szónoka, akinek nevét egész nimbusz veszi körül. Prédikációit, jobban mondva konferenciabeszédeit Ferrarai Szent Vincére, Sziénai Szent Bernardinra és a legnagyobb egyházi szónokokra emlékeztető lelkesedés kíséri azzal a különbséggel, hogy a modern technika megsokszorozza azok számát, akik egyszerre hallgathatják őt. Nem a rádióbeszédekről szólok itt, mert azok ma már nem újdonságok. Rendszerint hat városban tartja egyszerre konferenciasorozatát. Mindennap más és más városban beszél, — külön autó áll rendelkezésére, mely lehetővé teszi ezt számára — s ez így megy 4—6 héten keresztül, a szerint, hogy hány beszéd-sorozatot tart. A legnagyobb színházakban hangzik fel szava, melyeket több órával a kezdet előtt már rendőröknek kell lezárni a még mindenáron betódulni akaró közönség előtt. Így aztán rendszerint úgy oldják meg a dolgot, hogy hangszórók közvetítik szavát, sokszor két-három különböző helyen levő templomba vagy terembe, melyek szintén zsúfolásig telnek az őt hallgatni akarókkal. Beszédei a lehető legegyszerűbbek, szinte tisztán katekizmus-magyarázatok. A színházigazgatók irigykednek reá. Ők semmi mesterkedéssel nem tudják úgy megtölteni termeiket, mint ahogy azt eléri ő Krisztus szavainak hirdetésével. Milánóban utolsó beszédét az óriási motorverseny-stadionban kellett megtartania, mert ott tudott összejönni a lehető legnagyobb embertömeg. — Egy-egy napot aztán egyéni beszélgetésekre szán, amikor 18 órát is fogad egyfolytában, négyperces időt engedhetvén csak egy személynek. E szinte megmagyarázhatatlanul nagy eredmények titkát sokan kutatják, a hipnózistól kezdve a legelképesztőbb magyarázatokat találva reá. Ő egyszerű szavakkal csak ennyit mond róla: egyszerű az én titkom: vivere in plena communione cum Christo. Teljesen az Ő akarátára és rendelkezésére állítom magam.

Legyen ez most elég. Ha unalmas volt írásom, elnézést kérek. Ha nem, örülök, hogy kis képet tudtam adni arról, hogy milyen is a mi itteni életünk kereteinek legalábbis egy kis része.

K. L., Róma.

Igy élnek a belgiumi teológusok . . .

A szemináriumoknak éppen úgy a hívők áldozatkészségéből kell magukat fenntartaniuk, mint a többi egyházi intézményeknek és általában a papoknak. Egyházi vagyon nincs, érve ezalatt több ezer holdas birtokokat. Bár a paphiány nálunk is észlelhető kis mértékben, mégis 400-an vagyunk az egyházmegyei szemináriumban, melynek félmillió hívője van. Ismétlen ez a szám kevés, mert sok tanár kell az egyházmegyei középiskolákba, ahol világi papok tanítanak, sok a pasztorációba, sok az A. C. különböző egyesületeibe, melyek itt már erősen ki vannak fejlődve.

A teológiai tanulmányok ideje 6 év; 2 év filozófiával kezdődik; ezalatt a filozófusok még civilben járnak. Ezután jön a teológia, ekkor fekete reverendát kapnak és felkapják a kisebb és nagyobb rendeket. Egy évben kb. 50 újmisést szokott lenni. Soknak tűnik nektek a szám, pedig a missziósok, szerzetesek külön vannak, külön tanulnak.

Minden kispap több nyelven beszél, ugyanis fele flamand, fele vallon. E két nyelven folyik minden lelkigyakorlat, puncta, főiskolai előadás, stb. mindig felváltva. Tehát minden tanár és kispap megtanulja e két nyelvet, melyek mellett mindenki túrhatóan beszél latinul és sokan angolul. A flamand és vallon nyelvtudásból ered a német és francia nyelv tudása. A főtárgyakat persze itt is latinul adják le. A főiskolán a speciális teológiai tárgyak mellett egyéb órák is vannak: így szociológiai, beiktatott órák időszerű társadalmi kérdésekről, nehézségekről, kimondottan gyakorlati kérdések az egyesületekkel kapcsolatban, az állam és Egyház közötti viszonyról, stb.

A sport, bár nem olyan sokoldalú általánosságban, mint Magyarországon, mégis helyet kap a kispapok életében is, amennyiben napi egy óra labdarúgás van engedélyezve. Kedvelt az asztali tenisz is. — Az újabb szemináriumokban mindenkinek külön szobája van és közös tanulóterem nincs, csak pár régi épületben szükségből. — A kispapok élete egymásiránt igen szeretetteljes, idő- és évfolyamkülönbség egyáltalán nincs, s ezt a külső szemlélő észre sem veszi. Pedig sokan vagyunk, és ugyancsak megvan a faji és nyelvi különbség. — A főiskolai beosztás értelmében trimesterekben végezzük el az anyagot; karácsonykor, húsvétkor és évvégén vizsgázni kell szóban és több tárgyból írásban. Úgynevezett „scabellumok” nálunk nincsenek, viszont a vizsgák erősen igénybeveszik az embert.

Hetenkint háromszor Rector Atyánk előadást tart: illemről és papi karakterológiai kérdésekről. A házirend, viselkedés, a papi jellem kialakításának gyakorlati tényezőit boncolgatja és a jövő papi életre ad bő tapasztalatából tanácsokat. — Az úgynevezett „vendégek” megjelenése is gyakori, mert hetenkint nálunk tőlük előadásokat. Ez azt jelenti, hogy a kínálkozó alkalmak mellett rendszeres meghívásra jönnek el. Így a parlament tagjai mellett hazánk legjobb filozófusa éppúgy szerepel, mint az itthon tartózkodó indóknai egyetemi tanár vagy valamelyik neves szónok, egyesületi szervező.

Megemlítem még, hogy a szüneteket karácsonykor, húsvétkor és nyáron otthon töltik a növendékek.

A hivatások száma nagy. Egy családból gyakran több kispap is kikerül, és a leggazdagabb családok is bőven adnak papot, hogy a munkásság családjából kikerült nagyszámú kispapról ne is beszéljek.

Végezetül továbbítom a belga kispapok szeretetteljes üdvözlését.

A PAPI LELKISÉG 16. SZÁMÁNAK

T A R T A L M A:

A biotheizmus embere. — Somogyi József (1)

A valódi élet embere. — Hunya Dániel (6)

Lelki élet:

A Lélek papi harsonája. (11)

Felsőbbrendű öntudat. — P. Ernő (17)

Az akaraterő művészete. — Farkas Lajos (22)

Jópásztori szellem:

Prohászka főpásztori buzdításai lelkészkedő papságához. — Dezső István (26)

Papok és társadalmi életforma. (35)

Amerikai katolikus papok. — P. K. (41)

Onképzés:

Okulás és vigasztalás. — Schnattner Szigfrid. (49)

A korszerű tudás. — Hunya Dániel (52)

Egység:

Kegyelmi egység. II. — Kerkai György (55)

Szociális papi egység. — Hunya Dániel (62)

Confiteor:

A papi munka időszerű kérdéseiről. — Erőss Alfréd (67)

Liturgia:

Pax Christi. — Söveges Dávid (94)

Népünk liturgikus nevelése. — Vönöczki Fábián (98)

Szerzetespap:

A szegénység szelleme. — Halász Pius (104)

A Kármel imája. — P. Lucián (119)

Könyvek (149)

Kispapegység. (151)

SPIRITUALITAS SACERDOTALIS

S U M M A R I U M:

Fasciculus XVI. occupatur circa perfectionem characteris.

Articuli fundamentales:

Homo biotheismi. (1)
Homo vitae verae. (6)

Vita spiritualis:

Tuba sacerdotalis Spiritus Sancti. (11)
Conscientia filiationis divinae adoptivae. (17)
Ars fortiter volendi. (22)

Spiritus boni pastoris:

Adhortationes episcopi Prohászka ad suos sacerdotes curam
animarum agentes. (26)
Sacerdotes et forma vitae eorum in societate civili. (35)
Sacerdotes catholici Americae Septemtrionalis. (41)

Studium:

Ad scientiam et consolationem. (49)
Scientia aetati nostrae accommodata. (52)

Unitas:

Unitas secundum gratiam. II. (55)
Socialis unitas sacerdotalis. (62)

Confiteor:

De quaestionibus contemporaneis laboris sacerdotalis. (67)

Liturgia:

Pax Christi. (94)
Educatio liturgica populi. (98)

Sacerdos regularis:

Spiritus paupertatis. (104)
Oratio Carmeli. (119)

Libri (149)

Unio Levitarum. (151)

nagyobb sértés volna a hivatása magaslatán álló papságról azt gondolni, hogy ezeket nem tudja! Csak vannak dolgok, amelyeket soha nem hallhatunk elégszer és amelyeket soha nem tudhatunk elég jól.

Cél: *indító*. Olvasás közben nézzünk utána a felvetett és érintett szakismereti kérdésnek, a szóbahozott rubrikának, vegyük elő a Kódexet, a Nyilvános istentiszteletnek, az Emberek megszentelésének és az Igehirdetésnek kézikönyvét és lapozzuk, forgassuk kissé a kérdéses tájon. Nem lexikális a cél, azért nem is a könnyű használat volt a szempont. Rendszeres, napról-napra végzett szélesebb önképzéshez szolgál útmutatóként a rövid naptárszerű beosztás. Mondhatnók így is: A polgári és párhuzamosan az egyházi esztendő keretébe beépített legszükségesebb tudnivalók foglalata, elsősorban *talán* plébánosok számára.

Isten áldása legyen mindazokon, akik haszonnal forgatják, olvasás közben pedig jobban szeretnek és a szeretet nyomában: indulnak.

Schnattner Szigfrid O. S. B.

Dezső István: A nyolc boldogság és a szentatyák.

A Szalézi Művek „Lelkiélet Kiskönyvei” c. sorozat 61. számaként jelent meg 68 lapnyi terjedelemben ez az ügyes kis összeállítás, amely szemelvényeket tartalmaz Aquinói Szent Tamás „Catena Aurea” c. művéből. — Ez az 1944-ben készült kis könyv ma is nagy lélekszolgálatot teljesíthet a hívek között. Az embert annyira érdeklő boldogságra hull itt a Szentírás és a Doctor Angelicus fénye.

Dr. Juhász Kálmán: A Csanádi Püspökség története 1307—1386. Makó, 1946. Nagy 8°, 119. lap.

Az ismert fáradhatatlan történész folytatja itt a Csanádi Püspökség történetét. 12 püspök történetét állította össze komoly forrástanulmányok alapján. Mai szemmel nézve különösen is érdekessé válnak ezek az egykori püspöki egyéniségek.

Markó Lehel O. S. B.: Pax. A bencés diák kalauza. — II. átdolgozott kiadás. Pannonhalma, 1947. 16-od r. 117 l. Ára: 4.50 Ft.

A kis zsebkötet sokkal többet tartalmaz, mint amit az alcím: „A bencés diák kalauza” sejtet. Ha átnéztük az egészet, akkor látjuk, hogy a „Pax” nagy koncepciója, a Szent Benedek-féle nagyszerű világszemlélet van benne. Úgyis mint lelkiség, úgyis mint történelemalkító tényező.

Van Der Meer—Verseghy Nagy E.: A végtelen ígézetében. Budapest, 1947. Korda R. T. kiadása. Kis nyolcad, 170 l. Ára: 12.50 Ft.

Egy konvertita naplója, akinek teljes neve: Van Der Meer De Walcheren Péter. Találkoztunk ezzel a névvel ennek a kötetnek előbbi részében. De találkoztunk már régebben is. Ő a híressé vált „Das weisse Paradies” szerzője. — A mai mélységekre szomjazó kor valódi lelki mélységeket találhat e könyvben, főleg pedig ámulva szemlélheti Isten kegyelmének csodálatos munkáját, amellyel a világ forgatagában élő embert teljesen átalakítja az Isten legtitkosabb kegyelmi világának csodálatos érző szervévé.

Jörgensen J.—P. Implom Lajos O. P.: Sienai Szent Katalin. Budapest, 1947. Korda R. T. kiadása. 8-ad, 432 l. Ára: 40.— Ft.

Ez a csodálatos női egyéniség a papoknak nemcsak figyelmére, hanem tisztületére és érdeklődésére is számot tarthat. Tetteiben és tanításokban roppant gazdag élete jelentékeny részében a papságnak szól. Főleg a pápai tekintély megszilárdítása, a pápának Avignonból való visszahozatala állott gondjainak középpontjában. A „Dialogo” „rettenetes fejezeteiben” az Avignonban nyert benyomások alapján a papság vétkeit ostromozza. Megrázó gátlástalanság vezérli tollát. — Történelmileg is érdekfeszítő és igen tanulságos olvasmány az egész könyv.

